

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1934.

Andra kammaren.

Nr 18.

Måndagen den 12 mars.

Kl. 4 e. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 6 innevarande mars.

§ 2.

Avlämnades följande Kungl. Maj:ts propositioner, nämligen:

av herr statsrådet *Schlyter* propositionerna:

nr 216, med förslag till ändrad lydelse av § 24 riksdagsordningen samt till lag om ändring i vissa delar av lagen den 26 november 1920 (nr 796) om val till riksdagen;

nr 239, angående visst markbyte mellan kronan och Östersunds stad;

nr 254, angående befrielse för A. V. Johansson från viss betalningsskyldighet; och

nr 255, angående vissa avlöningsstater under riksstatens fjärde huvudtitel för budgetåret 1934/1935 m. m.; samt

av herr statsrådet *Wigforss* propositionerna:

nr 237, med förslag till visst tillägg till gällande tulltaxa;

nr 240, med förslag till sjöarbetstidslag;

nr 229, angående befrielse för f. d. byråchefen J. Döss och f. d. kamreraren G. E. Heimer från viss betalningsskyldighet;

nr 220, angående uppställningen av riksstatens utgiftssida m. m.;

nr 221, angående rätt för folkskollärarinnan Sigrid Vilhelmina Fahlén till viss tjänstårsberäkning för pension;

nr 222, angående rätt till tjänstepension för tjänstemän, tillhörande den civila statsförvaltningen, och för arbetare i statens tjänst;

nr 223, med förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 11 oktober 1907 (nr 85) angående civila tjänstinnehavares rätt till pension;

nr 225, om vissa ändringar i den vid lagen den 4 juni 1920 (nr 254) angående rätt till tjänstepension för ordinarie tjänstemän vid postverket, telegrafverket, statens järnvägar och statens vattenfallsverk fogade åldersförteckningen;

nr 226, angående vissa bestämmelser i fråga om rätt till pension för överdirektören och chefen för väg- och vattenbyggnadsstyrelsen;

nr 227, angående vissa ändringar i gällande bestämmelser i fråga om rätt till pension för ordinarie tjänstemän vid domänverket;

nr 230, med förslag till tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1933/1934;

nr 232, med förslag till förordning om vissa ändringar i förordningen den 11 juni 1926 angående tillverkning och beskattning av brännvin, m. m.;

nr 233, angående pension åt överassistenten å övergångsstat vid centralanstalten för försöksväsendet på jordbruksområdet E. I. Haglund;

nr 238, med förslag till lag om rätt för Konungen att medgiva undantag från vissa stadganden angående bankbolags inlåning;

nr 241, med förslag till lag om ändring i vissa delar av kommunalskattelagen den 28 september 1928, m. m.;

nr 242, med förslag till förordning om ändring i vissa delar av förordningen den 19 november 1914 (nr 383) angående stämpelavgiften, m. m.;

nr 243, med förslag till vissa ändringar i och tillägg till gällande tulltaxa;

nr 244, med förslag till förordning om ändrad lydelse av 1 § förordningen den 31 januari 1932 (nr 17) om accis å silke;

nr 245, angående pension åt vissa i statens tjänst anställda personer, att utgå från anslag under elfte huvudtiteln;

nr 246, angående vissa pensioner, att utgå av affärsdrivande verks medel;

nr 247, angående tilläggspension åt vissa i statens tjänst anställda personer;

nr 248, angående understöd åt efterlevande till vissa i statens tjänst anställda personer;

nr 249, angående åtgärd för bevarande av förre lokomotivmästaren A. Larssons delaktighet i enskilda järnvägarnas pensionskassa;

nr 250, angående förbättrade pensionsförmåner för vissa förutvarande anställningshavare vid Hässleholm—Markaryds och Markaryd—Veinge järnvägar;

nr 252, med förslag till förordning om ändring i vissa delar av förordningen den 19 november 1914 (nr 381) om arvsskatt och skatt för gåva; och

nr 251, med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 6 § förordningen den 26 juni 1931 (nr 281) om moderskapsunderstöd.

De avlämnade propositionerna bordlades.

§ 3.

Föredrogos var för sig Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner; och hänvisades därvid

till behandling av lagutskott propositionen, nr 214, med förslag till lag om ändrad lydelse av § 43 mom. 1 värnpliktslagen den 12 juni 1925 (nr 337);

till bankoutskottet propositionen, nr 218, angående ersättning till Karl Otto Andreasson i anledning av sjukdom, ådragen under militärtjänstgöring;

till jordbruksutskottet propositionen, nr 228, angående uppskov med amorteringar å lån från fiskerilånefonden;

till behandling av lagutskott propositionen, nr 231, med förslag till förordning angående vadhållning i samband med tävlingar;

till bevillningsutskottet propositionerna:

nr 219, med förslag till förordning om fortsatt tillämpning av förordningen den 8 juni 1923 (nr 155) angående omsättnings- och utskänkningsskatt å spritdrycker; och

nr 224, med förslag till förordning angående upphörande av särskilda avgifter och tjänstbarheter till städer för vissa staten tillhöriga fastigheter; samt

till statsutskottet propositionerna:

nr 209, angående ytterligare utvidgning av ångkraftstationen i Västerås; och

nr 211, angående reglering av Norra Östergötlands järnvägsaktiebolags skuldförhållande till staten m. m.

§ 4.

Vidare föredrogos var efter annan de på bordet liggande motionerna; och remitterades därvid

till statsutskottet motionerna:

nr 555 av herr *Holmgren m. fl.*; och

nr 556 av herr *Lindskog*;

till behandling av lagutskott motionerna:

nr 557 av herr *Ossbahr m. fl.*; och

nr 558 av herr *Pehrsson* i Göteborg; samt

till jordbruksutskottet motionerna:

nr 559 av herr *Meyerhöffer*; och

nr 560 av herrar *Hedlund* i Häste och *von Seth*.

§ 5.

Härefter föredrogos, men bordlades åter statsutskottets utlåtanden nr 11 och 40—42, bankoutskottets utlåtanden och memorial nr 12—15, andra lagutskottets utlåtande nr 13 samt andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtanden nr 2 och 3.

§ 6.

Vid slutligen skedd föredragning av herr *Erikssons* i Toftered vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet få framställa spörsmål angående åtgärder för viss förenkling i fråga om frälseräntors utbetalning blev berörda anhållan av kammaren bifallen.

§ 7.

Avgåvos följande motioner, nämligen av:

herrar *Lundqvist* och *Arnemark*, nr 561, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 157, angående omorganisation av gymnastiska centralinstitutet;

herr *Laurén*, nr 562, likaledes i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 157, angående omorganisation av gymnastiska centralinstitutet;

herr *Olofsson* i Digernäs *m. fl.*, nr 563, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 199, angående elektrifiering av banorna Laxå—Charlottenberg, Södertälje södra—Eskilstuna med bilinjer och Uppsala—Gävle;

herr *Olsson* i Staxäng *m. fl.*:

nr 564, om avslag å Kungl. Maj:ts proposition, nr 188, med förslag till lag om ändrad lydelse av 18 kap. 13 § strafflagen; och

nr 565, om avslag å Kungl. Maj:ts proposition, nr 189, med förslag till ändrad lydelse av § 3 13:o tryckfrihetsförordningen;

herr *Johanson* i Huskvarna, nr 566, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 181, med förslag till vapenkungörelse; samt

fru *Eklund*, nr 567, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 184, angående tilläggspension åt f. d. rektorn vid Skaraborgs läns landstings småskoleseminarium i Skara Sara Natalia Elisabet Rydell.

Dessa motioner bordlades.

§ 8.

Ordet lämnades nu på begäran till herr **förste vice talmannen**, som yttrade: Herr talman! Jag föreslår, att på onsdagens föredragningslista bland två gånger bordlagda ärenden statsutskottets utlåtande nr 37 måtte sättas före statsutskottets utlåtande nr 8.

Denna hemställan bifölls.

§ 9.

Till bordläggning anmäldes andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande, nr 2, i anledning av väckt motion angående åstadkommande av en snabbare arbetsordning inom kammarrätten.

§ 10.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes härafter kl. 4.15 e. m.

In fidem
Per Cronvall.

Onsdagen den 14 mars.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 7 innevarande mars.

§ 2.

Herr statsrådet *Möller* avlämnade

dels Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 234, angående anslag till statliga beredskapsarbeten m. m.; och

nr 235, angående anslag till bekämpande av arbetslösheten m. m.;

dels ock Kungl. Maj:ts skrivelse, nr 236, med tillkännagivande att en i statsverkspropositionen under utgifter för kapitalökning bebådad framställning angående anslag till förbättring av slumbostadsbeståndet icke kommer att föreläggas riksdagen.

Nämnda propositioner och skrivelse bordlades.

§ 3.

Föredrogos var för sig följande Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner; och hänvisades därvid

till konstitutionsutskottet propositionen, nr 216, med förslag till ändrad lydelse av § 24 riksdagsordningen samt till lag om ändring i vissa delar av lagen den 26 november 1920 (nr 796) om val till riksdagen;

till jordbruksutskottet propositionen, nr 239, angående visst markbyte mellan kronan och Östersunds stad;

till statsutskottet propositionerna:

nr 254, angående befrielse för A. V. Johansson från viss betalningsskyldighet; och

nr 255, angående vissa avlöningsstater under riksstatens fjärde huvudtitel för budgetåret 1934/1935 m. m.;

till bevillningsutskottet propositionen, nr 237, med förslag till visst tillägg till gällande tulltaxa;

till behandling av lagutskott propositionen, nr 240, med förslag till sjöarbetstidslag;

till statsutskottet propositionerna:

nr 229, angående befrielse för f. d. byråchefen J. Döss och f. d. kamreraren G. E. Heimer från viss betalningsskyldighet; och

nr 220, angående uppställningen av riksstatens utgiftssida m. m.; samt

till bankoutskottet propositionerna:

nr 221, angående rätt för folkskollärarinnan Sigrid Vilhelmina Fahlén till viss tjänstårsberäkning för pension;

nr 222, angående rätt till tjänstepension för tjänstemän, tillhörande den civila statsförvaltningen, och för arbetare i statens tjänst;

nr 223, med förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 11 oktober 1907 (nr 85) angående civila tjänst innehavares rätt till pension;

nr 225, om vissa ändringar i den vid lagen den 4 juni 1920 (nr 254) angående rätt till tjänstepension för ordinarie tjänstemän vid postverket, telegrafverket, statens järnvägar och statens vattenfallsverk fogade åldersförteckningen;

nr 226, angående vissa bestämmelser i fråga om rätt till pension för överdirektören och chefen för väg- och vattenbyggnadsstyrelsen; och

nr 227, angående vissa ändringar i gällande bestämmelser i fråga om rätt till pension för ordinarie tjänstemän vid domänverket.

Vid härpå skedd föredragning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 230, med förslag till tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1933/1934 hänvisades densamma, såvitt anginge kapitalökning för spannmålslagerhusfonden och arbetarsmåbrukslånefonden, till jordbruksutskottet och i övrigt till statsutskottet.

Slutligen föredrogs övriga å bordet vilande propositioner; och remitterades därvid

till bevillningsutskottet propositionen, nr 232, med förslag till förordning om vissa ändringar i förordningen den 11 juni 1926 angående tillverkning och beskattning av brännvin, m. m.;

till bankoutskottet propositionerna:

nr 233, angående pension åt överassistenten å övergångsstat vid centralanstalten för försöksväsendet på jordbruksområdet E. I. Haglund; och

nr 238, med förslag till lag om rätt för Konungen att medgiva undantag från vissa stadganden angående bankbolags inlåning;

till bevillningsutskottet propositionerna:

nr 241, med förslag till lag om ändring i vissa delar av kommunalskattelagen den 28 september 1928, m. m.;

nr 242, med förslag till förordning om ändring i vissa delar av förordningen den 19 november 1914 (nr 383) angående stämpelavgiften, m. m.;

nr 243, med förslag till vissa ändringar i och tillägg till gällande tulltaxa; och

nr 244, med förslag till förordning om ändrad lydelse av 1 § förordningen den 31 januari 1932 (nr 17) om accis å silke;

till bankoutskottet propositionerna:

nr 245, angående pension åt vissa i statens tjänst anställda personer, att utgå från anslag under elfte huvudtiteln;

nr 246, angående vissa pensioner, att utgå av affärsdrivande verks medel;

nr 247, angående tilläggspension åt vissa i statens tjänst anställda personer;

nr 248, angående understöd åt efterlevande till vissa i statens tjänst anställda personer;

nr 249, angående åtgärd för bevarande av före lokomotivmästaren A. Larssons delaktighet i enskilda järnvägarnas pensionskassa; och

nr 250, angående förbättrade pensionsförmåner för vissa förutvarande anställningshavare vid Hässleholm—Markaryds och Markaryd—Veinge järnvägar;

till bevillningsutskottet propositionen, nr 252, med förslag till förordning om ändring i vissa delar av förordningen den 19 november 1914 (nr 381) om arvsskatt och skatt för gåva; samt

till behandling av lagutskott propositionen, nr 251, med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 6 § förordningen den 26 juni 1931 (nr 281) om moderskapsunderstöd.

§ 4.

Vidare föredrogos var efter annan de på kammarens bord liggande motionerna; och överlämnades därvid

till statsutskottet motionerna:

nr 561 av herrar *Lundqvist* och *Arnemark*;

nr 562 av herr *Laurén*; och

nr 563 av herr *Olofsson* i Digernäs *m. fl.*;

till behandling av lagutskott motionen nr 564 av herr *Olsson* i Staxäng *m. fl.*;

till konstitutionsutskottet motionen nr 565 av herr *Olsson* i Staxäng *m. fl.*;

till behandling av lagutskott motionen nr 566 av herr *Johanson* i Huskvarna; samt

till bankoutskottet motionen nr 567 av fru *Eklund*.

§ 5.

Andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande nr 2, som nu föredrogs, bordlades åter.

§ 6.

Ordet lämnades härefter på begäran till herr *Andersson* i Stockholm, som yttrade: Herr talman! Jag anholder att kammaren måtte besluta, att motionstiden beträffande Kungl. Maj:ts proposition nr 222 måtte utsträckas till det sammanträde, som infaller näst efter 20 dagar från propositionens avlämnande.

Denna hemställan bifölls.

§ 7.

Till avgörande företogs konstitutionsutskottets utlåtande, nr 10, i anledning av väckta motioner angående utredning i fråga om kommunallagarnas bestämmelser om kvalificerad majoritet i vissa fall.

Uti de likalydande, till konstitutionsutskottet hänvisade motionerna nr 72 i första kammaren av herr *Sjödahl m. fl.* och nr 154 i andra kammaren av herr *Nilsson i Göteborg m. fl.* hade föreslagits, att riksdagen måtte »hemställa till Kungl. Maj:t om en allsidig utredning, huruvida och i vad mån de nu i kommunallagarna intagna bestämmelserna om kvalificerad majoritet borde bibehållas eller ändras, varvid särskild hänsyn toges till en prövning av bestämmelserna om beslut om anslag, vartill medel skola anskaffas genom upplåning, och om upptagande och förnyande av lån, däri inbegripet borgen».

Utskottet hemställde, att förevarande motioner icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Vid utlåtandet var emellertid fogad reservation av herrar *Hallén, Strömberg, Oscar Gottfrid Karlsson, Källman, Nils A. Andersson, Borg, Andersson* i Igelboda, *Fast* och *Svensson* i Landskrona, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen i anledning av förevarande motioner måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning, huruvida och i vad mån nu gällande bestämmelser i kommunallagarna om kvalificerad majoritet för vissa beslut borde så ändras, att den kommunala förvaltningen erhöles större rörelsefrihet i enlighet med vad utskottet i utlåtandet anförde.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr *Andersson* i Igelboda: Herr talman! En princip, som allmänt erkännes, när det gäller den demokratiska förvaltningen, är den, att de som fatta besluten också skola bära ansvaret för dessa beslut och för de konsekvenser besluten kunna komma att medföra. När det gäller vissa frågor, som de kommunala institutionerna ha att behandla, är det emellertid icke alltid på det sättet. I frågor, där kvalificerad majoritet erfordras för beslutets fattande, kan det ofta inträffa, att en minoritet beslutar, eller kanske rättare sagt, förhindrar att beslut fattas i en viss fråga, medan alltså de ekonomiska konsekvenserna av beslutet få bäras av förvaltningens majoritet. Jag tror inte, att detta kan i längden visa sig vara lämpligt.

När det exempelvis gäller uppförandet av byggnader för ändamål, som de olika kommunerna genom av riksdagen och Kungl. Maj:t stiftad lag äro förpliktade att utföra, kan en minoritet sabotera ett sådant beslut och förhindra, att en dylik byggnad kommer till utförande på lämpligaste sätt. Utskottet säger här i sin motivering för avslagsyrkandet, att det icke kan anses läropligt i dessa ekonomiskt brydsamma tider att för kommunerna viktiga beslut skola kunna fattas av hälften av de beslutande plus en. Ja, jag undrar om de nuvarande bestämmelserna lägga några hinder i vägen för en majoritet att fatta beslut, som bli för kommunen synnerligen betungande i ekonomiskt hänseende och kanske komma att medföra ganska betydande konsekvenser. Så länge kostnaderna, som föranledas av de fattade besluten, kunna bestridas av tillgängliga eller utdebiterade medel, räcker det ju med enkel majoritet för beslutet härom, och först då det blir fråga om upptagande av lån eller om åtgärder, för vilka kostnaderna skola bestridas av lånemedel, först då kräves denna kvalificerade majoritet. Jag vill inte vara med om att föra någon lättsinnig kommunal politik, som skulle göra det möjligt för kommunerna att utan någon som helst begränsning eller någon som

Ang. kommunallagarnas bestämmelser om kvalificerad majoritet i vissa fall.

Ang. kommunallagarnas bestämmelser om kvalificerad majoritet i vissa fall.
(Forts.)

helst kontroll upplåna medel. Mina intressen gå i en helt annan riktning nämligen att i görligaste mån undvika sådan kommunal skuldsättning.

Då det gäller dessa frågor finnes det emellertid andra garantier, som jag för min del anser vara långt värdefullare än denna bestämmelse om två tredjedels majoritet. Jag syftar här på de bestämmelser, enligt vilka alla beslut, som avse upptagande av lån, skola underställas Kungl. Maj:ts prövning. Det är ju uppenbart, att om Kungl. Maj:t vid en sådan prövning finner, att en kommun beslutat utgifter, som icke stå i överensstämmelse med vad som faller inom kommunens befogenhet, eller att en kommun förfar på ett ur ekonomisk synpunkt alltför äventyrligt sätt, så kommer naturligtvis Kungl. Maj:t sin rätt likmätigt att förhindra, att de av kommunen fattade besluten bringas till verkställighet. Det förefaller sålunda, som om fullt tillräckliga garantier finnes mot att kommunerna beträda en äventyrlig ekonomisk politik, varför kravet på kvalificerad majoritet av denna anledning mycket väl kan släppas.

Nu kan det måhända sägas, att denna bestämmelse om kvalificerad majoritet, när det gäller upptagande av lån, icke har medfört så förfärligt många olägenheter, men fall kunna dock påvisas, där en minoritet har förhindrat besluts fattande vilket sedan visat sig ganska hindersamt för kommunen. Bestämmelsen om kvalificerad majoritet kan ju också lätt leda därhän, att en majoritet i en beslutande församling kan frestas att, då en minoritet förhindrat genomförandet av ett beslut om användande av lånemedel för bestridande av viss kostnad, i stället tillgripa den åtgärden att kraftigt höja utdebiteringen och bestrida kostnaderna för åtgärden av uttaxerade medel.

Emellertid är det icke bara då det gäller upptagande av lån, som denna bestämmelse om kvalificerad majoritet har visat sig medföra vissa olägenheter. Det är särskilt i ett hänseende, som jag anser dessa olägenheter vara uppenbara, och det är i fråga om kommunernas rätt till förvärv av fast egendom. Jag tror, att mången kommun bittert fått ångra, att den icke i tid försett sig med mark, som senare visat sig erforderlig t. ex. för åstadkommande av bostäder eller för stadsplaneregleringar. Förhållandet är ju det, att så snart ett markförvärv icke avser en direkt reglering av stadsplanen, så kan en minoritet förhindra ett beslut om förvärvet. Icke heller på detta område synes någon sådan garanti vara erforderlig, som bestämmelse om två tredjedels majoritet innebär.

Vad i övrigt bestämmelsen om två tredjedels majoritet beträffar, så torde den icke ha medfört så synnerligen stora olägenheter, och jag kan gärna erkänna, att när det gäller för en kommun att beträda områden, som kommunen förut icke sysslat med, och likaså då det är fråga om nya uppgifter, som icke direkt åvila kommunen enligt kommunallagarna, det åtminstone kan finnas vissa skäl för kravet på att beslut i sådana frågor skall omfattas av något mer än hälften av de i beslutet deltagande.

Reservanterna i konstitutionsutskottet ha sålunda inga önskemål, som gå ut på ändringar rörande bestämmelserna om kvalificerad majoritet, när det gäller fråga om nya uppgifter eller nya ändamål. Vi anse ej heller, att bestämmelserna om kvalificerad majoritet har så stor betydelse, då det gäller höjande av anslag till ändamål, som icke äro nya men som kräva en förhöjning av utdebiteringen i kommuner med en utdebitering av nio kronor och däröver. Denna bestämmelse kan visserligen ibland medföra en del svårigheter, men jag tror det är vid ytterst få tillfällen, som man överhuvud får anledning undersöka, huruvida kvalificerad majoritet i dessa frågor kräves eller inte. Så snart man kommit upp i en utdebitering, för vars ytterligare höjande författningen föreskriver kvalificerad majoritet, äro nämligen alla kommunens invå-

Ang. kommunallagarnas bestämmelser om kvalificerad majoritet i vissa fall.

(Forts.)

nare eller åtminstone de, som ha ansvaret för beslut i kommunala frågor, så rädda för att höja denna utdebitering, att det kommer nog icke alls i fråga, att man höjer utdebiteringen utöver vad som är absolut nödvändigt.

Vad som alltså enligt mitt förmenande har den största betydelsen, då det gäller en reform på detta område i syfte att undanröja bestämmelserna om två tredjedels majoritet, det är frågorna om rätt för kommuner att upptaga lån och om anskaffande av fast egendom, särskilt tomtmark, för kommunala behov. Det är närmast dessa förhållanden, som gjort, att vi i reservationen påyrkat en utredning. Jag ber att ytterligare få hänvisa till vad reservanterna anfört såsom skäl för sitt yrkande och hemställer alltså, herr talman, om bifall till den reservation, som finnes fogad vid utskottets betänkande.

Herr Lundqvist: De skäl, som av såväl motionärer som reservanter ha anförts, kunna enligt mitt förmenande knappast anses övertygande i vad det gäller behovet av någon utredning på detta område. Den föregående ärade talaren medgav själv, att det nog inte hade varit i så många fall, som de nu gällande bestämmelserna hade kunnat sägas vara till någon olägenhet. Nej, det tror jag också, herr talman. Jag är alldeles säker om, att man skulle kunna plocka fram betydligt flera fall, där en skärpning av nu gällande bestämmelser på detta område hade varit motiverad, än där en uppmjukning, sådana som nu motionärer och reservanter önska, kan anses vara berättigad.

Om det vore så, att man kunde räkna med att inom alla kommuner de tillfälliga maktägarna handlade under starkt ansvar, icke bara inför nutiden utan också inför framtiden, då skulle ju saken ligga litet annorlunda till, men jag tror, herr talman, tyvärr knappast, att man kan räkna därmed, och under sådana förhållanden förefaller det åtminstone mig ganska orimligt, att en så pass blygsam majoritet som hälften plus en av de närvarande vid en stämma eller i en fullmäktigeförsamling skulle kunna praktiskt taget ikläda kommunen vilka ekonomiska förpliktelser som helst för framtiden.

Nu säger herr Andersson i Igelboda, att vi ha ju i varje fall en viss garanti i den underställning, som skall äga rum av vissa kommunala beslut. Jag tror emellertid inte, att erfarenheterna givit vid handen, att denna underställning i och för sig kan anses utgöra någon *tillräcklig* garanti i det avseende det här är fråga om, och i varje fall måste jag, herr talman, säga, att nog är väl den nuvarande tiden ändå den olämpligast tänkbara för framförande av krav och förslag av här ifrågavarande art.

Motionärerna ha i motionen talat om demokratiens kris och nödvändigheten av att med hänsyn just till denna vidtagna den ändring i kommunallagarna, som man här föreslår. Man säger bl. a. i motionen att »den enda demokrati, som i längden kan upprätthållas, är den i sin verksamhet effektiva demokrati. Men därför fordras», heter det vidare, »att den icke genom obehöriga band alltför mycket hindras i sitt arbete.» Ja, herr talman, jag tror nog, att man med fog kan tala om en demokratiens kris i våra dagar, men knappast tror jag ändå, att vår folkliga självstyrelse här i landet hotas av eller genom de bestämmelser, som finnas för närvarande om kvalificerad majoritet för vissa beslut inom den kommunala förvaltningen. Funnes det icke något mera allvarligt hot mot demokratin i våra dagar, så tror jag vi kunde känna oss ganska lugna litet var och överhuvud avföra spörsmålet om demokratiens kris från dagordningen. Jag tror för min del, att demokratin mår ganska väl av sådana strama och återhållande tyglar som just de nu ifrågavarande bestämmelserna.

Ang. kommunallagarnas bestämmelser om kvalificerad majoritet i vissa fall.
(Forts.)

På denna grund och under åberopande i övrigt av vad utskottet anfört i sin motivering ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Häruti instämde herr *Petersson* i Broaryd.

Herr **Ström**: Herr talman! Den fråga, som nu föreligger till behandling, har ju upprepade gånger varit före här i riksdagen och har vid samtliga dessa tillfällen avvissats, trots att den åtminstone för de större städernas vidkommande har en oerhört stor betydelse, när det gäller att ordna exempelvis deras bostadsfråga. De ansträngningar, som gjorts i de större städerna att ordna bostadsfrågan, borde ju vara förtjänta av statsmakternas stöd vid alla tillfällen, ty dåliga bostäder utgöra en källa till ohälsa bland befolkningen, och bostadsförhållandena i våra större städer äro som vi veta mycket dåliga. Jag kan erinra om att bostadsförhållandena exempelvis i Göteborg torde vara de sämsta i hela Skandinavien. Då det nu finnes en majoritet i den staden, som vid upprepade tillfällen har försökt och ansträngt sig för att lösa denna fråga genom igångsättande av kommunal byggnadsverksamhet eller genom understödande av viss annan byggnadsverksamhet, så borde ju den frågan kunnat lösas, men just på grund av denna bestämmelse i kommunallagarna ha hinder lagts i vägen för frågans lösning. Man tycker ändå, att det skulle vara riktigt och rimligt när det gäller en så viktig fråga som bostadsfrågan, att icke en minoritet finge förhindra, att de medel, som erfordras för detta ändamål, anskaffades genom upplåning och att beloppet så att säga fördelades på alla de år, som bostäderna kunde anses ha bestående värde. Det är ju ingenting som hindrar, att en majoritet beslutar om åtgärder för bostadsfrågans lösning, men då måste medlen tagas av skattemedel på det löpande året. Men när det gäller utgifter av detta slag, vilka så att säga böra amorteras och förräntas under en längre tidsperiod, exempelvis sextio å sjuttio år, då kan det inte vara lämpligt att ordna frågan på sådant sätt, att de som betala skatter för vissa år skola få vidkännas hela den kostnad, som lösandet av denna fråga innebär. Det är sådana utgifter, som böra fördelas på en längre tidsperiod, men denna bestämmelse i kommunallagarna har hindrat en sådan fördelning på en längre tid. Detta har gjort, att den borgerliga minoriteten har kunnat säga: Vill ni bygga bostäder så bygg, men då måste ni taga pengarna av uttaxerade medel! Vi äro icke med om att sådana belopp upplånas.

Det är med utgångspunkt härifrån som jag anser, att det åtminstone för de större städerna är ett livsintresse att få bort dessa bestämmelser om kvalificerad majoritet. Det är ju överhuvud ingen demokrati i detta att en mycket liten minoritet skall kunna hindra, att man ordnar dylika ekonomiska mellanhavanden i en kommun på ett förnuftigt sätt, ty det är ju bara detta det är fråga om. Man kan naturligtvis icke i och för sig hindra, att det bygges bostäder, men man kan hindra, att detta mellanhavande ordnas på ett förnuftigt och ekonomiskt lyckligt sätt.

Det är med hänsyn därtill mycket viktigt, att denna bestämmelse snarast möjligt ändras. Jag kan understryka reservanternas önskemål på den punkten. Jag kan däremot icke godkänna den kläm, som reservanterna kommit fram till. De anhålla nämligen om utredning, *hurvida* dessa bestämmelser böra ändras. Det bör stå klart för var och en som sysslat med kommunala frågor, att det är nödvändigt att ändra denna bestämmelse. Med utgångspunkt därifrån skall jag, herr talman, be att få föreslå, att kammaren här godkänner en kläm av följande lydelse, nämligen »att riksdagen i anledning av motionerna I: 72 och II: 154 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning om, att nu gällande bestämmelser i kommunallagarna om kvalificerad majoritet för

Ang. kommunallagarnas bestämmelser om kvalificerad majoritet i vissa fall.

(Forts.)

vissa beslut så ändras, att den kommunala förvaltningen erhåller större rörelsefrihet i enlighet med vad utskottet ovan anført».

Jag anser, att all kommunal erfarenhet talar för, att det nu icke längre är fråga om, huruvida dessa bestämmelser böra ändras, utan — det bör stå klart — att de böra och skola ändras. Jag hemställer, att kammaren måtte antaga reservanternas förslag med den av mig nu föreslagna ändringen av klämmen.

Herr Fast: Herr talman! Här har sagts både från utskottets sida och av dess företrädare herr Lundqvist, att någon olägenhet icke yppats av de gällande bestämmelserna. Jag får då lov att ställa frågan: Huru många och stora skola dessa olägenheter vara, för att man överhuvud taget skall se, att dessa olägenheter finnas? Dessa olägenheter äro emellertid ofta av den beskaffenheten, att de så långt ifrån äro ägnade att uppmuntra till sparsamhet, att de till sina verkningar äro ägnade att upppamma slöseri. Hur kan det inte ofta bli, när en fråga skall lösas? Därvid föreligga visserligen av riksdagen lämnade klara direktiv eller utfärdade lagar och bestämmelser, men det uppstår ändå lätt delade meningar om hur frågan skall lösas. Jag tänker härvid på alla de fall då det gäller att bygga ett ålderdomshem eller att bygga ett skolhus och varvid alla däri intresserade stå delade icke bara med hänsyn till politiska synpunkter utan också med hänsyn till rent lokala förhållanden. Var och en vill ha skolhuset i sin närhet. Strid uppstår angående byggnadens förläggning och anordnande, och det blir mången gång omöjligt att uppbringa en majoritet. När så frågan slutligen skall lösas, måste det ske efter underhandlingar, och det hela utmynnar kanske i, att man nu får bygga två skolhus i stället för ett för att på så sätt komma förbi de svårigheter, som lagens tillämpning erbjuder. Jag vädjar verkligen till kammarledamöternas egen kommunala erfarenhet, om jag icke har rätt i detta påstående. Jag skulle kunna dra en hel serie av skildringar, utvisande att denna bestämmelse medför ytterligare utgifter i stället för minskade utgifter.

För övrigt, herr talman! Vad är sparsamhet? Man talar så mycket om sparsamhet och slöseri i den kommunala förvaltningen och om politiska makt-havare, och jag förstår den politiska adressen. Men hur är det i verkligheten ställt med den kommunala sparsamheten? Jag har i hela mitt liv ansett, att sparsamhet är undvikande av onödiga utgifter. Men det är icke sparsamhet att skjuta nödvändiga utgifter på framtiden, att skjuta realiserandet av vad läget kräver på framtiden, ty detta medför ofta en katastrof, en tunga med hänsyn till beskattningen framdeles, som man nog i många städer fått en erfarenhet av. När det gäller den sparsamhet som består i att undvika onödiga utgifter, så undrar jag, om allt detta skall, som satts i gång mot kom-muner med socialdemokratisk majoritet, är berättigat. Det är ganska naturligt, att den som ett helt liv levat under tryckta och små omständigheter också till hela sin inställning är synnerligen sparsam. Det har många gånger i min kommunala verksamhet visat sig, att man har varit till den grad försiktig och sparsam, att man mera fått förebråelser för försiktighet än för slöseri. Men om man tillräckligt länge och eftertryckligt framställer Sveriges arbetare och deras representanter som de typiska slösarna, så fastnar ju så småningom något av detta. Men jag skall gärna stå till tjänst med att göra en jämförelse mellan samhällen med borgerlig majoritet och samhällen där man har socialdemokratisk majoritet.

Man har sagt, att den ekonomiska situationen just nu är mindre lämplig för att ta bort bestämmelserna om kvalificerad majoritet. Jag undrar om detta påstående är så riktigt. I närvarande tid, när stora anspråk ställas

Ang. kommunallagarnas bestämmelser om kvalificerad majoritet i vissa fall.
(Forts.)

på kommunernas sociala omvårdnad, undrar jag, om det icke är lämpligt, att man har så stor rörelsefrihet som möjligt, så att man på lämpligaste sätt kan fylla de sociala uppgifter, som enligt lag åvila kommunerna. Man har tidigare sagt, och jag förmodar, att detta kommer att sägas även nu, att det icke vore till skada, om de uppgifter, som staten ålagt kommunerna, finge stå en smula tillbaka, d. v. s. att man saboterade vad riksdagen beslutat. Detta är en inställning, som jag icke kan godkänna, ty om riksdagen genom lagstiftning i fråga om den sociala omvårdnaden eller något annat pålagt kommunerna vissa uppgifter, så tillkommer det icke kommunerna att i detta avseende sätta sig över riksdagens beslut. I längden går det icke heller, ty det vore endast att skjuta det hela på framtiden.

Jag vill fästa uppmärksamheten på, att när man här talar om, att reservanternas vilja öppna alla slussar, att man icke vill ha några som helst garantier, så är detta icke med sanningen överensstämmande. Denna reservation är mycket försiktigt utformad. Man har avsiktligt tagit sikte på, att alla skulle kunna samla sig om densamma, ty man har sagt ifrån redan i motiveringen, att man är fullt medveten om, att demokratien också behöver garantier. Man har icke nöjt sig med att säga detta i motiveringen, utan man har till och med sagt detsamma i klämman. I motiveringen sägs, att utskottet förutsätter, att utredningen även kommer att omfatta frågan om, huruvida nuvarande garantibestämmelser om kvalificerad majoritet vid vissa kommunala beslut kunna ersättas med andra och lämpligare garantier, vilka äro mindre hinderliga för den kommunala förvaltningen. Det är ju ingalunda uteslutet, att vid en sakkunnig utredning av detta spörsmål man skulle kunna finna garantier, som vore väsentligt lämpligare och ändamålsenligare än vad de nuvarande bestämmelserna äro. Jag tror därför icke, att man kan komma med den anmärkningen, att denna reservation är löslig, att den icke har tagit ställning till det ansvar som man behöver, då det gäller att skapa garantier även för demokratien. Vi ha tagit sikte på detta, herr talman, och därför är det för mig ganska förvånande att möta det starka motstånd, som man i detta fall gör.

Herr talman! Jag hemställer med hänsyn till vad som yttrats i denna debatt och med hänsyn till vad som skrivits i reservationen om bifall till den vid utskottsutlåtandet fogade reservationen.

Herr Lundqvist: Herr talman! Jag vill gentemot den siste ärade talaren säga, att jag för min del icke givit mitt uttalande här någon politisk adress. Uttalandet står jag för, och var och en får ta åt sig av detsamma så mycket som han anser sig böra göra.

Vidare frågade herr Fast: huru stora skola egentligen olägenheterna av gällande bestämmelser vara, för att vi skola vilja vara med om en ändring? Ja, herr talman, i varje fall tycker jag, att de skola vara så stora, att, som i detta fall, Kungl. Maj:t hade funnit, att det icke längre vore möjligt att få kommunerna ute i landet att ställa sig till efterrättelse statsmakternas beslut i olika fall; och därför funnit en utredning påkallad och tagit reda på, hur saken egentligen ligger till, samt sedan kommit med förslag i frågan. Kungl. Maj:t har, så vitt jag kunnat finna, icke funnit någon som helst anledning att undersöka förhållandena på detta område.

Vidare säger herr Fast, att vi begå en orättvisa, då vi här säga, att reservanternas vilja ta bort garantierna för en sund kommunal hushållning, ty reservanternas vilja själva skapa garantier, nya garantier. Men, herr talman, man får ändå icke bortse ifrån, att reservationen bygger på en motion, som

Ang. kommunallagarnas bestämmelser om kvalificerad majoritet i vissa fall.

(Forts.)

dock tydligt och klart ger vid handen, att man vill ha en lättnad i handlingsfriheten hos de kommunala myndigheterna. Detta kan man väl icke komma ifrån.

Vidare säger herr Fast, att meningarna äro så delade om vad sparsamhet egentligen är. Själv definierade herr Fast begreppet sparsamhet på ett så vitt jag förstod utomordentligt förnämligt sätt — precis så som jag själv skulle vilja göra det — nämligen att man skall undvika icke nödiga utgifter. Men om det nu bara vore så, herr talman, att vi alla här i landet vore överens om, att med sparsamhet menades just detta, ja då tror jag icke, att det hela vore så farligt. Men, herr talman, så är ju tyvärr ej fallet. Min gode vän Fast är smålänning. Då nu inte alla här i landet äro smålänningar, kan detta kanske förklara, varför man i olika delar av landet har så olika uppfattning om vad som menas med sund sparsamhet.

Herr talman! Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr Björck i Kristianstad: Herr talman! Jag skall också be att få vända mig mot min högst förträfflige vän herr Fast. Jag måste opponera mig mot det betraktelsesätt, som han gjorde sig till tolk för, då han nämnde, att dessa garantier, som det nu är fråga om, riktade sig emot visst parti eller viss grupp i samhället. Det förhåller sig icke alls på det sättet. Jag skall, för att herr Fast skall få en annan uppfattning om denna sak och om vår syn därpå, dra ett litet exempel för honom. Det hände sig i en kommun, som icke ligger så långt ifrån där jag bor, att de borgerliga, som ej uppnådde tredjedelen i kommunalfullmäktige, vid ett kommunalval voro betänkta på att lägga ner sina röster. De kommo till mig för att fråga om råd, och jag sade dem, att jag icke trodde, att det var klokt att göra så, utan att de borde deltaga och varna för kommunalt slöseri. De svarade mig, att detta icke behövdes, därför att socialdemokraterna i kommunen voro nästan lika kloka som de. Jag känner flera sådana exempel. Jag har i min hemkommun samarbetat med socialdemokrater, som äro lika goda sparsamhetsvänner som jag, men jag tror, att även herr Fast skall medgiva, att det finns många, som icke äro det, både socialdemokrater och andra. Och under sådana förhållanden är denna garanti mycket bra att ha.

Vidare vill jag säga herr Fast, när han frågar, hur stora dessa olägenheter skola bli, för att man skall göra något, att man skall icke se bara på olägenheterna utan även på fördelarna. Om vi, herr Fast och jag, börja resonera om denna sak, skola han och jag bli överens om, att den kommunala självstyrelsen i Sverige har fungerat på ett synnerligen bra sätt. Det kan hända, herr Fast, att det har ett sammanhang med att demokratien är förbunden med vissa garantier. Jag anser, att den kommunala självstyrelsen har i Sverige fungerat på ett så utmärkt sätt, att den är en utomordentligt värdefull tillgång gent emot de antidemokratiska rörelser, som nu växa fram. Den har vuxit sig så stark, att den låter icke rubba sig, och då den har fungerat så bra, bör man vara mycket försiktig, innan man vidtager en ändring i den nu föreslagna riktningen.

Jag anser, att det icke förebragts bärande skäl för, att en ändring bör vidtagas, och därför ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Fast: Herr talman! Jag vill bara taga fasta på det uttalande som gjordes av herr Björck, där han på sätt som skedde lovordade den kommunala självstyrelsen och det sätt, på vilket man från de kommunala förtroendemän-

Ang. kommunallagarnas bestämmelser om kvalificerad majoritet i vissa fall.
(Forts.)

nens sida fyllt sin gärning. Det kan vara värdefullt att till riksdagens protokoll ha detta uttalande att vid ett kommande tillfälle taga fasta på.

Det beror på en missuppfattning, om man tror, att jag vände mig speciellt mot högern eller de borgerliga, då jag krävde den kvalificerade majoritetens upphävande. Mitt uttalande var beroende av något i herr Lundqvists anförande, som enligt min mening slog an på de toner, som man varit van vid att det spelas på i den borgerliga tidningspressen, där man under ett par års tid varit ute på en verklig hetsjakt för att spåra upp oegentligheter och slöseri i de kommuner, som ha arbetaremajoritet. Det kända herrarna till. Det var alls icke så som herr Björck trodde.

Jag vill bara säga till vännen Lundqvist, då han talar om att smålänningar äro sparsamma och att det därför för landskapet Småland kanske icke vore så farligt att ha mildare bestämmelser, att inför Vår herre äro vi alla smålänningar. Det skälet torde därför tydligen kunna vara användbart även för andra landskaps befolkningar.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan, 2:o) bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen samt 3:o) bifall till det av herr Ström under överläggningen framställda yrkandet; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förstnämnda propositionen. Herr Fast begärde emellertid votering, varför herr talmannen för bestämmande av kontrapositionen ånyo upptog de båda återstående propositionerna, av vilka herr talmannen nu fann den under 2:o) angivna hava flertalets mening för sig. Beträffande kontrapositionen äskade likväl herr Ström votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som till kontraposition i huvudvoteringen angående konstitutionsutskottets utlåtande nr 10 antager den vid utlåtandet fogade reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner nej, har kammarerna till kontraposition i nämnda votering antagit det av herr Ström under överläggningen framställda yrkandet.

Sedan kammarernas ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan propositionen för huvudvoteringen, som efter given varsel nu upplästes och godkändes, erhöll följande lydelse:

Den, som vill, att kammarerna bifaller konstitutionsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 10, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammarerna bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Efter det kammarernas ledamöter ånyo intagit sina platser och sistnämnda voteringsproposition blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet.

Ang. kommunallagarnas bestämmelser om kvalificerad majoritet i vissa fall.
(Forts.)

Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda om omröstningens resultat, vadan namnupprop verkställdes. Därvid avgåvos 100 ja och 92 nej, varjämte 3 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 8.

Föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 37, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående omorganisation av latinlyceelinjen vid statens provskola, nya elementarskolan i Stockholm; och blev utskottets däri gjorda hemställan av kammaren bifallen.

§ 9.

Å föredragningslistan var vidare uppfört statsutskottets utlåtande, nr 8, angående regleringen för budgetåret 1934/1935 av utgifterna under riksstatens åttonde huvudtitel, innefattande anslagen till ecklesiastikdepartementet.

På förslag av herr talmannen beslöt kammaren att förevarande utlåtande skulle föredragas punktvis samt att vid föredragningen av de särskilda punkterna endast rubrikerna skulle uppläsas.

Punkten 1.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 2, angående riksarkivet.

Ang. riksarkivet.

I förslaget till riksstat för budgetåret 1934/1935 hade Kungl. Maj:t upptagit det ordinarie förslagsanslaget till riksarkivet med oförändrat belopp, 164,800 kronor (inbegripande ett belopp av 27,100 kronor till avlöningar till icke-ordinarie befattningshavare m. m.).

I två likalydande motioner, väckta, den ena inom första kammaren av herr *Sjödahl*, nr 31, och den andra inom andra kammaren av herr *Anderson* i Norrköping, nr 97, hade föreslagits, att riksdagen måtte i riksstaten för budgetåret 1934/1935 uppföra anslaget till icke-ordinarie personal vid riksarkivet med 30,100 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å de i ämnet väckta motionerna, i riksstaten för budgetåret 1934/1935 upptaga det ordinarie förslagsanslaget till riksarkivet med oförändrat belopp, 164,800 kronor.

Vid denna punkt var fogad reservation av herrar *Bergqvist*, *N. J. Martin Svensson*, *Kvarnzelius*, *Thelin*, *Pauli*, *Tham*, *Persson* i Falla, *Holmdahl* och *Olsson* i Staxäng, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till ovanberörda motioner, öka den i staten för riksarkivet uppförda anslagsposten till avlöningar till icke-ordinarie befattningshavare m. m., nu 27,100 kronor, med 3,000 kronor till 30,100 kronor samt förty öka det i riksstaten uppförda ordinarie förslagsanslaget till riksarkivet, nu 164,800 kronor, med 3,000 kronor till 167,800 kronor.

Ang. riksarkivet. (Forts.)

Efter föredragning av punkten anförde:

Herr Holmdahl: Herr talman! Man har obestriddligen ett ganska starkt handikap att övervinna, om man under nu rådande statsfinansiella förhållanden skall gå upp och förorda en reservation till ett utskottsutlåtande, vilken innefattar en ökning av det anslag, som Kungl. Maj:t har begärt, och det är ju endast riktigt, att riksdagen såväl som utskotten i sådant fall iakttaga den största försiktighet. Jag tror också, herr talman, att kammarens ledamöter ha funnit vid genomläsning av åttonde huvudtiteln, att statsutskottet har i det stora hela också förfarit i detta avseende med den nödiga försiktigheten. Och jag tror icke, att finansministern skall få någon större anledning att höja sitt varnande finger, när det gäller statsutskottets slutliga behandling av alla anslagsposter under åttonde huvudtiteln.

Men, herr talman, när det gäller den nu föredragna punkten ha nio ledamöter av utskottet ansett, att så starka skäl föreligga för någon höjning av det av Kungl. Maj:t begärda beloppet, att de tillstyrkt kamrarna att besluta i enlighet med ett här motionsvis framfört krav. Det gäller ju här det föreslagna anslaget till riksarkivet och särskilt en anslagspost under detta anslag, nämligen anslagsposten till avlöningar till icke-ordinarie befattningshavare m. m. När det nu framställts förslag om höjning av detta belopp, föreligger det verkligen mycket starka skäl härför. Den höjning reservanterna här förorda riksdagen att bevilja belöper sig på 3,000 kronor, och om behovet av denna höjning har hela utskottet varit fullkomligt enigt. Jag skall därför bara med några ord klarlägga detta behov.

Det förhåller sig nämligen så, att riksarkivet, när det gäller detta anslag, blivit särskilt hårt drabbat. I följd beslöts en nedsättning med 10 procent av detta anslag till avlöningar till icke-ordinarie befattningshavare, och den genomfördes över hela linjen, således även inom riksarkivet, men nedsänkningen blev särskilt kännbar för riksarkivet. Riksarkivet hade nämligen icke kommit i åtnjutande av den höjning av detta belopp, sedan det fixerades år 1921, som alla andra ämbetsverk kommit i åtnjutande av, nämligen den höjning som betingas av de extra ordinarie tjänstemännens uppflyttande i högre löneklasser. Det är författningsenligt, att så sker, och det är brukligt, att ifrågakvarande anslag uppräknas för varje år med det belopp, som åtgår för denna löneuppflyttning. Beloppet för riksarkivet har på detta sätt kommit att bli över 4,000 kronor lägre än det annars skulle ha blivit. I själva verket har under föregående år anslaget bort uppräknas med över 4,300 kronor. Det är anledningen till att 10-procentminskningen drabbade riksarkivet särskilt hårt.

Riksarkivet har under de föregående åren någorlunda hjälpt sig fram genom att ett av arkivråden haft längre tjänstledighet för fullgörande av annat arbete, och därigenom har en lättnad för trycket på extra-ordinarieanslaget uppkommit, men nu har arkivrådet åter inträtt i sin tjänst. Under första hälften av år 1933 måste riksarkivet sänka lönerna för de extra ordinarie befattningshavarna, och sedan 10-procentminskningen med detta budgetår inträtt, har läget blivit ännu prekärare. Jag vill tillägga, att förslaget om 10-procentminskningen framkom på förslag av granskningsnämnden. Men granskningsnämnden förutsatte, att trots denna 10-procentminskning ämbetsverk och institutioner borde ordna det så, att löneinsparing kunde undgås. Det har också i allmänhet varit fallet, men i riksarkivet har man måst gå denna väg.

Herr talman! Detta gör, att en så pass stor grupp av statsutskottets ledamöter har ansett sig böra förorda riksdagen att gå till denna lilla höjning av det belopp Kungl. Maj:t begärt, och jag tillåter mig vädja till kammarens med-

Ang. riksarkivet. (Forts.)

lemmar att biträda reservationen och därigenom skapa något bättre arbetsförhållanden i riksarkivet. Herr talman, jag yrkar bifall till reservationen vid denna punkt.

Herr *Anderson* i Norrköping instämde häruti.

Herr *Jonsson* i Eskilstuna: Herr talman! Det är inte fråga om något stort belopp. Det gäller bara 3,000 kronor. Ekonomiskt sett är det alltså inte någon stor fråga vi skola debattera. Jag hoppas därför, att debatten blir så kort som möjligt.

Jag skulle vilja betrakta saken såsom en — om jag så får uttrycka mig — svenska statsförvaltningens uppfostringsfråga. Om det är så, att ett verk befinner sig i nöd, och detta nödtillstånd kan avhjälpas, om verket får en anslagshöjning på 3,000 kronor, är det ganska förvånande, att verkets företrädare inte haft förmåga att klargöra den saken för Kungl. Maj:t. Och, om de förmått detta, är det förvånande, att Kungl. Maj:t ej ansett sig kunna taga hänsyn till de skäl verket anfört. Det är en sak, som verket och Kungl. Maj:t få göra upp sinsemellan. Riksdagen skall ej göra korrigeringar än här och än där på sådana saker, bara för att någon anser, att verket eller Kungl. Maj:t försummat sig. Herr talman, jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr *Holmdahl*: Herr talman! Med anledning av den siste ärade talarens anförande vill jag säga, att det är en fullkomligt riktig princip han har hävdad. Men han har själv vid olika tillfällen och även vid den nu föreliggande huvudtiteln ansett ganska naturligt, att man vid den grundliga granskning, som i den svenska riksdagen ägnas Kungl. Maj:ts propositioner, företager en jämkning på en eller annan punkt, där man fått sådana sakliga upplysningar, som visa, att en jämkning uppåt eller nedåt kan vara motiverad. Här föreliggande verkligen sådana skäl. Det har utskottet i dess helhet erkänt, ty premisserna äro gemensamma för utskottets majoritet och för reservanterna. Det är endast konklusionerna, som äro olika. Majoriteten erkänner alltså lika oförbehållsamt som reservanterna det föreliggande behovet.

Herr talman, jag vidhåller mitt yrkande om bifall till reservationen.

Herr *Jonsson* i Eskilstuna: Herr talman! Jag vill kort och gott anmärka, att de korrigeringar av Kungl. Maj:ts uppfattning, som jag varit med om, ej äro jämförbara med den här ifrågavarande.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt, dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl av herr Holmdahl, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 2 av utskottets förevarande utlåtande nr 8, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen.

Andra kammarens protokoll 1934. Nr 18.

Ang. riksarkivet. (Forts.)

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan i förevarande punkt.

Punkterna 3—11.

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Ang. vissa
anslag till
national-
museet.*

Härpå föredrogs *punkten 12*, angående resekostnads- och traktamentersättning ar åt befattningshavare vid nationalmuseet m. m. Ordet begärdes därvid av

Herr **Andersson** i Ovanmyra, som yttrade: Herr talman! Med talman-
nens benägna tillåtelse har jag begärt ordet vid denna punkt, änskönt vad jag
här kommer att beröra inte direkt är att hänföra till någon av de rubriker, som
här äro upplästa, men som i alla händelser står i så pass nära sammanhang
med dem, att det kan vara på sin plats att orda något därom.

Det gäller nationalmusei tavelinköp eller »inlösen av svenska konstnärers
tavlor» såsom punkten är rubricerad. Frågan är inte alldeles ny. Den har va-
rit före åtskilliga gånger förut här i denna kammare och sist för några år se-
dan. Men ämnet har återigen blivit aktuellt genom en inträffad händelse, som
det talats mycket om inte minst i pressen i dessa sista dagar. Det är nämli-
gen fråga om ett inköp av en tavla av konstnären Carl Kylberg, en tavla, som
bär benämningen Havsluft.

Första gången jag gjorde besök på Kylbergs utställning blev jag, lindrigt
sagt, slagen med häpnad och förvåning inför den produktion, som här på fullt
allvar exponerades, och jag tänkte i mitt stilla sinne, att antingen är världen
vorden galen eller också har jag själv börjat få en skruv lös. Men sedan jag
övertygat mig om, att jag fortfarande var vid sunda vätskor, fanns det ingen
annan levande råd, än att så gott sig göra lät söka lösa alla dessa rebusar och
fixeringsbilder, som här hängde på väggarna. Vad nu denna speciella tavla
beträffar, så försökte jag, innan jag konfronterat den med katalogen, att med
bästa vilja leta ut, vad den egentligen skulle föreställa, och hur jag tittade och
tittade, kunde jag ej finna annat, än att »pytt i panna» vore den närmast grip-
bara underskriften eller måhända beteckningen »kaos», för att taga ett mera
abstrakt begrepp. Och skulle det ovillkorligen vara något på »havs», så skulle
jag ha skrivit »hafsverk» inunder, med f, ty ganska hafsigt såg det hela ut
också.

Jag har, herr talman, främst tack vare en fars och mors uppfostran aldrig
känt vad ett rus vill säga, men jag föreställer mig, att om jag vore ordentligt
full, komme alla vackra tavlor på nationalmuseum att för min blick te sig unge-
fär på det viset. Törhända hade jag då kanske i det tillståndet också kunnat
drömma mig till de finesser, som utgjort vederbörande tavelinköparens skäl för
att förvärva detta konstverk. Och sådan konst eller, rättare sagt, sådana kon-
stigheter köper man för skattebetalarnas pengar och betalar flera tusentals
kronor för. Efter vad jag hört på ort och ställe, har konstnären begärt 5,000
kronor för denna tavla. Man har lyckats pruta ner priset till hälften, och för-
modligen anse vederbörande det för ett billigt pris. Jag vill säga, att om jag
blivit erbjuden detta konstverk gratis och därutöver 2,000 kronor under för-
pliktelse, att jag skulle låta tavlan hänga hela min livstid på Jonesgården, hade
jag avböjt, ty för de pengarnas skull hade jag ej velat införskaffa permanent
vantrivsel och livsleda i mitt hus.

Ang. vissa anslag till nationalmuseet. (Forts.)

Det gick ett par damer på omförmälda utställning och tittade på alla härligheterna. Den ena damen säger till den andra: »Hör du, vet du vad den där tavlan egentligen skall föreställa?» Det gällde en av de större dukarna. »Jo», sade hon, »ju mer jag ser på den, finner jag, att den skall föreställa en kyrkogård med nakna träd.» Varpå den andra svarar: »Jag har kommit underfund med, att det skall föreställa interiören av en katolsk katedral, och jag tycker, att konstnären mycket bra träffat stämningen.» För att slita tvisten måste de titta i katalogen, och funno då, att tavlan bar beteckningen: »en drömmande kvinna.» — Kanske man ändå kan ha ett visst hopp om nationalmusei framtid, då vederbörande underlåtit att inköpa även det konstverket för några tusen kronor.

Det skulle aldrig falla mig in i att lasta herr ecklesiastikministern för vad som förevarit. Tvivelsutan har han nog att göra med andra saker, med katoliker och psalmbok och skolplaner och allt sådant där. Men jag vill gärna tro, att han med den inneboende glimten av en Hasselabondpojkes sunda livssyn i likhet med mig skulle vara färdig att be sådan konst dra så långt vägen räcker — jag hade så när sagt ett långt stycke längre än åt Hälsingland. För låt de kraftiga orden, men jag kan ej hjälpa, att jag fick för mig dessa omedelbara uttryck i detta sammanhang. På nationalmuseet passar i alla händelser icke denna konst. De herrar konstnärer och kulturesteter, som finna sin fröjd i dylikt måleri, kunna gärna sammangadda sig privat och frossa i dessa för vanligt folk komplett obegripliga och onjutable alster, men svenska folkets egendom, företrädd i nationalmusei rika konstskatter, bör icke beblandas med slikt. I alla händelser ha vi icke rätt att med skattebetalarnas pengar göra utbyte mot dylikt gods.

Herr talman, det sagda må vara nog. Med vad jag sagt har jag endast velat höja ett varningens finger för denna gång till den kraft och verkan det hava kan. Det är en ärlig dalkarls och en bondesjåls bekännelse, som, jag vet det, på samma gång ger uttryck även för vad det stora flertalet av vårt svenska folk känner i detta fall. I övrigt har jag, herr talman, icke något yrkande.

Häruti instämde herrar *Nyblom, Gustafsson* i Lekåsa, *Olsson* i Staxäng, *Werner* i Höjen, *Nilsson* i Antnäs, *Johansson* i Tväråselet och *Ossbahr*.

Vidare anfördes ej. Kammararen biföll utskottets hemställan.

Punkterna 13—22.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Vid nu skedd föredragning av *punkten 23*, angående nordiska museet, yttrade *Ang. nordiska museet.*

Herr **Johanson** i Huskvarna: Herr talman! Jag har tillåtit mig begära ordet i denna fråga för att göra några uttalanden. Då riksdagen, som alltid och med rätta visat stort intresse för nordiska museet och Skansen, nu går att bevilja obeskuret anslag till dessa för studiet av vår folkliga kultur så betydelsefulla institutioner, tror jag, att det är en önskan i de vidaste kretsar, att de, som ha med saken att skaffa, göra allt för att åt Skansen bevara dess gamla goda traditioner och icke slå in på några steg, som skulle gå i den riktningen, att Skansen finge karaktären av ett nöjesetablissemang. Jag känner mig övertygad om att sådana tendenser äro främmande för dess ledning, och det är därför att hoppas, att sådana åtgärder, som t. ex. gå ut på införande av allmän spritutskänkning därstädes, icke måtte vidtagas. Då det uttryckliga villkoret i detta avseende, som förut fogats till anslaget, nu av vissa konstitutionella skäl borttagits, så känner jag mig övertygad om att

Ang. nordiska museet. (Forts.)

här ej ligger någon önskan att i detta avseende i sak förändra den förutvarande traditionen.

Med anledning härav, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

I detta anförande instämde fröken *Wellin* samt herrar *Björling*, *Pehrsson* i Göteborg, *Ljunggren*, *Andersson* i Ovanmyra, *Malmqvist*, *Petersson* i Broaryd, *Sandberg*, *Näslund*, *Lundén*, *Hilding* och *Åqvist*.

Vidare yttrades ej. Utskottets i punkten gjorda hemställan blev av kamraren bifallen.

Punkterna 24—26.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Ang. kleresistaten.

Härefter föredrogs punkten 27, angående kleresistaten; och anförde därvid

Herr **Brädefors**: Herr talman! När vi från den kommunistiska gruppen avlämnade en motion till fjolårets riksdag med yrkande om avslag på alla anslag till kyrkliga ändamål, placerade utskottet vår motion under denna punkt, den första punkten under rubriken »Kyrkliga ändamål». Därför vill jag även i år säga några ord om den saken vid behandlingen av denna punkt.

Man föreslår från den socialdemokratiska regeringen, i likhet med vad borgerliga regeringar föreslagit till kyrkliga ändamål, icke blott samma summor, utan man har också ökat anslagen på ett flertal punkter, så även i den föreliggande punkten. Det kommer icke fram, när man vill ha anslag till kyrkliga ändamål, vare sig från regeringen eller från den socialdemokratiska riksdagsgruppen, att det är dåliga tider, att det är kristider och att man därför måste vara sparsam och försöka hålla igen på olika punkter, utan det ser tvärtom ut, som om man vore ganska frikostig, när det gäller anslag till kyrkliga ändamål. Man talar icke ens om lönesänkningar till de befattningshavare, som i detta fall beröras. Eljest är man nog pigg på sådant, när det gäller arbetare i statens verk. Jag kommer ihåg, att socialdemokratien tidigare förfäktat den uppfattningen, att kyrkan skulle skiljas från staten, och därför tycker jag, att det är egendomligt, att man icke nu gör några ansatser från socialdemokratiskt håll till att åtminstone deklarera sin ställning till frågan om staten och kyrkan. Man växer fast mer och mer på socialdemokratiskt håll vid det kyrkliga livet. Detta gör sig gällande inte bara i statsverkspropositionen utan även bland de ledande socialdemokraterna i deras uppträdande inom såväl statskyrkan som frikyrkan.

När vi i år yrka avslag på alla de anslag, som äro föreslagna till kyrkliga ändamål, sker detta ingalunda därför, att vi skulle anse, att icke kyrkan skulle vara förenlig med den kapitalistiska statens intressen. Det är tvärtom så, att den kapitalistiska staten behöver kyrkan för att undertrycka arbetarna med, för att med kyrkans makt och kyrkans medel försöka förhindra arbetareklassen från klasskampen, samt att taga avstånd från densamma. Jag gör mig här icke alls skyldig till några överord, utan det kan bevisas av en mängd fall, icke endast hurusom religionen, såsom marxismen redan tidigare konstaterat, är ett opium för folket, utan också hur man även från kyrkligt håll direkt blandar sig i politiken och deltagar på den härskande klassens sida mot de undertryckta klasserna. Vi gå icke ifrån vår uppfattning, att religionen är ett opium för folket, och därför anse vi det icke förenligt med arbetareklassens intressen att gå med på några anslag till kyrkliga ändamål. Det är efter denna förklaring, som jag, herr talman, ber att få yrka

Ang. kleresistaten. (Forts.)

avslag på denna punkt, vilket betyder, att jag på samma gång yrkar avslag på alla anslagskrav till kyrkliga ändamål.

Vidare yttrades ej. Efter av herr talmannen givna propositioner i ämnet biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkten 28.

Lades till handlingarna.

Punkterna 29—32.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 33.

Lades till handlingarna.

Punkterna 34—52.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 53, angående bokinköp och bokbindning för universitetsbiblioteket i Uppsala.

*Ang. bokinköp
och bokbind-
ning för
universitets-
biblioteket i
Uppsala.*

I enlighet med Kungl. Maj:ts uti innevarande års statsverksproposition under punkten 64 av förevarande huvudtitel framlagda förslag, vilket innebar en anslagsökning med 10,000 kronor, hemställde utskottet, att riksdagen måtte till bokinköp och bokbindning för universitetsbiblioteket i Uppsala för budgetåret 1934/1935 anvisa ett extra reservationsanslag av 113,500 kronor, varav 4,000 kronor vore avsedda till avlöning av personal vid bibliotekets bokbinderi.

Reservation utan angivet yrkande hade vid denna punkt anmälts av herrar *Svensson* i Grönvik, *Andersson* i Ovanmyra och *Weijne*.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr Svensson i Grönvik: Herr talman! Jag och två andra av kammarens ledamöter ha vid denna punkt avgivit en blank reservation, och jag ber därför att med några få ord få motivera vad som ligger bakom denna reservation. I denna punkt har statsrådet föreslagit och utskottet förordat en höjning av det för innevarande år utgående anslaget för bokinköp och bokbindning för universitetsbiblioteket i Uppsala med 10,000 kronor. Denna ökning är motiverad därmed att, när man skall inköpa utländsk litteratur till universitetsbiblioteket, dessa inköp fördyras på grund av valutaförhållandena de olika länderna emellan. Även med erkännande av detta förhållande ha vi icke ansett oss utan vidare kunna godtaga denna motivering. Ty om vi se på reciten i Kungl. Maj:ts förslag under åttonde huvudtiteln finna vi, att detta anslag så sent som åren 1926 och 1927 endast uppgick till 44,500 kronor. Då frågar man sig: Har verkligen utvecklingen på detta område gått så raskt, att när det räckte med 44,500 kronor åren 1926 och 1927 skola 103,500 kronor icke räcka år 1934? Herrarna få ursäktas, att jag icke kan förstå detta. Om vi se på kronans värde, sådant det nu är i dag jämfört med den utländska valutan, så är det väl icke lägre än 50 % av det värde, den hade åren 1926 och 1927. När man ser på förhållandena, sådana som de föreliggande ur statsfinansiell synpunkt, och besinnar hur man nödgas pruta på alla

Ang. bokinköp och bokbindning för universitetsbiblioteket i Uppsala.
(Forts.)

möjliga andra områden, blir man litet tveksam och undrar, om det icke kunde vara nog med det anslag, som utgår för innevarande år. Det är ju uppenbart, att man från universitetsbibliotekets sida vill ha ett så stort anslag som möjligt. Det kan man från dess synpunkt icke alls förväna sig över, och kanslern anser sig icke kunna stå till svars med att icke förorda en höjning på detta område med 10,000 kronor.

Jag vill också i detta sammanhang säga, att, om man ser på biblioteksverksamheten i allmänhet, man skall finna, att man där icke i något fall gått in för en höjning av det anslag, som utgår för innevarande år. Det är endast, när det gäller universitetsbiblioteket, som man ansett sig böra gå med på en höjning i anledning av de utländska bokinköpen. Utan att på något sätt vilja underskatta betydelsen av den utländska litteraturen måste jag säga, att det kan under vissa förhållanden kanske råda någon tvekan om huruvida det är någon anledning att i större utsträckning köpa utländsk litteratur. I varje fall tror jag, att man för närvarande bör sätta ett frågetecken i detta hänseende.

Såsom frågan nu ligger till, ha vi, som på denna punkt reserverat oss, icke ansett oss utan vidare böra godtaga denna höjning, utan vi ha reserverat oss för status quo, alltså för det anslag, som utgår för innevarande år, nämligen 103,500 kronor, däri inbegripna 4,000 kronor, som äro avsedda till avlöning av personal vid bibliotekets bokbinderi. Herr talman, jag ber alltså att få ställa det yrkandet, att riksdagen må till bokinköp och bokbindning för universitetsbiblioteket i Uppsala för budgetåret 1934—1935 anvisa ett extra reservationsanslag av 103,500 kronor, varav 4,000 kronor äro avsedda till avlöning av personal vid bibliotekets bokbinderi.

Med herr Svensson i Grönvik förenade sig herr *Andersson* i Ovanmyra.

Herr **Jonsson** i Eskilstuna: Herr talman! I följt företogs på anslaget till biblioteken vid universiteten och högskolorna en ganska kraftig nedskrivning, men man var väl redan då på det klara med att denna sänkning av anslaget icke kunde få vara annat än av tillfällig karaktär, och att kanske redan året därpå berättigade anspråk på en förhöjning skulle komma fram. Jag kan göra den beaktelsen, att jag på avdelningen en stund var inne på den tanken, att man möjligen skulle kunna förena de stridiga viljorna i utskottet om en anslagshöjning på 5,000 kronor, att man alltså skulle något försiktigare börja klättringen uppåt igen. Den tanken väckte emellertid ingen anklang, och då jag för min del icke kan stå till svars med att absolut avvisa varje anspråk på höjning av anslaget till universitetsbiblioteket, gick jag över på Kungl. Maj:ts förslag.

Saken är ju den, att den utländska litteratur, som universitetsbiblioteken numera måste ha, i vissa fall åtminstone är utomordentligt dyr, och det gör, att de slantar, som förut räckte ganska bra, numera icke äro tillräckliga. Orsaken till att den utländska litteraturen är dyr, känna vi allesammans. Man kan invända — det föreföll, som om den föregående ärade talarens invändningar skulle sväva omkring den föreställningen — att om forskningsfriheten möjligen i ett eller annat land inskränkes, om vetenskapen kommer att tjäna den politiska propagandan så, att konklusionen bestämmes först och det därefter åligger vetenskapsmännen att ställa in sitt arbete efter politiska intentioner och skaffa bevis, ja, då låter det säga sig, att med en sådan vetenskaplig litteratur äro de svenska vetenskapsmännen icke särdeles mycket betjänta. Men denna invändning, som förut och i annat sammanhang gjorts tydligare av

Ang. bokinköp och bokbindning för universitetsbiblioteket i Uppsala.
(Forts.)

andra än av den föregående ärade talaren, gäller ju icke utan vidare. Man kan nog våga göra det påståendet, att den fria forskningen måste hålla kontakten även med den forskning, som är insnörd i kategoriska regler. Man kan icke begå samma fel i ett fritt land, där den fria forskningen hålles i ära, som man gör på andra ställen, och sålunda täppa till öga och öra för vad man icke tycker om. Detta gör, att även denna litteratur, som vi nu tycka möjligen skulle kunna hållas borta från de stora vetenskapliga biblioteken, måste man, om också icke i samma utsträckning som förut, dock allt fortfarande hålla sig med. Jag tror, att även med det av Kungl. Maj:t föreslagna anslagsbeloppet universitetsbiblioteket måste göra ganska stora inskränkningar, och jag tror, att bibliotekarierna måste även med detta anslag lära sig hushållningens konst, om de icke kunna den förut.

Då jag sålunda icke kan bestrida, att denna anslagsökning är påkallad, och då mitt lilla kompromissförslag icke accepterades, har jag utan någon större tvekan gått på Kungl. Maj:ts förslag. Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Weijne: Herr talman! I statsutskottet rådde betydligt större tvekan på denna punkt än vad som framgår av utlåtandet. Om mitt minne icke sviker mig, avgåvos 14 röster för Kungl. Maj:ts förslag och 6 röster för det av herr Svensson i Grönvik framställda yrkandet, fastän av dessa 6 så röstande endast 3 reserverade sig. Nu är det klart, att om man ser detta anslag fristående, det kan anföras mycket goda skäl för den höjning med 10,000 kronor, som är ifrågasatt. Om man emellertid granskar åttonde huvudtiteln i sin helhet, finner man på punkt efter punkt huru krisförhållandena pressa till nedskärningar på än det ena än det andra anslaget. Jag behöver blott erinra om huru man t. ex. icke har råd att låta barnen undervisas i slöjd i ett stort antal skolor här i landet. Det är i varje fall en avvägningsfråga, när man skall avgöra på vilka punkter man skall gå upp och på vilka punkter man skall gå ned. Då jag har den meningen, så stannar jag — även om det kan anföras goda skäl för utskottets ståndpunkt — för status quo, detta dels med hänsyn till huvudtiteln i sin helhet och dels med hänsyn till omöjligheten att vinna beaktande för de krav på anslagsökningar på vissa andra punkter, som enligt min mening varit mera berättigade.

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till det yrkande, som framställts av herr Svensson i Grönvik och innebär, att anslaget för nästkommande budgetår skall bibehållas vid sin nuvarande storlek.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet Engberg: Herr talman! Den argumentation, som den siste ärade talaren förde i fält, synes mig vara minst sagt ohållbar. Det är klart, att post efter post kan tas ut ur åttonde huvudtiteln och vägas mot och jämföras med andra poster, men jag tror det vore en alldeles oriktig utgångspunkt att slå under samma hatt sådana frågor som exempelvis undervisning i slöjd och frågan om universitetsbibliotekens bokbestånd.

Jag ber att få fästa kammarens uppmärksamhet på ett par fakta, som äro grundläggande, när det gäller att bedöma dessa bok- och tidskriftsinköp. Om jag tar Uppsala universitet, finner jag, att beträffande själva böckerna torde för varje professur inköpas för bortåt 1,000 kronor per år. Mera blir det i själva verket icke. Därtill komma nu emellertid tidskrifterna. Beträffande dessa ha vi det vanskliga problemet, att har ett universitetsbibliotek börjat med

Ang. bokinköp och bokbindning för universitetsbiblioteket i Uppsala.
(Forts.)

en nödvändig tidskriftsserie, så är biblioteket mer eller mindre i händerna på försäljaren. Det har nämligen visat sig, att priset på en tidskriftsserie kan år efter år undergå förändring och förskjutning uppåt. Å andra sidan säger ju sunda förnuftet, att man kan icke på viktiga forskningsområden, bara därför att säljaren pressar upp priset, helt plötsligt släppa kontakten med området i fråga. Det är framför allt beträffande dessa vetenskapliga tidskrifter, som kostnaderna förete en förskjutning uppåt alldeles oberoende av valutaläget, därför att det finns en tendens hos säljaren av tidskrifterna att med vetenskap om vederbörande köparens ovillkorliga behov utnyttja detta tvångsläge. Detta gäller utländska tidskrifter.

Till min ärade vän herr Svensson i Grönvik skulle jag vilja säga, att det är alldeles oriktigt att med varandra jämföra, som han gjorde, inköpen av utländsk vetenskaplig litteratur och inköp av utländska varor överhuvud taget. Vetenskapen känner och erkänner inga nationella gränser. Vetenskaplig litteratur kan icke ses ur samma synvinkel som en hel del varor, som tillhöra livets nödtorft och om vilka vi diskutera i vår handelspolitik. De vetenskapliga tidskrifterna, de vetenskapliga avhandlingarna äro, om man så vill, nödvändiga verktyg för forskningen i varje land. Här kunna vi icke bygga upp några nationella murar och säga, att därför att t. ex. en matematisk tidskriftsserie är utländsk, så kunna vi undvara den. Ett dylikt resonemang håller icke.

Men härtill kommer, och det är på den punkten, jag särskilt skulle vilja fästa uppmärksamheten, att bokbeståndet i universitetsbiblioteken synes mig vara det allra betydelsefullaste i universitetens utrustning överhuvud taget. Det finns annat, som är mindre livsviktigt och kan i vissa lägen träda tillbaka, men i år liksom i fjol har det varit min strävan att söka i möjligaste mån bereda möjlighet för den vetenskapliga forskningen att upprätthålla den nödvändiga kontakten med forskningens standard och utveckling överhuvud taget i andra länder. I det fallet är ett ändamålsenligt tillgodosett universitetsbibliotek ett villkor, som man icke kan eftersätta. När jag har granskat exempelvis vad som anförts av vederbörande bibliotekarier, måste jag säga, att nog ha de räknat mycket nyktert och tagit all möjlig hänsyn till läget. Från deras sida ha verkligen icke några siffror anförts, som på några bäriga grunder kunna vederläggas.

Jag fäster också uppmärksamheten därpå, att när man år 1932 företog den nedskärning av anslaget, som här har omnämnts, så skedde detta i ett läge, då man ännu icke riktigt kunde överblicka vad konsekvenserna skulle komma att bli ur valutapolitiska synpunkter. Det kan sägas, att läget icke har ändrats mycket under det sista året i valutaavseende, men det kan icke sägas, att de utgångspunkter, från vilka man vidtog nedskärningen år 1932, alltså skulle vara desamma. Det är därför, som jag tror, att man skulle begå en orättvisa och en oklokhets, om man ginge emot det förslag om en höjning av anslaget med 10,000 kronor, som här föreligger.

Det är också, och det vill jag sluta med, på det sättet, att från universitetens forskningsverkstäder, om det uttrycket tillåtes mig, strömmar kraften och ljuset ut till alla andra bildningsinstitutioner i riket, det må vara folkskolans eller läroverkens eller seminariernas eller det fria bildningsarbetets. Kraftkällan ligger just i att hålla den vetenskapliga forskningen uppe på en betydande höjd. En oundgänglig förutsättning härför är, att man kan följa med vad som produceras av vetenskapsmännen i andra länder. Jag väddar därför varmt till kammaren att på denna punkt stödja Kungl. Maj:ts förslag.

Ang. bokinköp och bokbindning för universitetsbiblioteket i Uppsala.
(Forts.)

Herr Weijne: Herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet förmenade, att min jämförelse mellan slöjdundervisningen och bokinköpen vid universitetsbiblioteket haltade, och det gör den helt naturligt liksom alla liknelser, men det finns ett mycket bestämt samband, och det är, att man på dessa båda punkter liksom på alla andra punkter i denna huvudtitel har fått anpassa sig efter kristiden och efter det statsfinansiella nödläget. Man skar ned budgeten för ett år sedan och har därmed fått fram en krisbudget, och vi stå nu inför den frågan: Skola vi börja med att höja anslaget till universitetsbiblioteket, eller finns det andra punkter, där en höjning vore mera berättigad? För min del svarar jag utan tvekan, att när en höjning kan komma till stånd, finns det andra punkter, där en höjning är starkare motiverad. Det är ur denna synpunkt, som jag vill motsätta mig en höjning i år på denna punkt med 10,000 kronor, även om jag skulle kunna underskriva mycket av vad herr statsrådet sade i sitt anförande.

Jag vill också fästa uppmärksamheten därpå, att om man i åttonde huvudtiteln ser efter, hur detta anslag utvecklats, finner man, att ännu för sju år sedan var anslaget icke hälften av vad det skulle bli, även om kammaren bifaller det yrkande, som herr Svensson i Grönvik har framställt. Anslaget är alltså ändå så stort jämfört med vad det var för sex å sju år sedan, att höjningen mer än väl täcker den merkostnad, som uppstått genom de onormala valutaförhållandena.

Jag ber, herr talman, att få vidhålla mitt yrkande.

Chefen för ecklesiastikdepartementet herr statsrådet **Engberg:** Jag vill fästa den ärade talarens uppmärksamhet därpå, att om jag tar anslaget för sju år sedan och omräknar det i dagens växelkurs, så är det ingalunda så, som den ärade talaren påstod, att det här skulle ha skett någon så betydande höjning. Det är nämligen på det sättet, att huvudmassan av den vetenskapliga litteraturen, och det gäller enkanterligen de tidskrifter, som vi ha vid universitetsbiblioteket, kommer ifrån Tyskland. Var och en vet, hur valutaläget är i dag och hur det var för sju år sedan. Om herr Weijne själv sätter sig att räkna efter med dagens växelkurs vad han får för den svenska kronan, skall han finna, att hans resonemang icke håller streck. Tar jag den franska litteraturen, så befinner sig även där vår krona i samma olyckliga läge. Vårt valutaläge i förhållande till Frankrike är ju som bekant icke förmånligare än i förhållande till Tyskland.

Det är därför, såvitt jag förstår, icke riktigt att göra en sådan jämförelse, utan man måste hålla i minnet två ting, nämligen för det första varifrån man köper in denna litteratur och för det andra hur valutaläget är just i förhållande till dessa länder. I så fall kommer man fram till en riktig jämförelse. Dock har jag därvid, herr talman, icke tagit hänsyn till den framryckning på olika områden, som vetenskapen företett under senare år. Det är en framryckning, som medfört ökat behov av speciallitteratur, ty vetenskapens väsen, höll jag på att säga, synes ju vara att specialisera sig mer och mer, och varje ny specialitet kräver ny speciallitteratur. Det kan man icke komma ifrån.

Herr Jonsson i Eskilstuna: Herr Weijne och jag bruka ju mycket ofta i undervisningsfrågor bli en tanke och en själ, men i detta fall ha vi icke kunnat bli överens. Jag kan icke neka till att jag tycker, att han lägger ganska små synpunkter på denna sak.

Jag är ense med honom om att det är ytterst beklagligt, att slöjdundervisningen vid folkskolorna icke kan få det understöd, som den fått förut. Han

Ang. bokinköp och bokbindning för universitetsbiblioteket i Uppsala.
(Forts.)

och jag ha varit överens om att beklaga detta mer än en gång, och på det hela taget ha vi väl i det fallet samma uppfattning, men jag förstår icke, vad slöjdundervisningen under nästa år kan få för nytta av att vi sänka anslaget till universitetsbiblioteken, när starka skäl tala för att de behöva dessa pengar. Man skulle kunna argumentera, som herr Weijne gjorde, om man i samma ögonblick vore beredd att lägga över de pengar, man sparar på universitetsbiblioteken, till slöjdundervisningen, men det är det ju icke alls fråga om nu. Om den ifrågasatta prutningen av anslaget till universitetsbiblioteken nu äger rum, så kan det ju hända, att vi ett annat år, då vi vilja få till stånd en bättre ordning och ett bättre understöd från statens sida till slöjdundervisningen, också måste medverka till en höjning av anslaget till universitetsbiblioteken. Jag skulle tro, att det är lättare och behagligare att nu ta den ofrånkomliga höjningen av anslaget till universitetsbiblioteken, i förhoppning om att vi med så mycket större kraft kunna slåss för en höjning nästa år eller i varje fall ett annat år av anslagen till den praktiska undervisningen vid våra folkskolor.

Herr **Svensson** i Grönvik: Herr talman! Jag skulle kunna börja på samma sätt, som herr Jonsson i Eskilstuna gjorde, när han gjorde gällande, att han och herr Weijne brukade komma väl överens. Jag skulle vilja säga, att det är samma förhållande med mig och herr Jonsson i Eskilstuna, då det gäller andra anslagsfrågor i statsutskottet.

Jag vet nu icke, om icke också han varit mycket tveksam i detta fall. Det antydde han för övrigt i sitt första anförande, och han slåss ju icke heller med någon större fläkt för höjningen av detta anslag. Jag tror, att tveksamheten bör vara så stor, att man säger ifrån, att vid jämförelse mellan detta och andra anslag kan det icke vara någon riksolycka, om man väntar med en höjning.

Nu har herr Weijne begärt ordet och kommer själv att förklara sin mening med jämförelsen med anslaget till slöjdundervisningen. Det kallade herr Jonsson för små synpunkter. Ja, det är klart, att det är litet svårt för oss menige man och olärda att fatta betydelsen av kraften och ljuset, som herr statsrådet talade om från vetenskapens synpunkt. Men när vi ändå måste rätta oss efter omständigheterna och efter möjligheterna att få anslag och måste se saken i ett större sammanhang, om jag får uttrycka mig så, så kan jag inte hjälpa, att jag kommer till den uppfattningen, att icke detta anslag har så stor betydelse, att det överskuggar allt annat i detta hänseende och att därför en höjning är särskilt motiverad.

Jag tror icke, att det skulle uppstå någon olycka, om andra kammaren för sin del stannar vid fjolårets anslag, och jag tror icke, att vare sig kraften eller ljuset därigenom minskar i sådan utsträckning, att det blir mörkt.

Herr **Weijne**: Herr talman! Det skulle ju kunna förefalla, som om jag emot varandra satte undervisningen i träslöjd och universitetsbibliotekens bokinköp, men det gör jag verkligen icke. När jag drog fram slöjdundervisningen var det endast såsom ett exempel på anslag, som ha blivit hårt beskurna. Jag har ingalunda ansett, att man har att välja mellan det ena eller det andra, utan jag har velat sätta anslaget till universitetsbiblioteken i visst sammanhang med hela huvudtiteln, och det är därvid, jag kommer till det resultatet, att det för närvarande icke föreligger så starka skäl just för den höjning, som här blivit föreslagen.

Herr statsrådet talade om valutan. Jag kan ingalunda i detalj gå in på hans anförande, därför att jag icke har några siffror tillgängliga, men så myc-

Ang. bokinköp och bokbindning för universitetsbiblioteket i Uppsala.

(Forts.)

ket är säkert, att anslaget under de sju sista åren höjts med 100 procent och litet till. Och om man tänker på valutaförhållandenas utveckling i allmänhet, förefaller det mig mycket sannolikt, att ett anslag på 103,500 kronor nu skulle reellt sett bli större än det anslag, som beviljades för budgetåret 1926/1927. Skall man göra närmare jämförelser, förutsätter det, att man i detalj känner till hur mycket böcker som köpes i de olika ländernas valutor och att man exakt känner till valutornas utveckling under dessa sju år. Men den allmänna känslan har jag, att man i alla fall får ett högre anslag i år med det, som av oss här föreslagits, än det anslag, som utgick för sju år sedan.

Jag vill endast ytterligare säga ett ord till herr Jonsson i Eskilstuna. Han sade, att han skulle förstå vårt resonemang, om det vore någon punkt, på vilken vi ville lägga över pengarna. Ja, det finns verkligen en sådan punkt i slutet på huvudtiteln, där såväl herr Jonsson i Eskilstuna som även herr Svensson i Grönvik och jag vilja lägga på 45,000 kronor utöver vad statsrådet begärt. Det gäller nykterhetsanslaget. Även ur den synpunkten anser jag det värt att spara på denna punkt för att icke höja huvudtitelns slutsumma alltför mycket.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt, dels ock på bifall till det av herr Svensson i Grönvik under överläggningen framställda yrkandet; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Herr Svensson i Grönvik begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammarén bifaller statsutskottets hemställan i punkten 53 av utskottets förevarande utlåtande nr 8, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammarén bifallit det av herr Svensson i Grönvik under överläggningen framställda yrkandet.

Sedan kammaréns ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammarén bifallit utskottets hemställan i förevarande punkt.

Herr förste vice talmannen övertog nu ledningen av kammaréns förhandlingar.

Punkterna 54—58.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 59, angående bokinköp och bokbindning för universitetsbiblioteket i Lund.

I enlighet med Kungl. Maj:ts i punkten 70 av förevarande huvudtitel framställda förslag, vilket innebar en anslagsökning med 10,000 kronor, hemställde utskottet, att riksdagen måtte till bokinköp och bokbindning för universitetsbiblioteket i Lund för budgetåret 1934/1935 anvisa ett extra reser-

*Ang. bokinköp
och bokbind-
ning för
universitets-
biblioteket i
Lund.*

Ang. bokinköp och bokbindning för universitetsbiblioteket i Lund. (Forts.)
tionsanslag av 97,000 kronor, därav ett belopp av 2,000 kronor till bokbinderi-
arbeten.

Jämväl vid denna punkt hade reservation utan angivet yrkande avgivits
av herrar *Svensson* i Grönvik, *Andersson* i Ovanmyra och *Weijsne*.

Sedan punkten föredragits, yttrade:

Herr *Svensson* i Grönvik: Herr talman! I fråga om här förevarande an-
slag har universitetsbibliotekarien begärt en höjning med 14,500 kronor. Kans-
lern har tillstyrkt 10,000 kronor, och statsrådet har gått med på hans förslag.
Utskottet har även följt statsrådet. Jag vill icke återupprepa de skäl, som
jag tidigare anförde, när det gällde anslaget till universitetsbiblioteket i Upp-
sala, men jag håller före, att samma skäl äro gällande även i detta fall. Jag
ber därför att få yrka bifall till utskottets förslag men med den ändringen,
att här i stället för 97,000 kronor sättes 87,000 kronor.

Herr *Jonsson* i Eskilstuna: Herr talman! Med hänvisning till den argu-
mentering, jag hade, när vi behandlade frågan om anslag till bokinköp för
biblioteket i Uppsala, ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Efter härmed slutad överläggning gav herr förste vice talmannen propo-
sitioner på de därunder förekomna yrkandena; och blev utskottets hemstäl-
lan av kammaren bifallen.

Punkterna 60—71.

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Ang. serafi-
merlasarettets
verksamhet.*

Punkten 72, angående ökade medel för upprätthållande av serafimerlasa-
rettets verksamhet.

Kungl. Maj:t hade i punkten 83 av förevarande huvudtitel föreslagit riks-
dagen att för budgetåret 1934/1935 anvisa ett extra anslag av 470,000 kro-
nor till beredande av ökade medel för upprätthållande under samma tid av
serafimerlasarettets verksamhet.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehäft

dels en inom första kammaren av herr *Sam Larsson m. fl.* väckt motion,
nr 87, vari hemställts, att riksdagen måtte å åttonde huvudtiteln för bud-
getåret 1934/1935 anvisa ett extra anslag av 472,000 kronor till beredande
av ökade medel för upprätthållande under samma tid av serafimerlasarettets
verksamhet;

dels en inom första kammaren av herrar *Petrén* och *Wagnsson* väckt mo-
tion, nr 208, vari hemställts, att riksdagen måtte — för möjliggörande av
Kungl. Maj:ts bifall till i motionen relaterade framställningar från direk-
tionen för serafimerlasarettet — för budgetåret 1934/1935 anvisa ett extra
anslag av 490,000 kronor till beredande av ökade medel för upprätthållande
under samma tid av serafimerlasarettets verksamhet;

dels ock en inom andra kammaren av fröken *Wellin m. fl.* väckt motion, nr
193, vari föreslagits, att riksdagen måtte besluta vidtaga nödiga åtgärder
dels för ett förverkligande av det förslag, som direktionen över serafimer-
lasarettet i skrivelse av den 26 september 1933 och följande skrivelser fram-
lagt, dels ock för inrättande av tvenne nya underläkarbefattningar vid lasa-
rettets neurologiska klinik med en lön av 4,200 respektive 3,600 kronor plus

Ang. serafimerlasarettets verksamhet. (Forts.)

dyrtidstillägg enligt för statens befattningshavare vid s. k. nyreglerade verk gällande grunder och rätt till fri kost samt en ny extra underläkarbefattning vid lasarettets röntgeninstitut med en lön av 3,000 kronor plus dyrtidstillägg och fri kost som ovan, och att riksdagen måtte för budgetåret 1934/1935 anvisa ett extra anslag av 510,000 kronor till beredande av medel för upprätthållande av serafimerlasarettets verksamhet.

Utskottets hemställan innefattade, att riksdagen måtte, med avslag å ovan nämnda motioner, i vad de skilde sig från Kungl. Maj:ts förslag, bifalla Kungl. Maj:ts förevarande framställning.

Vid denna punkt var fogad reservation av herrar *Bergqvist, N. J. Martin Svensson, Asplund, Thelin, Pauli, Tham, Persson* i Falla, *Holmdahl* och *Olsson* i Staxäng, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag ävensom de i ämnet väckta motionerna, för budgetåret 1934/1935 anvisa ett extra anslag av 475,000 kronor till beredande av ökade medel för upprätthållande under samma tid av serafimerlasarettets verksamhet.

Punkten föredrogs. Därvid anförde:

Fröken Wellin: Herr förste vice talman! På ifrågavarande punkt, som berör anslaget till serafimerlasarettet, har regeringen äskat 470,000 kronor, och det har vunnit statsutskottets tillstyrkan. Nu har serafimerlasarettets direktion ansett, att behovet krävde ett anslag på 510,000 kronor, och i motion nr 193 i andra kammaren ha vi några stycken av kammarens ledamöter anslutit oss till detta krav. Om direktionens framställning har såväl departementschefen som statsutskottet fällt det omdömet, att framställningen är väl motiverad. I den motion, som vi framlagt, ha vi gått något utöver vad direktionen begärt, i så måtto att vi visserligen hållit oss till samma anslagssumma men önskat ett par läkarplatser till. Jag vågar med hänvisning till de bilagor, som åtfölja vår motion, säga, att även detta förslag är väl motiverat. I dessa bilagor återfinnas nämligen uttalanden av ett par klinikchefer om det rådande behovet.

Jag skall villigt erkänna, att både regering och riksdag alltid ställt sig synnerligen välvilliga, när det är fråga om anslag till sjukvården, och jag går ut ifrån, att om förhållandena varit annorlunda i ekonomiskt hänseende, än de för närvarande äro, så hade också de nu äskade anslagen blivit i full utsträckning beviljade. Vad som begärts utöver vad Kungl. Maj:t äskat är, som jag nyss sade, vad behovet vid lasarettet kräver, och vi ha genom framläggande av vår motion velat bringa till riksdagens kännedom detaljerna av det verkliga läget vid serafimerlasarettet.

Nu skall jag icke förlänga denna debatt, men på ett par punkter skulle jag vilja upprepa, vad som sagts i motionen, först vad som sägs på sid. 2. Där heter det: »Redan i professor Holmgrens ovan nämnda motion framhölls, att det dåvarande antalet läkare, nämligen 3, vore i allra minsta laget vid en besöksiffra på nära 28,000, och ingen torde vilja förneka riktigheten av denna uppfattning. I den dag som i dag är äro fortfarande 3 läkare anställda, men besöksiffran uppgår för kalenderåret 1933 till över 35,000.» Detta gäller den medicinska polikliniken. Vidare säges om behandlingen på röntgeninstitutet på sid. 4 i motionen 193: »Medan antalet läkare sedan 1929 icke ökats, har antalet undersökningar lavinartat vuxit från c:a 10,000 år 1930 till 18,000 år 1933.» Om man sedan anför, att sjuka människor, som söka hjälp vid poliklinikerna på serafimerlasarettet, få infinna sig där mellan klockan 8 och

Ang. serafimerlasarettets verksamhet. (Forts.)

9 på morgonen och sedan kunna sitta och vänta på att bli mottagna till klockan 4 à 6 på eftermiddagen, tror jag, att detta är alldeles tillräckligt för att belysa behovet av den höjning, varom lasarettsdirektionen anhållit. Emellertid vill jag erkänna, att både departementschefen och statsutskottet ställt sig vänliga och välvilliga i sina uttalanden, såsom jag redan förut nämnt. Men ett stycke längre i välvilja, nämligen från ord till handling, ha reservanterna gått.

Det finns, som kammarens ledamöter se, en reservation i denna punkt med ett yrkande om en höjning på 5,000 kronor av det anslag, som statsutskottet föreslår, och något är ju bättre än intet. Jag får säga, att jag har varit tveksam, hur jag skulle ställa mig till denna reservation. Att göra yrkande om bifall till motionen är ju fullkomligt lönlöst, men å andra sidan är, vad i reservationen föreslås, mycket litet, om man jämför det med de önskningsar, som föreligga från lasarettsdirektionen. Men som sagt, något är bättre än intet, och då reservanterna genom denna sin reservation ha visat en större förståelse för de verkligt stora behov, som förefinnas i fråga om stödjande av sjukvården vid serafimerlasarettet, tror jag, att jag måste stanna vid att med tacksamhet taga mot den hand, som har räckt oss. Jag är övertygad om att, om riksdagen, som jag hoppas, bifaller denna reservation, herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet nog skall få mycket god användning för denna lilla summa vid fördelningen av anslagen till serafimerlasarettet.

Med dessa ord ber jag, herr förste vice talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr Holmdahl: Herr förste vice talman! Jag förstår mycket väl, att den föregående ärade talarinnan icke var vidare nöjd med reservanterna denna gång. Oaktat jag befinner mig i deras krets, vill jag säga, att jag icke heller är vidare nöjd med reservationen. Jag var verkligen ursprungligen böjd för att gå med på ett krav, som framförts på avdelningen i utskottet, där det yrkades bifall till den av herr Petréns m. fl. väckta motionen, som går ut på en höjning med 20,000 till 490,000 kronor. Jag ansåg och flera med mig, att de önskemål och krav, som motionärerna här framfört, vore så väl motiverade, att man uppenbarligen hade varit väl försvarad med att gå med på höjningen trots de finansiella synpunkter, som man bör anlägga, när det gäller att gå ifrån Kungl. Maj:ts förslag för att vidtaga en höjning.

Jag skall icke vidare fördjupa mig i saken. Läget är det, att det står ett förslag på 475,000 kronor och ett på 470,000 kronor. Jag skall, som sagt, icke fördjupa mig i sakfrågan, ty den föregående ärade talarinnan hade otvivelaktigt rätt i att den anmärkningen kan man göra mot reservationen, att när man icke gått på Kungl. Maj:ts förslag, har man kommit med ett belopp, som är alldeles för litet.

Men jag vill med några ord säga, varför en så stor grupp i utskottet reserverat sig. Det beror kort och gott på, att direktionens önskelista upptog en hel rad behov, som äro uppenbara. Särskilt gäller det de många poliklinikerna på serafimerlasarettet. Där arbetar en grupp unga läkare, mycket väl kvalificerade, flera med mycket ringa och flera med ingen avlönning alls. Dessa polikliniker inarbeta åt statsverket 200,000—300,000 kronor. Även denna omständighet gör, att direktionens önskemål att få ytterligare läkartjänster inrättade vid dessa polikliniker synes mycket befogat. Departementschefen har också direkt erkänt och understrukit detta behov. Men oaktat behovet är uppenbart, säger departementschefen, att han icke kan för närvarande — och det är naturligtvis av finansiella skäl — tillmötesgå detta behov genom att föreslå en höjning av anslaget. Men han tillägger mot slu-

Ang. serafimerlasarettets verksamhet. (Forts.)

tet av sitt uttalande i statsverkspropositionen, att det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att pröva, huruvida inom denna anslagsram kravet på vissa nya läkarbefattningar kan helt eller delvis tillgodoses.

Nu är det ganska uppenbart, åtminstone såvitt framgår av statsverkspropositionen, att det blir ytterst svårt att inom denna kostnadsram av 470,000 kronor tillgodose ett större antal av dessa önskemål. Men det är alldeles uppenbart, att Kungl. Maj:t har intagit en mycket välvillig hållning till dessa krav och önskemål. Och det är vidare uppenbart, att det blir lättare för Kungl. Maj:t att under nästa budgetår tillgodose åtminstone några av dessa, ifall anslaget blir ökat på sätt reservanternas föreslagit.

I hopp om att vad som här har förekommit i motionerna och statsutskottets utlåtande med reservation på denna punkt bör befrämja ett bättre tillgodoseande av serafimerlasarettets behov beträffande anslag, ber jag alltså, herr talman, att nu få yrka bifall till det yrkande, som är framlagt i den vid denna punkt fogade reservationen.

Herr **Jonsson** i Eskilstuna: Herr talman! Det resonemang, som jag tillät mig föra i fråga om förhöjt anslag till riksarkivet, skulle kunna tillämpas också på den föreliggande anslagsfrågan. Kungl. Maj:t har — det framgår tydligt av statsverkspropositionen — haft öppen blick för de behov, som äro presenterade från serafimerlasarettets sida, men Kungl. Maj:t har också ganska tydligt antytt, att det kan vara möjligt att inom den givna anslagsramen tillgodose ett eller annat av de framställda kraven på nya läkare. Under sådana omständigheter skulle det vara ganska egendomligt, om riksdagen skulle säga, att den icke tror, att Kungl. Maj:t kan reda sig med ett anslag, som Kungl. Maj:t själv säger, att det kanske är möjligt att man klarar sig med.

För övrigt anser jag, att icke något vidare omständligt ordande i denna sak är nödvändigt, utan jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet **Engberg**: Herr talman! Det är en synpunkt, som jag gentemot herr Holmdahl vill trycka på, och det är den, att det icke är omöjligt att här avgöra, i vilken utsträckning dessa behov kunna tillgodoses redan inom 470,000-kronorsramen, detta därför, att i den specificerade stat, som gäller för serafimerlasarettet, ingår en rad saker, där prisläget kunde vara ett i augusti månad 1933 men kan vara ett helt annat den dag som i dag är. Det är ingen, som vet detta. Där ingår t. ex. livsmedelspris och allt möjligt, som kan påverka beloppet. Vid sådant förhållande är det icke möjligt för vare sig herr Holmdahl eller någon annan att exakt säga, att det icke räcker att tillgodose vissa av dessa krav inom den anslagsram, som Kungl. Maj:t föreslagit.

Jag vädjar till kammaren för sin del att beakta, att en dylik önskelista bör provas helst i ett sammanhang och att, hur behjärtansvärda vissa detaljkrav än kunna vara, det knappast är klokt att rycka ut dem ur det sammanhanget och tro, att man genom att höja med 5,000 kronor kan lösa det här på ett bättre sätt.

Det är klart å andra sidan — det vill jag icke neka till — att om man har 5,000 kronor mera, kan man ordna för 5,000 kronor mera. Det är kontentan av vad herr Holmdahl och fröken Wellin ville säga. Men nog bjuder väl ändå försiktigheten, att när man icke vet någonting om hur långt man kan reda sig med det anslag, varom man här hemställer, så bör man stanna vid detta.

Ang. serafimerlasarettets verksamhet. (Forts.)

Herr **Holmdahl**: Herr talman! Jag vill endast med anledning av herr statsrådets uttalande säga, att man kan, om man läser herr statsrådets uttalande här i statsverkspropositionen, icke få annan uppfattning än att icke ens herr statsrådet menar, att alla de behjärtansvärda önskemål, vilka framlagts i direktionens önskelista, kunna tillgodoses inom ramen av de 470,000 kronorna. Man kan vara tämligen säker på, att så är fallet. När reservanterna icke sträckt sig längre än till en höjning av 5,000 kronor över vad Kungl. Maj:t begärt, kan jag icke se annat än att ett bifall till detta förslag skulle underlätta herr statsrådets strävan att tillmötesgå dessa behjärtansvärda krav.

Jag ber också, herr talman, att få meddela kammarens ledamöter, att första kammaren, efter meddelande, som jag fått, med mycket stor majoritet bifallit reservationen. Man tillgodoser mycket behjärtansvärda önskemål och underlättar Kungl. Maj:ts strävan att tillgodose serafimerlasarettets behov, ifall även denna kammare bifaller reservationen.

Herr förste vice talman! Jag ber att få vidhålla mitt yrkande.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr förste vice talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt, dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl av herr Holmdahl, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 72 av utskottets förevarande utlåtande nr 8, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet.

Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet hava röstat för ja-propositionen. Rösträkning begärdes emellertid av herr Holmdahl, vadan namnupprop verkställdes. Därvid avgåvos 102 ja och 82 nej, varjämte 7 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan i förevarande punkt.

Punkterna 73 och 74.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 75.

Lades till handlingarna.

Punkterna 76—85.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 86.

Lades till handlingarna.

Härefter föredrogs *punkten 87*, angående diverse anslag till Chalmers tekniska institut; och yttrade därvid:

Ang. Chalmers tekniska institut.

Herr Lindman: Herr talman! Vid den förevarande punkten har jag ingen erinran att göra beträffande de anslagsäskanden, om vilka Kungl. Maj:t här gjort framställning och som äro av utskottet tillstyrkta. Men vad jag vill uttala mig om är den särskilda fråga, som i den kungliga propositionen blivit vidrörd, nämligen frågan om Chalmers tekniska instituts förvandling till teknisk högskola.

Statsverkspropositionen är i denna del mycket kortfattad, och särskilt statsrådets yttrande är mycket knapphändigt; det är endast fyra rader långt. Vad som finnes att läsa om saken i utskottets utlåtande är likaså mycket kort, vilket gör, att man kanske icke får full klarhet om vad som förevarit i saken. För den, som under ett långt antal år med intresse följt vad som förekommit i denna fråga och varit intresserad av att en lösning skulle komma till stånd, är det emellertid känt, att denna fråga varit på tal vid åtskilliga tillfällen och varit föremål för utredningar. Sålunda voro redan år 1919 tillsatta sakkunniga, vilka uttalade sig för att Chalmers tekniska institut skulle ombildas till en teknisk högskola. Deras utlåtande föranledde icke till något riksdagens beslut annat än i vissa delar men icke i själva huvudfrågan, nämligen frågan om institutets ombildning till högskola. Omkring tio år senare tillsattes återigen sakkunniga, och dessa sakkunniga blevo på grund av vissa förhållanden upplösta. Men innan de sakkunniga upplöstes, avgåvo de en promemoria till Kungl. Maj:t, i vilken de enhälligt förklarade, att de ansågo, att det Chalmerska institutet skulle omorganiseras till teknisk högskola.

Det är sålunda den frågan, till vilken statsutskottet haft att taga ställning på grund av ett uttalande av herr statsrådet i statsverkspropositionen vid denna del. Och statsutskottet har ju därvid sagt, att den utredning, som blivit avbruten, bör snarast möjligt återupptagas, och att det är först i samband med ett slutförande av denna utredning, som frågan om institutets omorganisation till en teknisk högskola skall kunna tagas under överbäggande.

Jag förstår mycket väl, varför statsutskottet uttalat sig på det sättet, och jag skall icke göra någon invändning däremot. Vad jag här velat, herr talman, är endast att till den kraft och verkan det hava kan, få understryka vad statsutskottet i detta sammanhang skrivit, nämligen att denna utredning bör så bedrivas, att frågan utan alltför stor tidsutdräkt må kunna vinna sin lösning. Jag säger, att jag vill understryka detta, och jag vill göra det med två streck, samt uttala att herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet ville vara god och uppfatta det så, att man verkligen så fort som möjligt vill få fram en lösning av denna fråga. Enligt min mening är det ganska klart, att det måste bli på det föreslagna sättet. Vi ha plats för dessa tvenne högskolor, och vi ha behov av dem. Och Chalmerska institutet står på en hög nivå; det har skötts utmärkt bra. Vi ha en mängd framstående män, som blivit utexaminerade därifrån och sedan fått platser inom svensk industri och på andra områden. Men det är klart, att här är det kanske fråga om en viss fördelning i olika ämnesområden för tekniska högskolan och för Chalmers tekniska institut, vilken fråga behöver utredas. Och det är denna utredning, som jag hoppas måtte komma till stånd så fort som möjligt, på det att frågan måtte få en snar lösning.

Herr Lithander: Herr talman! Den siste ärade talaren har berört varje skäl och varje viktig punkt, som talar för ett bifall till den önskan, han uttryckte, så att jag kunde inskränka mig till att instämma med honom. Men

Ang. Chalmers tekniska institut. (Forts.)

eftersom jag begärt ordet, skall jag, herr talman, be att få något stryka under vad herr Lindman här framhöll.

Det är ju så, att denna fråga har varit före sedan femton år, kan man säga. År 1919 tillsattes nämligen den första kommittén för denna frågas utredning. Den andra tillsattes efter ett antal år, och bägge kommittéerna hava enhälligt uttalat sig till förmån för att Chalmers tekniska institut skulle få namn, heder och värdighet av teknisk högskola. På varje punkt har man belägg för, att alla nödiga kvalifikationer därför finnas. Och vi ha i levande livet i mycket hög grad belägg för, att det verkligen finns goda kvalifikationer i detta avseende. Det finns därvidlag ett område, som jag, herr talman, skall be att få särskilt nämna, och det är skeppsbyggnadens område. En av landets skickligaste män i detta fack, direktör Hammar, har utgått från Chalmers tekniska institut. Och under en tid av depression inom skeppsbygget över hela världen har han lyckats vid Götaverken i Göteborg ge arbete och sysselsättning i större utsträckning, än som varit fallet vid något varv i hela världen. Från honom och doktor Dalén har till Kungl. Maj:t ingivits en skrivelse med hemställan om, att detta krav på likställighet med tekniska högskolan snarast skulle tillmötesgå.

Såsom frågan nu ligger, vill jag beträffande kostnaderna säga, att skulle det i en framtid bliva nödvändigt med någon utökning av antalet professorer eller dylikt — för närvarande är det icke fråga därom — så är ju detta en verksamhet av den art, att den syftar till att ge ökade arbetstillfällen för svensk verksamhet på olika områden, så att det är väl motiverat, om man där gör ett utlägg. Det finge man mångfaldigt igen.

Herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet säger i propositionen: »Jag finner för egen del goda skäl kunna anföras till förmån för detta förslag och är böjd att framdeles taga frågan under förnyat övervägande, varvid bör uppmärksammas, vilka ändringar i de för institutet gällande stadgarna, som vid förslaget realiserande eventuellt kunna erfordras.» Om, som jag hoppas, herr statsrådet fortfarande har denna välvilliga inställning till frågan, vill jag till honom rikta en vördsam hemställan, att han om möjligt inom kortast tänkbara tid låter den avbrutna utredningen fortsätta, så att icke den saken behöver stå hindrande i vägen för att institutet skall få namn, heder och värdighet av teknisk högskola. De ingenjörer, som gå ut därifrån, äro nämligen fullt jämbördiga med varje från tekniska högskolan utgången ingenjör, men på grund av gällande författningar komma de ofta i efterhand vid tjänsters tillsättande. Det är därför enbart en gärd av rättvisa mot dem, liksom det är en gärd av rättvisa mot Chalmers tekniska institut, att denna rättelse blir vidtagen snarast möjligt.

Jag lägger därför med förtroende denna sak i herr statsrådets hand och hoppas på ett snart och gott resultat.

Häruti instämde herrar *Pehrsson* i Göteborg, *Nilsson* i Göteborg, *Sefve* och *Frankenberg*.

Herr **Anderson** i Råstock: Herr talman! Jag tror, att vi gjort en ganska god gärning i statsutskottet, då vi skrivit så hyggligt, som vi gjort, beträffande Chalmerska institutet i Göteborg. Jag har begärt ordet endast för att konstatera, att herrarna kunna icke heller, alla understrykanden till trots, komma längre, än vad utskottet här föreslagit, om riksdagen beslutar framställning till Kungl. Maj:t i ämnet.

Vad herr Lithander anförde beträffande det storartade arbetet vid Götaverken är likaledes, tror jag, respekterat och uppskattat av hela riksdagen. Men

Ang. Chalmers tekniska institut. (Forts.)

när herr Lithander påyrkade största möjliga skyndsamhet, så begärde jag ordet endast för att få säga, att det icke torde vara värre bråttom, än att man får försöka göra en utredning så, att den håller nästa gång den kommer inför statsutskottets prövning.

Herr **Lithander**: Jag är mycket tacksam för att statsutskottet skrivit en så välvillig motivering. Det var bara takten, som jag litet grand ville påskynda. Eftersom vi funderat på denna sak nu i femton år, så kunde man ju säga, att vi icke hava gått alltför brådstörtat till väga. Jag vill icke, att den utredning, som göres, icke skall bliva grundlig. Men den får icke ta så lång tid; det var endast detta jag velat peka på. Jag hoppas, att statsutskottet skall hava allt skäl att gilla den utredning, som sedan kommer. Den är ju redan delvis gjord, men det är det sista tuppfjätet, som vi skola taga.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 88—101.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 102.

Lades till handlingarna.

Punkterna 103 och 104.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 105.

Lades till handlingarna.

Punkterna 106—110.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 111.

Lades till handlingarna.

Punkterna 112 och 113.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 114.

Lades till handlingarna.

Punkterna 115—119.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 120.

Lades till handlingarna.

Punkterna 121—125.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Ang. det
ordinarie
anslaget till
småskole-
seminarierna.

Vid nu skedd föredragning av *punkten 126*, angående det ordinarie anslaget till småskoleseminarierna, yttrade:

Fru **Eklund**: Herr förste vice talman! Det är med anledning av den motion, som i första kammaren blivit väckt av herr Wagnsson, som jag har begärt ordet i denna fråga. Herr Wagnsson hemställer i sin motion, att på grund av den stora arbetslösheten bland småskollärarinnorna någon nyintagning av elever vid småskoleseminarierna icke måtte ske under de närmaste åren. Statsutskottet har yrkat avslag på denna motion och i stället hemställt, att den kungliga propositionen i frågan måtte bifallas.

Jag har den största vördnad för överheten och den största högaktning för det ärade statsutskottet och dess ledamöter. Men jag måste säga, att det synes, som om man tagit denna fråga något för lättvindigt. Här finns nu i vårt land flera hundra, ja, snart tusentalet fullt av småskollärarinnor, som gå utan arbete, och deras antal ökas dag för dag, kan man säga. Vad är det, som man i denna motion begärt å dessa lärarinnors vägnar? Är det några konstantunderstöd? Nej, det är det icke; det är icke ens något igångsättande av reservarbeten, utan det är endast och allenast detta, att någon nyintagning av elever vid småskoleseminarierna icke måtte äga rum för att genom nya lärarinnors utexaminering ännu mera öka arbetslösheten. Man måste säga, att denna begäran innebär väl ändå den mest effektiva och enkla lösningen av detta svåra problem. Visserligen hava många andra förslag att minska ifrågasättande arbetslöshet kommit fram, men dessa andra förslag måste man anse både till innehållet och det möjliga resultatet vara mer eller mindre tvivelaktiga.

Lärarinnorna själva ha under många år sett denna situation vara i annalkande och därför på sina möten gång på gång begärt, att en inskränkning i elevantalet vid seminarierna måtte ske. Så länge landstingen uppehöllo seminarierna, var denna inskränkning mycket liten. Sedan staten övertagit seminarierna, har visserligen en inskränkning skett men i alltför ringa grad. I fjol motionerades också om, att någon nyintagning icke måtte komma till stånd, men denna motion avslogs, och i stället inrättades två nya statsseminarier. Visserligen har man inskränkt och föreslår även i år en stor inskränkning i antalet nyintagna. Men det blir i alla fall sextio nya, som komma till dessa, som förut äro arbetslösa, sextio nya, som kanske gå ut med några förhoppningar att erhålla platser och säkert med ganska stora studieskulder. Förhoppningarna grusas snart, men studieskulder finnas kvar, och skulderna komma att ytterligare ökas. Är det då icke en rimlig begäran, att man icke skall öka de arbetslösas antal med dessa nyexaminerade?

Det är ju även till stor del statsmakternas egen skuld, att denna arbetslöshet på sista tiden ökat så mycket. Det beror icke endast på den sjunkande nativiteten. Den är visserligen till stor del skuld till detta, men det är också, och än mera, den i fjol igångsatta centraliseringsåtgärden, som förorsakar det nuvarande nödläget. Denna åtgärd baseras ju visserligen på den sjunkande nativiteten, men den har gått mycket längre, än vad den sjunkande nativiteten har givit anledning till. Man hopar en massa småbarn i läraravdelningarna, man skjutsar småbarn långa vägar till andra skolor och lägger ned skolan hemma. Allt detta är visst icke påkallat av sjunkande barnantal. På så sätt är det icke bara det nuvarande antalet lärarinnor, som sitta arbetslösa och bli arbetslösa, utan man har beräknat, att det under närmast kommande tre år skall bli ytterligare omkring femhundra lärarinnor lediga på grund av indragning av tjänster. Man har sagt, att man väntar och avvaktar, huru situationen skall komma att utveckla sig. Men om det brinner i knutarna på ett hus, säger man icke: det har nyss börjat, vi skola vänta och se, huru det utvecklar sig. Då vill man hjälpa så fort som möjligt. Även detta är ett nöd-

Ang. det ordinarie anslaget till småskoleseminarierna. (Forts.)

läge, som behöver beaktas med det allra första för att det icke skall bli mycket större olyckor och åstadkommas större vådor, än vad som redan nu är fallet. Dessa arbetslösa lärarinnor poeka icke på hjälp, de äro snälla och försynta människor, som icke vilja betunga det allmänna och begära anslag till hjälp i pengar.

Denna åtgärd att stänga seminarierna för en tid för nyintagning är ju tvärtom en inskränkning i utgifter i stället för utökning, men detta har man icke velat se och beakta. Man säger, att om seminarierna stängas för nyintagning, så måste deras lärare bli arbetslösa. Det är icke alls så, ty man skulle kunna vid seminarierna anordna en hel del kurser, där deras lärare bliva engagerade och på så sätt ändock finge sköta en tjänst. Det finns i landet många, många lärarinnor av äldre årgångar, som mycket väl behöva och vilja genomgå fortbildningskurser. Vi skulle säkerligen få seminarierna fyllda med sådana i stället för med nyantagna elever, och på så sätt skulle indirekt arbete beredas åt en stor mängd arbetslösa, som finge vikariera i de tjänstledigas ställe. Här finnas säkert många utvägar att hjälpa utan några större kostnader, och det är detta, man här bort beakta.

Nu kan ingenting vidare göras åt saken i år, ty det är klart, att när utskottet enat sig om sitt förslag, kan ingenting särskilt mera göras. Men jag skulle vilja rikta en varm vädjan till alla som det vederbör, till regering, till skolöverstyrelsen, till riksdagens ledamöter att i tid beakta den svåra ställning, som de arbetslösa lärarinnorna i landet hava, och så fort som möjligt göra något effektivt för att deras ställning må förbättras.

Jag har, herr förste vice talman, intet yrkande.

Herr **Magnusson** i Skövde: Herr talman! Det händer någon gång, att även en riksdagsman kan sitta och lyssna till rundradio. Jag råkade just vid det tillfälle lyssna till dagsnyheterna i rundradion, då det kungjordes, att vid ett sammanträde under herr Wagnssons ordförandeskap med folkskollärareföreningen man hade gjort ett uttalande av innebörd, att med hänsyn till de stora svårigheter, som finnas för småskollärarinnorna att erhålla anställning, seminariernas nyantagning av elever skulle för en tid stoppas upp, eller med andra ord, det skulle bli fullständig tomgång under en tid framåt vid seminarierna.

Jag kan icke neka till, att jag blev åtskilligt förvånad över detta krav, och att jag omedelbart kom att tänka på andra åtgärder, som låge närmare till hands att anvisa än de vid det tillfället föreslagna, och som nu gått igen här i kammaren genom den ärade talarinnans fru Eklunds anförande. Det innebär ju för det första, dels att en förefintlig utbildningsorganisation skulle, som jag nämnde, mala tomt, men dels också att den ungdom, som nu är i den ålder, att den skulle träda in för levnadsbana — och givetvis har i samma mån som tidigare eller blivande generationer av ungdom vissa rättigheter att kunna få välja utbildning och levnadsbana — skulle för en tid framåt bli fullständigt utestängd, visserligen då med det klart angivna syftet, att man icke skulle locka för många ut på en bana, där det redan förut råder trängsel, men där man i alla fall genom en sådan åtgärd åstadkommer en avstängning av rekryteringen med de menliga påföljder i framtiden, som detta alltid medför. Och vidare skulle man åstadkomma, att kanske åtskilliga, vilka — jag beklagar dem men det förhåller sig ju så — på grund av säregna förhållanden hava fått gå en lång tid efter sin utbildning utan att kunna få utöva det yrke, vartill de utbildats, och som följaktligen nu kanske äro mindre lämpliga för detsamma, visserligen skulle få anställning, ehuru detta kanske icke vore enbart fördelaktigt för skolorna.

Ang. det ordinarie anslaget till småskoleseminarierna. (Forts.)

Det är emellertid en annan utväg för avhjälpande av svårigheterna, som man icke kan undgå att påvisa i detta sammanhang, och det må nu träffa hårt på en del håll och kanske träffa t. o. m. den ärade talarinnan, som här hade ordet, men det är omöjligt att undvika att i detta fall säga ifrån, att en betydlig lättnad i fråga om arbetsmöjligheter skulle inträda för dessa lärarinnor, därest icke i så stor utsträckning, som nu är fallet, gifta och försörjda lärarinnor stannade kvar i sina befattningar och därigenom förhindrade andra, som bättre behöfde anställning, att erhålla sådan.

Jag vet, att jag här kommer in på en fråga, som är ägnad att i viss mån uppröra sinnena, och där man har att vänta skarpa och bestämda gensagor. Men det kan icke hjälpas. Ty så trångt som det för närvarande är om försörjningsmöjligheterna, måste man peka även på den utvägen, nämligen att de, som i öfrigt äro försörjda, lämna platser, som de icke nödvändigtvis behöva hava för sin försörjning, och därigenom bereda möjlighet för andra, vilka äro oförsörjda. Och jag vågar säga, att opinionen i landet är på denna punkt så bestämd och så stadgad, att den utan tvivel förr eller senare, om de nuvarande förhållandena fortfara, kommer att taga sig uttryck i så bestämda former, att det blir omöjligt att undvika att vidtaga åtgärder. Detta kunde undvikas, om man mera allmänt från deras sida, som det här nu närmast gäller, beaktade denna omständighet och lämnade platserna. Men jag kan, herr talman, icke låta bli att vid detta tillfälle framföra dessa synpunkter som en betydligt närmare liggande och framkomligare utväg än den här förordade, nämligen att helt enkelt avstänga utbildningsmöjligheten och därigenom skapa ännu större orättvisor på annat håll.

Herr **Jonsson** i Eskilstuna: Herr talman! Då fru Eklund icke gjorde något yrkande, skulle det kanske vara onödigt att ytterligare förlänga denna debatt, som börjar taga form av små föreläsningar, men det förekom i det första anförandet ett uttalande, som gör det nödvändigt, att det säges något också från utskottets sida.

Fru Eklund vädjade till ecklesiastikministern, till skolöverstyrelsen och till riksdagens ledamöter. Man skulle kunna fortsätta och vädja till småskollärarynnorna själva. Om man inställer utbildningen ett eller annat år vid seminarierna för att, som fru Eklund yttrade, lindra arbetslösheten, där den är svår, så kommer ju denna åtgärd icke att utöva någon som helst inverkan på den totala arbetslösheten i landet. De arbetslösa komma bara in i en annan kategori, men antalet arbetslösa minskas icke. Det blir icke flera platser att taga i anspråk genom en sådan åtgärd. Det blir icke flera försörjningsmöjligheter. De ungdomar, som man hindrar från att komma in i seminarierna, måste man väl i all rimlighets namn försöka skaffa någon annan anställning. De måste komma in på något annat område i produktions- eller kulturlivet. Det torde vara nödvändigt att klargöra detta och framhålla en gång för alla offentligen för dem, som opiniera i denna fråga, att saken får ses i större sammanhang. Jag kan vara med om, att man liksom hejdar den måhända något för starka rationalisering på folkskoleväsendets område, som ägt rum. Jag tror man med visst skäl kan säga, att statsmakterna kunna rekommenderas en smula avhållsamhet en tid framåt i den starka indragning som försiggått av skolor på landsbygden. Ty man kan gå för långt därvidlag och åstadkomma i stället för den nytta, man vill bereda, en skada både pedagogiskt och ekonomiskt genom för starka indragningar. I det fallet är jag således villiga att stryka under vad fru Eklund sagt.

Men nu kommer jag till en vädjan till småskollärarynnorna själva. Det har

Ang. det ordinarie anslaget till småskoleseminarierna. (Forts.)

kastats fram en tanke, att de äldre småskollärarinnor, som antingen befinna sig i en sådan ekonomisk ställning, att de egentligen icke hava något behov av att fortsätta med sitt yrke, gärna skulle kunna avgå vid tidigare ålder och få en förtidspension. Det har antytts, att lärarinnor, som äro sjuka och svaga, gärna skulle se, att det bereddes dem en möjlighet att få avgå vid en tidigare ålder. Det vore ett sätt att öka möjligheterna för de arbetslediga lärarinnorna till platser. Det vore ett medel att skapa nya arbetstillfällen. Det medförde visserligen kanske på ett eller annat håll en uppoffring, i det att de äldre lärarinnorna finge vara med om att i handling visa en smula solidaritet mot de yngre, som icke hava någon anställning och icke kunna se sig någon möjlighet att inom rimlig tid få någon försörjning..

Jag skulle sålunda vilja rikta en vädjan till de småskollärarinnor, som befinna sig på solsidan, om jag får uttrycka mig på det sättet, och hava möjlighet att träda åt sidan, utan att göra någon större uppoffring, för de yngre, som icke hava anställning, att i det allmänna intressets namn deklarerar sin vilja att göra detta. Det tror jag skulle vara en handling, som skulle väcka tillfredsställelse. Med bara protester från lärarhåll komma vi icke långt.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Wallerius: Herr talman! Jag skulle kunna inskränka mig till att instämma i vad den siste ärade talaren yttrade angående indragande av läraretjänster. Det är kanske ett av de ämnen under åttonde huvudtiteln, som tilldrar sig det allmännaste och livligaste intresset just för närvarande, och det berör icke bara denna punkt, utan vi kunna nog även under andra punkter finna, att den frågan tangeras.

Och jag skulle vilja yttra något om denna sak. Riksdagens beslut är ju fattat, och författningen överensstämmer med detta. Det är i fråga om tillämpningen av denna rationalisering eller centralisering, om vi så skola kalla den, som jag är inne på liknande tankegång, som den siste ärade talaren givit uttryck åt. Jag tror mig kunna säga, att jag var med om den allra första överläggningen angående åtgärder i detta syfte, såvitt de kommit under riksdagens behandling. Det var år 1927. Man var ju från början inne på den tanken att bereda möjligheter till indragning och därmed också till besparing. Under tidens lopp har en rubrik vuxit ut allt mer och mer och fått mer och mer att säga, och det är slagordet rationalisering. Det är en viss makt i denna paroll. Jag kan icke säga, att det är någon makt, som tjusar, åtminstone icke för min del, och jag tror icke, att namnet rationalisering väcker så stor förtjusning hos så värst många i denna kammare heller. Men det är så, att där denna paroll kommer med: vi skola draga in, vi skola spara, där blir det ekonomiska kanske alltför dominerande. På det ekonomiska området, på industriens och på det merkantila området, där tränger sig rationaliseringen fram, vi må säga därom vad vi vilja. Men om man på andra områden, på det kulturella området, mera schematiskt överflyttar denna synpunkt, så får man ju betänka, icke bara det att rationalisering har överallt den avigsidan, att den gör människor arbetslösa, och att detta är något ganska olägligt, särdeles i närvarande stund, ty vi hava tillräckligt av arbetslösa i alla fall, men också att då det gäller just dessa kategorier, så blir det en inskränkning av möjligheten för ur bildningssynpunkt kvalificerat folk att få något stadigt att göra i detta land. Detta är en allvarlig sak, även om siffrorna för de indragna tjänsterna icke äro så allra värst stora, och som den föregående ärade talarinnan anförde, är det nog så belysande och allvarsamt. Det betyder, att det för den studerande ungdomen blir ännu mera trångt med avseende å dess framtidsmöjligheter vid en tidpunkt, då man måste söka med

Ang. det ordinarie anslaget till småskoleseminarierna. (Forts.)

ljus och lykta för att åt denna ungdom kunna bereda bättre möjligheter för framtiden. I två avseenden har denna sak betydelse, nämligen dels med hänsyn till den kulturnivå, till vilken vi så småningom under tidernas lopp arbetat oss upp, och dels med hänsyn till att den studerande ungdomen bör ha ett mål att sträva efter, ett mål att med liv och lust ägna sig åt i stället för att behöva se framtiden i dimma och mörker och på måfå gå okända öden till mötes.

Vad nu särskilt rationaliseringen på detta område beträffar, så kan man väl ha skäl att tänka på, att riksdagen i sin skrivelse förra året särskilt talar om, att detta skall vara ett provisorium. Detta betyder ju bl. a., att saken skall genomföras under en begränsad tid eller till och med utgången av år 1936. Man har väl att uti detta provisoriska se ett memento mot att gå för långt på den inslagna vägen. När det kommer till tillämpning i det enskilda fallet av författningen om indragning av lärartjänster, så är därmed väl icke avsett, att man skall slopa hela skolanläggningar enbart på grund av ekonomiska omständigheter eller på grund därav, att barnantalet är under det normala. När det finnes en befolkning inom ett skoldistrikt, som önskar ha sin skola kvar, så är väl detta också ett viktigt moment att aktge på. Även om de, som så önska, icke äro i majoritet, tycker jag likväl, att detta är en betydelsfull omständighet.

Om vidare utvidgningar och förbättringar på skolans område för kanske icke så lång tid sedan drivits fram på många håll, och man nu plötsligt går rakt motsatta vägen, så är detta ägnat att väcka undran, misstro och förstämning. Vad jag med detta velat framhålla är bara, att de ekonomiska synpunkterna icke få vara dominerande. Jag riktar icke någon beskyllning mot någon, och jag gör det allra minst beträffande det område, inom vilket jag bor, men jag tror, att det säkert ligger en fara uti tidens tendens.

Jag skulle slutligen, i det jag ansluter mig till vad Kungl. Maj:t och utskottet här föreslagit beträffande småskoleseminarierna, att man icke skall stänga dem för inträde, utan iakttaga en viss begränsning, vilja i analogi härmed — fastän analogien naturligtvis är haltande — säga: låt oss icke vara rädda för att behålla en skola med ett begränsat barnantal under nuvarande hårda arbetslöshetstider. För en sådan åtgärd talar ju också den omständigheten, att man så länge har önskat att få ett mindre barnantal i skolorna för att därigenom kunna mera individuellt behandla barnen i stället för dessa stora skolklasser, som äro så heterogent sammansatta med hänsyn till såväl begåvning som många andra förutsättningar. Jag tror, att också detta är något som bör beaktas. Vad jag här velat betona — och det torde tydligt framgå av vad jag här sagt — är detta, att man, innan beslut fattas angående dessa indragningar, företager en så allsidig prövning som möjligt utav de många olika omständigheter, som härvidlag måste beaktas.

Herr talman! Jag har intet annat yrkande än om bifall till statsutskottets förslag i den förevarande punkten.

Under detta anförande hade herr talmannen återtagit ledningen av förhandlingarna.

Fru Eklund: Herr talman! Det är mycket frestande att redan nu i denna fråga komma in på ett område, som berörs av herr Magnusson i Skövde m. fl., men jag skall försöka motstå denna frestelse, ty jag antar, att vi komma att få resonera om den saken längre fram under riksdagen i annat sammanhang, då det verkligen gäller den frågan. Jag vill bara säga det, att om herr Magnusson i Skövde och flera ville undersöka saken bättre, skulle de säkert finna, att det visst icke är något likhetstecken mellan gift lärarinna

Ang. det ordinarie anslaget till småskoleseminarierna. (Forts.)
och försörjd kvinna. Men som sagt detta är en fråga, som man kommer till längre fram.

Vad det här är fråga om är, huruvida man alltjämt skall intaga nya elever i småskoleseminarierna, då vi redan nu ha nära tusentalet arbetslösa småskolelärarinnor och kanske lika många till bli arbetslösa under de kommande tre åren. Lärarinnorna själva, både gifta och ogifta, och även lärarna, deras kamrater, ha allesamman ansett, att den bästa utvägen vore att för en tid icke intaga nya elever i småskoleseminarierna; och jag har pekat på en utväg, som visar, att man kan få fullt arbete i seminarierna utan nyintagningar, då det nämligen finns massor av äldre lärarinnor, som skulle vilja och behöva gå igenom fortbildningskurser, därför att det under senaste åren blivit så många nya metoder i undervisningen. Under sådana förhållanden finge seminarier-nas lärare fullt arbete med att utbilda dessa, och på så sätt skulle också plats kunna beredas för en hel del av de arbetslösa, såsom vikarier.

Jag har ännu icke utav någon, som yttrat sig här, fått någon upplysning om, huru det kommer sig, att man icke kan gå den vägen att för ett par år åtminstone stänga seminarierna för nya elever. Man säger ju, att dessa ungdomar kunna söka sig annat arbete, och om de icke kunna komma igenom seminarierna, få de i alla fall gå åt annat håll. De måste sålunda kosta på sig ett par års seminarieundervisning, som är en fackutbildning, för att sedan börja ta plats som hembiträden eller kontorsanställda. Det vore väl bättre, att de genast finge försöka sig in på den banan än att de först skola kosta på sig seminarieutbildning. Jag kan fortfarande icke anse annat, än att den bästa och säkraste utvägen vore att för ett par år åtminstone icke intaga nya elever i seminarierna.

Jag har, herr förste vice talman, fortfarande intet yrkande.

Herr Weijne: Jag skall icke blanda mig i den strid, som här uppstått mellan fru Eklund och herr Magnusson i Skövde, men jag vill i anslutning till vad herr Jonsson i Eskilstuna anförde, säga, att även jag har den mycket bestämda meningen, att skola vi få någon bot emot ungdomsarbetslösheten, så finns det icke något annat effektivt sätt än att så att säga klippa av tiden för förvärvsarbete i båda ändarna, d. v. s. låta ungdomen under något större antal år få utbildning och låta de äldre något tidigare än som sker för närvarande njuta ålderdomens ro.

När jag här begärde ordet, så var det för att i likhet med herr Wallerius säga ett varnande ord emot en alltför långt gående rationalisering av skolväsendet. Jag vill ingalunda bestrida, att det finns fall, då det sitter blott ett par elever i en skolavdelning, och där man ur alla synpunkter måste anse, att det är nödvändigt med sammanslagningar. Men man måste å andra sidan bestämt hävda den meningen, att man icke får väga emot varandra kostnaderna för t. ex. skolskjutsar och kostnaderna för uppehållet av en skolavdelnings verksamhet. Ty om barnen skola ge sig ut med skolskjutsar och färdas långa vägar, så komma de att möta svårigheter, som icke finnas, där man har en kort väg till skolan. Därför har man med hänsyn till barnens bästa all anledning att reagera emot, att enbart ekonomiska synpunkter få vara de, som väga tyngst i vågskålen. Alldeles särskilt gäller detta, om det är fråga om att dra in hela skolor. Herr Wallerius talade om, att man kanske inom skoldistrikt med stora uppostringar, ibland också trots visst motstånd, byggt en skola. Jag är övertygad om att man inom ett sådant skoldistrikt måste med största förvåning och ovilja se, om statsmakterna dekretera, att skolan skall dras in helt enkelt därför att det blir billigare att skjutsa barnen till en skola, som måhända ligger rätt långt avlägset.

Ang. det ordinarie anslaget till småskoleseminarierna. (Forts.)

Vad man också måste med all kraft varna för, är en industrialisering av den svenska folkskolan. Jag vill ingalunda påstå, att de åtgärder, som redan äro vidtagna, direkt peka i den riktningen. Men å andra sidan höjs det ibland röster, och man ser tendenser i olika uttalanden, därvid man betraktar såsom idealet att ha stora centralskolor och att dra ihop eleverna genom skolskjutsar till dessa skolor. Jag har, herr talman, under min tjänstgöring som lärare tjänstgjort i skolor, där det har varit bara ett femtiotal barn. Jag har också tjänstgjort i skolor, där elevantalet närmast sig ett tusen, och jag vill här till kammarens protokoll med skärpa deklarerat som min uppfattning, att den stora skolan ingalunda är idealet utan att det kan hända, att man i en liten skola, med mindre tekniska resurser men med den ro och den trevnad, som präglar arbetet där, kan få ett bättre både uppfostrings- och undervisningsresultat. Jag tror, att om den fortgående rationaliseringen inskränker sig till att dra in de avdelningar, där man bara har så många elever, att man måhända kan räkna dem på ena handens fingrar, är ingen större skada skedd, men börjar man gå dithän, som jag redan sagt, att man bara vill centralisera och ha stora skolor och dra ihop eleverna från vidsträckta områden, är man inne på en väg, som är synnerligen farlig. Och likaväl som rationaliseringen inom industrien medfört betydande vådor, så kommer man också här att bli varse nackdelarna.

Vår tid är orolig, och om det är något skede i en människas liv, som man vill i görligaste mån skydda emot tidens oro, så bör det vara barnet i den tidiga skolåldern. Jag tror icke, att kammarens ledamöter som föräldrar äro vidare hågade att låta sina sju- å åttaåringar färdas långa vägar till en småskola, utan vi betrakta nog som idealet att barnen ha skolan i närheten och få undervisas under litet mera ro och trevnad än som följer med långa skolvägar och ett stort barnantal.

Jag har, herr talman, icke kunnat underlåta att vid detta tillfälle ge uttryck åt dessa enligt min uppfattning synnerligen allvarliga synpunkter.

Häruti instämde herrar *Hansson* i Rubbestad och *Björling* samt fru *Nordgren* och fru *Gustafson*.

Herr **Magnusson** i Skövde: Herr talman! Fru Eklund kan ha rätt uti, att vi kanske få tillfälle att senare och i ett annat sammanhang diskutera frågan om den gifta kvinnans innehav av tjänst, men å andra sidan kan man icke undgå att i den fråga, som här föreligger, också något vidröra även detta synnerligen allvarliga och rätt svårlösta problem, som dock tränger sig fram till en lösning.

Jag har, fru Eklund, ingalunda dragit ett generellt likhetstecken mellan gift lärarinna och försörjd lärarinna, eller med andra ord att en kvinna skulle vara försörjd blott därför att hon är gift. Men har man icke rätt ändå att åtminstone i vissa av dessa fall dra ett sådant likhetstecken, när exempelvis en lärarinna är gift med en lärare med ordinarie anställning? Och kan fru Eklund eller någon annan förundra sig över, att man runt om ute i landet tycker, att när det råder så betydande arbetslöshet icke minst inom lärarkåren, att det vore befogat, att den ene av dessa, och då närmast lärarinnan, lämnade sin anställning och därigenom beredde arbetsmöjlighet för andra som stå utan, då otvivelaktigt båda dessa personer eller familjen i dess helhet bör vara åtminstone nödortfikt försörjd med den ene makens arbetsförtjänst. Så trångt som det för närvarande är på arbetsmarknaden och säkerligen kommer att bli en lång tid framåt, lär man nog nödgas gå in för en sådan väg, som jag här antytt. Man lär kanske också nödgas gå in mot dubbelinnehav av tjänster, och pensionärsers innehav av dylika, men jag skall icke dröja vid detta.

Ang. det ordinarie anslaget till småskoleseminarierna. (Forts.)

Men jag reagerar icke blott mot detta förhållande, herr talman, utan jag begärde också ordet, därför att det enligt min mening innebär en orättvisa, att det för vissa årgångar eller för dem, som nu äro i den åldern att de skola välja levnadsbana, icke skulle finnas möjlighet att erhålla en utbildning till visst yrke exempelvis till lärarinna, då man nu utan vidare föreslår att för en tid framåt avklippa möjligheterna till sådan utbildning. Detta anser jag, herr talman, vara en orättvisa, som man måste reagera emot och detta så mycket mer som det nu är alldeles riktigt såsom herr Jonsson i Eskilstuna påpekade, att man genom en dylik åtgärd icke minskar arbetslösheten i dess helhet. Det är blott en omplacering. En verklig minskning bleve det först, därest den förut försörjda lärarinnan lämnade sin anställning.

Vad sedan beträffar skolornas rationalisering så skall jag icke alls blanda mig i den diskussionen. Jag vill blott nämna, att man i det fallet givetvis icke skall gå för långt, men att man också behöver ta en viss hänsyn till skoldistriktens ekonomiska bärkraft.

Vidare yttrades ej. Kammaren biföll utskottets hemställan.

Punkterna 127—133.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Härpå föredrogs *punkten 134*, angående rätt för lärare vid folk- och småskolor att för uppflyttning i högre lönegrad tillgodoräkna sig viss tjänstgöring såsom icke ordinarie lärare m. m.; och yttrade därvid:

Fru Eklund: Herr talman! Jag beklagar, att jag återigen måste taga kammarens uppmärksamhet i anspråk för en fråga angående folkskolans lärarkår, men denna gång gäller det icke kvinnliga lärare enbart utan i lika hög grad manliga, och då kan det hända, att det finns mera förståelse för frågan ibland denna kammares ledamöter.

Det är nämligen frågan om de icke ordinarie lärarnas tjänsteställning, deras löner och deras rätt till befordran. Statsutskottet har visserligen avstyrkt den motion, som i denna kammare väckts av undertecknad och i första kammaren av herr Wagnsson, men statsutskottets motivering är så välvillig och förstående, att det givit mig mod att uppträda även i denna fråga.

Man har ju av gammalt brukat anse lärartjänsterna vid folkskolan som någonting alldeles särskilt säkert och väl avlönat, och många tro, att det alltså är likadant. Visserligen är det ju många sådana tjänster, som äro relativt väl avlönade, och som också äro säkra, men på de sista åren har det dock vid sidan av dessa blivit en hel mängd tjänster, som visst icke äro vare sig väl avlönade eller säkra.

Tidigare anställdes ju endast i undantagsfall extra ordinarie lärare, men från och med i fjol har antalet av dessa betydligt ökat. Vi veta ju, att det beslöts då att i avvaktan på rationaliseringsåtgärder skulle tills vidare lediga tjänster icke tillsättas med ordinarie lärare utan med extra ordinarie. Så kommo då centraliseringsåtgärderna till. Det har gjorts, att ännu ha vi en massa av extraordinarie lärare och vikarier, som icke ha någon utsikt att inom överskådlig tid, kan man säga, få någon ordinarie anställning. Det finns i städerna upp till 20 procent icke ordinarie och på vissa håll på landsbygden till och med 37 å 50 procent, som icke äro ordinarie utan endast ha tillfällig anställning. Vad innebär då detta? Jo, det innebär, att de för det första ha mindre lön än de ordinarie. Det skiljer på cirka 400 kronor i grundlönen för folkskolans lärare och 200 kronor, då det gäller småskolorna. De ha mindre

Ang. rätt för lärare vid folk- och småskolor att för uppflyttning i högre lönegrad tillgodoräkna sig viss tjänstgöring.

Ang. rätt för lärare vid folk- och småskolor att för uppflyttning i högre lönegrad tillgodoräkna sig viss tjänstgöring. (Forts.)

naturaförmåner, de ha endast ett rum och kök, då en ordinarie folkskollärare har 3 rum och kök. De ha icke något ålderstillägg, och de kunna icke heller räkna åren, då det gäller att komma i lönetursrätt. De ha en osäker ställning, då de anställas på högst ett år, och de ha också betydligt minskad auktoritet och därmed följande minskad arbetsglädje. Då det gäller vikarier, få de icke ens alltid räkna tjänstetiden för erhållande av pension. Om de tjänstgöra mera än 30 dagar i samma skola, får visserligen den tiden räknas, men, då man, som t. ex. i Stockholm och andra städer, anställt vikarier, som få tjänstgöra vid olika skolor, kan det hända, att de få tjänstgöra hela terminer och hela år utan att få inräkna den tiden för pension, därför att de icke tjänstgöra så mycket som 30 dagar vid varje skola. Nu kan man ju säga, att dessa icke ordinarie ha i alla fall plats, och de ha arbete, som ju många andra icke ha, men detta är väl ändå icke någon anledning till att de, som ha arbete, skola vara så dåligt avlönade och intaga en så osäker och orättvis ställning gentemot andra, som också ha samma arbete. De ha ju samma utbildning, de ha samma studieskulder, de ha samma tjänstgöring, samma förpliktelser, men de ha icke de förmåner, som de ordinarie anställda ha, och med den rationaliseringsvurm, som uppstått på sista tiden, finns det ingen möjlighet för dessa att under kommande år kunna få någon ordinarie tjänst. Vi veta ju, att, då en tjänst blir ledig, skall den i första hand sökas av de ordinarie lärare inom området, som genom centraliseringsåtgärder blivit ställda utan arbete, då deras skolor skola dragas in, och på så sätt kunna de icke ordinarie icke få tillfälle söka och erhålla ordinarie tjänst, hur kompetenta de än äro och hur goda betyg de än ha.

Vi ha därför motionerat om att dessa icke ordinarie må kunna få efter fem års eller tio terminers tjänstgöring åtnjuta ett tillfälligt anslag, motsvarande de ålderstillägg, som utgå till ordinarie innehavare av tjänsten, d. v. s. för en folkskollärare 300 kronor, för en folkskollärarinna 200 kronor och för en småskollärarinna 150 kronor. Vi ha vidare motionerat om att dessa skolors lärare skola, då de få ordinarie anställning, få för lönetursberäkning tillgodogöra sig den tid över fem år, som de tjänstgjort såsom vikarier eller extra ordinarie.

Jag vill påvisa, att även 1928 års lönekommitté har föreslagit, att dessa icke ordinarie skola få dessa förmåner, då det gäller tillägg till lönen och rätt att räkna lönetur. Den situation, som här uppkommit, är i likhet med då det gäller arbetslösa småskollärarinnor till mycket stor del en följd av de rationaliseringsåtgärder, som anbefallts och företagits på den sista tiden, och det är därför synnerligen behjärtansvärt och önskligt, att statsmakterna på detta sätt söka att kompensera dessa lärare, i den mån de genom statsmakternas åtgärder ha fått lida nöd. Nu har visserligen statsutskottet avstyrkt denna motion, och det är därför ingen idé att yrka bifall till densamma, men vi få hoppas och tro, att frågan om dessa icke ordinarie lärares tjänsteställning till ett annat år må komma fram från annat håll och med en utredning, som gör, att man då kan bifalla detta förslag. Vi våga tro, att regeringen till nästa år kommer att framlägga en proposition just i detta syfte, och med hopp om detta ber jag, herr talman, att få sluta med att icke framställa något yrkande.

Herr Jonsson i Eskilstuna: Herr talman! Om fru Eklund hade förstått, jag höll på att säga kammarens psyke, och förstått vad ett statsutskott kan skriva och icke skriva, så skulle hon icke ha uppträtt alls eller i varje fall icke blivit mångordig. Statsutskottet har i sitt uttalande varit så välvilligt som det överhuvud taget varit möjligt att vara. Statsutskottet kan icke utan att det föreligger ordentlig utredning gå längre, än vad utskottet uti detta uttalande

Ang. rätt för lärare vid folk- och småskolor att för uppflyttning i högre lönegrad tillgodoräkna sig viss tjänstgöring. (Forts.)

nu har gjort. Att uppträda i oträngt mål och mångordigt plädara för sina meningar, när man faktiskt icke kan komma längre, än vad statsutskottet här försökt, det är icke att göra en sak någon tjänst utan en otjänst. Man må taga illa upp det jag nu säger eller icke, men det är en riktig lektion skulle jag tro.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 135.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 136, angående utjämning av kostnaderna för uppehållande av folkskoleväsendet.

Under punkten 151 av förevarande huvudtitel hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att för beredande av utjämning av kostnaderna för folkskoleväsendet för budgetåret 1934/1935 anvisa ett extra förslagsanslag av 5,660,000 kronor att utgå i huvudsaklig överensstämmelse med vad av departementschefen i statsrådsprotokollet anförts samt i enlighet med de närmare villkor och bestämmelser, Kungl. Maj:t kunde finna gott föreskriva.

Ang. utjämning av kostnaderna för uppehållande av folkskoleväsendet.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehått två likalydande motioner, väckta, den ena inom första kammaren av herr *Elof B. Andersson m. fl.*, nr 100, och den andra inom andra kammaren av herr *Olsson i Ramsta m. fl.*, nr 192, i vilka motioner föreslagits, att riksdagen måtte besluta att för beredande av utjämning av kostnaderna för folkskoleväsendet för budgetåret 1934/1935 anvisa ett extra förslagsanslag av 8,800,000 kronor, att utgå med 200 kronor per läraravdelning och 5 kronor för varje barn.

Utskottets hemställan innefattade, att riksdagen måtte med avslag å de i ämnet väckta motionerna, i vad de skilde sig från Kungl. Maj:ts förslag, bifalla Kungl. Maj:ts förevarande framställning.

Vid denna punkt hade reservation avgivits av herrar *Kvarnzelius* och *Danielsson*, vilka ansett, att utskottet bort tillstyrka de i ämnet väckta motionerna.

Efter föredragning av punkten anförde:

Herr *Olsson i Ramsta*: Herr talman! Med anledning av att jag och flera i denna kammare och herr *Andersson i Fältenborg* i första kammaren i denna punkt väckt motioner ber jag få säga några ord.

Med anledning av motioner vid 1930 års riksdag beslöt den riksdagen anslå ett belopp av 8,800,000 kronor att utgå för utjämning av kostnaderna för folkskoleväsendet. Vid 1931 och 1932 års riksdagar äskade Kungl. Maj:t enahanda belopp för samma ändamål, vilka äskanden av riksdagen bifölls. Bidraget utgick med 200 kronor till varje läraravdelning och 5 kronor för varje undervisat barn. Vid 1933 års riksdag föreslog emellertid Kungl. Maj:t en nedsättning av detta belopp till 5,615,000 kronor. Bidrag skulle utgå med allenast 200 kronor till varje läraravdelning och anslaget på 5 kronor för varje undervisat barn uteslöts. Med anledning av motioner vid 1933 års riksdag beslöt dock riksdagen att under första halvåret av budgetåret 1933/1934 skulle det utgå efter samma grunder som förut nämligen 200 kronor för varje

Ang. utjämning av kostnaderna för uppehållande av folkskoleväsendet.
(Forts.)

läraravdelning och 5 kronor för varje barn men att under senare delen av detta budgetår skulle vad Kungl. Maj:t föreslagit tillämpas.

Det uppfördes också i 1933 års riksstat ett belopp av 7,207,000 kronor för detta ändamål. I årets statsverksproposition begär Kungl. Maj:t likadant som i 1933 års statsverksproposition och att alltså beloppet skall sättas till 5,660,000 kronor. Det är något mera på grund av läraravdelningarnas beräknade antal.

Nu ha vi väckt motion vid den här riksdagen i denna fråga — som jag nyss nämnde — att beloppet skall utgå likadant som det utgått tidigare med 8,800,000 kronor. Statsutskottet säger, att ett bifall till motionerna skulle medföra en ökad belastning av riksstatens utgiftssida med icke mindre än 3,140,000 kronor och har på dessa grunder funnit sig böra avstyrka bifall till motionen.

Nu ligger det så till att, om vi med 3 miljoner minska det ursprungliga anslaget, kommer det att medföra att antalet kommuner, som söka bidrag ur skatteutjämningsmedelsfonden kommer att stiga. Det är alldeles klart, att vad vi kunna spara på denna punkt få vi ge ut på andra punkter. Och vi ha ju funnit, att i årets statsverksproposition har Kungl. Maj:t beräknat, att anslaget till skatteutjämning kommer att stiga från förra året 10 miljoner kronor till 18 miljoner kronor, så jag kan inte finna att det här är någon besparing, som statsutskottet gör.

Frågan gäller bara detta: anses det lämpligt att så småningom draga in detta anslag till bidrag till skoldistrikt och låta alltihop gå på anslaget till skattetyngda kommuner. Jag tror det kanske är lyckligast, att detta bidrag till lättnad av skattetyngda kommuner kommer dessa till del på olika vägar. Därför tror jag, att riksdagen gjorde klokt i att bifalla motionerna. Jag yrkar bifall till den reservation, som i denna punkt av statsutskottets betänkande avgivits av herrar Kvarnzelius och Danielsson.

Med herr Olsson i Ramsta förenade sig herrar förste vice talmannen *Bengtsson*, *Bengtsson* i Kullen, *Sandberg*, *Gustafsson* i Lekåsa, *Olsson* i Mora och *Jeppsson*.

Herr **Jonsson** i Eskilstuna: Herr talman! Jag tror det räcker med att erinra om de förhållanden under vilka riksdagen i fjol behandlade detta ärendet. Då stannade kamrarna i olika beslut beträffande det här beloppet. Den ena kammaren ville ha ett högre anslag, ungefär sådant som det utgått förut, under det att man i medkammaren gick på Kungl. Maj:ts förslag om ett väsentligt lägre anslag. Efter många besvärligheter lyckades vi till slut åstadkomma en kompromiss mellan kamrarna, under säregna omständigheter förresten. Att nu gå på reservationen skulle betyda, att man återigen finge samma strid som förut. Den kompromiss, som träffades i fjol, innebar ju, att man under nästa år skulle finna sig i en lägre anslagssumma än den, som förut hade utgått för detta ändamål.

Jag erinrar också om att den förhöjning av anslaget till skatteutjämning, som är föreslagen, är gjord under förutsättning att det icke blir någon höjning av anslaget till utjämningskostnaderna för folkskoleväsendet.

Med detta yrkar jag bifall till utskottets förslag.

Herr **Jeppsson**: Herr talman! I anledning av den siste ärade talarens anförande tillät jag mig begära ordet för att påpeka, att det var just med anled-

Ang. utjämning av kostnaderna för uppehållande av folkskoleväsendet.

(Forts.)

ning av riksdagens beslut i fjol, som vi nu stå i detta läge, att anslaget sänkts på sätt som Kungl. Maj:t föreslagit.

Jag bara vill erinra därom, att jag under debatten i fjol också förutsade, att om vårt beslut komme att bli som det sedan — såsom herr Jonsson säger under säregna omständigheter — blev, då skulle följden sannolikt också bli den, att man för framtiden finge räkna med den sänkning av anslaget för detta ändamål, som nu föreslagits. Att detta i viss mån är till skada framför allt för åtskilliga av landsbygdens kommuner, torde stå tämligen klart för oss från landsbygden, och jag bara beklagar, att riksdagen i fjol följde den linje, som då förordades ifrån visst håll och icke gick med på det förslag, som jag och åtskilliga andra då tilläto oss framföra här i kam-maren.

Som frågan nu ligger vet jag alltför väl, att vi icke kunna få tillbaka ett anslag av den storleksordning, som vi hade i fjol och tidigare och som jag och mina meningsfränder hoppades man skulle kunna bibehålla. I det läge frågan nu ligger, herr talman, inser jag alltför väl det omöjliga i att åstadkomma en ändring av dessa förhållanden, som ha sin grund i beslutet vid fjolårets riksdag. Jag har därför, herr talman, icke nu något yrkande. Jag har ju tidigare instämt i det anförande och yrkande, som framställts av herr Olsson i Ramsta.

Herr Danielsson: Herr talman! Jag skall i likhet med den föregående talaren fatta mig mycket kort. Det är ju efter de anföranden, som hållits här, rätt så överflödigt att vidare yttra sig i saken. Man förstår ju, att statsutskottets majoritet hesiterat inför den stora utgiftsökningen, och så hänvisar också statsutskottet i en passus till beslutet i fjol. Jag undrade något över att detta kunde tagas till intäkt för att nu gå längre än vad riksdagen beslöt i fjol, men då jag hör majoritetens talesmän förklara, att man menade att det skulle vara ett avslutat kapitel detta att ge något mer än 200 kronor för varje läraravdelning, förstår jag det bättre.

Men det är ju också, som påpekats här av herr Olsson i Ramsta, så att det allmänna kommer icke ifrån dessa utgifter i alla fall. Man förstår, att det är mycket svårt för staten att bringa upp ytterligare miljoner här. Det är kanske något värre än vad det var i fjol, men det är ännu värre för de många små kommunerna ute på landsbygden. Riksdagen har dock möjlighet till att uppbringa pengar på ett eller annat sätt. I värsta fall genom en höjning av den direkta skaten, en höjning, som jag heller icke skulle hesitera för, om den kunde komma de fattiga skattetyngda kommunerna till godo. Man har sagt, att det blir icke en rationell skatteutjämning detta. Det kan ju sägas, att den kunde vara rationellare därför, att Stockholms stad får bortåt 400,000 kronor av dessa 8,800,000 kronor, ifall vi bifölle det hela, men Stockholms stad får betala ut nära tio gånger så mycket därför, att staden innehar mellan 35 och 40 procent av hela rikets skatteunderlag. Landsbygden har bara något över 20 procent. Då förstå vi, att det vore en fördel alldeles särskilt för landsbygden, om detta anslag ökades så att det utom 200 kronor för läraravdelning finge beräknas även 5 kronor för varje skolpliktigt barn.

Jag förstår ju, att det icke tjänar mycket till att i nuvarande situation vädja till kammarledamöterna att stödja reservationen. Jag beklagar det ur många kommuners synpunkt, vilkas ekonomi katastrofalt försämrats undan för undan. Vi se ju, att snart är det hälften, som måste begära bidrag av skatteutjämningsmedel, och det ser ut som det skulle bli värre. I valet mellan staten och primärkommunerna anser jag, att kommunerna har det ännu

Ang. utjämning av kostnaderna för uppehållande av folkskoleväsendet.
(Forts.)

värre än staten. Jag har, herr talman, samma yrkande som herr Olsson i Ramsta.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt, dels ock på bifall till de i ämnet väckta motionerna; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Herr Jeppsson begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 136 av utskottets förevarande utlåtande nr 8, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit de i ämnet väckta motionerna.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan i förevarande punkt.

Punkterna 137—141.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Ang. inackorderingsbidrag för vissa skolpliktiga barn.

Punkten 142, angående inackorderingsbidrag för vissa skolpliktiga barn inom Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län, dock ej rikets nordligaste gränsorter.

I förslaget till riksstat för budgetåret 1934/1935 hade Kungl. Maj:t under åttonde huvudtiteln uppfört det ordinarie reservationsanslaget till inackorderingsbidrag för vissa skolpliktiga barn inom Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län, dock ej rikets nordligaste gränsorter, med oförändrat belopp, 548,000 kronor.

I två likalydande motioner, väckta, den ena inom första kammaren, nr 218, av herrar *Sandström* och *Asplund* och den andra inom andra kammaren, nr 162, av herr *Hage m. fl.*, hade föreslagits, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte låta fortast utreda, huruvida och efter vilka grunder ökade anslag till inackorderingsbidrag för vissa skolpliktiga barn måtte kunna beviljas skattetyngda kommuner, vilka på grund av gles befolkning och stor utsträckning åsamkades särskilt dryga utgifter för sitt skolväsende, så att åtminstone följderna av en av statsmakterna gillad rationalisering och centralisering av skolväsendet ej måtte kunna bli, att kommunerna för sin del finge drygare ekonomiska bördor att bära.

Vidare hade i en inom andra kammaren av herrar *Brädefors* och *Hagberg* i Luleå väckt motion, nr 402, föreslagits, att riksdagen måtte bevilja 8,000 kronor i statsbidrag till skolhemmen för vardera *Arvidsjaur*s och *Arjeplogs* socknar, att statens bidrag till inackorderingskostnaderna för de barn, vilkas föräldrar icke hade möjlighet att själva bidra därtill, måtte beräknas till 80 öre per barn och dag för *Arjeplog* och 90 öre per barn och dag för *Arvidsjaur*, samt att statens inackorderingsbidrag måtte beräknas även för de skolbarn, som icke uppnått en ålder av 8 år lika som för övriga barn som inackorderas.

Ang. inackorderingsbidrag för vissa skolpliktiga barn. (Forts.)

Utskottet hemställde,

a) att riksdagen måtte i riksstaten för budgetåret 1934/1935 uppföra det ordinarie reservationsanslaget till inackorderingsbidrag för vissa skolpliktiga barn inom Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län, dock ej rikets nordligaste gränsorter, med oförändrat belopp, 548,000 kronor;

b) att herrar Sandströms och Asplunds samt herr Hages m. fl. ovannämnda motioner (I: 218 och II: 162) icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda; samt

c) att herrar Brädefors' och Hagbergs i Luleå ovannämnda motion (II: 402) icke måtte av riksdagen bifallas.

Sedan punkten föredragits, yttrade

Herr Brädefors: Herr talman! Förevarande punkt har ett visst sammanhang med den fråga, som alldeles nyss debatterades i kammaren, eftersom den berör följderna av rationaliseringen av folkskoleväsendet. I den föregående debatten talades om den arbetslöshet, som hade blivit en följd av rationaliseringen, och här är det fråga om den andra sidan av rationaliseringens följder, nämligen kostnaderna för de olika kommunerna på grund av att man centraliserat folkskoleväsendet.

De ekonomiska konsekvenserna äro olika i olika socknar. Vi ha i vår motion berört tvenne lappmarkskommuner uppe i Norrbotten, som ha det svårt ställt i ekonomiskt avseende. De äro mycket vidsträckta till sin areal och glest bebyggda. För dessa kommuner verka naturligtvis följderna av rationaliseringen av folkskoleväsendet mycket mera ogynnsamt än för andra kommuner, som äro tätare bebyggda och där rationaliseringen icke föranleder så stora omkastningar som fallet är speciellt för lappmarkskommunerna.

Statsutskottet framhåller på tal om motionerna, att de däri berörda förhållandena äro behjärtansvärda. Men ändå vill utskottet icke gå med på vare sig den kommunistiska gruppens motion, som föreslår konkreta åtgärder i avseende å ifrågavarande kommuner, eller den motion, som väckts av de andra Norrbottensrepresentanterna och där man begär utredning av frågan. När nu utskottet tycker, att de i motionerna nämnda förhållandena äro behjärtansvärda, borde man åtminstone ha gått med på att försöka i någon mån förbättra de avvita förhållanden, som existera. Det heter i utlåtandet beträffande vår motion: »Beträffande de i motionen II: 402 gjorda yrkandena om vissa särskilda bidrag till Arjeplogs och Arvidsjaurs skoldistrikt, vill utskottet vidare framhålla, att det icke torde vara möjligt att införa särbestämmelser för vissa skoldistrikt utan att känna, om icke andra distrikt hava att dragas med ungefär samma svårigheter. Ett bifall till motionen skulle annars kunna medföra icke förutsebara ekonomiska konsekvenser.» Nå men, om man, som utskottet säger, utgår ifrån, att man icke kan införa särbestämmelser för vissa kommuner, så är det väl ändå på det sättet, att om man skulle vidtaga några åtgärder i annan riktning för att råda bot på olägenheterna, förhållandena i olika kommuner icke äro enahanda, varför den ena kommunen komme i sämre ekonomisk ställning än den andra under alla förhållanden. Det enda riktiga är väl att man hjälper de kommuner — särskilt lappmarkskommunerna — som ha det mycket svårare än andra och mycket större ekonomiska uppoffringar än de flesta andra kommuner på grund av rationaliseringen av skolväsendet.

Ekonomiska konsekvenser skulle det bli, säger utskottet. Ja, det är klart. Men ekonomiska konsekvenser har det blivit redan nu av rationaliseringen, t. ex. genom att man anordnar skolskjutsar, genom att man bidrager med en

Ang. inackorderingsbidrag för vissa skolpliktiga barn. (Forts.)
liten del till inackorderingsavgifter o. s. v., och ekonomiska konsekvenser blir det givetvis, om man tager hänsyn till de olika kommunernas olika förhållanden och alltså ger statsbidraget till de kommuner, som ha större behov av det samma i stället för till sådana som ha mindre behov därav eller som så att säga lida minst av centraliseringen av skolväsendet.

Däruppe i de ifrågavarande kommunerna är dessutom det förhållandet rådande, att förutom skogsindustrien, som vissa år förekommer där, finns det ingen industri, som kan utgöra ryggrad för skatterna, utan utgifterna för kommunerna måste betalas av den fattiga befolkningen, som finns däruppe. Man inser givetvis, hur svårt det måste vara för befolkningen att bära de ökade kostnader, som rationaliseringen av skolväsendet medfört.

På grund av det anförda ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den av mig och herr Hagberg i Luleå avgivna motionen.

Herr Hage: Herr talman! Det är riktigt vad den föregående talaren framhållit, att det finns glest bebyggda kommuner, speciellt i Norrland, vilka ha mer än vanligt stora kostnader för skolväsendet. Beträffande särskilt två sådana, nämligen Arjeplog och Arvidsjaur, kan det konstateras, att på grund av vissa omläggningar och förbättringar av skolväsendet kostnaderna per bevilningskrona stigit med mycket betydande belopp. Vad Arjeplog beträffar ha dessa kostnader stigit från 2:50 till 5:35, och för Arvidsjaur del ha de stigit från 4:12 till 6:35, allt per 100 kronors beviljning enligt de utredningar som skett. Det är att märka, att vid dessa omläggningar av skolväsendet, vilka förorsakat ökade kostnader, man stimulerats därtill av folkskolinspektörerna, alltså omläggningen har skett i samförstånd med statens representant. Det är därför förklarligt, att man anser det rimligt, att statens kostnader för ifrågavarande skoldistrikt ökas. Men det är också naturligt, att det icke går att komma fram på den väg, som herr Brädefors här förordat. Givetvis är det fullkomligt orimligt att begära, att riksdagen utan vidare bara skall ge en summa till vissa kommuner utan att på något sätt taga reda på, om det icke finns andra kommuner, som i lika hög grad äro i behov av och från här nämnda utgångspunkter ha lika rätt till ökade anslag.

Jag har alltså från början haft fullt klart för mig, att de motioner, som väckts av herrar Hagberg i Luleå och Brädefors, icke skulle kunna vinna godkännande eller resultera i någonting. I en motion har jag å min sida tillåtit mig lägga upp saken på det sättet, att jag begärt en utredning, som skulle syfta till att kommuner, som ha stora utgifter för skolväsendet på grund av gles bebyggelse och andra omständigheter, skulle kunna få högre statsanslag än de kommuner, som ha det bättre ekonomiskt ställt. Den motionen har nu utskottet — tycker jag för min del — uttryckt sig mycket fördelaktigt om. Det är klart, att hade utskottet under denna tid kunnat utreda saken och lägga fram ett förslag, skulle jag ha varit mest belåten. Men nu har ju utskottet påpekat, att frågan om eventuellt större anslag till kommuner av ifrågavarande art är under utredning, och utskottet har t. o. m. framhållit, att i direktiven för utredningen ingår, att denna skall vara färdig vid en sådan tidpunkt, att förslag kan framläggas till 1935 års riksdag. Jag kan säga, att på detta sätt har man väl ändå — från mina utgångspunkter sett — vunnit ganska mycket. Och är det verkligen allvar med utskottets uttalande, att man förväntar, att saken lägges fram vid 1935 års riksdag, och att de synpunkter, som framförts i motionen skola beaktas vid utredningen, tycker jag för min del, att jag i viss utsträckning nått vad jag syftat till. Men jag utgår då ifrån, att det icke är fråga om ett sådant där löfte, som så

Ang. inackorderingsbidrag för vissa skolpliktiga barn. (Forts.)

ofta ges här i riksdagen från diverse utskott om att då och då skall en sak tagas upp, och som sedan infrias på det sättet, att det dröjer kanske både sex och sju år innan saken *verkliga*n kommer fram. Den som suttit länge i riksdagen har varit med om sådant mer än en gång. Jag utgår emellertid i detta fall ifrån, att det är allvar bakom utskottets uttalande, att frågan skall fram vid 1935 års riksdag.

Under sådana förhållanden har jag intet yrkande att göra.

Herr **Jonsson** i Eskilstuna: Herr talman! Jag kan besvara herr Hages anförande genom att säga, att jag ingenting har att till detsamma tillägga, utan yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr **Brädefors**: Herr talman! En av de andra motionärerna i denna fråga, herr Hage, var mycket glad och ansåg sig redan ha fått något slags vinst i kikaren, men på samma gång sade han, att med den kännedom han hade om de löften, som brukade ges beträffande utredningar, visste han, att det brukade dröja sex å sju år, innan dessa bleve färdiga. I detta speciella fall sätter han emellertid stor tro till vad utskottet framhåller om att saken skall framläggas vid nästa års riksdag. Nå, men om det nu skulle gå så, som herr Hage talade om, att det skulle bli sex eller sju års väntan på utredningen, och att de fattiga lappmarkskommunerna under tiden måste satsa stora summor och bli lidande tack vare den med statsmakternas hjälp och tillstånd genomförda rationaliseringen, hur har herr Hage tänkt gottgöra kommunerna i fråga och deras arbetande befolkning, som sålunda måst betala åtskilligt drygare skatter än vad eljest skulle varit fallet?

Det är nog icke så, som herr Hage påstår, att man icke skulle kunna komma fram den väg vi i vår motion föreslagit, utan att i stället den väg han pekat på i sin motion skulle vara mera framkomlig. Nu visar det sig i varje fall, att hans väg är lika oframkomlig även den. Det är bara fromma önskningar man kommer med och inte krav på konkreta åtgärder, sådana som befolkningen däruppe i sin skrivelse framställt begäran om såväl till herr Hage som till oss andra Norrbottens representanter.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. På av herr talmannen till en början givna propositioner beträffande vart och ett för sig av momenten a) och b) av utskottets hemställan biföll kammaren vad utskottet i nämnda moment föreslagit.

Vidare framställde herr talmannen med avseende å mom. c) propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i detta moment, dels ock på avslag därå och bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och blev utskottets hemställan i berörda moment jämväl av kammaren bifallen.

Punkterna 143—145.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 146, angående anordnande av slöjd i folkskola, mindre folkskola eller särskild slöjdskola, föredrogs härpå; och yttrade därvid

Herr **Gustavson** i Sala: Herr talman! Jag ämnar icke på förevarande punkt göra något yrkande, men jag tror, att det är av en viss vikt, att kammarrens ledamöter observera verkningarna av det beslut, som riksdagen i fjol fattade i denna fråga.

Ang. anordnande av slöjd i folkskola, mindre folkskola eller särskild slöjdskola.

Ang. anordnande av slöjd i folkskola, mindre folkskola eller särskild slöjdskola (Forts.)

Det statsbidrag, som tidigare lämnats till slöjdundervisningen, har — om man räknar det per undervisningstimme — varit avsevärt mindre än det bidrag, som lämnats till lärarlönerna i allmänhet. Genom fjolårets beslut sänktes statsbidraget till slöjdlärarlönerna ytterligare, medan man av kända skäl bibehöll lärarlönerna i övrigt och statsbidragen till dem vid sin gamla nivå. Det kan icke hjälpas, att detta måste uppfattas som en viss värdering av slöjdundervisningen och dess ställning på skolschemat. För oss, som sysslat med folkskoleväsendet ute i kommunerna, tror jag det står klart, att en dylik värdering icke kan påräkna anslutning från något större antal av dem som ha litet praktisk erfarenhet på detta område. Slöjdundervisningen är helt säkert av den art, att den i minst lika hög grad som andra ämnen på skolschemat borde omhuldas av statsmakterna. Motiveringen för fjolårets beslut motsade heller icke en sådan uppfattning. Men man behövde företaga en besparing någonstans, och följden var den, att man sparade på de områden, där det var möjligt att göra det utan att komma i konflikt med beslut, som riksdagen fattat beträffande andra områden av folkskoleväsendet.

Man kom emellertid genast till en punkt, där man var nödsakad göra en jämkning i det ursprungliga förslaget, nämligen i avseende å de skoldistrikt, där man hade slöjdlärarlönerna reglerade enligt § 5 i reglementet för statens pensionsanstalt. Där måste sålunda riksdagen hejda sin sparsamhet och stanna vid de gamla bidragsgrunderna.

När skolstyrelserna i dessa skoldistrikt förra hösten skulle göra upp staten för innevarande år, fingo de säkerligen en ganska egendomlig uppfattning om sparsamhetsbegreppets utformning i riksdagen. Här stod man inför valet mellan att sänka slöjdlärararvodena ytterligare och att göra en betydande uppoffring av kommunala medel. Den första vägen var icke så särdeles lätt att gå. Ty i de kommuner, där man har en eller flera slöjdlärartjänster med löner reglerade enligt § 5 i pensionsanstaltens reglemente, förekommer det ofta, att man har slöjdlärare eller folkskollärare, som bestrida en del av slöjdundervisningen på övertid. En slöjdlärare, som haft lönen reglerad på samma sätt som folkskollärarinnan, d. v. s. haft en lön av i runt tal 4,000 kronor om året och en undervisningsskyldighet av högst 36 timmar per vecka, har för varje slöjdgrupp, som han undervisar, uppburit ungefär 440 kronor. Det torde vara endast i undantagsfall, som kommunerna för den övriga slöjdundervisningen betala mera än $\frac{2}{3}$ av detta arvode. Följden av riksdagens beslut blev emellertid, att man på de flesta håll måste sänka det arvode, som nu var avsevärt lägre än förut, medan man däremot på grund av kända skäl var tvungen att bibehålla lönerna för de befattningar, som voro reglerade enligt § 5 i pensionsanstaltens reglemente. Skillnaden i lönehänsende mellan de båda lärargrupperna blir härigenom ännu större än vad den varit tidigare.

Med framhållande av dessa fakta har jag velat påpeka orimligheten i det nuvarande lönesystemet och framhålla nödvändigheten av att riksdagen så snart som möjligt företager en förändring i de grunder, som gälla för bidraget till slöjdundervisningen. Det måste ju nämligen för de skolstyrelser, som närmast ha hand om denna sak, i längden vara ohållbart att för samma arbete uppehålla löner, mellan vilka det är så stor skillnad som i detta fall. Skulle riksdagen vidbliva de nuvarande grunderna, är det sannolikt, att detta kommer att medföra betydande uppoffringar från kommunernas sida för att inte lönesystemet på detta område skall komma att framstå såsom upprörande orättvist.

Jag har på denna punkt, som jag redan nämnt, icke något yrkande. Då

Ang. anordnande av slöjd i folkskola, mindre folkskola eller särskild slöjdskola. (Forts.)

statsutskottet är enhälligt torde det nämligen inte tjäna någonting till att framställa ett förslag om ändring under innevarande år, men jag har velat framhålla dessa synpunkter för att om möjligt en rättelse skall kunna komma till stånd vid nästa års riksdag.

Herrar *Norling* och *Johnsson* i Kalmar instämde häruti.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 147—154.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 155.

Lades till handlingarna.

Härefter föredrogs *punkten 156*, angående ökat understöd åt folkhögskolor och provisorisk avlöningsförbättring åt lärare vid folkhögskolor.

Ang. ökat understöd åt folkhögskolor m. m.

Ordet begärdes därvid av

Herr **Osberg**, som yttrade: Herr talman! Jag skall tillåta mig att säga några ord om den sista delen under punkt 156, nämligen i fråga om provisorisk avlöningsförbättring åt lärare vid folkhögskolor.

Vid 1918 års riksdag genomfördes en reglering av lönerna för såväl lantmanna- som folkhögskolornas lärarkår att utgå i form av minimilöner efter enhetliga grunder, nämligen med 4,000 respektive 5,400 kronor såsom begynnelselön för föreståndare och 3,000 respektive 3,700 kronor för ordinarie lärare, allt efter läsårets omfattning. Detta fortgick till 1929. Då väcktes en motion av bland andra nuvarande förste vice talmannen, herr Bengtsson i Norup, om en provisorisk löneförbättring åt folkhögskolelärarna, vilken motion bifölls av riksdagen. År 1931 motionerade herr Ljung m. fl. om provisorisk avlöningsförbättring även åt föreståndare och lärare vid lantmannaskolor. Men då svarades, att frågan om den lägre lantbruksundervisningen under den närmaste tiden skulle upptagas till behandling och att man därför inte ville bryta ut denna fråga utan ansåg, att den borde anstå och behandlas i samband med ärendet i dess helhet.

Nu har det gått år efter år, och det har inte blivit någon ändring, och det är helt naturligt, att, när dessa kategorier tidigare varit jämställda i lönehänseende, det väckt missnöje inom lantmannaskolornas lärarkår, att inte även denna kommit i åtnjutande av löneförbättring. Den löneförbättring, som folkhögskolelärarna fingo, belöpte sig till 600 kronor för föreståndare och 480 kronor för ordinarie lärare.

Lantmannaskolornas lärareförening gjorde framställning till jordbruksministern förra året om likställighet, men efter tillstyrkan av lantbruksstyrelsen svarar departementschefen: »Såväl av statsfinansiella skäl som med hänsyn till de konsekvenser ett bifall till lärarföreningens framställning skulle medföra med hänsyn till andra med lärarpersonalen vid lantmannaskolorna jämställda lärarkårer inom jordbruksundervisningens område, anser jag framställningen icke böra bifallas.»

Ja, detta är ju ett egendomligt resonemang. Nu vill jag inte plädera för att den höjning, som folkhögskoleföreståndarna fingo, skall äga bestånd, men vad jag hävdar är den meningen, att det icke inträffat någonting, som moti-

Ang. ökat understöd åt folkhögskolor m. m. (Forts.)

verar en skillnad mellan dessa kategorier lärare. Det var ju för övrigt så sent som 1929 som ändringen skedde.

Nu är det ju det tråkiga med detta, att vad vi här behandla, d. v. s. provisoriskt lönetillägg åt folkhögskolelärare, sorterar under åttonde huvudtiteln, under det att lantmannalärarna sortera under nionde. På så sätt är det svårt att komma till rätta med frågan. När man går till jordbruksministern, hänvisar han till det statsfinansiella läget, och när man går till ecklesiastikministern hänvisar han till jordbruksministern. Så får man gå fram och tillbaka och det blir icke något resultat av det hela.

Jag hoppas emellertid, att ecklesiastikministern och jordbruksministern måtte komma till samförstånd i denna sak. De bo ju inte så långt ifrån varandra att de inte kunna träffas. Jag anser, att man bör komma fram till en enhetlig princip, och det är detta, som jag med dessa ord har velat framföra.

Beträffande de ifrågavarande lärarnas mission får jag säga, att det är väl ingen som tvivlar på att en föreståndare för en lantmannaskola har lika makt-påliggande uppgifter som en folkhögskoleföreståndare. I synnerhet med den tendens, som vi kommit till nu, att det skall vara jordbruk vid lantmannaskolorna, lantmannaskolornas föreståndare ha enligt min mening större arbetsbörda och minst lika makt-påliggande arbete som folkhögskoleföreståndarna. De måste vara mycket väl insatta i såväl praktisk som teoretisk undervisning, och detta kräver sin man fullt ut lika mycket som vid folkhögskolorna. Det är på denna grund, som jag anser, att en rättelse måste komma till stånd.

Nu kan ju frågas, varför jag icke motionerat i denna riktning. Jag är ledsen över att jag inte gjort det, men det är beroende på ett förbiseende.

Jag har även den farhågan, att om det skall fortgå såsom hittills, kommer detta att hämma lantmannaskolornas verksamhet. De lärare, som stå i valet och kvalet, vilken skola de skola välja, få naturligtvis den uppfattningen, att lantmannaskolorna måste vara mindre samhällsgagnande, emedan lönen är lägre. Därför förundrar det mig inte, att lantmannaskolornas lärare äro mycket uppbragta över det sätt, varpå de blivit behandlade.

Jag hoppas, att regeringen skall taga upp detta spörsmål till nästa riksdag. Huruvida detta bör ske på det sättet, att den provisoriska löneförbättringen tages bort för folkhögskolelärarna, kan jag inte uttala mig om. Det beror på hur tiderna utveckla sig. Men man skall inte komma nu med den invändningen, att saken beror på det statsfinansiella läget, ty har man råd att ge folkhögskolornas lärare bör man också ha råd att ge lantmannaskolornas. Detta är ett oeftergivligt villkor, och jag hoppas att vi skola få rättelse till nästa års riksdag.

Herr talman! Jag har icke något yrkande. Jag har endast velat påvisa det rättvisa krav, som framförts från lantmannaskolornas lärare.

Häruti instämde herrar *Olsson* i Staxäng och *Larsson*.

Vidare anfördes ej. Kammaran biföll utskottets hemställan.

Punkten 157.

Lades till handlingarna.

Punkten 158.

Utskottets hemställan bifölls.

Vid föredragning härpå av *punkten 159*, angående befrämjande av döv-*Ang. befräm-*
stumundervisningen, anförde *jande av*
dövstumun-
dervisningen.

Herr förste vice talmannen **Bengtsson**: Herr talman! Endast några ord. Jag har nämligen väckt en motion vid denna punkt, och jag skall be att få tillämpa vad jag lärde av herr Lindman i dag. Jag har lärt mycket av honom under min riksdagstid men jag lärde mig något nytt i dag, då han begärde ordet vid punkten om Chalmers tekniska institut och bad att få stryka ett starkt streck eller två streck under sitt önskemål. Detta gjorde han utan att det fanns något från utskottets sida om detsamma i klämman. Här har utskottet sagt mycket välvilligt i klämman, att omorganisationen av dövstumundervisningen må av Kungl. Maj:t om möjligt föreläggas 1935 års riksdag.

Jag hörde av herr Lithander, som yttrade sig i samma riktning som herr Lindman, att det var ett 15-årigt krav, som det gällde, och det var ett starkt skäl för att draga ett streck under detsamma. Här gäller det ett 20-årigt rättvist krav från landstingen i hela landet, att dövstumundervisningen måtte övertagas av staten. Jag vill tillägga, att såvitt jag kunnat utröna, skulle detta icke medföra några ökade kostnader för staten utan tvärt om föreligger en möjlighet att inbespara en av anstalterna. Det är här endast fråga om en överflyttning av en utgift av allmänna medel från landstingen, som äro mycket hårt belastade av skatter, till staten, som rätteligen bör bära en sådan undervisningskostnad.

Nu är inte ecklesiastikministern inne, men jag ber att få skicka bud till honom genom statssekreteraren, som är här, att detta ärende måtte tagas upp på allvar till nästa års riksdag och detta icke bara om möjligt utan nödvändigt måtte komma fram till 1935 års riksdag. Jag vill särskilt referera till vad 1932 och 1933 års riksdagar skrivit därom, och med hänsyn härtill synes det mig vara mycket svårt att längre tillbakahålla denna fråga, som i 20 år stått på dagordningen. Ingen myndighet, i vilket fall ej mer än en, har avstyrkt, men det har berott helt och hållet på sparsamhetsskäl, att man inte velat lägga fram förslaget.

Jag har, herr talman, inget annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 160—168.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 169 och 170.

Lades till handlingarna.

Punkterna 171—173.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 174.

Lades till handlingarna.

Punkterna 175—179.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Ang. undervisnings- och upplysningsverksamhet m. m. för nykterhetens främjande.

Punkten 180, angående undervisnings- och upplysningsverksamhet m. m. för nykterhetens främjande.

Kungl. Maj:t hade i punkten 202 av förevarande huvudtitel föreslagit riksdagen att till undervisnings- och upplysningsverksamhet m. m. för nykterhetens främjande anvisa för budgetåret 1934/1935 ett extra reservationsanslag av 239,000 kronor att utgå under de villkor, som av Kungl. Maj:t prövades lämpliga, samt till de av departementschefen i statsrådsprotokollet omförmälda ändamålen med högst de av departementschefen angivna belopp.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehått

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Bergman m. fl.*, nr 47, och den andra inom andra kammaren av herr *Johanson* i Huskvarna *m. fl.*, nr 202, vari hemställts, att riksdagen måtte besluta att till föreläsnings- och instruktionsverksamhet för nykterhetens främjande m. m. anslå det av skolöverstyrelsen tillstyrkta beloppet 95,000 kronor samt att vid bifall till detta förslag öka det av Kungl. Maj:t åskade extra reservationsanslaget å 239,000 kronor för undervisnings- och upplysningsverksamhet m. m. för nykterhetens främjande med 45,000 kronor till 284,000 kronor;

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren, nr 48, av herr *Anders J. Bårg m. fl.* och den andra inom andra kammaren, nr 94, av herr *Olsson* i Gävle *m. fl.*, vari föreslagits, att riksdagen måtte besluta att för budgetåret 1934/1935 anvisa 95,000 kronor till föreläsnings- och instruktionsverksamheten för nykterhetens främjande samt att vid bifall till detta förslag öka det av Kungl. Maj:t åskade extra reservationsanslaget å 239,000 kronor för undervisnings- och upplysningsverksamhet m. m. för nykterhetens främjande med 45,000 kronor till 284,000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till de i ämnet väckta motionerna till undervisnings- och upplysningsverksamhet m. m. för nykterhetens främjande anvisa för budgetåret 1934/1935 ett extra reservationsanslag av 284,000 kronor att utgå under de villkor, som av Kungl. Maj:t prövades lämpliga, samt till de av departementschefen i statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 3 januari 1934 under punkten 202 omförmälda ändamålen med högst de av departementschefen angivna beloppen, dock med iakttagande av den ändring härutinnan, som föranleddes av vad utskottet i punkten tillstyrkt.

Vid denna punkt voro fogade reservationer

dels av herr *Lindblad*, som ansett, att utskottet bort med avstyrkande av de i ämnet väckta motionerna, i vad de skilde sig från Kungl. Maj:ts förslag, tillstyrka Kungl. Maj:ts förslag i ämnet;

dels ock av herrar *Bergqvist*, *N. J. Martin Svensson*, andre vice talmannen *Nilsson*, *Thelin*, *Pålsson*, *Tham*, *Anderson* i Råstock, *Persson* i Falla, *Holmdahl* och *Olsson* i Staxäng, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt ovanberörda motioner till undervisnings- och upplysningsverksamhet m. m. för nykterhetens främjande anvisa för budgetåret 1934/1935 ett extra reservationsanslag av 269,000 kronor att utgå under de villkor, som av Kungl. Maj:t prövades lämpliga, samt till de av departementschefen i statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 3 januari 1934 under punkten 202 omförmälda ändamålen med högst de av departementschefen angivna beloppen, dock med iakttagande av den ändring härutinnan, som föranleddes av vad reservanterna tillstyrkt.

Ang. undervisnings- och upplysningsverksamhet m. m. för nykterhetens främjande. (Forts.)

Sedan punkten föredragits, anförde:

Herr **Anderson** i Råstock: Herr talman! Som kammarens ledamöter behagade finna är det inte mindre än tre olika yrkanden framställda vid denna punkt. Jag har för min del biträtt herr Bergqvists m. fl. reservation av det skälet, att jag verkligen anser, att man i dessa tider måste försöka nedbringa alla utgifter. Jag har den uppfattningen, att här är det möjligt att göra en besparing. Om man exempelvis något inskränker på kursernas antal och något inskränker på annonseringskostnader och dylikt, är jag övertygad om att en så pass liten slant som 15,000 kronor eller skillnaden mellan vad utskottsmajoriteten föreslår och vad herr Bergqvists m. fl. reservation föreslår mycket väl skulle kunna accepteras utan att verksamheten i fråga lider minsta förfång. Jag tror dessutom, att jag har rätt, om jag säger, att visserligen kan det vara nyttigt att man kommer tillsammans på olika kurser av detta slag, men det är en annan sak, som jag tror skulle vara nyttigare och det är att försöka bedriva upplysningsverksamhet där det verkligen behövs. Jag har nämligen den föreställningen, att en stor del av de personer, som besöka dessa kurser och upplysningsföredrag, redan förut äro nyktra i största allmänhet, och då vore det säkerligen klokare, om man gick på samma linje som jag vet att min partivän herr Olovson i Västerås varit inne på många gånger i fråga om en verksamhet, som ligger denna mycket nära. Det är i småfolkets sammanslutningar av olika slag, som jag förmenar att denna verksamhet skall bedrivas. Det bleve både billigare och framför allt effektivare, om man ginge fram på en sådan väg.

Det är inte min mening att på något sätt försöka sätta mig emot att upplysningsverksamheten för nykterhet befrämjas. Det är, som jag sagt många gånger förut i denna sal, det enda hållbara att på övertygelsens väg försöka vinna folk för nykterhetssaken såsom sådan och för personlig nykterhet med mera dylikt. Men jag vill tillägga en sak. Jag tror det vore klokt, om man här ginge på den linje, som från början i utskottet var tänkt såsom en kompromiss. Jag tror, att alla parter skulle må bäst av, om man enades om att gå på denna reservation, som i alla fall innebär en ökning utöver Kungl. Maj:ts förslag med icke mindre än 30,000 kronor.

Herr talman! Med detta korta inlägg som motivering, ber jag att få yrka bifall till den av herr Bergqvist m. fl. vid nu ifrågavarande punkt fogade reservationen.

Herr **Jonsson** i Eskilstuna: Herr talman! Jag skall också försöka vara kortfattad, i den kanske bedrägliga förhoppningen, att jag därmed icke skall medverka till att förlänga debatten.

Jag fäster uppmärksamheten på det ganska anmärkningsvärda förhållandet att av de vid ärendets behandling i utskottet närvarande 24 ledamöterna endast en ledamot har kunnat stå kvar på Kungl. Maj:ts ståndpunkt, tjugutre ledamöter ha alltså funnit denna ståndpunkt alldeles ohållbar. Jag medger gärna att ett anslag av 80,000 kronor, som en minoritet påyrkar, för denna föreläsningsverksamhet i och för sig är ett gott anbud, när det gäller att åstadkomma enighet i utskottet. Under vanliga förhållanden skulle utskottet säkerligen icke ha framträtt inför kamrarna med delade meningar i en sådan fråga som denna, utan då hade man försökt åstadkomma enighet för att slippa ifrån en diskussion med all den otrevnad, som en sådan för med sig, åtminstone när det gäller en fråga, sådan som den föreliggande.

Då majoriteten icke har velat låta sig utan står kvar på samma

Ang. undervisnings- och upplysningsverksamhet m. m. för nykterhetens främjande. (Forts.)

ståndpunkt, som i fjol och alltså påyrkar ett anslag av 95,000 kronor till föreläsningsverksamheten, beror det därpå, att man kunnat hänvisa till att under årens lopp en reducering ägt rum av detta anslag, som 1931 och 1932 uppgick till 200,000 kronor per år. Då Kungl. Maj:t nu icke bjuder mera än 50,000 kronor, så anse de, som äro alldeles särskilt intresserade av denna föreläsningsverksamhet och som förmena, att den gör stor nytta, att det nu måste sättas stopp för reduceringarna. Man kan icke tillåta, att man fortsätter längre på prutningarnas väg, utan nu vill man att vi om möjligt skola hålla oss kvar vid 1933 års ståndpunkt. Man begär alltså 95,000 kronor i anslag. Detta innebär sålunda, om man så vill, ett slags demonstration mot ytterligare försök att pruta på detta anslag. Jag medgiver gärna, herr talman, att anslaget en gång i tiden kanske icke utnyttjats så, som det borde ha utnyttjats. Anslaget har, med andra ord, missbrukats. Jag har hört till dem, som både i enskilda och i offentliga debatter legat i polemik med dem, som företrätt denna upplysningsverksamhet, då jag hävdade den meningen, att anslaget skulle kunna användas på ett förnuftigare sätt och att man skulle kunna spara. Jag har alltså icke varit blind för svagheter i denna föreläsningsverksamhet. Nu har emellertid verksamheten under årens lopp fått veta ganska mycket om hur den bör förhålla sig. Jag tror också, att man rättat sig efter anvisningarna och vidtagit rättelser. Anslaget har ju sänkts och utgör nu mindre än hälften av vad det var 1931 och 1932. Jag tror icke heller, att man längre kan påstå, att föreläsningsverksamheten bedrivs på olämpligt sätt eller att det därvidlag slösas med några pengar.

Med hänvisning till det sagda ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Olsson i Gävle: Herr talman! Såsom motionär i här föreliggande ämne skall jag be att få säga några ord. Det är dock icke min avsikt att riva upp en debatt, som förhindrar oss att få middag i vanlig tid.

Jag skulle under andra förhållanden ha respekterat och även godtagit — det tror jag att statsutskottets ärade ordförande kanske har erfarenhet av från föregående tillfällen — den kompromiss, som ligger i förslaget om ett anslag på 80,000 kronor. Det är emellertid vissa saker, som har hänt i detta sammanhang, som gör, att jag för min del icke vid detta tillfälle — jag vågar säga, att alla de, som i riksdagen representera samma uppfattning i dessa spörsmål som jag, därvidlag äro överens — kan sträcka mig längre än till ett godkännande av fjolårets beslut.

Vi ha här i denna kammare liksom i medkammaren vid många tillfällen diskuterat lagar på här ifrågavarande område. Vi ha diskuterat långt och mindre långt gående restriktioner av olika slag, och vi ha tvistat om dem. I fråga om anslaget till nykterhetsupplysning hava vi dock strängt taget, vilken uppfattning vi än för övrigt hyst om lagstiftningen på här ifrågavarande område, ända till för 2 år sedan haft relativt lätt att finna en gemensam linje. I fjol lade Kungl. Maj:t fram ett förslag, som gick ut på att sänka det då utgående anslaget, 200,000 kronor, till 100,000 kronor. Detta belopp nedsattes sedermera genom en kompromiss i statsutskottet till 95,000 kronor. Ifrån nykterhetshåll morrade man visserligen över denna våldsamma nedpressning, men man godtog den i den förvissningen, att reduceringarna skulle stoppa, när man nu hade kommit till en sänkning av anslaget med mer än hälften. Man bör därför på andra sidan icke vara alltför förvånad, om man ansåg sig böra resa borst, då Kungl. Maj:t i år föreslår ett anslag, som är nedtryckt till inemot hälften av föregående års anslag.

Ang. undervisnings- och upplysningsverksamhet m. m. för nykterhetens främjande. (Forts.)

Det har här sagts, att det icke finnes mera pengar till förfogande. Jag skall, herr talman, icke rikta ett enda hårt ord till ecklesiastikministern. Jag förstår hans resonemang, när han säger, att finansministern har sagt honom, att det finnes så och så mycket i avkastning på rusdrycksmedelsfonden, och att denna avkastning skall delas mellan femte och åttonde huvudtitlarna. Respektive statsråd ha alltså ingenting annat att göra, än att finna sig i de begränsningar, som följa av att avkastningen av denna fond icke är större. Då jag således opponerar mig emot det förslag, som Kungl. Maj:t har framlagt, är det alltså icke emot ecklesiastikministern utan emot finansministern, som denna opposition är riktad.

Jag måste säga att det nykterhetsfolk, som i fjol positivt medverkade till den förändringen i rusdrycksmedelsfonden att Kungl. Maj:t fick möjlighet att överföra 83 miljoner kronor från denna fond till statens kassafond sannoligen icke förtjänade den örfil, som man på detta sätt har givit. Jag hade åtminstone icke väntat att Kungl. Maj:t skulle giva ett sådant svar på den lojala medverkan, som nykterhetsfolket visade vid fjolårets riksdag.

När man här framhåller, att det icke finnes pengar, vill jag i detta sammanhang säga, att det icke är så många år sedan som Kungl. Maj:t visade upp en ränteavkastning på rusdrycksmedelsfonden på 4½ miljoner kronor och Kungl. Maj:t föreslog riksdagen att av rusdrycksmedelsfonden disponera något över 5½ miljoner kronor. Det året byggde vi hospitalet i Lund för medel ur denna fond. Vad gjorde då finansministern? Han tog vad han behövde av det kapital, som fanns i fonden. Det är alltså icke alls något nytt. Så har skett vid flera tillfällen, då Kungl. Maj:t har äskat medel. Under den föregående krisen, 1922—1923, tog man sålunda mellan 20 och 30 miljoner kronor av denna fonds kapital för att fylla ut anslagen. Om man hade velat visa tillmötesgående i detta avseende, hade det, förmenar jag, varit möjligt att taga erforderligt belopp av de 20 miljoner kronor, som finnas kvar i rusdrycksmedelsfonden. Då hade man icke, som man nu faktiskt är på väg att göra, behövt slå sönder den verksamhet, som det här är fråga om. Vad som gör mig mest betänksam mot att gå in för ytterligare reducering av anslaget är att man här har byggt upp en organisationsapparat, som, om man begränsar anslaget till det lilla belopp, som det nu är fråga om, givetvis icke kan bibehållas.

Nu uttalar Kungl. Maj:t, att avsikten är, att man under det kommande året skall taga upp till omprövning en tanke, som varit uppe förut i debatten, nämligen att slå tillsammans upplysningsbyrån och centralförbundet för nykterhetsundervisningen. Är det då icke rimligt att, innan man skär ned organisationen och förändrar den, pröva denna fråga, som skall gå till utredning, och att först i det ögonblick, då allt detta föreligger klart, riksdagens kamrar få taga ståndpunkt till, om vi skola skära ned organisationen och om detta anslag skall utgå i fortsättningen eller icke?

Jag är fullt på det klara med, såsom herr Anderson i Råstock här yttrade, att det riktats många anmärkningar mot centralförbundets verksamhet, anmärkningar som kanske icke så mycket avsett själva centralförbundet som dem, vilka haft hand om detta arbete på skilda platser ute i landet. Jag vågar inte yttra mig om dessa anmärkningar. Jag tror, att åtskilliga av dem ha fog för sig, men å andra sidan tror jag också, att åtskilliga anmärkningar äro överdrivna. Däremot tror jag icke, att man kommer till rätta med anmärkningarna på det sättet att man skär ned hela organisationen. Det får naturligtvis sägas till denna institution, att det skall vara på det och det sättet och att vi inte vilja ha det så eller så. Ett sådant tillvägagångssätt är

Ang. undervisnings- och upplysningsverksamhet m. m. för nykterhetens främjande. (Forts.)

väl ändå rimligare än att försöka bryta sönder det hela och därmed åstadkomma en verklig skada.

Ja, herr talman, jag kan från dessa utgångspunkter icke komma till annat resultat än att det skulle vara rimligt såsom statsutskottets majoritet här föreslår, att anslaget i år får utgå med samma belopp som i följ. När sedan ecklesiastikministern har slutfört sin undersökning om sammanslagning av upplysningsbyrån och centralförbundet för nykterhetsundervisning, då, herr talman, förmenar jag, att tiden är inne för riksdagen att taga hela detta problem under omprövning. Har då Kungl. Maj:t kunnat visa upp, att pengarna icke användas på lämpligt sätt, då skall jag vara den förste att medverka till att skapa de kontrollmöjligheter, som erfordras för att ingenting av de medel, som anvisats för ändamålet, skall förfaras.

Jag ber, herr talman, att med framförande av dessa synpunkter få hemställa om bifall till statsutskottets förslag.

Häruti instämde herrar *Olsson* i Mora, *Persson* i Undersvik och *Johanson* i Huskvarna.

Herr **Anderson** i Råstock: Herr talman! Jag begärde egentligen ordet för en kort replik till herr Jonsson, men nu tror jag det är bättre att börja i omvänd ordning och i stället först säga några få ord till herr Olsson i Gävle.

Jag har många gånger förvånat mig över en sak och det är att herr Olsson i Gävle och även andra resonera, som om staten icke skulle ha rätt att förfoga över rusdrycksmedelsfonden på sätt statsmakterna finna gott besluta, och därför vill jag passa på vid detta tillfälle att ännu en gång inlägga min gensaga mot ett sådant betraktelsesätt. Jag kan inte inse, att det finnes fog för att lägga upp saken såsom herr Olsson gjorde, då han sade, att man t. o. m. tog medel till hospitalsbygget i Lund från rusdrycksmedelsfonden. Jag frågar: Vad var det för ont i det?

Det vore för övrigt mycket mer att säga i anledning av herr Olssons anförande, men i enlighet med mitt löfte, då jag förra gången hade ordet, skall jag inte riva upp någon debatt.

Jag vill också säga ett par ord till herr Jonsson i Eskilstuna och inskränker mig därvid till följande. Efter utgången av den votering, som nu ägt rum i första kammaren, och med hänsyn till rådande tider, som ju icke kunna kallas vanliga utan tvärtom äro alldeles onormala, tycker jag nästan att herr Jonsson borde finna det lämpligt att såsom en medelväg och ett hyggligt anbud gå på den reservation, som herr Bergqvist m. fl. föreslagit.

Jag har ingen anledning att ändra mitt yrkande.

Herr **Svensson** i Grönvik: Herr talman! Med anledning av det anförande, som herr Anderson i Råstock nyss höll, så vill jag säga, att vi kunna inte under några förhållanden gå med på en sådan argumentering, som där lämnas. Vi ha nämligen, som herr Olsson i Gävle framhöll, nu sträckt oss så långt ned, att om det överhuvud skall vara någon mening med denna upplysningsverksamhet, så kunna vi inte gå längre. Vi få väl stanna någon gång. Under sådana förhållanden tror jag alltså, att vi inte på något sätt kunna reflektera på det bud, som herr Anderson i Råstock lämnade. Enligt mitt förmenande måste denna sak ses från andra synpunkter än de rent ekonomiska. Det är andra värden som det gäller i närvarande stund. Tiderna äro onormala, säger herr Anderson i Råstock. Ja, det är riktigt, men det är tendenser i denna onormala tid, som denna upplysningsverksamhet är avsedd att hämma, och

Ang. undervisnings- och upplysningsverksamhet m. m. för nykterhetens främjande. (Forts.)

därför behöva vi också utbygga upplysningsverksamheten i stället för motsatsen. Detta har varit ett tillräckligt skäl för oss, som ställt oss på utskottsmajoritetens sida, att hålla på det anslag, som denna majoritet föreslagit.

Jag skall inskränka mig till vad jag nu har sagt. Jag ber alltså att få yrka bifall till utskottets förslag och hoppas, att denna kammare kommer att bifalla detsamma.

Herr förste vice talmannen **Bengtsson**: Herr talman! Jag måste uttrycka min förvåning över det förslag, som framkommit från Kungl. Maj:t, att vi ytterligare skulle pruta ned ett anslag, som har sänkts undan för undan tre riksdagar efter varandra. Vi äro ju alla överens om behovet av upplysningsverksamhet på detta område, och herr Anderson i Råstock betonade ju särskilt i debatten, att han är för en undervisning härutinnan. Vi kämpa ju alla för det målet och tänka väl då särskilt på den uppväxande ungdomen. Jag är också sparsamhetsvän, men jag vill spara på de områden, där det verkligen kan vara någon mening i att spara. På det här området vill man ha upplysning, men ändå vill man spara på anslaget. När man vet, vilka inkomster staten årligen får från rusdryckshanteringen, så måste man ju medge, att det bara är en liten smula, som ges ut i upplysningssyfte, framför allt till de organisationer och personer, som vilja fostra ungdomen, men överhuvud till dem, som vilja förhjälpa folk till att leva ett nyktert och anständigt liv. För min del kan jag icke finna det vara riksdagen värdigt att pruta på anslag av den ringa storlek som det här gäller och som kan vara till så mycken nytta som detta.

Jag skall icke uppehålla tiden längre utan ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr **Anderson** i Norrköping: Herr talman! Första kammaren har, som herr Anderson i Råstock nyss upplyste, bifallit Kungl. Maj:ts förslag, d. v. s. herr Lindblads reservation. Något yrkande om bifall till denna reservation har icke framställts i denna kammare, varför jag nu ber att få yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag eller alltså till herr Lindblads reservation.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan, 2:o) bifall till den av herr Bergqvist m. fl. avgivna, vid punkten fogade reservationen samt 3:o) bifall till Kungl. Maj:ts förslag i ämnet; och förklarade herr talmannen sig finna den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad, vilket med klubbslag stadfästes. Sedan klubban fallit, meddelade emellertid herr Anderson i Råstock, att han före klubbslaget begärt votering. På av herr talmannen till kammaren riktad fråga, huruvida votering begärts och önskades, svarade flera av kammarens ledamöter ja. Herr talmannen förklarade i anledning härav, att votering komme att verkställas, samt upptog för bestämmande av kontrapositionen de båda här ovan under 2:o) och 3:o) antecknade propositionerna, av vilka den under 2:o) angivna nu antogs till kontraposition. I överensstämmelse härmed blev efter given varsel följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 180 av utskottets utlåtande nr 8, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Ang. undervisnings- och upplysningsverksamhet m. m. för nykterhetens främjande. (Forts.)

Vinner Nej, har kammaren bifallit den av herr Bergqvist m. fl. avgivna, vid punkten fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan i förevarande punkt.

Som tiden nu var långt framskriden, beslöt kammaren på hemställan av herr talmannen att uppskjuta den vidare behandlingen av förevarande utlåtande samt handläggningen av övriga å föredragningslistan upptagna ärenden till kl. 7 e. m., då enligt utfärdat anslag detta plenum komme att fortsättas.

§ 10.

Ordet lämnades härefter på begäran till herr **Lindman**, som yttrade: Herr talman! Jag föreslår, att kammaren måtte besluta att med tio dagar förlänga motionstiden för Kungl. Maj:ts propositioner nr 234, 235 och 240.

Denna hemställan bifölls.

§ 11.

På förslag av herr talmannen, som förmälde sig hava om tiden för valet samrått med första kammarens talman, beslöt kammaren att torsdagen den 22 innevarande mars företaga val av sex revisorer för granskning av statsverkets, riksbankens och riksgäldskontorets tillstånd, styrelse och förvaltning jämte sex suppleanter för dessa revisorer.

§ 12.

Upplästes och lades till handlingarna två till kammaren inkomna sjukbetyg, så lydande:

Att riksdagsman Birger Pettersson i följd av influensa + bronkit under den närmaste tiden är urståndsatt att deltaga i riksdagsarbetet, intygas:

Äppelviken den 11 mars 1934.

Sven Zandrén,
leg. läk.

Härmed intygas att riksdagsman K. A. Westman varit härstädes vårdad på grund av lärbensbrott fr. o. m. den 11 mars tills vidare.

Stockholm och Sabbatsbergs sjukhus den 12 mars 1934.

Thore Olovson,
leg. läk.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.44 e. m.

In fidem
Per Cronvall.

Onsdagen den 14 mars.

Kl. 7 e. m.

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet.

§ 1.

Herr talmannen anmälde till fortsatt föredragning statsutskottets utlåtan-
de, nr 8, angående regleringen för budgetåret 1934/1935 av utgifterna under
riksstatens åttonde huvudtitel, innefattande anslagen till ecklesiastikdeparte-
mentet.

Punkterna 181—185.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 186.

Lades till handlingarna.

Punkten 187, angående understödjande av gymnastik och idrott.

Kungl. Maj:t hade i punkten 209 av förevarande huvudtitel föreslagit riks-
dagen att till understödjande av gymnastik och idrott anvisa för budgetåret
1934/1935 ett extra anslag av 80,000 kronor, därav till svenska gymnastik-
förbundet 40,000 kronor, att utgå på de villkor, Kungl. Maj:t kunde finna
skäl bestämma.

*Ang. under-
stödjande av
gymnastik och
idrott.*

I samband härmed hade utskottet till behandling förehåft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av
herr *Björkman m. fl.* (I: 104) och den andra inom andra kammaren av herr
Holmström m. fl. (II: 190), i vilka motioner hemställts, att riksdagen måtte
besluta, att det under åttonde huvudtiteln upptagna anslaget till understöd-
jande av gymnastik och idrott måtte för budgetåret 1934/1935 utgå med ett
belopp av 90,000 kronor, varav 50,000 kronor till svenska gymnastik- och
idrottsföreningarnas riksförbund;

dels ock en inom andra kammaren av herrar *Brädefors* och *Hagberg* i Luleå
väckt motion (II: 198), vari föreslagits, att riksdagen måtte besluta om ett
anslag till arbetarnas idrottsförbund på 10,000 kronor, vilket anslag skulle
av förbundet användas dels till bestridande av kostnader för administrations-
och instruktionsverksamhet, dels till bestridande av kostnader för tävlings-
representation i utlandet samt dels till anslag åt förbundet tillhörande för-
eningar, som under 1934—1935 byggde egna idrottsplatser.

Ang. understödjande av gymnastik och idrott. (Forts.)

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte

a) i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och herr Björkmans m. fl. samt herr Holmströms m. fl. ovannämnda motioner (I: 104 och II: 190) till understödjande av gymnastik och idrott anvisa för budgetåret 1934/1935 ett extra anslag av 85,000 kronor, därav till svenska gymnastikförbundet 40,000 kronor, att utgå på de villkor, Kungl. Maj:t kunde finna skäl bestämma; samt

b) avslå herrar Brädefors och Hagbergs i Luleå ovannämnda motion (II: 198).

Sedan punkten föredragits, anförde:

Herr Brädefors: I likhet med föregående år ha vi motionsvis framfört kravet, att riksdagen måtte bevilja arbetarnas idrottsförbund 10,000 kronor, när den beviljar anslag till den borgerliga idrottsrörelsen, såsom föreslagits av regeringen och tillstyrkts av utskottet. Statsutskottet yrkar emellertid avslag på vår motion, och i sammanhang med detta avslagsyrkande säges det, »att statsunderstödd idrottsrörelse liksom hittills borde vara organiserad utan hänsynstagande till klassynpunkter eller medlemmarnas politiska åskådning». Alltså vill man göra gällande, att den borgerliga idrottsrörelsen skulle vara fri från klassynpunkter och vara politiskt neutral. Man skulle dock kunna framdraga massor av exempel beträffande den borgerliga idrottsrörelsen, på vilket sätt den tjänat den maktägande klassens intressen och icke indirekt utan direkt många gånger markerat sitt eget politiska ställningstagande och även sitt ställningstagande till sin egen klass. Arbetarnas idrottsförbund däremot har aldrig förnekat, att den är en klassorganisation, men den är ingalunda något visst politiskt partis rörelse, därför att i den finnas organiserade såväl socialdemokrater som kommunister och anarkister och andra, som tillhöra arbetarklassen.

Jag tror icke det är behövt att något vidare eller längre motivera eller förklara arbetarnas idrottsförbunds syftemål. Vi ha i fjolårets debatt om den saken förklarat det närmare och tydligt. Jag skall därför inskränka mig till det anförda, herr talman, och be att få yrka bifall till den av mig och herr Hagberg i Luleå framförda motionen.

Herr Jonsson i Eskilstuna: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Överläggningen var härmed slutad. Efter av herr talmannen först framställd proposition beträffande mom. a) blev utskottets i nämnda moment gjorda hemställan av kammaren bifallen.

Vidare gav herr talmannen i avseende å mom. b) propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i detta moment, dels ock på bifall till motionen II: 198; och blev utskottets hemställan jämväl i förevarande moment av kammaren bifallen.

Punkterna 188—197.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 198.

Lades till handlingarna.

Punkten 199.

Utskottets hemställan bifölles.

Punkten 200.

Lades till handlingarna.

Punkterna 201 och 202.

Vad utskottet hemställt bifölles.

§ 2.

Till behandling upptogs nu bevillningsutskottets betänkande, nr 8, i anledning av väckta motioner om ökat tullskydd för potatisodlingen.

*Ang. ökat
skydd för
potatis-
odlingen.*

Förslag till ändring i tulltaxans bestämmelser rörande potatis och potatisflingor hade framställts i följande till bevillningsutskottet hänvisade motioner, nämligen:

de likalydande motionerna nr 19 i första kammaren av herr *Anton Pettersson m. fl.* och nr 15 i andra kammaren av herr *Nilsson i Hörby m. fl.*, där hemställts, »att riksdagen ville besluta sådan ändring i gällande tulltaxa, att potatis (tulltaxenr 51) åsattes en tull av 2 kronor för 100 kilogram under hela året;

samt att nämnda förändring i tulltaxan skall träda i kraft den dag Kungl. Maj:t bestämmer»; ävensom

de jämväl likalydande motionerna nr 115 i första kammaren av herr *Johan Bernhard Johansson m. fl.* och nr 251 i andra kammaren av herr *Lindman m. fl.*, där föreslagits, »att riksdagen ville besluta,

dels att tullsatsen under tulltaxenummer 51 i gällande tulltaxa (potatis — — — annan, ävensom potatisflingor) måtte sättas till 2 kronor per 100 kilogram att gälla under hela året,

dels ock att nämnda förändring i tulltaxan skall gälla från den dag Kungl. Maj:t bestämmer».

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte i anledning av förevarande motioner besluta, att det i förordningen den 4 november 1932 (nr 512) stadgade tillägg till gällande tulltaxa skulle från och med dag, som Kungl. Maj:t bestämde, hava följande ändrade lydelse:

Tulltaxe- nr	Statistiskt nr	V a r u s l a g	Tull för 100 kg kronor
		Potatis: rå:	
51	107	— — — — — annan; ävensom potatisflingor . . . N	2: —

Reservation hade emellertid avgivits av herrar *Anders J. Bärge, Björnsson, Lövgren, Ericson* i Boxholm, *Hjalmarsson, Sjödahl, Werner* i Hultsfred, *Eklund* och *Blomquist*, vilka hemställt, att förevarande motioner icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Andra kammarens protokoll 1934. Nr 18.

Ang. ökat skydd för potatisodlingen. (Forts.)

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid anförde:

Herr Lövgren: Herr talman! Vi ha några stycken av utskottets ledamöter reserverat oss för avslag på utskottets förevarande utlåtande. Motiven därtill äro återgivna i kemiska industrikontorets och kommerskollegiets utlåtanden, och jag kan därför fatta mig ganska kort.

Om kammarens ledamöter se på sid. 6 i utskottets betänkande, finner man, att införseln under fjolåret endast uppgick till 337 ton. När skördens kvantitet under normala år går upp till 2 miljoner ton, är det en så försvinnande liten del av den totala skörden, att den icke kan spela någon roll, utan under förutsättning att man bifaller utskottets förslag, kommer man endast att vålla en onödig irritation. Gent emot Estland ha vi en aktiv handelsbalans. År 1932 hade vi en införsel därifrån på 1,900,000 kronor och en export dit på 2,296,000 kronor, och, såvitt jag förstår, finnes det möjlighet att utvidga vår export dit. För något år sedan, det vet jag, överflyttade Estland sina inköp av superfosfat till Belgien därför att man icke var tillfredsställd med sven-skarnas inställning till Estland ur handelspolitisk synpunkt, och jag är således ganska övertygad om att ett bifall till utskottets förslag kommer att skada mera än vad det gagnar. Alltså med detta, herr talman, skall jag tilllåta mig att yrka bifall till den av herr Bårg m. fl. avgivna, till utskottets betänkande fogade reservationen.

Herr Jönsson: Herr talman! Utskottsreservanterna ha som stöd för sitt avslagsyrkande åberopat Sveriges kemiska industrikontors och kommerskollegiets yttranden i ärendet. Industrikontoret erkänner emellertid i sitt yttrande, att vid god tillgång på potatis inom landet kan importen av utländsk potatis medföra en sänkning av priset under den nivå, som kan betecknas som skälig, och föreslår därför en tullsats av 50 öre, gällande för hela året. Importen av potatis har ju visserligen på senare åren varit liten, men då denna import huvudsakligen går till Stockholm såsom den största konsumtionsorten, så är det tydligt, att denna import, även om den ej utgör mer än 60,000 à 70,000 hl., kan komma att verka menligt på priserna och pressa ned dem under vad som kan vara skäligt. På några dagar kan en dylik import sjöledes äga rum från utlandet, och frakter samt omkostnader ställa sig säkerligen billigare sjöledes än på järnväg från de södra delarna av landet.

Även om denna import ej är så synnerligen stor, så måste den dock anses onödig och obehövlig, och jordbrukarna i landet ha svårt att förstå, varför Sveriges riksdag ej vidtager åtgärder för att förhindra densamma. Stora lager finnas tillgängliga hos odlarna utan att kunna finna avsättning, och man frågar sig, varför svenska folket ej kan äta svensk potatis och gynna svensk odling i stället för utländsk. Potatisen är en växt, som med fördel kan odlas i hela vårt land och är för de lättare jordarna av största betydelse, såväl för mindre som större jordbrukare, egnahemsägare och torpare. Nu säger man, att tullen skulle kunna fördyra potatisen till skada för den fattigare befolkningen. Med den överproduktion, som finnes, torde dock icke någon särskild fara härför förefinnas. Skulle däremot genom den utländska importen priserna inom landet oskäligt drivas ned och den inhemska potatisen ej finna avsättning, så måste givetvis den inhemska matpotatisodlingen i stor utsträckning minskas eller nedläggas. Skulle vi då därtill få mindre goda skördar och brist uppstå, så kunna lätt priserna inom landet komma att drivas upp till oskälig höjd och komma då att drabba den fattigare befolkningen vida

Ang. ökat skydd för potatisodlingen. (Forts.)

hårdare. Säkerligen kommer så ej att ske, om den inhemska potatisodlingen får det stöd, som nu begäres av riksdagen. Man kan också tänka sig, att det i utlandet kan bli missväxt på potatis. Hur ställer det sig då här i landet? Jo, följden blir, att priserna bli ännu högre, om vi icke ha en tillräcklig inhemska odling.

Lantbruksstyrelsen erinrar i sitt yttrande om att medelpriset på matpotatis i Stockholm för tiden 1925—1929 var 10 kronor 10 öre per 100 kg., men för år 1933 endast 6 kronor 3 öre eller 60 procent lägre mot det förra. Lantbruksstyrelsen anför även, att priset på potatis nu vore särskilt lågt i förhållande till priset å brödsäd och mejeriprodukter och att åtgärder borde vidtagas för erhållande av erforderlig jämvikt, så att produktionen av potatis skulle kunna fortgå under skäliga förhållanden, och anser önskvärt, att priset skulle kunna bringas upp med 26 å 27 procent eller med ett belopp upp till 2 kronor per 100 kg. De priser, som för närvarande betalas i Stockholm, äro för prima potatis endast 5 kronor 75 öre per 100 kg. och i Skåne 3 kronor 25 öre å 3 kronor 50 öre. Om man till det senare priset lägger kostnader för säckar, sortering och frakter, så kan man förstå, att priset måste bli ruinerande för odlarna och att något måste göras för åstadkommande av ett bättre prisläge.

Man har nu även från motståndarna till tullen anfört, att denna fråga har betydelse av handelspolitisk art. Det enda land, varifrån potatis införes hit och för vilket detta kan vara av någon betydelse, är Estland. För min del tror jag emellertid, att det ej bör vara svårt att övertyga estländingarna om att export hit ej är lämplig, då vi själva kunna förse oss med potatis, och vi hava ett stort överskott, som ej kan komma till användning. Jag vill rekommendera estländingarna att tänka på saken, och jag tror, att de skola förstå, att då vi ha ett så stort överskott, vi icke behöva import av potatis. Vi få dessutom in estländsk potatis i form av smuggelsprit och borde denna form för export av potatis hit få anses tillräcklig.

Statens potatismjöldsnämnd uttalar, att en tull i förevarande fall visserligen ej kommer att nämnvärt påverka prisläget, då produktionen i vanliga fall täcker behovet, men att den förekommande importen av potatis, ehuru obetydlig, utgör ett irritationsmoment för marknaden, vilket inverkar störande på avsättningsförhållandena och prispbildningen för potatis inom landet. En lämplig tull för hela året anser nämnden skulle motverka detta irritationsmoment och vara av värde. Jag är för min del av samma uppfattning, att det skulle bli jämnare pris på potatisen här i landet och särskilt i Stockholm, som är huvudimporten, och jag tror, att tullen skulle komma att gynna odlingen av svensk potatis.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag och hoppas, att skammaren skall beakta föreliggande förhållanden och se till att odlingen av svensk matpotatis får ske i största möjliga utsträckning och så att vi kunna bli av med det överskott vi ha.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **Sköld**: Herr talman! Jag tillåter mig att yttra några ord trots att det här rör sig om behandlingen av en motion, men jag har ansett mig böra taga till orda därför att enligt min mening kan den åtgärd, som här från utskottets sida föreslagits, icke bli till någon nytta för det svenska jordbruket men väl till skada för landets näringsliv och på grund därav till skada även för svenskt jordbruk. Jag instämmer till fullo med den föregående ärade talaren däri, att det kan behövas åtgärder för att bringa upp priset på potatis till en mera skälig nivå än som för när-

Ang. ökat skydd för potatisodlingen. (Forts.)

varande gäller, men om man vill tillgripa några åtgärder, skall man också tillgripa sådana åtgärder, som kunna leda till det syfte man uppställt, och icke genomföra förslag, som endast bliva ett hugg i luften och icke få den verkan, som man avsett.

Var och en vet mycket väl, att vårt lands produktion av potatis är mycket större än behovet av matpotatis. Vi veta, att en del användes för tillverkning av potatisstärkelse och att en del användes för tillverkning av sprit, och särskilt under rikare skördeår använder man potatis till kreatursfoder. Den del av skörden, som användes till kreatursfoder, är det som utgör själva regulatorn. Därigenom avsättes överskottet, och detta överskott är mångdubbelt större än den lilla import av potatis, som sker till vårt land, och det är säkerligen att alldeles oerhört överdriva saken, när den föregående ärade talaren manar till att bevilja en 2 kronors tull för att jordbrukarna skola få avsättning för de stora lager, som ligga hos dem. Om man observerar statistiken, så visar den föregående år en import av 337 ton för hela landet, och det är en så liten procent av vår potatisodling, att den praktiskt taget icke kan uträknas.

Jag nämnde, att det behöver vidtagas åtgärder för att förbättra priset på matpotatis. Det har från statens sida icke saknats åtgärder i detta syfte. Jag påpekar, att vi förra året genomförde en reglering av potatismjöltillverkningen och därmed en prisförhöjning för sådan fabrikspotatis, som användes för potatisstärkelse. Det ligger vidare på riksdagens bord ett förslag från Kungl. Maj:t om att reglera avsättningen av bränneripotatis. En ökad avsättning av dylik potatis samt åtgärder i syfte att utbreda leveransen av bränneripotatis till bredare kretsar av jordbrukare blir följden av detta förslags genomförande. Det är slutligen min avsikt att inom de närmaste dagarna föreslå Kungl. Maj:t att förelägga riksdagen en proposition, vars huvudsyfte är — skulle jag vilja säga — att bringa upp priset på animaliska produkter till en för producenterna mera rimlig nivå än för närvarande gäller.

Jag är för min del livligt övertygad om att man genom en reglering av användandet av fabrikspotatis och en bättre prissättning samt genom en höjning av de animaliska produkternas pris, varigenom det skall bli mera lönande att använda potatis för utfodring av djur, skall kunna absorbera överskottet, så att priset på matpotatis når en sådan höjd, att det blir möjligt för odlarna att behålla den odling de ha.

Jag skulle tro, att dessa linjer för potatisodlingens stödjande äro av helt annan valör än — jag påstår det — den gest man nu föreslår riksdagen. Jag hävdar alltså, att det föreliggande förslaget icke kan hjälpa potatisodlingen. Det har ingen positiv verkan på jordbruket, men man måste å andra sidan hävda, att det har en negativ verkan, ty vi ha under de sista åren alltmer fått känna på, vad det vill säga att vara avspärrade från ytttervärlden i fråga om möjlighet att sälja vårt lands produkter. Vi känna mer än väl med oss, att det är ett livsvillkor för svenskt jordbruk och svensk industri att hålla handelsvägarna öppna. När man vet, att så är fallet, är det självklart, att man ej bör vidtaga åtgärder, som alldeles i onödan skapa irritation de olika länderna emellan och skapa ovänliga känslor hos folk, som vi behöva göra affärer med. Ingen lär kunna säga, att jag är rädd för att vidtaga avspärrningsåtgärder. Jag har fått riksdagen att besluta åtgärder till förhindrande av import av jordbruksprodukter, och jag har föreslagit regeringen, utan att riksdagen varit hörd, liknande åtgärder av långt större räckvidd än den sak det här är fråga om. Jag väjer ej för att förorda åtgärder i syfte att förhindra import, om det är ett starkt och stort intresse för det svenska folket och det

Ang. ökat skydd för potatisodlingen. (Forts.)

svenska jordbruket att få sådana åtgärder genomförda. Men jag måste vända mig mot åtgärder, som ej fyller något behov i fråga om våra inre marknadsförhållanden, men i fråga om vilka ingen kan bestrida, att de leda till, att våra förbindelser med andra länder i handelspolitiskt avseende bli sämre.

På grund av dessa skäl hemställer jag till kammaren att bifalla reservationen, liksom första kammaren redan på förmiddagen i dag gjort.

Herr Nilsson i Hörby: Herr talman, mina herrar! Jag känner i dag igen statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet från tiden innan han blev jordbruksminister. Det har annars varit ett litet avbrott på de där linjerna, när vi tala om sådana saker, som betänkandet och motionerna gälla. Men sedan är det ju litet förändrat på regeringsbänken i denna fråga mot för två år sedan, då hans excellens utrikesministerns företrädare målade upp, vilka oerhörda faror och olyckor, som skulle inträffa för vårt land, om vi beslutade tullskydd för svensk potatis, och den gången diskuterade vi ej mer än en krona i tull. Jag överlämnar nu åt den, som kan det, att förklara, vad det är för vanskligheter vi mött sedan den tiden tack vare detta tullskydd, och vilka vi hade sluppit ifrån, om vi ej infört denna tull på en krona. Jag tror med andra ord, att den där deklarationen från regeringsbänken, som man i sådana fall alltid får höra, kommer mer på pliktens än övertygelsen väg.

Men sedan skall jag gärna medgiva, att herr Jönsson i Boa enligt min mening hade något överdrivna förväntningar i fråga om de fördelar, som skulle vinnas under förutsättning att utskottets betänkande bifalles av riksdagen. Här möter man, såsom vanligt är i andra dylika fall, en avsättningsfråga och en prisfråga. Avsättningsfrågan är för tillfället ej så särskilt viktig, ehuru man kan göra sig den frågan, varför vi ej själva kunna köpa av våra egna producenter, när det finnes ett stort överflöd på utmärkt potatis i landet. Vad prisfrågan beträffar, uppstår den största skadan genom det irritationsmoment på prisbildningens område, som alltid finnes, om det föreligger en lucka, så att man i pristryckande syfte kan föra in vissa varor, i detta fall potatis. Det är det allra viktigaste, och för dem, som sysslat litet med affärer, måste det vara klart, att man ej behöver ha en övervägande del av produktionen i sin hand för att förstöra prisnivån. Det räcker i det fallet med en liten del av en varas kvantitet. Och jag vill säga till jordbruksministern, när han talade om alla åtgärder han tänker vidtaga — något som tillfredsställer mig — att han kan aldrig klara upp priset på inhemsk matpotatis, om luckan blir kvar, och det kan importeras en liten kvantitet, som kan ligga i källaren och tagas fram vid lämpligt tillfälle. Genom detta påstående, att det här ej ger positiv hjälp till jordbruket, men kommer att verka negativt och till skada, kan därför icke ens statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet övertyga mig. Jag kan härvid stöda mig på uttalandena från en institution — jag hoppar över kommerskollegium — nämligen Sveriges kemiska industrikontor, som visst ej följer mina linjer i motionen, men som föreslår en tull på 50 öre. Kontoret säger, att just detta lilla hål, som gör, att man kan importera när man behöver det, verkar förstörande på prisnivån. Jag har ej heller hört något annat än dessa handelspolitiska motiv, som skulle tala emot, och att livsmedlen därigenom skulle komma att fördyras, och jag hoppar över det, men jag gör gällande, att det går inte att ha en stabil prisnivå, så länge denna lucka finnes under fem månader av året.

Det är ur dessa synpunkter jag vill vädja till kammaren att följa utskottets förslag, till vilket jag, herr talman, ber att få yrka bifall.

Ang. ökat skydd för potatisodlingen. (Forts.)

Herr **Lithander:** Herr talman! Den ärade reservanten i utskottet herr Lövgren framhöll, att det är en så ofantligt liten kvantitet som importen gäller. Den var i följ 337 ton med ett värde av 13,000 kronor. Men då får man säga, att det måste vara av motsvarande liten betydelse för den exportör, som skall skicka denna kvantitet till oss. Det är, såvitt jag begriper saker och ting, fullt logiskt. Jordbruksministern sade, att det är ett hugg i luften, om man följer utskottets majoritet. Den föregående talaren har redan framhållit, att åtgärden är av prisbildande betydelse, och för producenterna betyder prisfrågan mycket, för dem är det inte ett hugg i luften. Det är en realitet för dem vad de få för varan. Och om jordbruksministern vill göra gällande, att det inte har någon betydelse för producenterna, så ha de en annan erfarenhet av detta. Det är ett faktum. Jordbruksministern sade, att överskottet på potatis i landet är betydligt större än importen. Men det är ett faktum, att den import, som äger rum, genom prissättningen i Stockholm och andra större orter inverkar på hela läget i övrigt. Importen pågår just vid den tidpunkt, då det för producenterna har betydelse, vad de få för varan. Överskottet blir man av med i slutet av säsongen. Det är klart, att ett överskott inverkar, men det har ej samma prisbildande inverkan som genast i början av säsongen.

Jag beaktar med nöje det yttrande jordbruksministern hade och det intresse det visade för jordbrukets producenter. Men man får riktigt gnida sig i ögonen, då man suttit i bevillningsutskottet några år, inför dessa uttryck och löften. Vi se gärna, att det blir en sinnesförändring och sinnesförbättring, men det har kommit så plötsligt på, att man knappt kan hinna sansa sig. Man vet ej, vad det egentligen är. Ja, att det är realiteter, veta vi ju. Det är ett samvetsäktenskap, som är ingånget på vårsidan. Men jag skulle vilja fråga jordbruksministern och hans excellens utrikesministern, som är här, och regeringen i övrigt, om de ej skulle vilja ge i morgongåva ett bifall till utskottets hemställan. Den är värdefull den morgongåvan för den, som får den. Och det kostar regeringen så litet att gå med på det. Jordbruksministern sade, att man skall hålla handelsvägarna öppna. Det skola vi visst göra, men man kan väl inte i all rimlighets namn göra gällande, att stora och viktiga intressen skola hänga på, om en import till 13,000 kronors värde finnes eller ej. Då ser man inte riktigt klart på saken. Ge då morgongåvan! Det är det enda riktiga. Jordbruksministern sade också, att det är ett irritationsmoment. Det är möjligt, att så är, om man ej ger riktiga förklaringar till vad det gäller. Men ge de förklaringarna, upplys vederbörande på andra sidan Östersjön om vad detta i verkligheten är. Då tror jag, att de ej fästa sig det minsta vid dessa 13,000 kronor. Tala om för dem, att vad det här gäller, dessa 13,000 kronor, är småpotatis. Bed dem tänka på all den potatis, som går in tullfritt andra vägar via spriten. Det är ett känt faktum, det förnekas ej av någon — jo, det kan hända att kontrollstyrelsen förnekar att det är av betydelse —, att de beslag, som göras undan för undan, vilka dock endast träffa en liten del, ge vid handen, att det här icke är någon liten trafik, som pågår. Den är ganska betydande. Och för min del tror jag inte ens, att dessa nya anordningar, som vi i bevillningsutskottet varit med om att bevilja, att det skall vara vissa kryssare och nybyggda jagare och annat för detta ändamål — det är för övrigt snart den enda ökning i flottan som vi få — komma att kunna hindra den trafiken. Och jag är övertygad om, att om man lyckas spärra Östersjön, söka de sig in andra vägar, t. ex. landvägen, så att den importen komma vi att ha i alla fall. Och det är fråga om storpotatis från de länder, beträffande vilka det nu gäller att fördyra denna import på 13,000 kronors värde, en import, som vi kunna se bort ifrån. Jag skulle vilja säga, att så länge vi ha finansminister

Ang. ökat skydd för potatisodlingen. (Forts.)

Wigforss och den nuvarande regeringen, så länge den sitter och så länge de nuvarande bestämmelserna råda rörande beskattningspolitiken med avseende å sprit, är den importen tryggad. Vi ha varit emot den, därför att vi hålla före, att den leder till smuggling och import på den vägen. Jag skulle vilja säga det, att om någon rättvisa skulle ske, så skulle man på andra sidan Östersjön upprätta ett monument över den nuvarande finansministern Wigforss och sätta som inskrift »Potatisodlingens främjare», d. v. s. dess främjare på den sidan Östersjön, ty det är så, att de åtgärder vi vidtagit direkt främja denna odling. Det kan hända, att det ej tar formen av ett monument, men att de kalla en potatissort för Magnum Bonum Wigforssianum som ett uttryck för sin tacksamhet för den produktion han där stimulerat. Jag vet, att han ej velat göra det, men det är följden av den politik, som bedrives. Det är icke fråga om att icke på den vägen potatisen kommer in och kommer in tullfritt. Den går förbi alla de skattesatser, som i övrigt påvila den svenska spriten; och det är icke jämnt spel.

Jag ber, herr talman, att få ansluta mig till dem, som yrka bifall till utskottets hemställan. Jag vill emellertid rikta en vädjan till regeringen att i denna fråga icke gå jordbruket emot. Det är så litet som behövs. Det är endast få röster. Frågan föll i första kammaren på två röster. Nog skulle väl med den nya samverkan, som nu öppnats, regeringen kunna skänka det svenska jordbruket detta eller ge dem, som driva fram detta önskemål, denna lilla tull.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena **Sandler**: Herr talman! Jag skulle först vilja säga till herr Lithander, att jag icke hört talas om att man ger en morgongåva just vid det tillfälle, då man träffar den sköna i sällskap med en annan.

Nu har jag icke begärt ordet vare sig för att diskutera äktenskapsvanor eller för att tillfoga något till vad jordbruksministern sagt angående denna frågas inrepolitiska sida utan helt enkelt för att tillkännage den uppfattning, jag har om denna frågas handelspolitiska betydelse. Jag ser ju, att utskottet yttrat sig aktningsfullt om den handelspolitiska synpunkten. Jag skulle emellertid ha önskat, att de synpunkterna också blivit vederbörligen tillgodosedda. Vad som från utskottets sida här sagts, motsvarar i varje fall icke min uppfattning om dessa synpunkters betydelse. Det bör erinras därom, att utskottsförslaget, vars ytterst problematiska värde för det svenska jordbruket är fullkomligt klarlagd, riktar sig mot *en* främmande stat, nämligen Estland. Det veta vi alla. Vad nytta det gör för Sverige, det kunna herrarna fortsätta att diskutera om. Jag kommer icke att av en fortsatt diskussion bli mer övertygad om den nyttan. Att det däremot kommer att medföra handelspolitiskt ohägn, det är jag för min del fullt på det klara med. Handelsutbytet med de baltiska staterna, i synnerhet Estland, har sammankrumpt under de senare åren på ett sådant sätt, att regeringen måste taga under övervägande frågan om på vad sätt man skall kunna finna utvägar för att åter igen stimulera detta handelsutbyte. Det är ytterst få saker, som överhuvud taget lämpligen kunna säljas från dessa länder till Sverige. Få de här inga betalningsmedel, blir det svårt att åstadkomma och hålla vid makt en svensk export.

Nu är detta en mycket liten sak. Det är en bagatell, denna fråga om import av potatis, som kammaren sysslar med. Det kan därför sägas, att den icke heller kan betyda så mycket för Estland. Men man skall icke förbise, att den kan betyda mera för Estland än för Sverige, och man skall framför allt icke förbise, vilken effekt det får, att man under förhållanden, då det är

Ang. ökat skydd för potatisodlingen. (Forts.)

klargjort, huru onödig och onyttig åtgärden är, ändock vidtager ett steg, som måste betraktas såsom direkt riktat mot Estland. Jag måste förstå, att man på andra sidan däri ser ett vittnesbörd om att man icke sätter något egentligt värde på att upprätthålla ett handelsutbyte med Estland. Jag har här fått vissa goda råd om huru jag skall föra samtal med Estlands representant, efter det att kammaren eventuellt bifallit utskottsmajoritetens hemställan. Jag är mycket tacksam för den välvilja, som ligger bakom dessa goda råd, men jag måste säga, att jag icke har för avsikt att följa dem. Jag är nämligen icke van — och jag tror icke heller den, som jag skall samtala med — vid den ovanliga form av diplomatisk älskvärdhet, som skulle komma till uttryck, därest jag tröstade Estlands representant med att Estland kan ju få avsättning för sin potatis via smuggelspriten. Jag måste säga, att jag finner det ganska beklagligt, att man argumenterar på detta sättet, och jag måste tillfoga, att ett kammarens beslut i överensstämmelse med utskottsförslaget, understruket med den motivering, som utskottets bägge talesmän här fört fram, måste framkalla mycket, mycket underliga känslor på den andra sidan. Jag tänker icke alls säga, såsom en talare påstod, att en min företrädare gjort, att det vore en oerhörd olycka för vårt land, om denna tull skulle beslutas. Det tänker jag icke ett ögonblick säga, utan jag vill blott helt saktmodigt vädja till kammaren att överväga: Skall man i denna lilla fråga, där man icke gör det svenska jordbruket någon nytta, bära sig åt såsom man här föreslår mot en grannstat? Jag tycker, att det är kortsynt och smått att handla på det sättet, och detta säger jag öppet och uppriktigt.

Jag vill till sist säga ett ord till kammarens lantbrukare, om det tillåtes mig. Jag läste för icke länge sedan om ett möte, som hölls i Oslo mellan representanter för lantbrukare i Finland, Sverige och Norge, där man gemensamt överlade om tidens svårigheter, enkannerligen även om svårigheten att finna avsättning för lantbrukets produkter. Jag vågar säga, att jag tror, att man tjänar även det egna landets lantbrukare bättre, om man på ett sådant sätt samråder med grannländerna, än om man vidtager, låt vara, blott ett nålstick av denna beskaffenhet, som icke kan vara ägnat att grundlägga bättre förhållanden.

Herr talman, jag tillåter mig för min del att avråda kammaren från att följa bevillningsutskottets majoritet.

Herr Carleson: Herr talman! Då man går att ändra en tullsats, skall man naturligtvis veta icke blott vad man vill, utan även att man kan vinna vad man vill. I detta fall vill man ha ett stöd åt potatisodlingen, en stabilisering och eventuellt en höjning av potatispriset. Kan man vinna det? Det är redan av herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet ganska klarlagt, att så icke sker, och utskottet har själv lämnat det bästa beviset för att man, om man skall följa det sunda förnuftet, icke kan draga den slutsatsen, att den import, som nu äger rum, bestämd efter medeltalet för de senaste åtta åren, är av sådan betydelse, att man vid utestängning av importen kan räkna med bättre potatispriser. Jag vill påpeka, att den statistik, som utskottet tillhandahåller, utvisar, att importen för de sista åtta åren icke uppgår till 1, ja icke $\frac{1}{2}$ procent av produktionen per år.

En talare på Skånebanken framhöll, att det fanns synnerligen stora brister i potatistullsystemet, såsom det nu är. Det finns nämligen en lucka. Genom denna lucka, herr talman, ha förra året importerats 337 ton potatis, medan vi samma år producerade omkring 2 miljoner ton. Nämnade talare anförde, att den luckan måste täppas till. Dylika luckor finnas givetvis vid alla

Ang. ökat skydd för potatisodlingen. (Forts.)

skyddstullar. Vill man ha skyddstullar för att helt stoppa importen, då bör man övergå till importförbud och monopol. Skulle skyddstullar fylla en sådan mission, torde man icke böra begränsa sig blott till potatisodlingen. Nu är luckan i potatisskyddstullen emellertid såsom förut angivits mycket liten, så att den praktiskt taget icke kan spela någon roll. Med hänsyn till prissättningen borde man kunna taga sagda import med stort lugn. Men, säger man, importen innebär ett irritament för marknaden. Det skulle väl betyda, att det på något vis blir en osäkerhet i prissättningen vissa tider på året. Man kan näppeligen tro, att denna prissättning, såsom jag nyss sagt och såsom herr statsrådet också framhöll, kan röna något inflytande av den lilla import, som äger rum. Det är antagligen i stället fråga om ett irritament, som är att hänföra till känslolivet.

Såsom det framhållits från regeringsbanken, finns det emellertid ett annat irritament, som kan följa av den nu ifrågasatta tullregleringen, ett irritament, som kan för vårt land vara av verklig ekonomisk betydelse. Det har ju allt mer och mer gått upp för världen, att man icke kan exportera, om man icke importerar. Och i stort sett kan man väl säga, att man måste i längden exportera i värde ungefär lika mycket som man importerar. Om världen går över till att mer och mer realisera byteshandeln, att sålunda byta vara mot vara — någonting, som vi få känna vid beträffande mycket större länder än som det här är fråga om — skola vi då, kanske endast för en chimär, offra en möjlighet för oss att bibehålla en visserligen ganska ringa, men i varje fall rätt så värdefull möjlighet till handelsutbyte med ett visst land.

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr Andersson i Dunker: Herr talman! Hans excellens herr utrikesministern behagade att i sitt anförande beteckna detta bevillningsutskottets förslag såsom en onödig och onyttig åtgärd. Jag är övertygad om att, därest excellensen skulle ägna sig åt en sådan enkel borgerlig gärning som potatisodling och för sin utkomst vara beroende av denna odling, hade säkerligen hans excellens icke använt ett sådant uttryck om detta bevillningsutskottets förslag. Ty huru går det i verkligheten till? Det har här sagts av olika talare, att denna åtgärd icke skulle ha någon betydelse. Men betydelsen ligger däri att denna import kommer till Stockholm, alltså till den största konsumtionsorten. Jag har i dag haft ett samtal med en potatisodlare från en av Mäläröarna. Han nämnde för mig, huru det går till. När dessa potatisodlare, som vilja sälja sin matpotatis till Stockholm, komma för att erbjuda sin vara till en potatishandlare, så resonera de om priset. Om då potatisodlaren begär ett pris, som han anser skäligt och rimligt, men affärsmannen tycker det vara kanske för högt, säger denne blott: »Vill ni sälja till det och det priset, skall jag köpa av eder. Annars köper jag icke, därför att jag kan köpa från Estland importerad potatis till det och det priset.» På detta sätt tvingas priset ned till en nivå, som icke kan sägas vara skälig och detta just i den största konsumtionsorten. Det pris, som där betalas, blir sedan i mycket stor utsträckning bestämmande för prissättningen i stora delar av landet. Det är därigenom, som även denna lilla import verkar till skada för odlarna.

Herr jordbruksministern använde ordet överdrift, när han bemötte en föregående talare, men herr statsråd, nog är det väl ändå överdrift att säga, att denna lilla import på 337 ton potatis, som skulle ha givit exportlandet cirka 14,000 kronor, verkligen skulle kunna ha den minsta betydelse ur handelspolitisk synpunkt? Herr jordbruksministern talade om att det kunde med-

Ang. ökat skydd för potatisodlingen. (Forts.)
föra risk för ytterligare avspärningar o. s. v. Det förefaller åtminstone lek-
mannen mycket problematiskt att det skulle kunna ha någon sådan bety-
delse.

Den förste talaren i debatten, herr Lövgren i Boden, stödde sitt avslagsyr-
kande på kommerskollegii yttrande. Det kan ju hända, att åtskilliga andra
av kammarens ledamöter ha tagit intryck av vad kommerskollegium har sagt
särskilt rörande förslagets betydelse i handelspolitiskt avseende. Jag har
emellertid funnit, att det förefinnes en bristande överensstämmelse mellan kom-
merskollegii yttrande, sådant det återges i bevillningsutskottets betänkande,
och sådant det i verkligheten föreligger. I bevillningsutskottets betänkande
använder man på två ställen ordet »syntes», nämligen »redan den föregående
höjningen syntes ha haft en ogynnsam inverkan» och »särskilt syntes dessa
svårigheter ha ökats», men i kommerskollegii yttrande använder man på båda
ställena ett så försiktigt uttryck som »lär», d. v. s. det lär ha haft en ogynn-
sam inverkan och det lär ha medfört vissa svårigheter. Jag menar, att detta
är ett betydligt mera vagt och försiktigt uttalande än sådant det blivit for-
mulerat i utskottets betänkande. När emellertid ett sådant verk som kommers-
kollegium, som ju efter vad vi sedan gammalt känna till sällan eller aldrig
tillstyrker en åtgärd, som innebär tullskydd för jordbruket, anser sig böra
använda en så ytterligt vag formulering som att det *lär* kunna medföra vissa
svårigheter, får man väl säga, att detta yttrande kan knappast tagas till in-
täkt för ett avslagsyrkande på det föreliggande förslaget.

Jag ber, herr talman, med dessa ord att få yrka bifall till utskottets hem-
ställan.

Herr Wallén: Herr talman! Jag hade icke tänkt gå upp i denna debatt,
men jag kunde icke underlåta att göra det, när jag hörde herr Carlesons ytt-
rande. Jag är förvånad över att herr Carleson kunde uttala sig på detta
sätt — han som dock bor här i Stockholm och har tillfälle att själv se, hur
potatishandeln går till och hurudana förutsättningarna äro för oss, som skola
sälja potatis, när estniska skutor ligga inne vid Stockholms kajer. Jag är
övertygad om, att herr Carleson icke skulle uttala sig på samma sätt, om han
själv vore jordbrukare och måste *leva* av jordbruket. Ty det är sannerligen
intet nöje att komma in med potatis till Stockholm, när det från Estlandssku-
tor plötsligt börjar säljas potatis — det är icke ovanligt — till dumpingpriser
av 4 kronor eller 4 kronor 50 öre per 100 kilo.

Det är emellertid icke kvantiteten, som blir avgörande, utan priset, vilket
ofta blir normerande för hela stadens prissättning å potatis.

Jag vill också framhålla, att det är icke så egendomligt, om man kan sälja
billigt från Estland. Jag har själv levat några år i Estland och känner väl
till förhållandena därstädes, varför jag vet varom jag talar.

Det är beklämmande att personer i riksdagen anse, att svenska jordbrukare,
småbrukare och jordbruksarbetare skola utan tullskydd konkurrera med pro-
dukter från Estland — ett land, där man betalar lantarbetarna 75 öre per
dag. Det kan icke vara riktigt att utan vidare låta dessa produkter komma
in till vårt land, om man i någon mån vill uppehålla levnadsstandarden även
hos dessa folkgrupper i ett land, där man har köpt sin jord och icke såsom i
Estland oftast fått den gratis eller så gott som gratis av staten.

Jag vill till slut fastslå, att det icke är en kvantitets- eller kvalitetsfråga
utan en *prisfråga*. Nu rör det sig ju för 1933 om en mycket liten kvantitet,
men jag erinrar om, att bara för ett par år sedan var importen dock c:a 15
miljoner kilo, och gå vi längre tillbaka i tiden finna vi, att importen varit

Ang. ökat skydd för potatisodlingen. (Forts.)

uppe i 28 miljoner kilo, vilket ju icke är småsmulor. Genom den nyligen sänkta valutan i Estland kan man troligen beräkna en skärpt priskonkurrens.

Vad kommerskollegium beträffar — det var ju någon, som påpekade, att kommerskollegium har avstyrkt — vill jag bara göra den motfrågan: *Ha herrarna någonsin varit med om att kungl. kommerskollegium har tillstyrkt skydd för svenska jordbruket?*

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Chefen för jordbruksdepartementet herr statsrådet **Sköld**: Herr talman! Jag ämnar icke polemisera mot herr Lithander. Herr Lithander förklarade ju själv, att han hade blivit utsatt för en förvirring på grund av mitt uppträdande, och den förvirringen tog sig ju så tydliga uttryck i hans anförande, att det kan vara nog sagt om den saken.

Jag begärde endast ordet för att påpeka för de herrar, som fortsätta att insistera på att det här gäller en sak, som har betydelse för den svenska potatisodlingen, att utskottet ju självt har lagt fram en statistik i sitt betänkande, som visar, att under de åtta år, som medtagits i statistiken, har det förekommit import vid två tillfällen. Det ena tillfället var efter 1927 års skörd, som här i landet var mindre än hälften av det normala. Då importerades det potatis under hösten 1927 och på våren 1928. Det andra tillfälle, då vi importerade, var på hösten 1931 och på våren 1932, beroende därpå, att vår potatisskörd år 1931 endast var $\frac{2}{3}$ av det normala. Dessutom skola herrarna av denna statistik finna, att de år, då import har förekommit, var priset på potatis högst under perioden i fråga. Man fick då de bästa priser, som ha förekommit. Detta visar återigen sanningen av vad jag nyss anförde, nämligen att prisbildningen inom landet är beroende av det överskott, som vi måste avsätta till kreatursfoder det ena eller det andra året, och beror icke på den bagatellartade import, som äger rum.

Herr **Carleson**: Herr talman! Vad herr Wallén här nyss anförde mot mig ger mig endast anledning att säga, att det förhållandet, att man ifrågasätter, om en föreslagen tullsats kommer att verka i en viss riktning, icke betyder, att man missunnar jordbrukarna vare sig en skälig inkomst eller ett skäligt pris på potatis.

Herr **Nilsson** i Hörby: Herr talman! Då herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet talar om att den av utskottet föreslagna åtgärden icke skulle kunna göra någon nytta, måste jag förnya min fråga till honom: Hur skall herr statsrådet kunna lösa prisfrågan här i Stockholm, om det icke blir tullskydd? Vilken anledning har förelegat till att det år 1933 importerades en visserligen liten kvantitet potatis, då det icke förelåg någon som helst brist på potatis? Jag sade i mitt förra anförande, att jag överdriver icke betydelsen av denna import, men att det störande moment, som i högsta grad berör jordbrukets utövare, är det, att så fort priset stiger aldrig så litet över den nivå, där man kan ta potatis från Estland, så är man genast färdig att importera.

Sedan sade hans excellens jordbruksministern — ja, herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet blir väl excellens med tiden, så att jag var väl bara litet för tidigt ute — men hans excellens utrikesministern sade, att den föreslagna tullen var riktad speciellt mot Estland. Den är emellertid icke riktad blott mot Estland, utan den är riktad åt vilket håll som helst. Hans

Ang. ökat skydd för potatisodlingen. (Forts.)

excellens utrikesministern är väl icke omedveten om vilka tider vi leva i, och hur vårt svenska samhälle i en rad åtgärder på alla områden sökt bevara marknaden och arbetet åt sig självt, vilka åtgärder dock alla komma att drabba någon stat, och att vi icke leva i det handelspolitiska samhälle, som herr Carleson talade om. Jag bryr mig icke om att förklara hur herr Carlesons samhälle ser ut, ty det tycks svenska folket begripa ändå, eftersom han står ganska ensam. Det tycks icke egentligen vara någon, som delar hans uppfattning. När han emellertid talar om att det som utskottet har begärt icke är förnuftigt och att det överhuvud taget icke finns något förnuft i sådana åtgärder, så vill jag tala om för honom, att han begär för mycket av de svenska jordbrukare, som i dag sitta med potatispartier, både stora och små, varav de icke kunna sälja ens en korg, därför att ingen människa vill köpa till *något* pris. Att sälja sina varor är dock det enda sätt, på vilket de kunna skaffa sig en krona i kontanter. Herr Carleson kan prata för dem hur mycket han vill, de godtaga ändå inte hans Manchesterliberala handelspolitik.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr Wallén: Herr talman! Jag vill i anledning av herr Carlesons genmäle endast säga, att jag betvivlar visst icke hans goda avsikter mot jordbrukarna. Liberalerna ha ju i årtionden i ord och tal velat jordbrukarna väl, det är bara gärningarna, som alltid saknats.

Herr Lithander: Herr talman! Hans excellens utrikesministern reagerade emot, att man skulle anvisa smuggling såsom en lösning av denna fråga. Det är ingen, som har anvisat den vägen. Jag för min del har icke gjort det, och det kommer icke att finnas ett ord i kammarens protokoll, som ger stöd för att jag skulle ha sagt något dylikt. Jag har bara konstaterat det faktum, att denna smuggeltrafik pågått i flera år. Jag är fullkomligt övertygad om att de ansvariga myndigheterna på andra sidan Östersjön ogilla denna trafik lika mycket som vi göra, men det tar icke bort det faktum, att det kommer att rinna in år efter år en ström av produkter av potatis, som är till förfång för vår nykterhetsfråga, som är till förfång för våra statsfinanser och som är till förfång för vår potatisodling. Jag kan icke inse, att det är något, som hindrar, utan tvärtom är det fullt befogat, att vi i detta sammanhang tala om den saken och nämna den vid dess rätta namn. Kan ers excellens förneka, att en sådan trafik pågår? Jag betvivlar, att han kan göra det, och skulle han göra det, vill jag säga, att i så fall vill jag bara erinra om den kungl. proposition, som vi nyligen behandlat i bevillningsutskottet, och som syftade till att förhindra denna trafik. Jag vill erinra honom om de båtar, som byggas för att hindra trafiken. Jag kan icke se, att det är något, som hindrar oss att ta bladet från munnen och säga rent ut vad vi ärligen tycka och tänka. Allra minst kan det vara obefogat i en tidpunkt, då varje land i Europa, för att icke säga i hela världen, försöker gardera och värna om den egna produktionen på olika områden, icke minst av livsmedel.

Jag vidhåller, herr talman, mitt yrkande.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid betänkandet fogade reservationen; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Herr Lövgren begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteeringsproposition upplästes och godkändes:

Ang. ökat skydd för potatisodlingen. (Forts.)

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i utskottets förevarande betänkande nr 8, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid betänkandet fogade reservationen.

Herr talmannen meddelade, att skriftlig begäran om voteringsens verkställande medelst namnupprop framstälts av herr Nilsson i Hörby jämte 24 av kammarens ledamöter, vadan, sedan kammarens ledamöter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, omröstning medelst namnupprop nu omedelbart företogs. Därvid avgåvos 88 ja och 91 nej, varjämte 9 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit den vid betänkandet fogade reservationen.

Över omröstningen fördes anteckningar å voteringslista, som här nedan intages:

	Ja	Nej	Av- står
Herr Förste Vice Talmannen	1		
» Andre Vice Talmannen			
<i>Stockholms stad.</i>			
Herr Lindman	1		
» Eriksson i Stockholm		1	
» Hansson i Stockholm		1	
» Nylander			1
» Engberg			
» Johanson i Stockholm		1	
Fru Östlund		1	
Frk. Wellin	1		
Herr Holmdahl	1		
» Höglund		1	
» Kilbom			
» Carleson		1	
» Andersson i Stockholm		1	
Fru Gustafson			
Herr Arnemark	1		
» Severin		1	
» Cruse		1	
» Lindberg i Stockholm		1	
» Ossbahr	1		
<i>Stockholms län.</i>			
Herr Andersson i Igelboda		1	
» Leo		1	
» Andersson i Tungelsta		1	
» Ahl		1	
» Lundqvist	1		
» Flyg			

Ang. ökat skydd för potatisodlingen. (Forts.)

	Ja	Nej	Av- står
Herr Thorell	1		
» Wallén	1		
» Eriksson i Sandby		1	
Fru Eklund	1		
<i>Uppsala län.</i>			
Herr Borg		1	
» Olsson i Golvvasta	1		
» Lundstedt			
» Linnér			
» Elmroth		1	
<i>Södermanlands län.</i>			
Herr Johansson i Uppmälby		1	
» Olsson i Ramsta	1		
» Laurén	1		
» Jonsson i Eskilstuna		1	
» Andersson i Dunker	1		
» Lundbom		1	
» Johansson i Silingeborg		1	
<i>Östergötlands län.</i>			
Herr Sjögren			1
» Olsson i Rimforsa			1
» Ericson i Boxholm		1	
» Westman			
» Ward		1	
» Anderson i Norrköping			
» Skoglund	1		
» Hermansson		1	
» Hagman			
» Falk		1	
Fru Gillner-Ringenson			
Herr Jacobsson	1		
<i>Jönköpings län.</i>			
Herr Johanson i Huskvarna	1		
» Carlström	1		
» Fast		1	
» Petersson i Broaryd	1		
» Andersson i Löbbo		1	
» Johnsson i Norrahammar		1	
» Andersson i Leabo	1		
» Malmqvist	1		
» von Seth	1		
<i>Kronobergs län.</i>			
Herr Olsson i Blädinge	1		
» Blomquist		1	

Ang. ökat skydd för potatisodlingen. (Forts.)

	Ja	Nej	Av- står
Herr Svensson i Grönvik	1		
» Mattsson	1		
» Gustafson i Dädesjö		1	
<i>Kalmar län.</i>			
Herr Magnusson i Kalmar		1	
» Werner i Hultsfred		1	
» Gustafson i Vimmerby	1		
» Johansson i Krogstorp	1		
» Heiding	1		
» Johnsson i Kalmar		1	
» Jonsson i Mörbylånga	1		
» Lundell	1		
» Gustafsson i Välsnäs	1		
<i>Gotlands län.</i>			
Herr Gardell i Gahns	1		
» Svedman			
» Gardell i Stenstu	1		
<i>Blekinge län.</i>			
Herr Jönsson	1		
» Törnkvist i Karlskrona		1	
» Jeppsson	1		
» Holmgren	1		
» Hällgren		1	
<i>Kristianstads län.</i>			
Herr Persson i Fritorp	1		
» Björklund			
» Björk i Tryde		1	
» Isacsson		1	
» Hammarlund	1		
» Björck i Kristianstad	1		
» De Geer	1		
» Andersson i Munkaljungby		1	
<i>Malmö m. fl. städer.</i>			
Herr Lovén		1	
» Lindskog	1		
» Bergström		1	
» Andersson i Malmö		1	
» Vougt			
» Svensson i Landskrona		1	
» Christiernsson			
» Hagberg i Malmö	1		
» Erlander		1	

Ang. ökat skydd för potatisodlingen. (Forts.)

	Ja	Nej	Av- står
<i>Malmöhus län.</i>			
Herr Olsson i Kullenbergstorp	1		
» Sköld		1	
» Andersson i Höör		1	
» Törnkvist i Bjuv		1	
» Paulsen			
» Nilsson i Hörby	1		
» Pehrsson i Bramstorp	1		
Fru Nordgren		1	
Herr Liedberg			1
» Landgren			
» Nilsson i Steneberg	1		
<i>Hallands län.</i>			
Herr Lindqvist		1	
» Andersson i Falkenberg		1	
» Eriksson i Toftered	1		
» Andersson i Lindome			
» Pettersson i Dahl	1		
» Hillgård			
<i>Göteborgs stad.</i>			
Herr Lithander	1		
» Pehrsson i Göteborg	1		
» Wigforss		1	
» Ström		1	
» Ekman			
» Nilsson i Göteborg		1	
» Frankenberg		1	
» Henrikson		1	
» Sefve	1		
<i>Göteborgs och Bohus län.</i>			
Herr Andersson i Grimbo	1		
» Osberg	1		
» Wallerius	1		
» Mårtensson		1	
» Karlsson i Munkedal		1	
» Hansson i Hönö	1		
» Olsson i Staxäng	1		
» Lind		1	
<i>Älvsborgs län.</i>			
Herr Danielsson	1		
» Gustafson i Kasenberg	1		
» Hansson i Trollhättan		1	
» Olsson i Mellerud		1	
» Hansson i Rubbestad	1		

Ang. ökat skydd för potatisodlingen. (Forts.)

	Ja	Nej	Av- står
Herr Niklasson	1		
» Ryberg	1		
» Leffler			
» Petersson i Lerbäckaby			
» Weijne		1	
» Larsson	1		
<i>Skaraborgs län.</i>			
Herr Bengtsson i Kullen	1		
» Magnusson i Skövde	1		
» Bäcklund		1	
» Johanson i Hallagården	1		
» Lundén	1		
» Persson i Tidaholm		1	
» Gustafsson i Lekåsa	1		
» Beck	1		
» Fält		1	
<i>Värmlands län.</i>			
Herr Hallén			
» Andersson i Prästbol		1	
» Norling		1	
» Norsell		1	
» Spångberg		1	
» Björling		1	
» Nordström		1	
» Persson i Grytterud			
» Nilsson i Karlstad			
» Werner i Höjen	1		
<i>Örebro län.</i>			
Herr Uddenberg		1	
» Anderson i Råstock		1	
» Ljunggren			
» Persson i Falla	1		
» Pettersson i Rosta	1		
» Åqvist	1		
» Hansson i Örebro		1	
» Johansson i Djursnäs		1	
<i>Västmanlands län.</i>			
Herr Eklund		1	
» Olovson i Västerås		1	
» Johansson i Bro	1		
» Westerdahl	1		
» Andersson i Surahammar		1	
» Gustavson i Sala			

Ang. ökat skydd för potatisodlingen. (Forts.)

	Ja	Nej	Av- står
<i>Kopparbergs län.</i>			
Herr Eriksson i Falun		1	
» Jansson			1
» Olsson i Mora	1		
» Andersson i Rasjön	1		
» Pettersson i Hällbacken			
» Andersson i Ovanmyra	1		
» Karlsson i Grängesberg			
» Aronson			
» Ericsson i Sörsjön		1	
<i>Gävleborgs län.</i>			
Herr Månsson		1	
» Olsson i Gävle		1	
» Holmström			
» Herou			
» Högström		1	
» Svedberg	1		
» Hilding	1		
» Persson i Undersvik		1	
» Nyblom	1		
<i>Västernorrlands län.</i>			
Herr Johansson i Sollefteå			
» Strindlund	1		
» Österström			
» Molander		1	
» Rudén	1		
» Sandström	1		
» Berg		1	
» Englund		1	
» Jonsson i Haverö			
» Norén		1	
<i>Jämtlands län.</i>			
Herr Olofsson i Digernäs			
» Hedlund i Östersund		1	
» Hedlund i Häste			
» Persson i Trängen	1		
» Olsson i Rödningsberg			
<i>Västerbottens län.</i>			
Herr Wikström			
» Lindmark			
» Brännström			1
» Lindberg i Umeå			1
» Sandberg			1
» Näslund			1

Ang. ökat skydd för potatisodlingen. (Forts.)

	Ja	Nej	Av- står
Herr Wiklund		1	
» Hansson i Vännäsby	1		
Norrbottens län.			
Herr Hage		1	
» Nilsson i Antnäs	1		
» Lövgren		1	
» Johansson i Tväråselet	1		
» Brädefors		1	
» Meyerhöffer	1		
» Hagberg i Luleå			
Summa	88	91	9

§ 3.

Föredrogs vart för sig andra lagutskottets utlåtanden:

nr 10, i anledning av väckta motioner angående ändrade bestämmelser rörande uppgiftsplikten vid försäljning av avrensningsfrö; och

nr 11, i anledning av väckt motion angående vissa ändringar i vattenlagens föreskrifter i fråga om handläggningen av ärenden rörande dikningsföretag, som beröra allmän väg.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 4.

Å föredragningslistan var härefter upptaget andra lagutskottets utlåtande, nr 12, i anledning av väckta motioner rörande ändringar i lagstiftningen om utlännings rätt att här i riket vistas och innehava arbetsanställning med mera.

Ang. ändringar i lagstiftningen om utlännings rätt att här i riket vistas m. m.

Andra lagutskottet hade till behandling i ett sammanhang förehaft sex inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nämligen motionerna i första kammaren nr 63 av herrar Nilsson, J. A. Theodor, och Sundberg, nr 249 av herr Johansson, Johan Bernhard, och nr 250 av herr Velanders m. fl. samt motionerna i andra kammaren nr 22 av herr Lovén, nr 129, av herr Lundqvist m. fl. och nr 459 av herr Hagberg i Malmö.

I motionerna I: 63 och II: 22, vilka voro likalydande, hade hemställts, att riksdagen måtte besluta sådana ändringar i lagen om utlännings rätt att här i riket vistas, 3 kap. 15 och 16 §§, att i densamma preciserades att varje ansökan om inrese- och arbetstillstånd för utländska yrkesutövare ovillkorligen skulle remitteras till resp. fackorganisationer för yttranden, och att i de fall, då dessa fackorganisationer kunde påvisa förefintligheten av och offerera inhemsk fullgod arbetskraft på resp. områden, inrese- och arbetstillstånd åt utländsk yrkesutövare icke måtte av socialstyrelsen beviljas, varjämte motionärerna anhållit, att vederbörande utskott ville göra den omformulering av lagtexten i ovan angivna paragrafer, som erfordrades.

I motionerna I: 249 och II: 459, vilka voro likalydande, hade yrkats, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning rörande

Ang. ändringar i lagstiftningen om utlännings rätt att här i riket vistas m. m. (Forts.)

sådana ändringar i näringsfrihetsförordningen, som kunde befinnas erforderliga för att förläna full effektivitet åt föreskriften att utlännings icke må utan Kungl. Maj:ts tillstånd här i riket idka handels- eller fabriksrörelse, hantverk eller annan hantering, ävensom om framläggande för riksdagen av det förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Slutligen hade i motionerna I: 250 och II: 129, vilka voro likalydande, föreslagits, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa dels om skärpt tillämpning av vissa av bestämmelserna om utlännings rätt att här i riket vistas och innehava arbete ävensom om ökad kontroll över här arbetande utländska handelsresande, dels ock därom, att i den mån ny eller utvidgad lagstiftning visade sig erforderlig för tillgodoseende av här avsett syfte Kungl. Maj:t måtte, såvitt möjligt redan för årets riksdag, framlägga förslag i ärendet.

Utskottet hemställde

A) att motionerna I: 63 och II: 22 icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd;

B) att riksdagen, i anledning av motionerna I: 250 och II: 129, ville i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa utredning på vad sätt de bestämmelser, som i kungl. kungörelsen den 11 november 1927 (S. F. S. 411/1927) samt andra administrativt utfärdade förordnanden meddelats angående uppgiftsskyldighet för utlännings och kontroll över utlännings, som vistades i riket, och deras verksamhet samt beträffande myndigheternas samverkan vid utövandet av denna kontroll, borde ändras i syfte att åstadkomma ökad effektivitet och arbetsbesparing vid övervakningen; samt

C) att riksdagen, i anledning av motionerna I: 249 och II: 459, ville i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föranstalta om utredning, huruvida och i vad mån näringsfrihetsförordningens bestämmelser om utlännings rätt att här i riket idka handel eller annat näringsyrke kringinges, ävensom för riksdagen framlägga de förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade:

Herr **Lovén**: Herr talman! Utskottet har visserligen avstyrkt min motion, men det har tillstyrkt en annan motion, som går ut på utredning. Då i stort sett det är samma sak vi förfäktat, d. v. s. att det sätt, varpå socialstyrelsen tillämpar lagen om utlännings arbete i landet, icke är bra, kunde jag låtit mig nöja med utskottets förslag, då den sak, jag motionerat om, helt naturligt även måste komma in under den utredning utskottet tillstyrkt.

Jag vill dock, herr talman, säga ett par ord i det ärende, som omfattas av min motion. När man i utskottet varit angelägen om att höra den ena parten eller, rättare sagt, höra de två parterna, borde man enligt min mening i utskottet även hava hört den tredje parten; men det har man icke velat inlåta sig på. Ville man vara elak, skulle man kunna säga, att det har varit en praktisk påminnelse om den så ofta debatterade »tredje mans rätt».

När denna lag om utlännings rätt till arbete här i landet en gång antogs, trodde man, att denna lag skulle utgöra en regulator med avseende å det faktiska behovet av arbetskraft inom yrket, och att endast i undantagsfall, då inhemsk arbetskraft saknades, utländsk sådan skulle tillåtas komma in i landet. Det torde, herr talman, alls icke vara något tvivel om, att detta var la-

Ang. ändringar i lagstiftningen om utlännings rätt att här i riket vistas
m. m. (Forts.)

gens verkliga andemening. Ty granskar man enligt gammal god regel »dens mening, som lagen skrev», finner man, att han menar ungefär så som jag sagt. I den proposition, där lagen förelades 1927 års riksdag, yttrade statsrådet Gärde följande: »Uppenbart är, att för den inhemska arbetsmarknaden en ökad invandring av utländska arbetssökande måste medföra betydande olägenheter. — Ett fullständigt avstängande från vårt land av utländska arbetssökande kan tydligen ej ifrågakomma, bland annat med hänsyn till den verkan, en sådan lagändring skulle medföra för svenska medborgares möjlighet att vinna utkomst utomlands. Därjämte kan icke bortses från att även vårt land har behov av viss utländsk arbetskraft, i synnerhet sådan som är i ett eller annat avseende specialutbildad. — Då i princip den svenska arbetsmarknaden bör förbehållas landets egna invånare, skall socialstyrelsen tydligen vid prövning av ärenden av förevarande slag undersöka, huruvida sådana särskilda omständigheter äro för handen, som må kunna föranleda till ett avsteg från denna grundsats. Tillstånd till arbetsanställning skall sålunda i regel endast meddelas, därest med hänsyn till utlännings speciella kvalifikationer eller på grund av rådande brist på arbetskraft inom den ifrågavarande yrkesgrenen det kan anses, att utlännings anställning här i landet är önskvärd och lämplig.» »Vid bedömandet av dessa ärenden», fortsätter statsrådet Gärde, »torde det böra åligga socialstyrelsen att taga hänsyn till läget på arbetsmarknaden i allmänhet och särskilt inom den yrkesgren, som avses, och därjämte, huruvida och på vilka grunder ansökan stödes av arbetsgivare, huruvida anvisning å lämplig svensk arbetskraft kan erhållas genom offentlig arbetsförmedling eller annorledes samt huruvida erbjudna arbets- och lönevillkor kunna anses överensstämma med vad som under motsvarande förhållanden gäller i fråga om anställande av svensk arbetskraft.»

Jag tycker, att det är klara verba, som statsrådet, vilken framlade propositionen, uttalade. Och utskottet, som behandlade denna proposition den gången 1927, sade också för sin del: »Lika tydligt är, att en förutsättning för stadgandets tillämpning är, att inom den arbetssökandes verksamhetsområde finnes någon organisation med erforderlig kännedom om de arbetsförhållanden, som där råda.»

Med dessa faktorer för ögonen får man väl ändå lov att anse, att det är litet märkvärdigt, när denna lag, där så tydliga direktiv äro givna, tillämpas så som faktiskt har skett. För åtminstone utövarna av en yrkesgren i landet, landets yrkesmusiker, har denna lag icke utgjort något verkligt skydd, enär socialstyrelsen trots stor arbetslöshet inom musikeryrket släppt in i landet ett icke så litet antal utländska musiker. Och i de allra flesta fall, där detta skett, har det funnits tillgång till fullgod inhemska arbetskraft på detta område.

En svensk stadstjänsteman i en av vårt lands städer har varit mycket verksam med att hitförskaffa utländska musiker, tydligen i samband med en utländsk byrå. Jag har här i min land en fotografisk reproduktion av ett av hans brev, där han uppmanar svenska hotellägare och restauratörer att komma och höra en utländsk orkester, som han införskaffat i landet, i förhoppning, att de skola sköta om, att dessa musiker få vidare arbetsanställning och få stanna i landet. Jag har också en fotografisk kopia av ett kvitto, som denne stadstjänsteman utställt, ett kvitto till en utländsk musiker för emottagen provision. På detta kvitto finnes den stads vapen, där han är anställd, ett mycket vackert vapen för övrigt. Och där står med stora bokstäver »stadskamreraren». Det är stadens vapen, och stadens papper användes för kvittot till denne utländske musiker! Enligt uppgift, som lämnats mig, har en

Ang. ändringar i lagstiftningen om utlännings rätt att här i riket vistas m. m. (Forts.)

av denne stadstjänsteman engagerad österrikisk musiker under två och ett halvt år, som han och hans kapell varit anställda i landet, i provision för sig och kapellet till denne platsanskaffare utbetalat 18,000 kronor. Saken har påtalats hos socialstyrelsen. Han lär också vara anmäld för polismyndigheten i sin hemstad för olaga kommissionsverksamhet. Det skall bliva intressant att se, om det blir näpst eller ej i detta fall.

I de fall, där sökt arbetstillstånd icke remitterats till det yrkesförbund, som frågan gäller, har man från socialstyrelsens sida skyltat på, att det gällt »musikaliska artister». Det har emellertid, herr talman, konstaterats av fackmän, att det i det flesta fallen endast gällt vanliga restaurangmusiker av genomsnittstyp. Något »artistiskt» voro dessa människor icke besvärade med, så att det störde. I en mängd fall har socialstyrelsen enligt min mening fullständigt ignorerat bestämmelsen om att yrkessammanslutning skulle få yttra sig om önskvärdheten av dessa utländska arbetsanställanden i landet. Nog hade det väl ändå med anledning av min motion behövts från utskottets sida en liten godmodig och vänlig påminnelse om, att lagen i detta fall bör följas, så länge lagen är till i varje fall, och på ett något annorlunda sätt än som hittills skett. För närvarande är det 82 arbetslösa yrkesmusiker i Stockholm, som gå och stämpla sina arbetslöshetsböcker och uppbära understöd från samhället. Men det finnes minst lika många till, som av skilda anledningar icke gått och stämplat några böcker och därmed kommit in i sådana arbetslösa skara, vilka få understöd av samhället. Nog borde dessa beredas arbete först, innan man sätter utländska musiker, som icke äro mera kvalificerade än dessa, i arbete på deras plats.

I min barndom minnes jag mycket väl, att det var vanligt, att utländska musikkapell, åtminstone i södra Sverige, ströväde omkring på gator och gårdar och utförde musik. Nu sitta dessa utländska musikkapell i en ljus och varm restaurang i Sverige, medan de svenska yrkesmusikerna gå på gator och gårdar för att få en allmosa av vänliga medmänniskor.

Jag kan icke hjälpa, herr talman, att för mig är detta fullständigt upprörande. Ty så fosterländsk är jag — även om vi icke äro ansedda för att vara fosterländska — att, när det är ont om arbete, unnar jag sådant åt svenska arbetare före dem, som komma från andra sidan Östersjön.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till min motion.

I detta anförande, under vilket herr förste vice talmannen övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, instämde herr *Sjögren*.

Herr Nylander: Herr talman! Då utskottet enhälligt beslutat föreslå riksdagen en skrivelse om utredning rörande de spörsmål, som genom motionerna bragts till kamrarnas behandling, skall jag, stödd på en del erfarenheter, tillåta mig att framföra ett par önskemål i anslutning till den motion, i vilken det begäres ökad kontroll över utländska handelsresande, i förhoppning, att dessa mina önskemål må under frågans behandling vinna beaktande.

Det säger sig självt, att jag icke på något sätt siktar på de många lojala utländska handelsresande, som besöka vårt land, representerande vederhäftiga affärshus, utan att jag tänker på en särskild typ av resande, som årligen förorsakar vårt land betydande förluster. Det är handelsresande, som i allmänhet särskilt specialisera sig på sådana artiklar som maskinpackningar, elektrisk installationsmateriel, filar, stål, o. s. v. Deras metod går ut på att låta köparen skriva under en ordersedel, men med denna manipulera de så, att när köparen får varupartiet, är detta ofta 10, 20, 30 gånger större än vad han beställt. Ex-

Ang. ändringar i lagstiftningen om utlännings rätt att här i riket vistas
m. m. (Forts.)

portföreningen får gång på gång taga hand om dessa affärer för att hjälpa svenska institutioner, firmor och enskilda. Som exempel kan jag omnämna att det hänt, att en institution på en dylik ordersedel fick material, som räckte i 100 år. Jag kan vidare tala om, att det enbart hos exportföreningen under några år har anmälts ett hundratal utländska firmor, som på detta sätt driva affärer i Sverige genom sina resande. Antalet förefaller icke så stort. Men när jag därtill lägger, att mot en enda av dessa firmor till oss inkommit anmälningar från 96 olika håll i Sverige, där alla lurats på belopp, varierande från 500 till 2- å 3,000 kronor, så förstår man saken bättre. Flera organisationer hava drivit en ihärdig kamp mot dessa element, men med nuvarande lagstiftning går det icke att stoppa dem, utan man får inskränka sig till att uppträda till de lurade svenska köparnas försvar och söka förmå vederbörande till en någorlunda skälig uppgörelse. Första året, när exportföreningen tog itu med dessa affärer, lyckades den åt de lurade rädda sammanlagt 85,000 kronor. Detta endast för att visa, vilken omfattning denna trafik tagit i vårt land. I avslutning till vad jag här anfört är det nu ett önskemål från min sida, att bestämmelser liknande de i Norge tillämpade måtte införas i vårt land. I Norge har man nämligen genom ett tillägg till lagen den 22 april 1927 infört en bestämmelse, att polisen äger rättighet att avvisa utlännings *på grund av att man har anledning att tro*, att han helt eller delvis skaffar sig medel till livsuppehälle genom olovlig verksamhet eller ohederliga metoder. Det är just något liknande, som vi måste införa i vårt land. Ty när man nu kommer på en sådan resande, som här avses, och vilken exempelvis har anmälts till exportföreningen, så visar han upp sitt handelspass. Då kan man enligt gällande lag icke göra något vidare mot honom. I Norge kan han däremot avvisas från landet. På det viset har man fått den ene och den andre ut från landets gränser, innan han åstadkommit den omfattande skada, som dessa personer ofta göra.

En ivrig propaganda i pressen, en mängd kommunikeer i pressen från vår institution hjälpa icke. Ideligen inkomma anmälningar med begäran om hjälp. Jag vill alltså även med hänsyn härtill framställa det önskemålet, att man efter en kommande utredning må vidtaga liknande åtgärder som dem man gjort i Norge.

Härtill vill jag vidare lägga önskemålet, att det måtte utfärdas skärpta bestämmelser, att utländska resande icke äga rätt att besöka enskilda personer och hos dem upptaga order samt att kontrollen över denna verksamhet blir starkare. Det är beklagansvärt, att en sådan mängd svenskar och svenska företag skall finna med sin fördel förenligt att för första utlännings, som kommer, falla till föga och giva order, fastän priset många gånger är flerdubbelt mot det som de kunna få betala i första hederliga svenska firma, som de hava i omnejden, eller genom svenska representanter, som företräda eller resa för välkända svenska företag.

Som exempel på dylika order från privatpersoner kan jag draga fram ett fall, som relaterats för mig av en stor köpman. En utländsk handelsresande för omkring i enskilda hem och upptog order på orientaliska mattor. Han sålde hos en enda person mattor för ett femsiffrigt tal. Denne började så småningom fatta misstankar, att de inköpta mattorna ej alls motsvarade värdet, vilket företagen expertis sedan visade. Det blev nog »viel Geschrei und wenig Wolle» i den familjen.

Förbud för utländska resande att direkt hos privatpersoner upptaga order samt skärpt kontroll härutinnan är alltså mitt andra önskemål. Men jag har för övrigt, herr talman, intet yrkande utan hoppas endast att den utredning,

Ang. ändringar i lagstiftningen om utlännings rätt att här i riket vistas m. m. (Forts.)

som föreslås, må komma till stånd så snart som möjligt och även innehålla ett realiserande av de önskemål jag här tillåtit mig framföra.

Herr Lundqvist: Herr förste vice talman! Det är som motionär i denna fråga som jag tillåtit mig begära ordet. Jag skulle först vilja börja med att uttala ett tack till utskottet för den välvilliga behandling, som den av mig med flera väckta motionen rönt inom utskottet. Om jag icke desto mindre tar till orda, är det därför, att enligt min mening den fråga, det här gäller, är av en så utomordentlig vikt, att jag icke velat underlåta att vid ställningstagandet här i kammaren även säga ett par ord om angelägenheten av att någonting blir gjort så fort som möjligt och att vad som blir gjort också blir så effektivt som möjligt.

Vad då först angår de särskilda uppehålls- och arbetstillstånden, som utförligt behandlas i utskottets utlåtande, så bör det måhända från motionärernas håll sägas ut tydligt och klart, att vi givetvis icke hava någonting att erinra mot, att lojala utlänningsgäster gästa vårt land för att här studera vad som till äventyrs finnes att lära eller för att här finna rekreation eller njuta av vad landet har att bjuda. Dessa utlänningsgäster äro förvisso synnerligen hjärtligt välkomna allesammans. Men detta är *en* sak. Helt annorlunda ställer det sig beträffande de utlänningsgäster, som i nuvarande tider söka sig hit för att med eller utan tillstånd konkurrera på vår inhemska arbetsmarknad. Jag måste, herr talman, säga, att åtminstone på mig verkar det upprörande, att i tider som de nuvarande, då hundratusentals av landets egna medborgare förgäves söka sysselsättning och därför också antingen direkt eller indirekt måste ligga det allmänna till last, vi ändock här i landet bildligt talat fortfarande stå med hatten i hand och hälsa välkomna även de utlänningsgäster, som komma hit och direkt ta brödet ur munnen på landets egna söner och döttrar.

En dylik politik måste väl av alla anses fullkomligt orimlig, och ändå, mina damer och herrar, är det just den politiken, som för närvarande på detta område bedrivs här i landet. Det har påvisats utförligt i den motion, till vilken jag medverkat, och det framgår mycket tydligt också av andra lagutskottets utlåtande i de tabeller och uttalanden, som där finnas. Utskottet säger självt, att socialstyrelsen alltjämt bifaller ansökningar om arbetstillstånd med tämligen få undantag. Att detta uttalande av utskottet icke på något sätt betecknar någon överdrift, framgår av vissa siffror, som finnas i utskottets utlåtande, där det bland annat framhålles, att så sent som under 1933, alltså under nu rådande stora arbetslöshet, beviljade socialstyrelsen icke mindre än 7,299 framställningar om dylikt arbetstillstånd, medan socialstyrelsen under samma tid avslag — hör mina herrar — hela antalet 244. Alltså knappast 3 procent av alla gjorda framställningar ha av socialstyrelsen i denna arbetslöshetstid avvisats.

Jag vill ingalunda, herr talman, att det här skall resas någon kinesisk mur runt omkring Svea rike, så att överhuvud taget ingen utlänningsgäst skall släppas in här. Det är självfallet, att i den mån landets näringsliv verkligen har behov av utländska experter eller specialutbildade arbetare, skola också sådana personer få tillstånd att komma in och arbeta samt stanna kvar, så länge det verkligen erfordras. Det är lika självfallet, att också andra fall kunna förekomma, då det ligger i det allmännas intresse, att inrese- och arbetstillstånd lämnas. Jag tänker på t. ex. framstående konstnärer m. fl., men jag tänker ingalunda på de massor av sekunda s. k. artister, som här med socialstyrelsens benägna medverkan släppts in i landet under de sista åren.

Under alla förhållanden är en restriktiv prövning av de olika fallen starkt

Ang. ändringar i lagstiftningen om utlännings rätt att här i riket vistas
m. m. (Forts.)

påkallad i stället för att tillämpa det låtgåssystem, som icke tager någon hänsyn till rådande svårigheter för landets egen befolkning att finna sin utkomst. Det kan icke vara rimligt, att det t. ex. här i Stockholm, som herr Lovén framhöll, finns 80 å 90 inhemska musiker, som för sitt uppehälle äro direkt beroende av fattigvården, samtidigt som på Stockholms olika restauranger spela med socialstyrelsens medgivande icke mindre än omkring 200 utländska musiker. Icke heller tror jag, att det kan anses rimligt, att ingenjörer, arkitekter, tekniker och språklärare i massor sedan månader tillbaka gå sysslolösa, medan socialstyrelsen alltjämt på samma sätt som förut beviljar inrese- och arbetstillstånd åt utländska medborgare inom just samma kategorier. Det är icke, herr talman, någon rimlighet i att man till och med ute i landet i mycket stor utsträckning får bevittna sådana upprörande fall, som att fullgod svensk arbetskraft obarmhärtigt avskedas för att bereda plats åt i landet inkommande utlänningar. Massor av liknande fall skulle kunna anföras från såväl kontorsvärlden som från arbetsplatserna överhuvud taget.

Enligt gällande lag skall socialstyrelsen, vilket herr Lovén också framhöll, såsom lagen säger, där ej ärendena äro av synnerligen brådskande natur eller andra särskilda omständigheter föreligga, bereda vederbörande personalorganisation tillfälle att yttra sig över de inkomna ansökningarna om arbetstillstånd. Herr Lovén påstod, att socialstyrelsen i mycket stor utsträckning nonchalerade denna lagbestämmelse. Jag ber att få instämma med herr Lovén och stöder detta mitt uttalande på samstämmiga uppgifter från de mest skilda organisationers sida. Jag vågar därför bestämt hävda den meningen, att socialstyrelsen i mycket stor utsträckning underlåter att följa denna lags föreskrift, som vi här uppehållit oss vid. Jag vågar uttala den varma förhoppningen, att genom regeringens ingripande en snar ändring till det bättre måtte inträda på detta område.

Det säges vidare, att Sverige icke kan stänga sina gränser för utlänningar, enär det i så fall kunde befaras, att andra länder skulle genomföra motsvarande hinder för svenskar. Ja, herr talman, det där låter bra. Men hur är det för närvarande? Jag tillåter mig rikta denna fråga till andra lagutskottet: finns det för närvarande något annat land utom Sverige, där man icke redan har gått till de mest tänkbara restriktioner gentemot utlänningar? Såvitt jag vet, är Sverige ensamt om att bedriva samma generösa politik mot utlänningar, som förr tillämpats. Jag tror för min del, att i alla andra länder är praktiskt taget denna generösa politik icke annat än ett minne. Låt mig endast, herr talman, peka på förhållandena i vårt västra grannland. I den motion, som jag varit med om, ha vi en tabell, som ganska bra belyser, hur olika man handlar i Sverige och i Norge. År 1928 vägrades i Sverige arbetstillstånd sammanlagt för 100 utlänningar av alla olika nationaliteter. Under samma år vägrade man i Norge arbetstillstånd åt 110 enbart *svenskar*. År 1929 vägrade vi här i Sverige 28 utlänningar sammanlagt av alla nationaliteter. Norge vägrade under samma år 74 *svenskar*. År 1930 nekade vi här i landet 45 utlänningar av alla kategorier. Norge nekade under samma tid icke mindre än 76 *svenskar*. I samma riktning som utvecklingen gått i Norge, tror jag också, att man vågar påstå, att den gått i praktiskt taget alla andra länder, och det är detta, som gör, att en skärpning är nödvändig även i vårt land.

Ja, men säger man då till slut, man måste ju ändå föra en i viss mån human politik. Ja, detta låter ju säga sig. Synd är endast, herr talman, att för varje gång en utlänning på detta sätt blir human behandlad, så blir helt naturligt en svensk behandlad på precis motsatt sätt, eftersom i varje fall som en utlänning får arbete, en svensk berövas motsvarande arbetsmöjligheter. Den

Ang. ändringar i lagstiftningen om utlännings rätt att här i riket vistas m. m. (Forts.)

humanitet mot utlännningar, som man alltså här visar, den går til syvende og sidst direkt ut över vår egen svenska ungdom, och detta är väl ändå litet för mycket av hänsynsfullhet mot främmande medborgare i en tid med en så skrämmande arbetslöshet, som vi för närvarande ha.

Beträffande slutligen de utländska agenterna och utländska affärsmännen överhuvud taget, som för närvarande fara omkring i landet i stora skaror på sätt, herr Nylander nyss skildrat, till förfång för hederliga svenska näringsidkare och affärsmän, ogenerat kringgående svensk lag, borde väl alla kunna vara ense om att den nuvarande ordningen eller kanske snarare bristen på ordning måste med det snaraste rättas till. De exempel, som herr Nylander anförde, synas också visa, att det även ur den köpande allmänhetens synpunkt är angeläget, att den trafik, som det här är fråga om, så snart som möjligt och så effektivt som möjligt stoppas upp.

Jag hoppas, och jag tillåter mig vädja därom till regeringen, att när de frågor, som behandlats i detta utskottsutlåtande, komma under prövning, denna måtte utföras med all den skyndsamhet, som överhuvud taget är möjlig, liksom också att regeringen ville se till, att vi verkligen få till stånd den radikala brytning med det hittillsvarande låtgåsystemet, som det faktiska läget i landet på arbetsmarknaden gjort nödvändig.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Med herr Lundqvist förenade sig herrar *Arnemark* och *Nyblom*.

Herr **Magnusson** i Skövde: Herr talman! Min ärade vän herr Lovén föreföll mig ha i likhet med som skedde från presidiet endast läst första delen eller punkten A) i utskottsutlåtandet, ty hade han läst fortsättningen med litet uppmärksamhet, förefaller det mig, att han icke skulle så fullständigt brutit staven över utskottets utlåtande, som för hans del blev förhållandet. Jag tror, att man från motionärernas sida litet grand överdriver föreliggande förhållanden. Särskilt synes mig så ha varit fallet i de uttalanden, som här i denna fråga blivit fällda. Ingen bestrider, allra minst utskottet, nödvändigheten av att under nuvarande förhållanden förfara med noggrann prövning och tillräckliga restriktioner gentemot invandrande utländsk arbetskraft, men å andra sidan lär det vara ovedersägligt, att ett visst utbyte näppligen kan helt undvaras och att avsaknaden av ett dylikt utbyte icke skulle bli till nytta och icke heller vara till fromma för arbetstillgången inom vårt land.

Jag vill först stanna vid den av herr Lovén i andra kammaren väckta motionen. Där yrkas, att innan ansökan om inrese- och arbetstillstånd beviljas för utländsk yrkesutövare, skall den underställas vederbörande fackorganisation för prövning och att då denna kan påvisa förefintligheten av inhemsk fullgod arbetskraft, inrese- och arbetstillstånd icke må lämnas. Enligt den redogörelse, som lämnats av socialstyrelsen, den myndighet, vilken handhar dessa tillstånd, har det varit så, att socialstyrelsen i denna fråga samarbetat med bl. a. landsorganisationen, och det har omvittnats, att det på denna punkt råder ett mycket gott samarbete och ömsesidigt hänsynstagande, så att i det fall, där någon anmärkning från landsorganisationen eller denna närstående organisationer kommit till socialstyrelsen, har det visat sig, att när ärendet utretts och därmed förknippade omständigheter blivit bekanta, har man tagit tillbaka anmärkningen.

Vad beträffar svenska musikerförbundet, som synes särskilt ligga herr

Ang. ändringar i lagstiftningen om utlännings rätt att här i riket vistas
m. m. (Forts.)

Loven om hjärtat, är förhållandet något annorlunda, därför att detta förbund tagit som princip att avstyrka varje ansökan om tillstånd för utländsk musikanter att här i landet utöva sin konst. Det är naturligtvis lätt att resonera litet kort och enkelt och säga, som herr Lovén i viss mån gjorde, att när vi ha ett stort antal arbetslösa musikanter här i landet, är det fullständigt onödigt att importera utlänningar, eller att med herr Lundqvists något mindre snäva begränsning uttala, att han ingenting hade emot att verkliga konstnärer — och jag förmodar, att han därtill räknade vissa musiker — finge inresetillstånd men att dylikt tillstånd icke borde lämnas åt dussinmusikanter, som jag tror uttrycket föll. Nu är det väl så, att man måste i någon mån rätta sig efter publikens smak, och den svenska publiken synes icke alltid vara nöjd med de svenska musikernas prestationer. Detta är ju beklagligt, men så är i alla fall förhållandet, och det har visat sig, att ett förbud för vissa utländska musikanter att här inom landet utöva sin konst skulle medfört betydande arbetslöshet för svenska arbetare. Ett exempel, som jag för min del icke närmare känner till men som anförts från socialstyrelsen, torde vara belysande för förhållandena. Det torde nog vara riktigt, och jag litar på socialstyrelsens uppgift. Man nämnde ett etablissement. Jag tror det var Gröna lunds tivoli eller möjligen Nöjesfältet. Kanske herrar stockholmarna kunna komplettera mina uppgifter. Där tog man in en trupp tyrolermusikanter. Ställningen för etablissementet var den, att man icke kunnat uppehålla verksamheten utan särskilda attraktioner, i vilket fall för sommaren en personal på omkring 500 personer icke kunnat få sysselsättning. Men genom att dessa 20-tal musikanter fick tillfälle att konserter, blev tillströmningen så stor, att verksamheten kunde upprätthållas och följaktligen detta stora antal svenska arbetare erhålla sysselsättning. Liknande förhållanden förefinnas inom andra områden. Det är att alltför mycket förenkla och generalisera problemen, när herr Lundqvist gör gällande, att det skulle ligga så till, att när en utländsk arbetare här inom landet av humanitära skäl, som han sade, av »felaktig humanitet» beredes sysselsättning, blir det en motsvarande arbetslöshet för en svensk arbetare. Ja, ifall man tar in en vanlig enkel arbetare, som utför ett arbete, vilket vem som helst annan kan uträtta, då inträffar ju detta förhållande. Men då socialstyrelsen har prövat inresetillstånden med hänsyn till att det varit särskilt behövliga specialarbetare, vilka fått tillstånd att här utföra sitt arbete, och varigenom i många fall möjliggjorts upptagandet av en tillverkning, vilken annars icke kunnat komma till stånd inom vårt land, så har antagandet av någon eller några sådana arbetare icke medfört motsvarande minskning för svensk arbetskraft utan i stället medfört möjlighet att ge sysselsättning åt svenska arbetare, som eljest icke skulle kunnat få arbete. Det är sådana omständigheter, som måste tagas med i beräkningen. Jag tror också, att det är förhastat, då man säger, att socialstyrelsen icke skulle med tillräckligt ansvar förvalta sitt ämbete i detta fall. Och när man gör jämförelser med förhållandena i t. ex. Norge, liksom när man går tillbaka till åren 1929—1930, så bör man också komma ihåg, att det varit tider av en betydande ekonomisk och industriell expansion inom vårt land, då vi upptagit nya exportgrenar, vilket icke kunnat ske utan tillgång till utländsk specialkunnig arbetskraft. När man bedömer lämnade arbetstillstånd, bör man också taga hänsyn till sådana omständigheter.

Vidare bör man även taga hänsyn till angelägenheten av att ett visst utbyte av arbetskraft med utlandet kan ske, så att svenska ungdomar och svenska arbetare beredas tillfälle att utomlands förkovra sig i sina yrken. Detta har tyvärr blivit i ytterlig grad försvårat under de senaste åren, vilket en-

Ang. ändringar i lagstiftningen om utlännings rätt att här i riket vistas m. m. (Forts.)

ligt mitt sätt att se innebär en förlust för svensk arbetsskicklighet och svensk företagsamhet i övrigt.

Vi hava inom utskottet varit fullt medvetna om detta spörsmåls mycket stora och allvarliga betydelse under nuvarande förhållanden, men vi hava efter den redogörelse, som lämnats från socialstyrelsen, måst erkänna, att den gått fram med betydande klokhet och förtänksamhet i detta fall, och att man icke mot densamma kan rikta de förebräelser, som här gjorts av några talare. Vi ha givetvis inom utskottet den meningen, att man bör med synnerlig stränghet och noggrannhet sova den främlingsström, som rinner in i vårt land, och vi hava i det avseendet yrkat på ytterligare utredning om skärpning av bestämmelserna därvidlag. Men vi hava icke ansett oss kunna taga på vårt ansvar att gå så långt i våra uttalanden, som en del talare här i debatten gjort. Och jag tror, att man vid närmare prövning av hithörande förhållanden skall medge, att den ståndpunkt, som utskottet intagit, varit den riktiga.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Cruse: Herr förste vice talman! Jag har begärt ordet med anledning av andra lagutskottets avstyrkande av herr Lovéns motion. De yrkanden, som framställts i denna motion, äro emellertid så rimliga och välmotiverade, att jag för min del räknat med större förståelse från utskottets sida. Motionens syfte är ju, att svenska arbetstillfällen i första hand skola komma svenska arbetare till godo. Och man tycker, att under nu rådande svåra arbetslöshetskris borde alla kunna samlas om dessa strävanden.

För att icke något missförstånd skall uppstå vill jag framhålla, att jag principiellt är anhängare av fria gränser, då det gäller såväl utbyte av varor som arbetskraft. Men då alla andra nationer stänga sina gränser för arbetsökande, så kunna vi icke ensamma hålla våra gränser öppna. Jag vill icke bestrida, att det finns ett visst behov av utländsk arbetskraft inom vissa speciella områden. Men det är uppenbart, att mot sådana arbetstillstånd vända vi oss icke, liksom icke heller emot att man av humanitära skäl söker bereda arbete åt flyktingar, som kanske på grund av rasfanatism eller andra skäl vägras arbete och inkomst i sitt hemland. I den mån vi ha möjlighet att bereda sådana flyktingar arbete och utkomst i vårt land har jag för min del intet att erinra däremot.

Vad jag vänder mig emot är socialstyrelsens frikostighet att bevilja inrese- och arbetstillstånd till utlänningar, som i sitt hemland hava möjlighet att få arbete och inkomst. Det förbund jag representerar har i två år legat i tvist med socialstyrelsen rörande ett sådant arbetstillstånd. Det gäller en utländsk arbetare, som har fått permission ifrån sin firma i hemlandet. Han har fortfarande sin anställning kvar men har fått ledighet för att utföra arbete i vårt land. Vi ha 1,100 arbetslösa typografer. Det arbete, som denne utlänning utför, kan vem som helst av dessa arbetslösa utföra, därför att det är hjälparbete han utför.

Nu säger herr Magnusson i Skövde, att landsorganisationen har vittnat om, att det förekommer ett mycket gott samarbete mellan socialstyrelsen och denna organisation, och att allt hänsynstagande gjorts till landsorganisationens framställningar. Ja, det kan jag förstå, därför att landsorganisationen har inga intressen att bevaka i denna fråga. Det är det enskilda fackförbundet, som här har detta, och där råder det ett synnerligen starkt missnöje med det sätt, varpå socialstyrelsen för denna politik. Här söka ju de fackligt organiserade arbetarna att på alla sätt hjälpa sina arbetslösa kamrater, och de borde då kunna räkna med litet större förståelse från statsmakternas sida. Jag känner

Ang. ändringar i lagstiftningen om utlännings rätt att här i riket vistas
m. m. (Forts.)

bäst till förhållandena inom typograffacket. Typograferna offra här varje vecka 5 kronor av sin inkomst till sjuk-, arbetslöshets- och ålderdomsförsäkringar. Vårt lilla förbund har under fjolåret utbetalt 800,000 kronor i arbetslöshetsunderstöd. Det blir nästan i runt tal 1,000 kronor per arbetslös medlem. Då mena vi, att när vi göra sådana uppföringar, som befria stat och kommun från skyldighet att hjälpa de arbetslösa typograferna, borde vi kunna få räkna med större förståelse från statsmakternas sida. Därest andra fackförbund kunde lämna sina arbetslösa medlemmar samma hjälp, som vi ha möjlighet till, skulle fordringarna på det allmänna rörande hjälpåtgärder för de arbetslösa bli synnerligen små. Men då vi sålunda göra vårt bästa för att söka draga försorg om våra arbetslösa, hava vi rätt att begära, att icke staten genom socialstyrelsen importerar arbetskraft och försvårar våra möjligheter.

Jag uppskattar till fullo, herr Magnusson, fördelen för ungdomen av att komma ut och praktisera i andra länder, förkovra sina kunskaper och få vidgad insikt och erfarenhet. Vi ha också inom vårt förbund tagit initiativ till ett utbyte av ett visst antal unga arbetare per år med andra länder. Både den föregående regeringen och den nuvarande hava ställt sig synnerligen välvilliga till dessa planer, men de hava ändå icke kunnat realiseras på grund av motstånd från andra länder. Icke ens i Danmark eller Norge har man kunnat gå med på ett sådant studieutbyte av arbetskraft. Om alltså andra länder ställa sig så omöjliga, kunna vi icke bara hålla våra gränser öppna för utläningar, då vi själva behöva de knappa arbetstillfällena.

Då här ett enhälligt utskott icke kunnat biträda herr Lovéns motion, så är det väl knappast lönt att yrka bifall till motionen. Jag har genom detta mitt lilla anförande endast velat uttala mitt beklagande över, att utskottet visat så ringa förståelse för dessa stora synpunkter.

Herr Lovén: Herr talman! Då herr Magnusson i Skövde vill göra gällande, att jag icke skulle hava läst utskottets utlåtande, dess motivering och utmärkta utredning, så är detta från herr Magnussons sida ett mycket stort misstag. Herr Magnusson kan vara säker om, att jag läst utskottets utlåtande från första ordet till det sista. Men, herr talman, då jag läst ett par sidor av utskottets utlåtande, var jag alldeles säker på, att det skulle sluta med tillstyrkan av min motion.

Nu säger herr Magnusson, att det behövs ett visst utbyte av arbetskraft mellan länderna i Europa. Ja, det är alldeles riktigt. Men vill herr Magnusson vara snäll och undersöka, huru många svenska musiker vi hava i utlandet i jämförelse med det antal utländska musiker, som vi hava här, så skall herr Magnusson komma till ett mycket, mycket nedslående resultat. Vi hava nog haft några musiker i utlandet tidigare, men såvitt jag förstätt, hava de alla under den senaste tiden blivit hemsända, och den siste av dem i Tyskland skickades över gränsen härom dagen för att öka arbetslösheten här hemma. Så är det med det utbytet, herr Magnusson, i detta fack. Och det är nog tämligen likadant beträffande många andra fack, åtminstone då det gäller ett stort land, som väl för närvarande icke vill hava några främlingar in till sig.

Nu är det ju så, att utskottet synes hava fäst stort avseende vid vad socialstyrelsen haft att anföras och ansett dess uppgifter som kungord, kan man säga. Och utskottet har väl haft rättighet och kanske skyldighet att så göra. Men jag tror, att om andra parter blivit hörda, kunde en del av de saker, som herr Magnusson tror sig vara alldeles säkra på, ha blivit lagda till rätta på

Ang. ändringar i lagstiftningen om utlännings rätt att här i riket vistas m. m. (Forts.)

ett sådant sätt, som herr Cruse nu gjort beträffande ett av de misstag, som herr Magnusson gjort sig skyldig till. Jag avser misstaget beträffande landsorganisationen, vilket herr Cruse nu fullständigt rätt ut. Landsorganisationen består av en massa förbund, och den har annat att göra än att undersöka behovet av fullgod arbetskraft i det och det facket. Det få de olika yrkesförbunden, som tillhöra landsorganisationen, själva göra. Så var det med den saken.

Nu vill herr Magnusson göra gällande, att musikerförbundet skulle avstyrkt varje ansökan från utländska musiker om inresetillstånd. Om så verkligen skulle hava skett på sista tiden, må detta icke förvåna, när det icke tagits den ringaste hänsyn till de gånger, då förbundet avstyrkt inresetillstånd för sådana, som icke behövt komma in. Men musikerförbundet har tillstyrkt dylika tillstånd för sådana, som bort få komma in hit. Det skulle vara intressant, om herr Magnusson ville låta socialstyrelsen tala om, i vilka fall det förekommit, att inresetillstånd för verkliga dirigenter eller verkligt konstnärliga musiker, som bort få komma in, icke tillstyrkts av förbundet. Men det skall icke vara konstnärer av den art, som hittills sluppit in. Jag skall taga ett exempel. Där sitter en utländsk orkester på Blanchs och en svensk på Berns. Var snäll och gå och döm mellan dessa båda orkestrar! Ty så musikaliska äro kanske både herr Magnusson och jag, att vi kunna döma i detta fall.

Herr Magnusson säger: smaken är så olika beträffande musik; den ene vill ha en sort och den andre en annan. Nu trodde jag, att herr Magnusson verkligen skulle vara den siste, som skulle vilja ha jazz och skrammel och negermusik från utlandet. Jag kan icke nämna den sortens musiker med sitt rätta namn, men herr Magnusson trodde jag, som sagt, skulle vara den siste att vilja få in sådana i landet.

En annan sak: smaken är olika. I fjol stod herr Magnusson här i denna talarstol och talade om smaken för holländska rotnölar. Herr Magnusson visade upp sådana här i kammaren och fullständigt bevisade, huru orätt man hade i sin smak för utländska rotnölar. Jag kan icke här visa upp mina objekt av utländskt importgods liksom herr Magnusson kunde göra med sina. Men jag ber herr Magnusson att på det sätt, som kan vara möjligt, undersöka, om det är bättre med den utländska vara, som det här är fråga om, än det var med herr Magnussons rotnölar, som han i fjol stod här och visade upp och varnade oss för. Det går bra att vara protektionist det ena året, då det gäller en vara, som man själv säljer. Men var god och drag ut konsekvensen även det andra året, när det gäller arbete åt svenska ungdomar och svenska arbetare i vårt land. De hava lika stor rätt att leva som en trädgårdsmästare. Och man får lov att försöka vara en smula konsekvent beträffande protektionismen också, herr Magnusson.

Gå vi så till de där tyrolarna, så skall jag ge herr Magnusson och socialstyrelsen rätt i, att de icke alla voro så äkta tyrolare. Somliga av dem hette kanske både Pettersson och Jönsson, men i varje fall fanns det nog bland dem sådana, som hade sitt ursprung från ett land, som ligger närmast Östersjön och som icke är Tyrolen. Låt vara, att det är riktigt, att de drogo en massa folk till Gröna lunds tivoli, att publiken blev så talrik, att man kunde anställa en del uppassare och uppasserskor där o. s. v. Det är alldeles riktigt. Men det där fallet med tyrolerna på Gröna lund bör icke vara prejudicerande för att släppa in alla möjliga slags människor att här utöva musik, oftast under sken av att vara konstnärer. En del av de tyrolermusikanter och »musikkonstnärer», som jag sett, hava varit sådana, vilka på estraden slagit vad

Ang. ändringar i lagstiftningen om utlännings rätt att här i riket vistas
m. m. (Forts.)

vi i Skåne kalla en vädermølla samtidigt som de spelat. Det är en sorts varietéartister, som icke ha mycket med musik att göra.

Men, herr Magnusson, det är icke endast musikerna, som jag i detta fall tänker på. Jag tänker även på alla de andra, vilka också herr Nylander och herr Cruse här talat om. Det har sagts, att man importerar tyska textilarbetare, ett fack, där vi ha tillgång till lika goda arbetare själva. Jag har icke fått bevis om saken från den man, som uppgivit det för mig, men han skulle undersöka, om vi icke hade tillräckligt med textilarbetare i vårt eget land.

Härom dagen, då det stod i en tidning, att utskottet hade avstyrkt min motion, fick jag ett brev och två långa skrivelser, som felaktigt inlämnats till socialdepartementet — de skulle hava inlämnats till socialstyrelsen. Avsändaren har stämplat dem konfidentiella, och jag skall därför icke läsa upp dem. Men samme man har skrivit ett brev till mig. Han är chef för en stor firma, en man, som jag, såvitt jag vet, aldrig personligen har träffat. Jag skall icke nämna firmans namn eller staden, där han är bosatt. Han har emellertid skrivit ett brev till mig, vari han bl. a. säger följande:

»Det lämnas enligt min mening alldeles för lättvindigt tillstånd speciellt för tyskars uppehåll här i landet. Jag vore därför tacksam, om ni, herr riksdagsman, ville taga innehållet i mina skrivelser ad notam och om möjligt kraftigt understryka för vederbörande, att det absolut är hög tid, att någon ändring kommer till stånd, som utestänger alla dessa nazistbetonade utläningar från möjligheten att här vistas och draga stora belopp från landet utan att någon som helst anledning härtill förefinnes. Vi ha betydande mängder duktigt folk gående här, som ej på något sätt se sig i stånd att få arbete, trots att de besitta goda kvalifikationer. Därför böra väl utländska affärsföretagare här åtminstone var skyldiga att anställa svenskar i sin tjänst. Lagen om att utläningar här ej få äga svenska företag synes även på sista tiden ej respekteras, ty nog vet jag, att utläningar för närvarande äga majoriteten i ett flertal företag, som utåt verka helt svenska. Vidare är det ett känt faktum, att många av de utländska resande, som här erhålla uppehållstillstånd, icke ens erlägga den skatt, lagen påbjuder.»

I de två skrivelser, som han angivit såsom konfidentiella, och som jag därför icke skall föredraga, omnämner han, att affärsvänner till honom, chefer för andra affärsföretag, hava velat bestämt göra gällande, att dessa handelsresande hava varit ett slags nazistiska Ex.R:ar, som rest omkring här i landet och under uppgörandet av mer eller mindre goda affärer även spela Ex.R:ar för nazisterna. När man jagar bort andra Ex.R:ar, kunde man även jaga ut ur landet dessa Ex.R:ar, som vi hava lika litet behov av som dem från andra länder.

Jag vill emellertid, herr talman, rikta en vördsam bön till regeringen och till vederbörande utredningskommitté, som får frågan om hand, att titta noggrant på dessa saker och se till, att något blir gjort även beträffande de förhållanden, som jag här berört och som beröras i min motion.

Då utskottet icke har gått mig till mötes och utformat någon lagtext i enlighet med min motion, har jag av talmannen blivit uppmärksamgjord på, att proposition icke kan ställas om bifall till min motion. Jag skall därför, herr talman, be att få återtaga mitt tidigare yrkande och i stället ställa det yrkandet, att min motion måtte återremitteras till andra lagutskottet.

Herr Lundqvist: Herr talman! Jag är ledsen att jag åter behöver taga till orda. Jag borde kanske icke gjort det, eftersom jag fått min motion så

Ang. ändringar i lagstiftningen om utlännings rätt att här i riket vistas m. m. (Forts.)

väl villigt behandlad. Det var emellertid ett par uttalanden av utskottets ärade vice ordförande, som gör, att jag ändock måste besvara kammaren ett ögonblick.

Herr Magnusson i Skövde gjorde gällande, att socialstyrelsen har bl. a. samrätt med landsorganisationen och sålunda sökt hålla sig i kontakt med arbetarpartens representanter. Jag utgår ifrån att detta är riktigt, men, herr Magnusson i Skövde, vi hava även andra grupper medborgare, som knappast hava någon förespråkare i landsorganisationen. Det är betydande grupper inom samhällets mellanskikt. Det skulle vara av intresse att få veta, huruvida det från socialstyrelsens sida kunnat göras gällande, att den även stått i lika god kontakt med de organisationer, som finnas på det hållet. Efter de upplysningar, jag fått, torde så knappast ha varit fallet.

Sedan talade herr Magnusson om publikens smak och att man måste tillgodose den, och så nämndes i det avseendet det märkvärdiga tyrolerkapellet. Jag skulle vara tacksam, ifall herr Magnusson, sedan detta ärende blivit avgjort, ville av intresse för saken söka skaffa litet närmare kännedom om hur det förhåller sig med dessa tyrolare. Den uppgift, som jag har om dem är nämligen, att av det totalt, som fått tillstånd att spela här, äro kanske två eller tre tyrolare, de andra däremot icke. Men de bära tyrolerdräkt. De äro emellertid icke heller svenskar. Jag skulle dock vilja tro, att även vi i Sverige skulle kunna kläda upp en och annan av våra pojkar, så att de nog skulle se lika stiliga ut som de av annan nationalitet. Där skulle nu emellertid dessa »tyrolare» ha uppträtt och lockat denna stockholmska och andra publik i sådan oerhörd grad, att Gröna lund tack vare dem kunde hava utsikt att slå upp sina portar också till nästa sommar! Jag tror för min del icke, att detta tyrolerkapell haft den betydelsen för Gröna lund och dess framtid, att om icke dessa två tyrolare och sju eller åtta andra utläningar fått uppträda, stockholmarna hade gått miste om detta storartade nöjesetablissemant nästa sommar. Så pass nöjeslystna äro nog stockholmarna, att Gröna lund hade klarat sig ändå.

Så säger herr Magnusson, att man bör icke rikta de förebräelser gentemot socialstyrelsen, som här gjorts från vissa håll. Jag förstår ju så innerligt väl, att när socialstyrelsen hade sin representant i utskottet, denne alldeles omedvetet bibragt utskottet en relativt välvillig inställning gentemot socialstyrelsen, men siffermaterialet och faktiska uppgifter från de parter, som äro berörda här, synes i varje fall mig otvetydigt ge vid handen, att socialstyrelsen här fortfarande tillämpar en helt annan politik gentemot utläningarna, än vad som tillämpas i något annat land. Jag skulle vilja rikta den frågan: är det verkligen utskottets uppfattning, att det för närvarande finns någon möjlighet för t. ex. en enda svensk musiker, en svensk tecknare eller en svensk arbetare överhuvud att, om de icke kunna få sysselsättning här hemma, få den utomlands? Det finns många, många exempel på, huru utomordentligt omöjligt detta är, och jag vet fall då t. o. m. personer, som velat arbeta utan lön, vägrats detta. De få i England t. ex. icke ens sitta och upptaga en arbetsplats, även om de göra det gratis, därför att de icke få uttränga någon ordinarie arbetskraft; de få stå bredvid och titta på men få icke ens utan ersättning fullgöra det arbete, som en person eljest mot avlöning utför. Herr Cruses anförande visar för övrigt, huru utomordentligt svårt det är för någon svensk att för närvarande få sin utkomst utomlands. Om det verkligen vore så, att svenskarna kunde få arbete där ute, då är jag icke säker på att någon av dessa motioner kommit fram, men det är just i känslan av, huru ojämnt spelet nu är och huru illa svenskar av alla kategorier f. n. äro ställda utomlands, vi från olika håll funnit det angeläget, att man ingriper från statsmakternas sida.

Ang. ändringar i lagstiftningen om utlännings rätt att här i riket vistas
m. m. (Forts.)

Till slut skulle jag vilja beklaga, utan att därmed vilja rikta någon förebräelse mot utskottet, att man icke från utskottets sida haft tid eller möjlighet att höra någon annan än socialstyrelsen. Jag är nästan säker på, ärade vice ordförande, att det i och för sig mycket välvilliga uttalande, som kommit från utskottet, hade blivit åtminstone en nyans skarpare, ifall utskottet haft tillfälle att lyssna också till de redogörelser, som hade kunnat lämnas av de parter, som äro närmast berörda av denna fråga.

Herr **Magnusson** i Skövde: Herr talman! Jag kan icke neka mig att säga, att det föreföll mig nästan, som om herr Lovén själv var något i jazztagen i sitt anförande, och jag kan icke heller neka till att jag tyckte, att han slog in öppna dörrar, likaväl som han bekräftade vad jag förut yttrade, nämligen att han icke torde hava läst längre i utlåtandet än till utskottets yrkande under punkt A. Han talade sist i sitt anförande om dessa utländska handelsresande, som voro ett sådant ogräs inom vårt land, men, herr Lovén, läs utskottets hemställan under punkten C., varav ju framgår, att utskottet har beaktat detta och yrkat på åtgärder i hithörande hänseende, och mer kan väl icke rimligen herr Lovén begära.

För övrigt vittnade herr Lovéns anförande om något annat. Även om han har med mycket stor omsorg läst utskottets uttalande, så hade jag så när velat citera ett uttryck från nya testamentet, Filippi fråga: »förstår du ock vad du läser», som kanske vore på sin plats här. Ty när herr Lovén talade om uppehållstillstånd och att sådana icke kontrolleras och utövas med tillräcklig noggrannhet, så är detta en helt annan sak än arbetstillstånd, och man bör för sig klargöra dessa båda olika begrepp, innan man jazzar fram så våldsamt, som herr Lovén nyss gjorde.

Vidare var det tal om bedömning av svenska och utländska orkestrar. Jag har verkligen icke på flera år varit varken på Berns eller Blanchs och är icke förmäten nog att tilltro mig det musikaliska öra, att jag skulle kunna skilja mellan dessa båda etablissemangs orkestrar. Jag har emellertid så pass mycken och gammaldags smak, att jag icke på något vis är någon beundrare av jazzmusik, vare sig från svenska eller ännu mindre utländska orkestrar, som servera densamma. Men om det nu råkar vara så, herr Lovén, att den svenska publiken har så pass förvänd smak, att genom att det anställles några utländska musikanter, som spela jazz, ett nöjesetablissemang kan drivas och därigenom ett mycket stort antal vaktmästare och andra, hela övriga personalen, kan bli sysselsatt i stället för att etablissemang nedläggas, så kan det hända, att varken jag eller herr Lovén, om vi vore bestämmande inom socialstyrelsen, skulle vara så där förfärligt protektionistiska bägge två, att vi sade absolut nej till dessa utländska jazzband att komma hit. Jag tar icke ansvaret för socialstyrelsens åtgärd i det fallet, men väl är jag skyldig säga, att starka skäl kunna hava förelegat för socialstyrelsens tillstyrkan, och att de starka omdömen om denna, som här förekommit, kanske icke varit så alldeles befogade. Beträffande de s. k. tyrolermusikanterna, som jag endast ryktesvis hört omnämnas, och som jag här anförde efter socialstyrelsens ombudsuttalande — vilket får stå för dess räkning — kan det hända, att herr Lovén har rätt, att det till större delen icke varit äkta tyrolare. Det har t. o. m. sagts, att dessa tyrolermusikanter i sitt band hade anställt några svenskar, som därigenom fingo arbete, vilket kanske sannolikt dessa svenska musikanter hade fått vara utan, om de icke fått hjälp av tyrolarna. Det meddelades inom

Ang. ändringar i lagstiftningen om utlännings rätt att här i riket vistas m. m. (Forts.)

utskottet att därigenom att en framstående utländsk musikkonstnärinna fick tillfälle att vistas här inom landet och anföra en musikorkester, kunde flera svenska kvinnliga musikanter erhålla anställning, som de absolut blivit utan i samma stund, som denna utländska anförare icke fått tillfälle att utöva sin konst här i landet, ty förutsättningen för engagemang av kapell var i detta fall berörda konstnärinnas kvalifikationer. Jag rättar mig efter socialstyrelsens uppgifter och kan icke anförda några andra — men om det nu är så, att musikerförbundet har avstyrkt, när även sådana framstående kvinnliga krafter anhöllit att få komma in, då kunde det hända, att ett framgående på den i motionen föreslagna linjen icke skulle vara till gagn vare sig för musikanterna eller för svenska företagare i övrigt.

Sedan måste jag säga ett par ord i anledning av herr Cruses uttalande. Jag fann det nog litet egendomligt och nästan som en sorts nödfallsutväg, att man nu ifrån det hållet tager så fullständigt avstånd, som skedde, från landsorganisationen, och att man tyckes göra gällande, att de olika fackföreningarna skulle befinna sig i en bestämd motsättning till landsorganisationen, eller att sistnämnda skulle förfara så byråkratiskt och så högdraget, att den icke hade ringaste aning om de tankar och stämningar och meningar, som förefinnas inom fackföreningarna. Det kanske är så, herr Cruse, det lämnar jag alldeles därhän, men jag tycker i alla fall, att det förefaller litet egendomligt, att så skulle vara förhållandet.

Men om jag hörde rätt — jag reserverar mig mot hörfel på grund av att jag var upptagen av en kammarledamot, som talade med mig — föreföll det mig, som om herr Cruse gjorde gällande, att det skulle vara en tacknämlig och riktig gärning, därest de talrika personer, som på grund av rasförhållanden och dylikt icke nu hade tillfälle att få arbete eller över huvud icke kunde uthärda i en del främmande länder, kunde beredas uppehållstillstånd i vårt land. Ja, herr Cruse, de siffror, som äro redovisade för utlänningsars arbetstillstånd inom vårt land, skulle säkerligen bli mycket små i jämförelse med de siffror vi finge anteckna, därest alla de eller blott en del av dem, vilka nu på grund av rasförhållanden hava svårt att få sysselsättning inom vissa andra länder, skulle få en fristad här. Och när man slutligen talar om — det var herr Lovén som så gjorde och det var i samband med talet om handelsresandena — att dessa i många fall blott varit maskerade agenter för vissa politiska rörelser, så skall jag tillåta mig att till sist säga, att jag är den förste att stryka under, att man bör se upp med dylikt och man bör låta sig angeläget vara att icke uppehållstillstånd och möjlighet att verka i politisk riktning medgivnas för utlänningsar, som nu hava lust att öva en sådan verksamhet i vårt land, men detta har på intet vis motsagts eller rönt något motstånd från utskottets sida, som ju tvärtom gjort ett yrkande på en bättre kontroll härutinnan.

Vad som här från herrar motionärers sida har anförts har närmast varit, jag höll på att säga, ett tal som är riktat utåt, men som ingalunda träffar utskottet för dess ståndpunktstagande, då vi verkligen gått in för en positiv sådan ståndpunkt, och det träffar icke oss som tagit ståndpunkt icke med hänsyn till hur det synes utåt utan med hänsyn till faktiskt föreliggande förhållanden, som äro av det slaget, att ett framgående efter rent restriktiva linjer ingalunda kommer att gagna svensk företagsamhet eller svenska arbetare, utan skulle tvärtom kunna lända till men och förfång för dessa. Någon motsättning råder icke mellan utskottets ståndpunkt och de reella framställningarna i motionerna, men väl kanske en motsättning mellan det, jag tillät mig förfäktat, och de överord, som här fällts från åtskilliga håll.

Ang. ändringar i lagstiftningen om utlännings rätt att här i riket vistas
m. m. (Forts.)

Herr Lovén: Herr talman! Blott ett par ord. Man gör sig icke skyldig till några överord, därför att man icke kan svälja allt, vad utskottet här kommer med. Jag vill gent emot herr Magnusson i Skövde blott säga det, att om socialstyrelsen begär utlåtande om en utländsk dirigent, som vill komma hit och spela och som därunder vill anställa svenska musiker, är jag alldeles övertygad om, att musikerförbundet komme att tillstyrka denna persons uppehåll och arbete i Sverige. När herr Magnusson vill göra gällande, att jag icke skulle kunna skilja på uppehållstillstånd och arbetstillstånd, så beror det på formuleringen i det brev, som jag uppläste, och däri det mest talades om uppehållstillstånd. Jag kan vidare tala om för herr Magnusson, att ett utländskt kapell, som fick genomrese- och arbetstillstånd under en månad på väg till Oslo, fortfarande är kvar här, fast nu det är ett år sedan detta tillstånd beviljades. Sedan vet jag, att herr Magnusson är mycket mån om vår ungdom i vårt land, men kunna vi icke vara överens om att försöka vänja vår ungdom vid bättre smak och vid den goda musik, som presteras, och icke säga att vi böja oss: därför att ungdomen fått smak för tingeltangel och dylikt, så skola vi se till att det också bjudes dem.

Herr Magnusson i Skövde: Herr talman! Jag är alldeles övertygad om att vi, herr Lovén och jag, kunna mötas i det av honom här sist nämnda hänseendet, men jag är icke övertygad om att vad han har yrkat på skulle på något vis gagna av honom behjärtade syfte, nämligen den svenska musikaliska smakens förädling.

Herr Cruse: Herr förste vice talman! Herr Magnusson i Skövde har alldeles missförstått mitt uttalande angående landsorganisationen. Det får inte tolkas som att förbunden i denna fråga skulle stå i någon motsättning till landsorganisationen. Jag framhöll, att herr Magnussons uttalande, att det rådde ett gott samarbete mellan socialstyrelsen och landsorganisationen, kunde mycket väl vara riktigt, därför att landsorganisationen handlägger icke sådana frågor, utan det göra de enskilda förbunden. Jag tillhör själv landsorganisationens ledning, och om jag hade vetat, att socialstyrelsen endast tar hänsyn till framställningar från landsorganisationen, skulle jag givetvis hava väckt frågan på tal där, men jag utgick från att socialstyrelsen skulle taga hänsyn till sakskäl, från vilken organisation dessa skäl än framfördes. Men jag skall taga fasta på det uttalande, som herr Magnusson har lämnat, och både själv vända mig till och hemställa till andra att gå till landsorganisationen med dessa frågor, om man därigenom kan få beaktande för berättigade synpunkter.

Herr Magnusson i Kalmar: Herr talman! Då jag från början icke trott att det skulle bliva någon debatt i denna fråga, där utskottet ställt sig så välvilligt gent emot motionerna, hade jag ursprungligen icke tänkt deltaga i en sådan, men jag kan icke underlåta att säga några ord med anledning av den debatt som nu förts.

Först vill jag då till herr Lundqvist i Rotebro säga, att jag förvånar mig över att han hållit sina anföranden här, då praktiskt taget hans motion blivit tillstyrkt av utskottet. Jag trodde icke, att motionen från herr Lundqvists sida var ett självändamål, och jag tycker att herr Lundqvist borde tackat utskottet för en välvillig behandling av hans motion.

I utskottet, där vi hade representanter från socialstyrelsen närvarande, som lämnade ingående och sakliga uppgifter rörande handhavandet av denna in-

Ang. ändringar i lagstiftningen om utlännings rätt att här i riket vistas m. m. (Forts.)

vandringslag, fick jag det bestämda intrycket, att från socialstyrelsens sida handlägger man dessa ärenden på ett synnerligen samvetsgrant och sakligt sätt, och det är icke alls på det sättet, som man här gjort gällande, att ett medgivande i varje fall till arbetstillstånd innebär, att en utländsk arbetare intar en arbetsplats och uttränger en svensk arbetare, utan i vissa fall åtminstone, kunde ett sådant arbetstillstånd för en utländsk arbetare innebära också arbete åt svenska arbetare, beroende på vissa omständigheter. Jag tror, att man från motionärernas sida lagt upp hela denna fråga på ett mycket ensidigt sätt, och jag tror, att det vore önskvärt, om man för att bedöma denna mycket komplicerade och mycket svåra frågas handläggning toge del av alla de olika fallens nyansering och de synpunkter, som man borde taga hänsyn till. Då tror jag att man skulle kunna förstå, att socialstyrelsen praktiskt taget icke kunnat handla annorlunda än den gjort vid handläggningen av dessa ärenden.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr förste vice talmannen gav till en början propositioner beträffande det därunder framställda yrkandet om ärendets återförvisande till utskottet för ny behandling, nämligen dels på bifall till berörda yrkande, dels ock på avslag därå; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i den senare propositionen. Härefter blev på herr förste vice talmannens därå framställda proposition utskottets hemställan av kammaren bifallen

§ 5.

Föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 11, angående regleringen för budgetåret 1934/1935 av utgifterna under riksstatens elfte huvudtitel, i vad angår anslaget till allmänna indragningsstaten; och biföll kammaren utskottets däri gjorda hemställan.

Herr talmannen återtog nu ledningen av förhandlingarna.

§ 6.

Vid härpå skedd föredragning av statsutskottets utlåtande, nr 40, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående läroverksadjunkten E. B. Wendins tjänstårsberäkning blev utskottets däri gjorda hemställan av kammaren bifallen.

§ 7.

Ang. anslag till upplysningsarbete för freden.

Härefter förelåg till avgörande statsutskottets utlåtande, nr 41, i anledning av Kungl. Maj:ts under tredje huvudtiteln i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag till upplysningsarbete för freden jämte i ämnet väckta motioner.

Uti innevarande års statsverksproposition hade Kungl. Maj:t under punkten 16 av tredje huvudtiteln, innefattande anslagen till utrikesdepartementet, föreslagit riksdagen att till upplysningsarbete för freden för budgetåret 1934/1935 anvisa ett extra anslag av 15,000 kronor.

I samband med Kungl. Maj:ts förslag hade utskottet till behandling förehått

Ang. anslag till upplysningsarbete för freden. (Forts.)

dels en inom första kammaren av herr *Lindhagen* väckt motion (nr 283), vari hemställts, att riksdagen ville höja anslaget till upplysningsarbetet för freden från 15,000 till 32,000 kronor, särskilt med hänsyn till behovet att bereda icke blott interparlamentariska gruppen utan även övriga enskilda fredsföreningar tillfälle att låta sig representeras vid sina internationella kongresser samt i hemlandet bedriva sådant neutralt upplysningsarbete, som i motionen ifrågasatts;

dels ock en inom andra kammaren av herr *Meyerhöffer m. fl.* väckt motion (nr 184), vari föreslagits, att riksdagen ville avslå Kungl. Maj:ts förslag att till upplysningsarbete för freden anvisa ett extra anslag av 15,000 kronor.

Utskottets hemställan innefattade, att riksdagen måtte, med avslag å de i ämnet väckta motionerna, bifalla Kungl. Maj:ts förevarande framställning.

Vid utlåtandet voro fogade reservationer:

1) av herrar *Bergqvist, N. J. Martin Svensson, Bagge, friherre Lagerfelt, Holmgren, Persson* i Fritorp och *Skoglund*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte med bifall till motionen II: 184 avslå såväl Kungl. Maj:ts förslag som motionen I: 283 rörande anslag till upplysningsarbete för freden;

2) av herr *Hamrin*, som ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å de i ämnet väckta motionerna måtte till upplysningsarbete för freden för budgetåret 1934/1935 anvisa ett extra anslag av 10,000 kronor; samt

3) av herrar *Alexander Nilsson* och *Strindlund*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å ovanberörda motioner måtte till upplysningsarbete för freden för budgetåret 1934/1935 anvisa ett extra anslag av 2,500 kronor.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid anförde:

Herr Holmgren: Herr talman! Det är egentligen rätt eget, att frågan om freden och arbetet för freden skall vara en stridsfråga, men det är faktiskt så. År efter år slåss vi ju här i kammaren om det här jämförelsevis obetydliga anslaget till upplysningsarbete för freden, men vi slåss icke så mycket om beloppet som fastmera om det principiella i frågan.

När det här anslaget på sin tid introducerades uti riksstatens tredje huvudtitel, var det som följd av en motion, i vilken man påyrkade icke mindre än 100,000 kronor för ändamålet. Resultatet blev 32,000 kronor, som utav 1930 och 1931 års riksdagar beviljades, men redan 1932 började man på att sansa sig litet, och man skar ned anslaget till 25,000 kronor. Fjolårets riksdag beviljade 15,000 kronor, av vilket belopp lejonparten eller 9,000 kronor gavs till informationsbyrån för fredsfrågor och mellanfolkligt samarbete. Resten distribuerades på ett halvt dussin andra händer.

Den tid, som gått, sedan det här anslaget kom till, har ytterligare befastat den uppfattning, som jag hade redan från början, att det här anslaget ganska träffande kan karakteriseras med Mr Pickwicks i Pickwickklubben bekanta uttryck. Jag skall icke här återge det, men jag vill för att icke bli missförstådd fästa kammarens uppmärksamhet på att, när jag talar så, så avser jag anslagstiteln och ingalunda den majoritet, som här i kammaren voterat anslaget.

Det upplysningsarbete, som vi nu få för de här 15,000 kronorna, och som vi förut fått för de 32,000 kronorna, har faktiskt under den gångna tiden

Ang. anslag till upplysningsarbete för freden. (Forts.)

icke fört oss en millimeter närmare världsfreden, och det är ju självklart, att jag med den inställning, jag har i den här frågan, icke kan gå på annat än rent avslag. Såsom detta anslag använts, håller jag före, att det snarare är till skada för fredsarbetet än till gagn för detsamma. Huvudbeloppet 9,000 kronor går, som jag nyss framhöll, till byrån för fredsfrågor och mellanfolkligt samarbete. Den använder beloppet på så sätt, att den utger en tidskrift, som heter Mellanfolkligt samarbete och dessutom levererar den pressmeddelanden till den svenska pressen.

Jag har för min del läst en hel del utav tidskriften Mellanfolkligt samarbete, och jag har i denna tidskrift funnit många artiklar, som varit väl skrivna, moderata i tonen och utomordentligt bra i övrigt. I synnerhet har jag fäst mig vid ett par, signerade av två av herrarna här i kammaren, nämligen herrar Vougt och Erlander, som jag funnit vara alldeles utmärkta, ifall de nu sätta något värde på en betygssättning från min sida. Men det finns ju dessutom artiklar, osignerade, som gå under rubriken internationell orientering, och jag måste om dem säga, att visserligen kan man finna enstaka värdefulla saker även däribland, men hela den ton, som genomgår de där uppsatserna, är enligt min mening icke lämplig. De äro icke hållna i den lidelsefria ton, som man borde kunna fordra bara av direkt internationell hövlighet, en ton, som man kunde ha rätt att kräva, som som borde vara *conditio sine qua non* för att få statsunderstöd. Jag kan icke säga, att tonen är på något sätt grov i de där artiklarna, men den antityska inställningen är så i dagen framträdande, att man icke kan underlåta att reagera däremot. Även om således åtskilligt av värde kan finnas i den här tidskriften, det vill jag ingalunda förneka, är ju därmed icke alls sagt, att den därför förtjänar att få statsunderstöd. Det skulle ju kunna leda till de allra mest beklagliga slutsatser och konsekvenser.

Jag har gått igenom de pressmeddelanden, som sänts ut till presen under år 1933, och jag måste säga, att större delen av dem icke äro hållna i den objektiva ton, som man har rätt att kräva. De äro påtagligen färgade utav den indignation som redaktionen hyser gentemot den regim, som för närvarande är rådande i Tyskland.

Jag skall tillåta mig taga ett exempel här och läsa upp för kammaren vad som sålunda skickas ut till den svenska pressen:

»*Allmän värnplikt införes på omvägar i Tyskland. Studenterna tvångsövas.* Tyskland synes så småningom åter bli ett värnpliktsland, i strid mot fredsfördragets bestämmelser. En början sker, efter allt att döma med studenterna vid universitet och högskolor. I allt större utsträckning tvingas de att ta del i den s. k. värnsporten, Wehrsport, vilken inte har med sport i vanlig bemärkelse att göra, utan är en rigorös militär träning. Värnsportkurserna ledas av särskilt kvalificerade studenter, under lördagar och söndagar, week-ends, varvid ungdomarna inkvarteras i riksvärnets baracker eller på egna lägerplatser. Den obligatoriska karaktären av dessa kurser framgår med önskvärd tydlighet av bl. a. en hemlig grupporder inom Berlin-Brandenburg-gruppen av den 16 juni d. å. Enligt denna order, som är grundad på en instruktion, utfärdad av den preussiske kultusministern Rust, äro alla studenter i Preussen skyldiga att under sin första och andra termin delta i den tyska studentkårens värnsportkurser. För detta ändamål skola dessa studenter beredas tillfälle härtil, likaledes äldre studenter, i den mån dessa behövas som instruktörer. Värnsporten överakas av lokala organisationer, s. k. värnambetsverk, Wehrämter, och uppges vara så sträng, att många elever finna den nära nog outhärdlig.»

»En detaljerad rapport över en typisk weekendövning, skriven av en delta-

Ang. anslag till upplysningsarbete för freden. (Forts.)

gare, har kommit i händerna på The Manchester Guardian. Den är så pass uppseendeväckande och belysande, att densamma torde kunna påräkna intresse även av svenska läsare. Se här några utdrag.»

»Sextonhundra studenter i två detachement om vardera 600 ilastas å järnväg vid Potsdamerstationen i Berlin lördag middag kl. 12. Varje detachement är delat i 4 sektioner om 2 hundramannagrupper om vardera 10 grupper. Officerarna äro studenter, som utbildats i särskilda kurser under ledning av riksvärnet.»

»Sedan det reserverade tåget anlänt till sin bestämmelseort, ha studenterna att marschera i fyra timmar, innan de nå barackerna, där riksvärn och svart-skjortor (S. S.) också äro inkvarterade. De slänga sitt bagage i barackerna och marschera därpå till exercisfältet, varest de få en timmes militär drill. Så följa terrängövningar, varunder de instrueras om hur de skola bära sig åt, om de utsättas för kulspruteeld, artilleriöld, flyganfall o. s. v. Disciplinen är utomordentligt sträng.»

»Sedan marschera avdelningarna — alltjämt under obligatorisk sång — tillbaka till barackerna, där avdelningscheferna hålla kritik över dagens övningar. Så serveras te. Och man går till sängs. D. v. s. bäddar och madrasser finns endast för officerarna. Men innan dess har man att repetera de sånger, som skola sjungas följande dag. Det släcks kl. 10 e. m. Alla somna med det samma av utmattning.»

»Vid midnatt purras studenterna. Somliga av dem kunna knappt stå på fötterna på grund av sårskador. Efter en timmes marsch börja nattliga stridsövningar. Omkring kl. 5 på morgonen återkommer man till kvarteren, denna gång utan sång för att inte störa riksvärns- och S.S.-officerarna. Alla insomna utan att klä av sig.»

»Redan efter en och en halv timme, kl. 6.30, går reveljen. Det finns en enda pump för alla de 1,600, och de flesta få intet vatten. Det finns knappt något att äta före frukost, och kaffet är så dåligt, att många hålla ut det i trots av sin törst och föredra en klunk vatten från en smutsig damm ett stycke ifrån. Drillen från föregående dag upprepas. Raskheten minskas märkbart till följd av trötthet och skavsår. Bestraffningar hagla. De unga soldaterna återvända till barackerna vid middagstid, 'förande ett oväsen, som skall föreställa sång'.»

»Efter en timmes lunch, varunder en major i reserven håller ett föredrag av exakt samma innehåll som vid föregående tillfällen, är det en halv timmes rast. Därefter börja fälttjänstövningarna igen och pågå till kl. 2 e. m., men t. o. m. officerarna äro nu utpumpade, och täta mellanlägg av mindre ansträngande arbete, såsom samlingsrörelser, göras. Man återvänder till lägret kl. 5 e. m.»

»Det bjuds inte på något reserverat tåg tillbaka till Berlin. Ståplatser. Många studenter svimma av överansträngning. Man anländer till huvudstaden kl. 7.30, vilket är tre timmar tidigare än vanligt.»

»Så långt den ifrågavarande rapporten, som låter otrolig.»

Man behöver ju icke mycket känna till utbildningen av den tyska militären för att begripa, att det här icke hänger rätt samman. Man utbildar icke världens främsta soldater genom att hålla pojkar i träning under 20 timmar natt och dag. Det blir inget gott resultat på den vägen.

Artikeln slutade emellertid med en mycket förnuftig reflexion, nämligen att rapporten låter otrolig, och jag tror, att det är en reflexion, som vi nog gjort redan allesammans här i kammaren.

Men kan man verkligen kalla en sådan artikel för upplysningsarbete för freden? För min del har jag klart för mig, att upplysningsarbete består i att meddela fakta. När nu denna redaktion själv anser rapporten vara otrolig,

Ang. anslag till upplysningsarbete för freden. (Forts.)
skall den väl icke distribuera den till den svenska pressen. För min del betraktar jag en sådan där uppsats helt enkelt såsom en propaganda mot den rådande regimen i ett land, med vilket vårt land står i vänskaplig förbindelse. Jag håller före, att ingen här i kammaren åtminstone kan påstå, att de fredliga förbindelserna mellan Sverige och Tyskland på något vis främjas genom en historia sådan som den, jag tillåtit mig att här föredraga. Och det här skall man sålunda kalla upplysningsarbete för freden! Jag får säga, att jag skulle lika kraftigt reagerat, om dessa artiklar i stället avsett landet Ryssland, ty enligt mitt förmenande skall en statsunderstödd institutions egen publikation låta sig angeläget vara att på det mest taktfulla sätt uppräda gentemot de länder, med vilka vårt land står i gott samförstånd. Så mycket starkare krav härutinnan borde man väl ställa på en publikation, vilken finansieras av statsmedel, som gå under anslagstiteln upplysningsarbete för freden.

Nu vill jag verkligen också framhålla, att jag tror, att de här publikationer icke ha åstadkommit en så stor skada, som de möjligen eljest skulle ha gjort. Förhållandet är nämligen det, att för närvarande distribueras dessa pressmeddelanden till 15, säger 15, tidningar i vårt land. Jag vet icke hur många tidningar vi ha här i landet, men 15 är nog icke någon större del av den svenska pressen. I den majoritet, som här i denna kammare är efter år voterat detta anslag, finns det åskilliga tidningsmän — jag vet icke, hur många de äro, om de äro flera eller färre än 15 — men innan vadhållningslagen går igenom, skulle jag nästan vilja hålla vad om att icke ens alla de tidningar, vilkas representanter här votera anslaget, gjort så mycket för saken att de abonnerat på dessa pressmeddelanden. Jag måste säga, att det är förvånansvärt, om man under sådana omständigheter verkligen kan säga, att det är ett statsintresse att understödja den här trafiken. Våra beskickningar i utlandet äro bra mycket bättre ägnade att tillvarata de fredliga förbindelserna mellan vårt land och främmande länder och att utveckla dessa förbindelser, därest beskickningarna förestås av personer, som med erfarenhet och kunskaper förena ett förbindligt och tillgängligt väsen.

I dessa tider, när man med ljus och lykta söker efter pengar för att kunna finansiera vår budget, när man har över nog med arbetslösa i hela landet, tycker jag verkligen, att man kan använda de 15,000 kronorna bättre än genom att investera dem i en sådan här upplysningsbyrå, som lämnar ett så pass magert utbyte, som vad här är fallet.

Herr talman, jag yrkar avslag på utskottets hemställan och bifall till den av herrar Bergqvist m. fl. vid utskottets betänkande fogade reservationen.

I detta anförande instämde herrar *Persson* i Fritorp, *Bengtsson* i Kullen, *Sandström*, *Meyerhöffer*, *Nilsson* i Antnäs och *Brännström*.

Herr **Törnkvist** i Karlskrona: Herr talman! Den föregående ärade talaren meddelade, som ju också är känt för kammarens ledamöter, att han alltifrån första gången det var tal om att på riksstaten uppföra ett anslag för upplysningsarbete för freden har varit bestämd motståndare till att något sådant skedde, och att under årens lopp ingenting har inträffat, som kunnat förändra denna hans ursprungliga inställning till frågan.

Efter en sådan upplysning torde det ha varit ganska onödigt att med den exempelsamling, som han företedde, söka visa upp att anslaget använts oriktigt. Man kunde ju mycket väl med stöd av deklarationen förstå, att han själv bär inget ansvar för hur detta anslag användes, d. v. s. i så måtto får man ju säga, att han bär ansvar i det att han som riksdagsman står lika ansvarig mot skattebetalarna som vi andra, när det gäller att avgöra hur

Ang. anslag till upplysningsarbete för freden. (Forts.)

skattebetalarens medel skola utportioneras, men i själva verket torde besväret att motivera hans ståndpunktstagande varit onödigt, och han kunde följt den gamla goda tradition, som jag tror han varit med om att introducera här i kammaren vid behandling av bland annat detta anslag nämligen att inte diskutera utan bara votera.

Jag finner knappast, herr talman, anledning att säga annat i fråga om de exempel, som den föregående talaren drog fram, än att hänvisa till att riksdagen efter en ganska häftig strid för ett par tre år sedan överlämnade åt Kungl. Maj:t rättighet att fördela det av riksdagen anvisade anslaget till upplysningsverksamheten för freden. Det tillkommer sålunda Kungl. Maj:t att övervaka, att den fördelning, som sker i fråga om verksamhetens utövande motsvarar vad regeringen anser vara rimligt och i överensstämmelse med riksdagens och regeringens synpunkter.

Följaktligen borde, därest det kunde finnas fog för anmärkningar mot något institut eller någon förening, som har fått del av detta anslag, regeringens uppmärksamhet riktats på den saken. Därmed har jag icke vänt mig emot den allmänna kritik, som den föregående ärade talaren uppenbarligen ansett tillbörligt att leverera mot verksamheten i fråga. Jag vill icke för min del, herr talman, uti nuvarande läge taga informationsbyrån i försvar. Jag vill icke heller taga någon annan i försvar, som fått del av anslaget. Jag hoppas nämligen, att regeringen övervakar, att riksdagens synpunkter beaktas, och att regeringens egna synpunkter beaktas, när det gäller anslagets användning.

Principiellt måste jag också liksom den föregående ärade talaren förvåna mig över att detta anslag till upplysningsverksamhet för freden kunnat framkalla krigsstämning i kammaren. Det brukar i samband med ett annat anslag, som vi då och då ha att behandla i kammaren, sägas, att det är ensidiga synpunkter, som dikterat ståndpunktstagandet på den motsatta sidan. Nu kan man ju utan vidare i fråga om fredsanslaget slå fast, att det är en fullkomlig ringräkning efter allsidiga linjer emot detta anslag. Jag är övertygad om att det fattas position fullkomligt reflexionslöst. Jag säger detta, ty, vilket intresse kan egentligen skadas av att staten officiellt erkänner vikten av att människorna få sinne för fredsstämningar? Vilket statsintresse kan kränkas av att det lämnas ett sådant anslag? Det inkräktar icke på den stora allmänna nationella frågan om rikets självständighet och försvar, men det kan vara ett statsintresse utav allra högsta dignitet blott det, att man erkänner, att staten också har ett intresse av att folk får göra sig bekant med fredsstämningar och inse, att fredsstämningar också äro legala stämningar och ådagalägga legala tänkesätt.

Jag tycker inte ens min ärade granne såsom gammal krigare — gunås eller jag kan gärna säga »gudskelov» i fredstid — borde ha något att invända mot att detta anslag uppföres och att det uppföres även i fortsättningen för de syften, som det har varit avsett att tjäna redan ifrån början.

Nu göres, herr talman, ett ytterligare försök att skära ned anslaget ifrån 15,000 kronor genom en reservation i betänkandet, som föreslår, att anslaget skulle sättas ned till 10,000 kronor. Jag skulle tro, att det yrkandet närmast syftar på att ge en prickning åt visst håll, en prickning åt en institution, som fått med utav det under förra riksdagen beviljade anslaget. Det är ju också ganska tydligt uttalat i reservationens motivering. Det kunde väl vara rimligt — åtminstone för den, som har varit med om under årens lopp att säkerställa, att ett anslag för fredsarbetet upptages på tredje huvudtiteln — att skydda själva anslaget under hänvisning till att det må bli Kungl. Maj:ts sak att se till att vederbörande, som få del av pengarna, icke missbruka dem. Man

Ang. anslag till upplysningsarbete för freden. (Forts.)

kan ju uttala t. ex., att det kan vara för mycket att ge åt en enda institution 9,000 kronor av 15,000 kronor. Det kan man uttala, men jag tror icke det är klokt att man säger, att alldenstund en institution har fått 9,000 kronor och bör ha mindre, så skära vi ned anslaget i en grad, som svarar emot förhållandet mellan vad den institutionen fått och vad den borde ha fått, ty sannerligen man kan säga, att riksdagen ger den tribut, den bör ge, till denna verksamhet genom att anslå endast 15,000 kronor. Riksdagen gav ett par år i följd 32,000 kronor, och när anslaget nedskrevs från 32,000 kronor till 25,000 kronor motiverades det med statsfinansiella synpunkter och brist på medel till statsregleringen. Likalydande var motiveringen när anslaget ytterligare skars ned från 25,000 kronor till 15,000 kronor. Det har stannat där nu. Det synes mig vara en riktig gärning för dem, som under åren velat hålla detta anslag vid ett rimligt belopp, att icke ytterligare medverka till att klippa ned anslaget.

Med detta, herr talman, skall jag för min del be att få hemställa om bifall till utskottets förslag.

Herr Strindlund: Herr talman! Den föregående talaren nämnde, att man här borde ge ett rimligt anslag. Ja, vilket belopp är väl i detta fall rimligt? Begreppet rimligt må ju om någonsin vara ett relativt begrepp just i detta fall. Jag tror icke heller, att om man vill avgöra vad som i denna fråga är rimligt, man kan göra detta, om man bara tar detta anslagskrav fristående för sig. Man bör ställa detta anslag i förhållande till andra lika berättigade och rimliga anslag.

Jag har vid detta betänkande jämte herr Nilsson i Fredriksfält fogat en reservation, uti vilken vi tillstyrkt ett anslag av 2,500 kronor. Vad ha vi då för motivering för detta vårt ståndpunktstagande? Jag vill erinra om, att i föregående års statsverksproposition fanns refererat ett yttrande av besparingsnämnden, däri nämnden på tal om detta anslag framhållit, »att därest besparingsåtgärder skulle vidtagas, som medförde indragning av statliga institutioner, konsekvensen syntes fordra, att anslag till enskild förening och därmed jämförligt ändamål som regel också upphörde. Med hänsyn härtill har nämnden ej velat förorda åskande av högre anslag än 2,500 kronor, avsett att utgå som anslag till Svenska föreningen för Nationernas förbund.» Det var med denna motivering, som jag vid mitt ståndpunktstagande i denna fråga förra året uti statsutskottet yrkade på anvisandet av enahanda belopp, som jag nu föreslagit.

Jag skulle också, herr talman, strängt taget kort och gott kunna hänvisa till vad jag yttrade vid denna frågas behandling här i kammaren i följd, därvid jag påpekade, hurusom vi fått göra betydliga nedskärningar och i flera fall fullständiga indragningar av anslag, som enligt min uppfattning varit betydligt mera trängande än vad förhållandet med detta anslag kan anses vara. Jag erinrade då om anslag, som voro borttagna under femte huvudtiteln, såsom till uppförande av bostäder för provinsialläkare — ett anslag som ännu icke kommit tillbaka — och vidare om bidrag för uppförande av hem för kroniskt sjuka etc etc.

När jag vidare vet, att vi i år få nagelfara de olika huvudtitlarna för att kunna snåla in något mindre belopp än här och än där på anslag till ändamål, som jag förmodar enligt de flesta kammarledamöternas uppfattning äro berättigade till bidrag framför det, som vi nu behandla, och då de ekonomiska förhållandena icke äro bättre nu än de voro när granskningsnämnden avgav sitt yttrande anser jag mig kunna med full rätt fortfarande stå kvar på den ståndpunkt, som jag i följd förfäktade.

Ang. anslag till upplysningsarbete för freden. (Forts.)

Under huvudsaklig hänvisning till vad jag vid fjolårets debatt yttrade i denna fråga, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr **Lindberg** i Umeå: Herr talman! Jag har icke för avsikt att förlänga denna debatt med något långt tal. Jag uppkallades emellertid av herr Holmgrens anförande. Jag ber att få säga, att detta anförande på intet sätt förvånade mig, därför att det genomdades av just de knektsynpunkter, som man kunde vänta från det hållet. Det är ju ett känt förhållande, att enligt herr Holmgrens och hans meningsfränders uppfattning finns det icke något annat effektivt medel att komma till rätta med krig än militära rustningar. Det är alldeles naturligt, att herr Holmgren på grund av denna sin uppfattning riktar sig emot alla strävanden, som gå ut på att finna andra vägar för att upprätthålla freden i världen och emellan nationerna än de militära rustningarna. Det skulle egentligen vara intressant att få höra herr Holmgren här inför kammaren ge till känna, vilken fredspropaganda han överhuvud taget kan godkänna.

Jag har något följt med informationsbyråns för fredsfrågor verksamhet, och jag må säga, att om något kan anmärkas mot denna byrå, så är det, att den varit mer objektiv än som kanske varit nyttigt ur ren agitationssynpunkt. Vad särskilt beträffar tidskriften Mellanfolkligt Samarbete, så må jag säga, att den som kan rikta nåra anmärkningar emot den tidningen, han kan i varje fall icke göra det ur objektiva synpunkter. Men jag förstår mycket väl, att herr Holmgren måste vara missnöjd med den fredspropaganda, som räknar med andra medel än de militära maktmedlen, en propaganda av sådan natur att militärväsendet, därest denna propaganda vinner allmänna förståelse, måste maka på sig.

Herr talman, jag har ingenting att tillägga. Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Andersson** i Stockholm: Herr talman! Jag har egentligen begärt ordet endast för att ge en motivering för den ståndpunkt, som jag och mina kolleger komma att inta vid den förestående voteringen. I detta avseende kunde det räcka med att hänvisa till vad vi tidigare anförte vid behandlingen av denna fråga.

När det emellertid här talas om anslag för bedrivande av upplysningsverksamhet för freden, är det väl ändå så — om vi skola försöka se någorlunda objektivt och icke alltför verklighetsfrämmande på detta spörsmål — att dem, som kunna sägas på något sätt medverka till krigs uppkomst, kunna vi icke på något sätt påverka med det anslag, som vi här äro i färd med att bevilja, eller, som herr Lindberg i Umeå säger, på andra vägar för att upprätthålla freden, och freden kommer sålunda icke att en dag längre upprätthållas, därför att man beviljar dessa 15,000 kronor; herr Lindberg tror det inte, och ingen annan av kammarens ledamöter tror det heller. Vi bevilja i år väl något mellan 120 och 130 miljoner kronor för militära ändamål, och så bevilja vi 15,000 kronor till upplysningsverksamhet för freden. Nog är det väl ändå en ganska stor disproportion mellan dessa anslagssummor för att man skulle tro, att den senare har någon som helst betydelse. Jag är ganska förvissad om, att de, som man kan säga, ha något med en sådan verksamhet att göra, att den leder till krigsutbrott, icke handla på grund av okunnighet utan på grund av andra omständigheter. I den mån de militära intressena spela in på något sätt, icke är det väl någon av kammarens ledamöter som tror, att, om vi också anslöge dessa 15,000 enbart till upplysningsverksamhet för freden bland kam-

Ang. anslag till upplysningsarbete för freden. (Forts.)

marens militära ledamöter, ens dessa skulle bli mera fredsvänliga för det, ty jag är förvissad om, att icke ens detta skulle kunna åstadkommas.

Det är ingenting annat än en gest, som man här gör, och den tycker jag är tämligen meningslös. Det förhåller sig nämligen så, att detta anslag icke delas ut till sådana sammanslutningar, som bedriva en upplysningsverksamhet som kan gagna freden, utan detta anslag är förbehållet sådana där institutioner, som bedriva en sådan upplysningsverksamhet, som till och med herr Holmgren är beredd ge sitt erkännande, en upplysningsverksamhet, vars karaktär framgår av den artikel, som han här refererade. Ja, det är dylika institutioner, som få del av detta anslag, men de, som bedriva någon propaganda för freden eller driva en sådan verksamhet, som kan gagna fredliga ändamål, få ingen del därav, och för den skull, herr talman, betrakta vi det såsom någonting fullkomligt meningslöst att bevilja något sådant här anslag. Det kan möjligen tjäna till att lura en del människor att ge sig sken av att vara fredsvänner, men detta tycker vi är meningslöst, och därför komma vi att yrka avslag på detta anslag, men icke med den motivering, som man från högerhåll anfört i frågan.

Herr Meyerhöffer: Herr talman! Jag har icke begärt ordet för att, som herr Lindberg uttryckte sig, anföra några knektsynpunkter på denna fråga. Jag tycker snarare, att det efter herr Lindbergs ganska irriterade anförande kunde behövas några fridstoner, och det var därför jag begärde ordet. Jag har nämligen här liksom många andra gånger märkt, att det inte finns något ämne, som kan sätta sinnena så i brand som fredsfrågan, och detta gäller icke bara här i riksdagen. Jag minns, att när jag i min vilda hembygd första gången blev hotad till livet, så var det vid ett fredsmöte. Det var icke en sillénkommunist som gjorde det och icke heller var det någon representant för den politiska ytterlighetsriktning, som jag säges representera, utan det var en person som höll ett offentligt fredsföredrag.

Jag vill för min del säga, att när vi komma till en propaganda av den art, som kommendör Holmgren här illustrerat, när man talar om att militär träning skulle gå till på det barocka viset, att man håller på med utbildning i 20 timmar i ett sträck, så visar detta, att den som skriver något sådant är en fullkomlig analfabet på området, ty detta strider fullständigt emot vad varje idrottsman numera vet om fysisk träning. Och när man vidare talar om sådana saker som stodo i referatet, nämligen att samlingsrörelser höra till de mindre ansträngande övningarna, så vill jag påpeka, att det finns en hel del folk, som brukar anmäla oss yrkesmän för militieombudsmannen, när vi använda sådana mindre ansträngande övningar. Detta är ju en propaganda av en art så koncentrerat ovederhäftig, att den ur saklig synpunkt sett aldrig någonsin kan överträffas.

Vi tro icke, att dessa 15,000 kronor påverka freden vare sig i den ena eller den andra riktningen. Herr Lindberg fick ju i sitt mycket kritiska anförande tillfälle att driva en linje som han följt, nämligen den rent antimilitära propagandans, men om man nu anser, att staten bör bevilja miljonbelopp för försvarsändamål, så bör man väl icke samtidigt anslå belopp, som direkt motarbета dessa.

Det är ur dessa synpunkter, herr talman, jag tillåter mig yrka bifall till reservationen.

Herr Eriksson i Stockholm: Herr talman! Kammarens ledamöter finna ju att den förnämste förespråkaren för reservationen, som yrkar avslag på detta betänkande, är en kommendör, och att den främste förespråkaren för

Ang. anslag till upplysningsarbete för freden. (Forts.)

den motion, som är väckt i ämnet, är en kapten. Jag tycker att bara den omständigheten, att man här kan åberopa dessa titlar, borde stämma kammaren för ett bifall till utskottets förslag.

När emellertid, herr talman, reservanternas talesman stod här uppe i talarstolen, så slutade han sitt anförande med att tala om alla de vedermödor vi ha i år för att knäpa ihop budgeten, och han menade sålunda, att det skulle väsentligen hjälpa oss i dessa våra svårigheter, om vi kunde spara de 15,000 kronor, varom det här är fråga. Olyckligt nog för den ärade talaren har emellertid här i dag delats statsutskottets utlåtande nr 43, av vilket kammarens ledamöter finna, att vid punkt efter punkt samme talare har varit med om att förorda högst avsevärda förhöjningar utöver vad Kungl. Maj:t föreslagit i budgeten. Det är sålunda i dag, när vi ha att behandla statsutskottets utlåtande nr 41, som han anser att man skall pruta 15,000 kronor för att lätta på budgeten. Men när vi om lördag komma att behandla statsutskottets utlåtande nr 43, få vi från honom höra helt andra toner. Jag tycker, att man kunde vara litet grand konsekvent i sitt ståndpunktstagande och icke använda sådana argument, som den ena gången peka åt det hållet och den andra gången åt ett annat.

Emellertid uppehöll sig herr Holmgren huvudsakligen vid en av de institutioner, som kommit i åtnjutande av detta anslag, nämligen informationsbyrån för fredsfrågor och tidskriften *Mellanfolkligt Samarbete*. Det var ju ur dess publikation och pressmeddelande han läste upp. Jag vill emellertid fästa uppmärksamheten på, att det anslag varom här är fråga icke utgår enbart till denna byrå, utan att det utgår även till andra föreningar, visserligen med mindre belopp, men dock till föreningar, som sålunda icke alls kunna bli föremål för den kritik, som kommandör Holmgren här levererade. Emellertid måste jag säga, att jag, som har det otacksamma värvet i förhållande till mina åsikter att sitta på statsutskottets första avdelning och där deltaga i behandlingen av de stora anslagsbelopp till militära ändamål, som där förekomma, tycker, att det för mig vore en lisa i denna bedrövelse, om man kunde behålla detta anslag på 15,000 kronor till upplysningsarbete för freden. Jag menar, att det är inte allenast de förhållanden som herr Holmgren talade om, som i denna fråga ha betydelse, utan det är av vikt att det finns organisationer, som arbeta för freden och som i detta sitt arbete söka kontakt med liknande organisationer i utlandet. Den samvaro mellan representanter från olika nationer, som kan bli en följd av detta arbete, det är den saken som är värdefull för fredsarbetet. Vad som i vårt handlande så många gånger är en fara för samförståndet mellan nationerna är ju den omständigheten, att man utmålar representanter för andra nationer som individer av annat slag än vi själva och på så sätt uppammar en känsla av misstämning. Men när man kommer ut i världen och får se, att dessa människor äro fullkomligt lika som vi, tänka fullkomligt lika som vi och handla fullkomligt lika som vi, då tror jag, att förståelsen för det mellanfolkliga samarbetet växer. Och jag tror, att det ifrågasatta anslaget är ett led i detta arbete.

Även om jag erkänner, att dessa 15,000 kronor i och för sig icke mura upp någon varaktig fred i världen, anser jag i alla fall, att beloppet tjänar ett gott ändamål, och det är därför jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr förste vice talmannen *Bengtsson* instämde häruti.

Herr **Holmgren**: Herr talman! Den ärade talaren på Norrlandsbänken riktade till mig den frågan, vilken fredspropaganda jag kan godkänna. Jag

Ang. anslag till upplysningsarbete för freden. (Forts.)

skall gärna tillfredsställa hans nyfikenhet i det avseendet. Enligt min mening bör en kraftig fredspropaganda bedrivas inom stormakterna. Kunnat vi få dem att avrusta, skall jag för min del icke vara den siste att votera avrustning även för vårt lands del. Men så länge man icke ser några tendenser i sådan riktning hos stormakterna, är det vår oavvisliga plikt att hålla oss beredda på alla de eventualiteter i avseende å krigiska förvecklingar, som lätt kunna inträffa.

Herr Sandberg: Herr talman! Under debatten har det riktats kritik mot det arbete, som utföres av informationsbyrån, och herr Holmgren anförde ett exempel på en något tvivelaktig upplysning, som skulle ha lämnats därifrån. Jag skall icke yttra mig om informationsbyråns arbete i vidare mån än att jag vill omvittna, att jag för min del med intresse följt med den tidskrift som byrån utger. Det är en publikation, som heter Mellanfolkligt Samarbete, och i likhet med vad herr Lindberg framhöll nyss vill jag påpeka, att mitt intryck av tidskriften i fråga varit, att den sökt på ett mycket objektivt och sakligt sätt ge upplysning om fredsarbetet och om de internationella förhållandena. Om nu anslaget, såsom man här föreslår, skulle kraftigt beskäras, skulle detta kunna tänkas leda till, att den nämnda tidskriften icke längre kan utkomma, något som jag skulle på det allra livligaste beklaga. Helt säkert är det en känsla, som är allmänt förhärskande, att det vore en stor skada, om denna den enda publikation av den art det här är frågan om, en publikation som jag tror man kan säga hålles på ett högt plan, inte mer skulle kunna utkomma. Det är av värde, att det arbete, som utföres genom tidskriften och genom byrån i övrigt, får fortsätta. Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Fru Östlund: Herr talman! Jag tycker verkligen det är ynkedomsskäl man kommer med, när man yrkar avslag på detta jämförelsevis obetydliga anslag. Här frågar herr Andersson i Stockholm och herr Meyerhöffer så överlägset, vad dessa fattiga 15,000 kronor skola kunna betyda för fredens sak. Ja, om det bara vore dessa 15,000 kronor, som skulle bära upp allt fredsarbetet, då skulle jag hålla med om att det vore rätt meningslöst. Men allt det uppofterande, frivilliga arbete, som dessa människor lägga ned, som bära upp fredsarbetet, är icke det något värt, och är det icke värt att stödja, om det än är med ett så litet anslag som 15,000 kronor? Vi som ännu tro på fredligt samarbete i världen och som tro, att det är lämpligt, möjligt och aktningssvärt att försöka arbeta för att detta skall främjas, vi anse, att det minsta riksdagen kan göra är att visa sin uppskattning av att det finns människor, som förmå hålla tanken på samarbete uppe.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Med fru Östlund förenade sig fru Nordgren och fru Eklund.

Herr Meyerhöffer: Herr talman! Jag undrar, om icke herr Eriksson förenkla det hela rätt mycket i sin argumentering. Han bad kammaren fatta ståndpunkt i denna fråga med hänsyn till de titlar herr Holmgren och jag bära! Men herr Eriksson har ju varit med länge nog för att veta, att det var ett gammalt demokratiskt krav man tillmötesgick, då man genomförde, att här i denna kammare icke skulle finnas titlar utan att vi samtliga här av mankön skulle heta »herr». Därför, herr Eriksson: se bort från titelfrågan och lägg sakliga synpunkter på spörsmålet! Om herr Eriksson gör

Ang. anslag till upplysningsarbete för freden. (Forts.)

det, tror jag, att han mycket snart kommer att inse, att det är han själv som faller offer för den beskyllning, han riktade mot oss om bristande logik. Här har herr Holmgren anfört ett skolexempel på hur man hetsar upp stämningen mot en viss nation med en artikel, i vilken det icke finns ett uns av sanning — så till den grad ovederhäftig är artikeln i fråga. Sådant sätter herr Eriksson i samband med det tal man för om samförstånd mellan nationerna! Artikeln har ju tvärtom en helt annan innebörd; den är av rent het-sande natur.

När jag nu gör några korta erinringar gentemot herr Sandberg och fru Östlund, vill jag först säga, att det är mycket svårt att överhuvud taget bemöta dem, då diskussionen genom deras yttranden kommit över helt på känsloplanet. Till skillnad från herr Sandberg har jag, som även i rätt stor utsträckning följt med den enligt min åsikt ganska makabra tidskrift, som underhålles av staten med 9,000 kronor årligen, funnit, att den på ett alldeles sällsynt sätt brustit i fråga om objektivitet och vederhäftighet. Min inneboende militära courtoisie förbjuder mig egentligen att svara fru Östlund, allra helst då hon gör gällande, att det är med ynkedomsskäl jag uppträder och att jag därvid befinner mig i samma predikament som herr Andersson i Stockholm. Men jag vill bara säga till fru Östlund, att det är uppfattningen, att icke det allra ringaste vinnes för fredens sak genom detta anslag, som här motiverat mitt ståndpunktstagande.

Ifrågavarande tidskrift har däremot lyckats åstadkomma en viss förargelse, och det kanske kan vara värt 15,000 kronor, att vi bli förargade en smula. Men då bör anslaget gå under en helt annan benämning än fredspropaganda.

Herr Molander: Herr talman! Genom herr Holmgrens uppläsning av en artikel i den tidskrift det här var fråga om, en artikel, som väl var tagen ur en mycket känd, för att icke säga världstidning, har diskussionen i någon mån kanske kommit att röra sig om saker, som icke direkt höra till själva ämnet. Det har emellertid ifrågasatts av de representanter för det svenska försvarsväsendet, som här yttrat sig, den ene representerande marinen och den andre armén, att de uppgifter beträffande övningar och dylikt, som förekommo i den upplästa artikeln, skulle vara alldeles uppåt väggarna ovederhäftiga. Nu har ju herr Meyerhöffer här talat såsom kapten i den svenska armén. Jag är visserligen icke sakkunnig beträffande denna, men dock i någon mån mera sakkunnig i det hänseendet än när det gäller marinen. Jag kan nämligen tala i egenskap av vanlig bondbeväring. Den svenska armén består icke bara av kaptener utan även av några individer, som kaptenerna kalla bassar, och dessa bruka också få vara med på övningarna. Har herr Meyerhöffer aldrig varit med på en fältmanöver, så att han har reda på, hur lång övningsstiden är? Jag skulle kunna åberopa en fältmanöver, som jag själv var med om år 1915 i Jämtland, när vi marscherade från Sollefteå till Gällö. Jag skulle kunna åberopa 24 timmar långa övningar, som vi hade under en fältmanöver i Nordmaling. Jag skulle även kunna åberopa övningar, som jag varit med om i herr Meyerhöffers — som han själv uttryckte det — »vilda hemland», nämligen trakterna vid svensk-finska gränsen. Det är väl icke bara herrar officerare, som äro med på övningar, utan de måste väl ha några att hussa och drillas också. Vi ha nog, åtskilliga av kammarens ledamöter, varit med i den svenska armén på övningar, som varat mer än 20 timmar av dygnet. Vad som åsyftades i den upplästa artikeln var för övrigt icke regelrätta övningar inom den tyska armén, utan det beskrevs ingående, hur man fraktade studenter från Potsdam till en annan trakt och där drillade dem. Nu säger herr Holmgren, att det går icke så till att utbilda världens

Ang. anslag till upplysningsarbete för freden. (Forts.)

främsta soldater. Ja, jag skall icke ge mig in på frågan, huruvida de äro världens främsta soldater eller ej. Men att tyskarna nog ha en viss fermitet, när det gäller att drillat folk, kan man kanske utläsa av resultatet av sista riksdagsmannavalet i Tyskland, då man tydligen drillat 2,000 bolsjeviker i koncentrationslägret i Dachau att bli nazister. — Hur det är med våra relationer i övrigt till Tyskland hör väl icke hemma i denna diskussion, men man skulle ju kunna fråga, om vi icke formellt ha samma goda relationer till Sovjetryssland.

Herr Holmgren yttrade i sitt sista anförande, att man borde inom stormakterna understödja en sådan verksamhet för freden, som det här är fråga om. Jag skulle vilja fråga kommandör Holmgren, huruvida han skulle vilja i egenskap av kommandör i den engelska marinen understödja fredsverksamheten på här ifrågasatt sätt. Ja eller nej på den frågan!

Vidare har herr Andersson i Stockholm yttrat sig i frågan. Han hade ju föga skäl för att göra detta egentligen, men han menade, att det hela var humbug och icke tjänade något annat ändamål än att lura folk. Är det bara det ändamålet, herr Andersson, hur kan då herr Andersson vara emot det?

Herr Jeppsson: Herr talman! Jag hade icke tänkt begära ordet i denna debatt, men jag skall be att ändå få säga några ord för att motivera min röst vid den kommande voteringen. Jag kommer icke att i mitt lilla anförande söka prestera något försvar för vare sig informationsbyrån och dess sätt att utöva upplysningsverksamheten eller de övriga institutioner, som kommit i åtnjutande av anslag under de gångna åren. — I förbigående vill jag säga, att nog ha många av kammarledamöterna i likhet med den siste ärade talaren och mig deltagit i åtskillig militärtjänstgöring, och nog ha vi väl varit med om militärövningar i både 20 timmar och mera i ett sträck. Men jag skall icke ingå på den saken nu.

När det gäller att bedöma frågan, söker man göra gällande, att det här är ett tillfälle att spara. Ja, det veta vi alla, att vi behöva spara. Men man är, tycker jag, litet inkonsekvent i fråga om sparsamheten, då man på denna punkt vill spara några tusen kronor men samtidigt är med om att på andra områden öka anslagen högst väsentligt. Jag hör ju, som herr talmannen vet, icke till dem som i fråga om anslaget till militärväsendet varit mest njugga. Tvärtom hör jag till dem som anse, att vårt lands berättigade behov av försvarskrafter bör tillgodoses i den utsträckning vi orka med det. Men jag kan icke därför anse, att medan man går in för att bevilja hundratals miljoner kronor till försvarsväsendet, man skall inrikta sin sparsamhet just på denna punkt för att spara några tusen kronor.

Det har sagts, att den fredspropaganda, vilken man vill understödja med anslaget, rätteligen borde bedrivas inom stormakterna och icke i en liten relativt obetydlig nation som vår. Ja, det resonemanget ha vi nästan alltid hört, när det gällt fredspropagandan. Men även om vi icke förmå göra vår röst hörd i världen med den styrka, som vore önskvärd, kan det ändå ha sin betydelse, att även vi säga ut vår mening om freden och fredssträvandena, och vi borde väl alla vara ense om, att fredssträvandena äro värda understöd i den mån man kan ge ett sådant. Ty det vore ändå, icke minst för oss, av oerhörd vikt, om man kunde trygga freden genom andra medel än vapenmakt.

Jag lovade redan i början av mitt anförande, att detta icke skulle bli långt och att jag bara skulle ange skälen till att jag kommer att rösta för det högre anslaget, d. v. s. för Kungl. Maj:ts av statsutskottet tillstyrkta förslag. Jag vill säga i få ord, att jag röstar för Kungl. Maj:ts förslag om icke annat så

Ang. anslag till upplysningsarbete för freden. (Forts.)

av det skälet, att jag därmed vill i min ringa mån protestera mot den vålds- och krigspropaganda, som utbreder sig allt vidare i världen och som innebär en allvarlig fara för hela den västerländska kulturen. Jag anser, herr talman, att det kan vara värt 15,000 kronor att vi här i Sverige på detta sätt åtminstone bli i tillfälle att säga vår mening och inlägga vår protest mot vålds- och krigspropagandan ute i världen.

Häruti instämde herrar *Persson* i Undersvik, *Björling*, *Hilding*, *Näslund* och *Månsson*.

Herr Meyerhöffer: Herr talman! Herr Molander exemplifierade vad jag i min sista replik sade om att anslaget tycks tjäna till förargelse. På den väl snarast retoriskt menade fråga, som herr Molander ställde till mig, huruvida jag varit med på någon fältmanöver eller ej, får jag svara, att jag varit med på samtliga de av honom nämnda och dessutom dussintals andra. Någon personlig erfarenhet har jag sålunda i saken.

Nu får jag säga herr Molander, att det språk herr Molander använder i riksdagen, då han talar om »bondbeväring», »bassar», »hunsar» o. s. v., numera är bortlagt även inom vice korpralsgraden inom svenska armén. Vidare herr Molander: jag trodde, att herr Molanders militära utbildning åtminstone lärt honom skilja på en del saker. *En* sak är den reguljära träning och drill, som militärerna yrkesmässigt genomgå på samma sätt som varje idrottsman eller sportsman som tränar, en annan sak de militära tillämpningsövningarna i form av fältmanöver. Man kan ytterligare utsträcka jämförelsen mellan en stor tävling och en manöver, där man vid en fältmanöver uttryckligen säger till, att här gäller det övningar, som man såvitt möjligt söker ge ett krigsmässigt förlopp, och eftersom de krigsförande, när stora intressen stå på spel, inte räkna med 8 timmars arbetsdag, såsom herr Molander och en del andra göra, utan spänna krafterna till det yttersta, kan man få vara med, som herrarna varit, i både 20 och 24 timmar. Men det var inte alls den situationen, som skildrades i den artikel, som herr Holmgren föredrog här i kammaren.

Jag vill vidare säga gentemot herr Jeppsson, att skall anslaget vara något slags protest mot vålds- och krigspropagandan, tycker jag det vore bra knussligt, om vi skulle stanna vid 15,000 kronor. Skola vi verkligen fatta anslaget såsom något helt annat än vad det står i propositionen och utskottets utlåtande, skulle jag, om jag hade herr Jeppssons ståndpunkt till den föreliggande frågan, vilja vara med om ett oerhört mycket större belopp än fattiga 15,000 kronor.

Herr Andersson i Stockholm: Herr talman! I anledning att de uttalanden, som här fällts beträffande en protest mot krigspropagandan, vill jag rikta uppmärksamheten på att anslaget var en gång 32,000 kronor, men krigspropagandan växte i alla fall och växer allt fortfarande trots detta anslag. Jag hävdar med mycket stor bestämdhet, att detta anslag på 15,000 kronor eller, som det var en gång i tiden, 32,000 kronor, betyder inte ett dugg, när det gäller den saken, ty det är andra orsaker, som ligga bakom och som man inte rår med, herr Holmgren. Det är väl nämligen så, att svenska folket i allmänhet inte är så förfärligt krigiskt av sig, så att det är för att stämma dem litet fredligare, som man måste bevilja detta anslag. Det är förvisso andra orsaker, och jag upprepar vad jag sade förut: det är inte den bristande upplysningsverksamheten hos oss, som är orsaken, utan orsaken ligger på ett

Ang. anslag till upplysningsarbete för freden. (Forts.)
helt annat plan och har en helt annan grund, och därför är det ganska meningslöst att tro, att dessa 15,000 kronor spela någon roll.

Fru Östlund sade, att de, som utföra ett frivilligt och uppoffrande arbete för freden, äro värda det understöd, som detta anslag skulle innebära. Jag vill rikta fru Östlunds uppmärksamhet på vad jag tillät mig säga här tidigare, nämligen att de, som bedriva fredspropaganda och ett uppoffrande arbete för freden, få ingen del av detta anslag. Vore det så, att medlen användes för detta ändamål, skulle även jag vara villig att medverka till ett anslag, men just därför att det inte användes till detta ändamål är det, som jag för min del anser det meningslöst att anslå dessa medel.

Det sades någon gång här i riksdagen och väl även utanför riksdagen, att Nationernas förbund var det stora instrumentet för freden i världen. Jag tror knappast det är någon här i kammaren, som på allvar vill tala på det sättet nu, och anslaget till dessa föreningar för Nationernas förbund är heller inte något anslag till ett instrument för freden i världen utan enligt mitt förmenande för helt andra ändamål. Fru Östlund säger, att man bör ge detta anslag för understödande av det frivilliga arbetet för freden. När man ställer problemet på det sättet och jag samtidigt ser fru Östlund och alla andra, som äro med om att bevilja 120 eller 125 miljoner till militära ändamål, påminner det mig sannerligen om det folk här i Stockholm, som använder sina krafter och sin hjärna för att suga till sig så mycket som möjligt av samhällets ekonomiska tillgångar och därmed framskapa fattigdom, men sedan framträda som de välgörande i samhället, ledamöter av föreningen för välgörenhetens ordnande och motverkande av fattigdom och elände överhuvud taget. Man ger medel till krigiska ändamål för att bli i tillfälle att bedriva fredsverksamhet, fru Östlund! Så ser jag åtminstone den problemställning, som man här framskapar.

Jag skall inte ge mig in på herr Molanders och herr Meyerhöffers sakkunniga diskussion om militära övningar och vad därmed sammanhänger. Ja, inte ens den sakkunskap, som de ådagalagt i fråga om militära uttryckssätt, skall jag gå in på. Men när herr Molander i anledning av vad jag sade, att anslaget egentligen ges för att lura folk, frågade, hur jag kunde vara motståndare till det, får jag ju säga herr Molander, att han kanske märkt, att jag under hela min politiska gärning varit motståndare till socialdemokratisk politik överhuvud taget. Jag gör vad jag kan för att motverka den, och där kanske herr Molander kan finna förklaringen till att jag är motståndare till humbug överhuvud taget. Är det så, att herr Molander skall driva den socialdemokratiska politiken, kan jag gärna vara med om att ge detta anslag på 15,000 kronor, ty han gör det på ett sådant sätt, att man genomskådar humbugen.

Herr Strindlund: Herr talman! Jag fäste mig vid den motivering, som herr Jeppsson gav för att rösta för det högre anslaget. Han sade nämligen, att han ville demonstrera och inlägga en protest mot krigs- och våldspropagandan. Mig förefaller det ganska lättvindigt att demonstrera och protestera, då det är staten, som släpper till kostnaderna.

Herr Molander: Herr talman! Herr Andersson i Stockholm bad mig konstatera en del saker. Jag tror mig kunna konstatera, att herr Andersson inte har lyckats så värst mycket med vad jag pådyvlade honom.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan, 2:o) avslag därå samt bifall i stället

Ang. anslag till upplysningsarbete för freden. (Forts.)

till den av herr Bergqvist m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen och 3:o) bifall till den reservation, som avgivits av herrar Alexander Nilsson och Strindlund; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Voting begärdes likväl av herr Holmgren, varför herr talmannen för bestämmande av kontrapositionen ånyo upptog de båda återstående propositionerna, av vilka den under 2:o) angivna nu antogs till kontraposition.

I överensstämmelse härmed blev efter given varsel följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 41, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den av herr Bergqvist m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 8.

Slutligen upptogs till behandling statsutskottets utlåtande, nr 42, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av Nya svenska stenkolsaktiebolaget Spetsbergens egendom å Spetsbergen jämte en i ämnet väckt motion.

Ang. försäljning av Nya svenska stenkolsaktiebolaget Spetsbergens egendom å Spetsbergen.

I en till riksdagen den 26 januari 1934 avlåten proposition, nr 81, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av statsrådsprotokollet över handelsärenden för samma dag, föreslagit riksdagen förklara, att riksdagen icke hade något att erinra mot en försäljning av Nya svenska stenkolsaktiebolaget Spetsbergens egendom å Spetsbergen för en köpesumma av 1,000,000 norska kronor samt på de i föreliggande köpekontrakt i övrigt angivna villkor.

I anledning av förevarande proposition hade herr *Asplund* i en inom första kammaren väckt motion, nr 295, föreslagit, att riksdagen måtte *dels* förklara, att riksdagen fortfarande ansåge, att Nya svenska stenkolsaktiebolaget Spetsbergens egendom å Spetsbergen borde bevaras i svensk ägo; *dels* hemställa, att Kungl. Maj:t måtte låta undersöka, huruvida för arbetslösa gruvarbetare från de lappländska gruvfälten, de skånska kolgruvorna eller från bergslagen skulle kunna anordnas tillredningsarbeten för senare vid lämplig tidpunkt igångsatt gruvbrytning i Sveagruvan å Spetsbergen.

Utskottets hemställan innefattade, att riksdagen måtte, med avslag å den i ämnet väckta motionen, bifalla Kungl. Maj:ts förevarande framställning.

Reservation hade emellertid avgivits av herrar *Hamrin*, *Lindblad*, *Bergqvist*, *Johan Nilsson* i Malmö, *Asplund*, *Bergström*, *Anderson* i Råstock, *Holmgren*, *Eriksson* i Stockholm, *Andersson* i Prästbol och *Norsell*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa,

*Ang. försäljning av Nya svenska stenkolsaktiebolaget Spetsbergens egen-
dom å Spetsbergen. (Forts.)*

1) att Kungl. Maj:ts förevarande proposition ej måtte av riksdagen bifallas; samt

2) att den i ämnet väckta motionen måtte anses besvarad med vad i reservationen anförts samt under 1) hemställts.

Efter föredragning av utskottets hemställan, yttrade:

Herr **Anderson** i Råstock: Herr talman! Vid detta utskottsutlåtande är fogad en rätt utförlig reservation, som gör, att jag anser mig kunna fatta mig tämligen kort, då jag nu går att yrka bifall till densamma.

Jag ber då för min del att till en början få ge uttryck åt den uppfattningen, att det är en ganska märklig helomvändning, som man kan iakttaga från Kungl. Maj:ts och några ämbetsverks sida. Jag vill vidare passa på att säga, att jag tycker det är en smula egendomligt, att man inte i en sådan fråga som denna hört sig för på något annat håll än hos de tre ämbetsverk, som yttrat sig. Jag föreställer mig, att man fått ett mera allmängiltigt uttryck för, hur man uppfattar denna sak, om man också ställt några frågor till några av de sammanslutningar, som existera inom vår affärsvärld och på det industriella området, vår sjöfartsnäring o. s. v. Jag tror, att man då hade kunnat få ett bättre begrepp om, hur den stora allmänheten, de som äro förtrogna med denna sak, se på frågan. Jag kan inte göra något åt, att det inte gjorts en sådan utredning. Jag bara här konstaterar, att jag för min del tycker det hade varit synnerligen lämpligt, ifall Kungl. Maj:t funnit sig böra åstadkomma en ytterligare belysning av ärendet.

Jag tror också, att jag vågar säga, att om kammarens ledamöter behagade läsa utskottets motivering i dess helhet, kan det inte undgås, att det är ett mycket lamt tillstyrkande, som utskottsmajoriteten sökt åstadkomma. Jag förvånar mig sannerligen inte häröver. Det är ju dock så, att här har sedan 1923 Sveriges riksdag flera gånger förklarat, att detta område skola vi behålla såsom en reserv. Ja, det har omvitnats till och med i en av Stockholms dagliga tidningar under någon av de närmast föregående dagarna, hurusom en gång, när företaget ännu var enskilt och det var fråga om att försälja det-samma, man fick det rådet av partiledarna — säger vederbörande, som under-tecknat insändaren med sitt namn — att man skulle inte försöka sig på den manövern, utan tillgången skulle behållas för svensk räkning.

Jag skulle också vilja fråga, vad det är som har inträffat, eftersom man just nu, när priserna på stenkol av allt att döma befinna sig i ett bottenläge, går in för att sälja det mycket vidlyftiga kolområdet, som det här är fråga om. Jag bara ställer den frågan och begär att få ett svar på, varför det nu är så brådskande, när man ändå har kvar av det anslag, som anvisats, så att vi lugnt kunna vänta i ytterligare fem år, innan vi göra den här affären, om den nu nödvändigtvis skall göras, vilket jag för min del inte är övertygad om.

Jag nämnde någonting om bottenläge på stenkolspriser, och jag tror jag vågar säga, att det endast behöver inträffa en enda sak, för att läget skall bli ett annat. Det är bekant, att det inom de kolproducerande länderna arbetas på att om möjligt försöka få till stånd en prisöverenskommelse, och, mina damer och herrar, vad inträffar, ifall en sådan prispolitik från de stora kolproducerande ländernas sida kommer att lyckas? Jag ställer endast frågan, och jag är övertygad om att ni i ert stilla sinne äro tvungna att svara: naturligtvis komma vi då att få betala fiolerna. Så är det också utan tvivel, och den omständigheten, att man icke ännu har lyckats träffa ett sådant avtal, får

*Ang. försäljning av Nya svenska stenkolsaktiebolaget Spetsbergens egen-
dom å Spetsbergen. (Forts.)*

icke på något sätt skymma undan den möjlighet till ett sådant avtal, som helt säkert förefinns.

Jag får också säga, att jag tycker det skulle vara att begå en underlåtenhets-synd, om jag inte här skulle framhålla, att den kolflöts, som hittills bearbe-
tats och som sträcker sig vida inom det område, som tillhör företaget i fråga,
är så pass givande och stor samt har ett så pass fritt läge beträffande bryt-
ning och vad därmed sammanhänger, att det har konstaterats av fackmän, att
brytningskapaciteten per dag och arbetare uppgår till minst 3 och inemot 4
gångar så mycket som i engelska kolgruvor. Jag tror det är en synpunkt, som
man bör ta en liten smula hänsyn till, då man bedömer en sådan här fråga.
Jag vågar också säga, att när både norrmän och andra ha gjort försök där
uppe, så är det med en viss tillfredsställelse jag konstaterar, att norrmännen
för sin del inte släppt taget, utan så sent som under fjolåret ha vid det nor-
ska motsvarande företaget brutits inte mindre än 275,000 ton kol och åstad-
kommit ett försäljningsresultat, som givit ett ganska betydande överskott.
Härtill kommer en sak, som jag inte heller kan underlåta att stryka under,
nämligen att man där sysselsatt summa summarum 442 man i olika avdelnin-
gar, arbetare och befäl m. m. Jag skulle tro, att därest det blir fråga om att
bryta där uppe — den frågan är inte aktuell nu, men om den blir det om nå-
got år — skulle man också kunna sysselsätta ett motsvarande antal svenska
arbetare. Man skulle helt säkert göra en god gärning, om man kunde börja
så snart som möjligt med hänsyn till det stora arbetareöverskott, som vi dess-
värre på grund av svårigheterna för vår malmexport ha uppe i höga norden,
för att uttrycka mig som man brukar göra om det nordliga Sverige. Alldeles
bortsett från detta kan man emellertid inte komma ifrån, att även om man
inte nu vill bryta omedelbart utan anser det vara bättre affär att köpa kol
på samma sätt som vi gjort hittills under de gångna åren, kan det dock inte
vara utan betydelse att ha en reserv av stenkol, lagrad för svensk räkning
och färdig att tagas i bruk, så snart vi finna förhållandena påkalla det. Det
är ju så, mina damer och herrar, att där uppe finnas alla inventarier med
undantag av det som brann upp, när elden bröt lös i gruvan 1925. Det finns
för miljoner kronors värde i fråga om maskiner och övriga inventarier, och
jag kanske kan få säga, att en tidskrift, som brukar vara mycket noggrann
med beräkningarna, då det gäller att kritisera, nämligen tidningen *Sunt För-
nuft*, nödgats konstatera i detta fall, att det egentligen är fråga om 200,000
kronor, som vi skulle få. Säkerheterna för det resterande kunna synas nog
så tvivelaktiga enligt den uppgift, som man får, om man läser sista häftet av
tidskriften i fråga.

Jag tycker, herr talman, att vi för vår del kunde göra likadant som norr-
männen. Vi kunde försöka se mot framtiden och inte låta oss avskräckas
av de motgångar, som detta företag haft, motgångar, som norrmännen för
sin del redan ha arbetat sig bort ifrån genom att de lärt av de missöden, som
hänt tidigare. Låt oss, herr talman, se mot framtiden, och göra vi det, då
sälja vi inte det innehav, som vi ha av stenkolslager uppe på Spetsbergen.
I den förvissningen att vi göra klokare att se framåt än att se bakåt är det,
som jag, herr talman, yrkar bifall till den reservation, som är fogad till detta
betänkande av herr Hamrin m. fl.

Häruti instämde herrar *Bengtsson* i Kullen och *Osberg*.

Herr *Persson* i Fritorp: Herr talman! Då jag tillhör den majoritet i
statsutskottet, som tillstyrkt bifall till den nu föredragna propositionen, skall
jag be att få säga några ord.

*Ang. försäljning av Nya svenska stenkolsaktiebolaget Spetsbergens egen-
dom å Spetsbergen. (Forts.)*

Kungl. Maj:ts proposition i detta ärende är ju, det medger jag gärna, mycket kortfattad, men detta föranleder ingen erinran från min sida. Tvärtom tycker jag det är en förtjänst. Jag skall följa statsutskottets ärade ordförandes exempel och fatta mig mycket kort, men jag vill säga, att om riksdagen nu bifaller, vad Kungl. Maj:t föreslagit, blir det slut på denna, jag vågar säga, bedrövliga affär. Jag vill tillägga, att jag tror, att om de, som genomdrev 1921 års beslut här i kammaren, hade anat de konsekvenser detta beslut skulle medföra, hade detta beslut aldrig blivit fattat, och därmed hade staten sparat sina miljoner och enskilda personer beretts tillfälle att göra tillskott i andra företag, som näppeligen kommit att vara sämre än detta Spetsbergsäventyr.

Av utskottsutlåtandet framgår, att detta ärende under de sista 13 å 14 åren upprepade gånger varit föremål för riksdagens prövning, och det är ju alltid så, att man har svårt att ändra på det man varit med om förut. Den föregående ärade talaren har mig veterligen alltid stått på den sidan och haft den uppfattningen, att man skulle förvärva Spetsbergsgruvorna, och även tagit konsekvenserna härav. Jag vill för min del säga ut, att jag har hört till dem, som lika konsekvent alla de gånger frågan varit föremål för prövning här i riksdagen röstat mot detta förslag. Det är ju alltid så, att det sista man låter fara är hoppet.

Jag medger gärna, att jag fått tillhöra blandade sällskap — åtminstone om man ser frågan ur politisk synpunkt — där man liksom jag icke velat vara med om att staten skall lägga sig i detta företag. Det enda som enligt mitt förmenande kan anföras såsom motiv för ett avslag på den föreliggande propositionen, är att den lösepenning, som staten skulle erhålla, är så obetydlig, särskilt med hänsyn till den gjorda stora kapitalinvesteringen; det är ju, som herrarna finna, endast 1 miljon norska kronor vi skulle få, och detta belopp skall likvideras genom avbetalningar. När man, såsom här anføres, har förlorat så många miljoner förut, så gör det ju mindre om man tager även denna risk och förlorar ytterligare kanske någon miljon. Jag vill gärna medge, att det ligger någonting i detta. De som i dag rösta för avslag på den kungl. propositionen, måste hysa den uppfattningen, att det är oklokt att avhända sig Spetsbergen, och de hoppas förmodligen på tider, som skola medföra ändring till det bättre. Men sådana tider äro i alla fall, ur alla andra synpunkter, icke önskvärda. Jag minnes hurusom 1921 här i andra kammaren, en hängiven ivrare för Spetsbergsförvärvet yttrade, att genom detta förvärv skulle Sverige få sitt behov av stenkol tryggt för århundraden framåt. Men, mina herrar, allting är föränderligt och så även här. Under krigsåren hade vårt land stora bekymmer med anledning av bränslebristen, och det är antagligt, att den omständigheten medverkade till engagemanget å Spetsbergen. Men jag frågar: Hur är det nu? Jo, det råder en häftig konkurrens mellan de kolerporterande länderna, och det är ju t. o. m. så, att i det svensk-engelska handelsavtalet finnes en bestämmelse, att detta land skall tillförsäkras icke mindre än 47 % av Sveriges kolimport. Jag vill även framhålla, att vi hålla på allt vad tygen håller med att elektrifiera våra järnvägar och därigenom göra oss mera oberoende av kolimporten.

En alldeles särskild betydelse vill jag här tillmäta den omständigheten, att de i frågan hörda ämbetsverken allesammans tillstyrkt Kungl. Maj:t att framlägga denna proposition. Jag tycker det är egendomligt, att den föregående ärade talaren, som ofta här i denna kammare brukar följa ämbetsverken, framför allt järnvägsstyrelsen, nu i dag icke synes tillmäta deras yttranden någon som helst betydelse. Herrarna finna på sid. 4 ett kort sammandrag av yttrandena från järnvägsstyrelsen, kommerskollegium och statskonto-

*Ang. försäljning av Nya svenska stenkolsaktiebolaget Spetsbergens egen-
dom å Spetsbergen. (Forts.)*

ret. Jag nöjer mig med att hänvisa till dessa yttranden; jag tycker de borde vara i någon mån avgörande vid ställningstagandet i denna fråga.

Nu sade herr Anderson i Råstock vidare, att den förevarande utredningen var bristfällig. Ja, men det påståendet återfaller i sådant fall på Kungl. Maj:t, som icke skulle ha gjort en utredning, som håller och som är sådan som herr Anderson i Råstock vill ha den. Han frågade också vad som skett, eftersom en strömkantring ägt rum i denna fråga. Jag vill säga, att om en ändring skett, så är denna ändring enbart till det bättre. Herr Anderson i Råstock sade vidare, att det var ett lamt tillstyrkande, som statsutskottet hade presterat till förmån för sin linje. Jag får säga detsamma om reservationen, den är enligt min mening lika lam som statsutskottets tillstyrkande enligt herr Andersons i Råstock mening. Slutligen sade herr Anderson i Råstock att vi skola se på framtiden. Ja, vad den bär i sitt sköte, det vet ingen, men jag har aldrig tillhört dem, som haft någon tro på detta Spetsbergsföretag. Jag är fortfarande av samma mening och får därför yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Lindman: Herr talman! Jag får ju för min del säga, att det varit utomordentligt besvärligt att fatta ståndpunkt i denna fråga, eftersom det ju i själva verket är riktigt, som herr Anderson i Råstock sade, att det nu framlagda förslaget innebär en omkastning i den uppfattning man tidigare haft i saken. Jag förstår ju mycket väl den synpunkt, som uttalats av reservanterna, då de menat, att här äro nedlagda stora belopp, att staten har offrat mycket, enskilda ha offrat mycket, och att det sålunda känns motbjudande att avhända sig en tillgång sådan som denna; det är ju icke så märkvärdigt. Därjämte är det naturligtvis riktigt, att det är mycket stora tillgångar, som finnas däruppe, och att där finnes en stor reserv, som herr Anderson i Råstock uttryckte sig, en reserv, som naturligtvis är eller kan bli värdefull. Man vet inte hur det kan komma att ställa sig i framtiden. Men om jag likväl nu kommit till den uppfattningen, att riksdagen bör bifalla utskottets hemställan, så beror detta därpå, att jag ytterst noga försökt sätta mig in i saken, icke blott genom eget studium av de föreliggande handlingarna och andra handlingar som finnas, utan även genom att rådföra mig med personer, som jag anser mycket sakkunniga på detta område. Detta är således anledningen till att jag kommit till denna uppfattning, vilket jag redan från början velat tillkännagiva.

Man kan ju tycka, att 1 miljon norska kronor inte är en så stor summa, att man icke lika gärna skulle kunna behålla gruvan och att staten därför borde avstå från att nu mottaga detta belopp, men, å andra sidan, ser man på de handlingar, som föreligga, så finner man där av de i Kungl. Maj:ts proposition intagna uppgifterna från styrelsen för bolaget, att man måste inom viss tid utföra vissa försvarsarbeten och att, om man skall upptaga en brytning, detta kommer att kräva ganska betydande belopp, delvis beroende på den brand, som på sin tid utbröt i gruvan och som gör, att man icke kan använda samma utfraktsvägar som förut, utan måste ha nya, vilket beräknas gå till stora belopp. Skall brytning ske, kräver detta således en ganska stor kapitalinsats av svenska staten, ty någon annan kommer ju icke i fråga för den saken.

Herr Anderson i Råstock ansåg, att man borde höra andra myndigheter än dem, som redan hörts. Ja, jag medger, att det kanske varit önskvärt, att man även hört t. ex. ingenjörsvetenskapsakademien och Jernkontoret och kanske några andra, som kunna ha kunskap på området och kanske äro intresserade. Men statsutskottets ledamöter ha ju haft tillfälle att göra sina undersökningar och skaffa sig möjlighet att ytterligare stärka den ståndpunkt man i utskottet

*Ang. försäljning av Nya svenska stenkolsaktiebolaget Spetsbergens egen-
dom å Spetsbergen. (Forts.)*

skulle komma att intaga, alldeles oavsett om man komme att tillhöra majoriteten eller minoriteten.

En förändring har efter min uppfattning inträtt. En av dessa förändringar finnes omnämnd i Kungl. Maj:ts proposition och i utskottets betänkande och skulle bestå däri, att vi börjat med elektrifiering i större omfattning, varigenom kolbehovet minskats. Denna sak är dock kanske icke så betydande, som man vill första påseendet vill föreställa sig, men det finnes andra omständigheter, som härvidlag äro av stor betydelse. Sålunda har olja kommit till användning i större utsträckning än tidigare för våra ångbåtar och även för andra ändamål, och dessutom, herr talman, finnes det en annan sak, som vi icke skola förbise, och det är, att vi i större omfattning börjat gå in för att använda ved såsom bränsle. Av det betänkande, som avgavs av de sakkunniga, vilka tillkallats för utredning av frågan om användande av vedbränsle, får man reda på, att det är en mycket betydande kvantitet bränsle, som utan någon som helst skada för skogen — utan kanske tvärtom till nytta för denna — skulle kunna komma till användning. Jag vill minnas, att de sakkunniga uppgivit i sitt betänkande, att 10 miljoner kubikmeter ved skulle kunna uttagas, utan att detta skulle vara till någon skada för skogen.

Då man bedömer denna fråga, får man enligt mitt förmenande också taga hänsyn till huru prisförhållandena ställa sig. Herr Anderson i Råstock sade, att man vet ju inte, om det icke kan bildas en priskartell mellan de kolproducerande länderna. De kunna slå sig ihop och skörta upp priserna, och då få vi betala kalaset. Nu tror jag för min del, herr talman, att det blir ganska svårt att tänka sig att med de ytterligt stora ansträngningar, som de kolproducerande länderna ha för att kunna avsätta sina stenkol, en sådan kartell skall kunna komma till stånd, men därom vet man naturligtvis ingenting utan är hänvisad till gissningar. Ett faktum är väl ändå, att vi icke lära kunna tänka oss att producera stenkol på Spetsbergen till priser, som kunna konkurrera med priserna på de kol, som eljest finnas tillgängliga. Jag tror icke längre, att vi kunna göra det. Förut har jag trott det vara möjligt, ehuru naturligtvis med vissa uppoffringar från svenska statens sida. I den mån försök härtill gjorts, har det varit förenat med stora uppoffringar, och jag tror inte, att man kan stå till svars med att nu uttala den tanken, att vi kunna komma att konkurrera på detta område. Då man säger, att det norska bolaget har lyckats härmed och haft vinst på sin brytning under sista året, så får man icke glömma, att detta bolag också förlorat pengar och avskrivit ofantligt stora belopp på sitt företag.

Innan jag slutar, skulle jag också, utöver vad jag redan sagt, vilja säga ett ord om de olika möjligheter vi ha att skaffa bränsle. Jag har sagt, att genom elektrifieringen minskas åtgången på kol, och jag har också talat om veden, som jag livligt hoppas må kunna komma till större användning, i vilket syfte man nu gör stora ansträngningar. Men det finnes en annan omständighet, som gör, att kolförbrukningen kommer att minska, och det är, att effekten av våra ångpannor på grund av nya konstruktioner blivit mycket större; effekten har ökat i högst betydande grad.

Om man kunde tänka sig, att vi av dessa stenkol, som brytas på Spetsbergen, skulle med nya metoder, såsom hydreringsmetoden, kunna utvinna olja ur kolet, då synes det mig, att man möjligen kunde komma till något annat resultat. Men utsikterna härtill äro mycket ringa. I en amerikansk tidskrift, *Industrial Engineering Chemistry*, stod det i februarinumret för i år omtalat, att man i England planerar en stor anläggning, beräknad att kosta 42 miljoner kronor och avsedd för utvinning av olja, framför allt bensin, ur stenkol. Det

*Ang. försäljning av Nya svenska stenkolsaktiebolaget Spetsbergens egen-
dom å Spetsbergen. (Forts.)*

beräknas, att man skall kunna producera 120,000 ton bensin vid denna fabrik. Men denna utvinning kan icke göras på ett lönande sätt, utan staten måste bidraga med stora subventioner för att tillverkningen skall komma till stånd. Det är här fråga om en enskild anläggning, som man alltså kommer att subventionera därigenom, att bolaget för att kunna driva denna tillverkning får under en lång följd av år en högst betydande lindring i den mycket höga skatt på bensin, som nu uttages i England.

Hydreringsmetoden för utvinnande av olja ur kol befinner sig emellertid för närvarande icke på den ståndpunkten, efter vad jag sökt göra mig under- rättad om hos fackmän på området, att det torde finnas möjligheter att med ekonomisk fördel komma fram på den vägen, och detta därför, att det också finnes andra utvinningsmetoder för olja, vilka torde ha företräde; jag kan i detta sammanhang nämna den metod, som användes för brunkolen. Men det finnes även en metod, som vi komma att upptaga här i vårt land, nämligen oljeutvinning ur trä. Vid Marieberg har man gjort försök med sådan oljeut- vinning med användande av bokträ. Dessa försök komma, efter vad jag för- sport, att göras i ganska betydande skala, och meningen är att igångsätta fa- briksmässig drift i Sverige. Man har för avsikt att använda 10,000 ton bok- ved för att uttaga olja ur trä. Härigenom utvinnes man icke bara bensin. Man kommer att utvinna ungefär 40 % av vedens torrsvikt, och av detta blir ena hälften bensin och den andra hälften vissa tyngre oljor, som även kunna komma till mycket stor användning bl. a. såsom bränsle, men även för andra ändamål.

Jag menar alltså, att vi i vårt trä ha stora möjligheter att anskaffa bränsle dels genom att använda veden till bränsle direkt och dels genom att utvinna olika brännoljor ur trä, och allt detta kommer enligt min uppfattning att min- ska behovet av en sådan där reserv uppe vid Spetsbergen.

Jag skall, herr talman, inte längre uppehålla tiden med detta. Jag har ve- lat motivera den uppfattning jag kommit till, nämligen att om man skall fort- sätta med gruvbrytningen på Spetsbergen, så kommer detta att kosta mycket pengar. Förr eller senare måste man komma till ett avgörande, där det gäl- ler, om man vill avstå från denna kolbrytning, som man tidigare trots skulle medföra goda och vackra resultat, eller om man skall uppgiva det hela. Jag tror, att nöden kanske tvingar oss att göra detta, ja, kanske icke nöden, ty nog mäktar vi ha gruvan kvar, men brytningen kan icke ske med så goda resul- tat, att det blir lönande och fruktbärande med en sådan drift.

På grund härav ber jag, herr talman, att få instämman med den siste ärade talaren i hans yrkande om bifall till utskottets hemställan.

Herr Eriksson i Falun: Herr talman, mina herrar! Jag begärde ordet, när herr Anderson i Råstock frågade vad som inträffat, eftersom det nu skett en sådan helomvändning i denna fråga. Han undrade varför proposition med förslag om försäljning kommit fram just nu. Regeringen och handels- ministern få väl svara för sig, men jag ämnar tala om, varför styrelsen för gruvbolaget lagt fram förslaget för regeringen och från vilka utgångspunk- ter bolagets styrelse därvid har handlat.

De synpunkter, som herr Lindman framförde om utvecklingen på bränsle- ekonomiens område, sammanfalla med dem, som bolagets styrelse har anlagt på frågan. När man sett hur behovet av fossilt bränsle har minskats runtom i världen, när det faktiskt är så, att det är en kamp mellan de kolproduce- rande länderna för att få ut sitt kol, en kamp, så hård som knappast någon- sin förut och som lett till överproduktion inom alla länder, som bryta kol, då

*Ang. försäljning av Nya svenska stenkolsaktiebolaget Spetsbergens egen-
dom å Spetsbergen. (Forts.)*

blir man betänksam. Naturligtvis kan man säga, att detta tillstånd beror på depressionen; delvis är nog detta fallet. Men det beror också på att man inom alla länder börjat ekonomisera med kolen och skaffa sig nya och bättre ångpannor och överhuvud lärt sig att använda kolen på ett mera ekonomiskt sätt. Vidare betyder den elektrifiering för kommersiella ändamål, som sker runtom i vår världsdel, åtskilligt för nedgången i kolkonsumtionen.

Då styrelsen sålunda sett vilken konkurrens det är på kolproduktionens område, har man frågat sig, när det överhuvud skall vara ekonomiskt möjligt att taga upp arbetet i Sveagruvan, att bryta kol där för att frakta dem till Sverige. Det har sagts, att för såvitt ingenting oförutsett inträffar, något dylikt icke lär komma att bli möjligt på mansåldrar framåt.

Nu har man emellertid anfört som exempel, att i den norska gruvan bryter man kol och ökar även brytningen; samt att driften där har lämnat överskott under fjolåret. Ja, mina herrar, vad veta vi egentligen om vilka som äro konsumenter av de norska kolen? I allt väsentligt torde det emellertid vara den norska statsbanan och Hurtigrutten som använda kolen. Vilka pris statsbanan betalar för kolen, vet jag icke, det har lämnats olika uppgifter i detta avseende. Under fjolåret fick bolagets styrelse en framställning från mycket vederhäftigt håll i Norge angående arrendering av gruvan. Meningen var, att det i Norge skulle bildas ett konsortium, som skulle upptaga stenkolsbrytningen. Förslaget innebar en förfrågan, huruvida svenska staten skulle vara sinnad att arrendera ut brytningsrätten under vissa år. Det fördes ganska ingående underhandlingar i frågan, delvis i samförstånd med regeringen, men de ledde icke till resultat. Den, som var talesman för konsortiet, förklarade, att då det var omöjligt att försälja alla stenkolen i Norge — endast en mindre kvantitet kunde försäljas där — måste de ha garanti för att minst 70,000 å 80,000 ton kol köptes i Sverige. Om det överhuvud taget skulle vara tänkbart att göra driften ekonomiskt lönande måste bolaget åstadkomma en brytningskvantitet av minst 150,000 ton kol.

Brytningen i den norska gruvan uppgår icke till mer än 300 å 400 tusen ton per år. Detta är ju en ganska ringa kvantitet, om man tänker på kolkonsumtionens storlek i Norge. Icke desto mindre skulle detta tillskott på 150,000 ton kol, som här var i fråga, icke kunna vinna avsättning i Norge, trots att det skulle bli ett norskt konsortium, som skulle arrendera den svenska gruvan och verkställa brytningen där. Bolagets styrelse vände sig till statens järnvägar för att efterhöra kolbehovet. När kolbrytningen tidigare var i gång i den svenska gruvan var nämligen statens järnvägar i stort sett den enda konsumenten av dessa kol. Det var statens järnvägar och några av statens hospital som köpte så gott som hela produktionen vid Sveagruvan. Frakten från Sveagruvan till Göteborg uppgår till 8 å 9 kr. för ton. Om man skulle frakta kolen in i Östersjön till Stockholm, skulle fraktkostnaderna springa upp till omkring 12 kr. per ton. Göteborg är alltså den längst österut belägna hamnen i Sverige, dit man kan frakta dessa kol för rimligt pris. Statens järnvägar meddelade att de under föregående brytningsperiod köpta kolen användes på bandelarna Stockholm—Göteborg och Stockholm—Malmö, på västkustbanan och på bandelen Göteborg—Malmö samt dessutom på några andra bandelar i södra Sverige. Genom elektrifieringen av bandelarna Stockholm—Göteborg och Stockholm—Malmö och andra linjer skulle det, förklarade man, icke komma att dröja mer än några år, innan statens järnvägar har ringa behov av kol i södra Sverige. Om statens järnvägar nu skulle göra upp kontrakt om kolleverans för några år framåt, kunde järnvägsstyrelsen icke förbinda sig att köpa mera än högst 40,000 ton kol per år. Under dessa förhål-

*Ang. försäljning av Nya svenska stenkolsaktiebolaget Spetsbergens egen-
dom å Spetsbergen. (Forts.)*

landen ansåg man sig från norskt håll icke kunna tänka på att arrendera gruvan.

Nu kunna, som jag förut nämnt, kolen från Spetsbergen icke lämpligen fraktas för Sveriges del till andra hamnar än västkusthamnar, då det blir för lång väg att frakta dem till Östersjökusten. Norrmännen ha icke att räkna med mer än i allmänhet fyra å fem dagars skeppsfrakt från Spetsbergsgruvan och över till norsk hamn. Från Sveagruvan och till Göteborg tar det åtta dagar. När norrmännen ha stora svårigheter att i konkurrens med engelska och polska kol sälja Spetsbergskol trots de gynnsamma frakter för dylika kol, som de kunna räkna med, huru mycket svårare blir det då icke för oss att frakta Spetsbergskol till Sverige och sälja dem i konkurrens med engelska och polska kol.

Nu säger man, att förhållandena komma att förändras i framtiden. Ja, det vet man ingenting om. Med hänsyn till de fakta, som jag förut talade om, nämligen dels begränsningen av kolkonsumtionen, dels kolproduktionens ökning i de olika länderna, kan man väl knappast under överskådlig tid räkna med brist på kol. Då måste Sveagruvan, om man behåller den, komma att ligga outnyttjad. Då kommer nästa fråga. Kan man icke utvinna olja ur kol? När staten år 1928 övertog Sveagruvan såsom sin egendom, resonerade man på det sättet, att gruvan skulle utgöra en mycket lämplig kolreserv, som skulle kunna tas i anspråk för utvinnande av oljor och bensin. Sedan 1928 har det dock gått fem år och under denna tid ha icke, kan man säga, dessa utvinningsmetoder gått framåt. Man står på ungefär samma ståndpunkt som förut. Vidare frågade man sig inom bolagsstyrelsen, om det skulle vara någon affär att börja tillverka brännolja däruppe, då man på flera håll i Europa under de senare åren upptäckt flera rikt givande oljefält. Det föreligger ju beträffande det flytande bränslet en konkurrens, som man icke förut sett maken till. Nu har man sagt, att det kan bli kartellbildningar på detta område. Ja, det är möjligt, men det är knappast troligt. Man vet ju, att det på detta område finnes så många olika intressen. De stora tillgångar som upptäckts på de sista årtiondena, komma de olika länderna helt säkert att i görligaste mån söka nyttiggöra. Det må emellertid vara hur som helst med den saken. Man kan fråga sig, om icke Sverige inom sina gränser har avfallsved i så riklig mängd att vårt behov av bränsle i framtiden kan fyllas utan import.

Jag vill icke upprepa vad herr Lindman sade, ty han anförde samma skäl, som föresvävat bolagets styrelse. Vi veta, vilka stora skogstillgångar, som finnas i mellersta och norra Sverige. Vi ha utomordentligt stora tillgångar på avfallsvirke. Man kan emellertid knappast f. n. gallra skogen, då man icke har någon som helst nytta av det bortgallrade virket. Det blir bara att lägga ner arbetskostnader. Skulle man kunna genom de metoder, som nu hålla på att utexperimenteras, på ett billigt sätt få bränslesprit av avfallsvirke, få vi därigenom en bränslereserv, som säkerligen räcker långt. Detta resonemang har bolagets styrelse liksom även herr Lindman fört. Det är kanhända fel att resonera så, men summerar man de fakta, som nu framförts, finner man, att det icke är så bärande skäl för att anse att kolfyndigheten på Spetsbergen har det värde i Sveriges hand, som man ansåg för några år sedan.

Nu kan man säga, att allt det där kan vara riktigt, men att det icke kostar någonting att ha gruvan kvar. Ja, jag håller med om att vi ha råd att behålla gruvan. När det nu emellertid har kommit ett köpebud från ett norskt bolag, som är halvstatligt, ja, kanske mer helstatligt än halvstatligt,

*Ang. försäljning av Nya svenska stenkolsaktiebolaget Spetsbergens egen-
dom å Spetsbergen. (Forts.)*

ansåg styrelsen, att man borde lägga fram detta anbud för statsmakterna. År 1928 var det icke fråga om att för framtiden behålla denna kolfyndighet, utan man tänkte sig att gruvan måhända skulle försäljas.

Styrelsen förmenar nu att statsmakterna böra säga ifrån, om staten ämnar behålla gruvan för framtiden eller icke. Man måste nämligen ordna vissa frågor såsom t. ex. bevakningen m. m. där uppe. När vi komma fram till 1940 måste också försvarsarbeten vidtagas och dessa kosta 35,000—40,000—50,000 kronor om året. Man är icke säker på vad det kan komma att kosta. Det kan man icke avgöra nu. Riksdagen måste emellertid vid den tiden anslå medel härför varje år.

Om någon skall köpa gruvan, så bör den väl efter mitt förmenande stanna hos vår västra granne. Norska Spetsbergsbolaget är det bolag, som bör komma i fråga, och när ett köpeanbud kommer från det hållet, bör det läggas fram och prövas. Detta var styrelsens mening. Med detta har jag velat tala om för herr Anderson i Råstock, varför denna fråga kommit fram just nu.

Jag skall icke upptaga kammarens tid längre. Jag vill endast ha sagt, att i bolagets styrelse nu sitta två ledamöter, som ha starka försänkningar i det kommersiella livet. Den ene är direktör för ingenjörsvetenskapsakademien och den andre är kommerseråd med förbindelser i vårt ekonomiska liv. Dessa båda ha tidigare varit intresserade av att behålla gruvan. Men de ha nu kommit till den uppfattning, som jag nyss skildrat. Jag har velat lägga fram denna uppfattning för kammaren för att på det sättet få fram de motiv, som bolagets styrelse har haft för att nu komma med denna propå.

När man tar alla de olika faktorerna i betraktande, tror jag att övervägande skäl tala för — det finnes också skäl som tala emot, det vill jag icke förneka — att man bör godkänna köpeanbudet, och jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Nilsson i Antnäs: Herr talman, mina herrar! Jag tycker allt, att det är ett besynnerligt resonemang, som föres av de herrar, som vilja afhända oss den här tillgången. Det torde väl i själva verket förhålla sig så, att en mycket stor del av kammarens ledamöter icke ha kunnat göra fullt klart för sig själva, hur saken ligger till, så att de veta eller känna sig övertygade om att den ståndpunkt, som de intagit, är den riktiga. Så har det också varit tidigare, när vi behandlat detta spörsmål, och så torde det vara även nu.

Det är en sak, som vi åtminstone böra göra klart för oss från första början, och det är att norrmännen icke ha för avsikt att utöva någon välgörenhet mot oss. De veta, att det är med deras fördel förenligt att förvärva denna gruva. Det vore väl märkvärdigt, om icke vi svenskar skulle kunna driva upp den här kolbrytningen, så att den bär sig ekonomiskt. Det ha ju norrmännen kunnat åstadkomma. Jag har i min hand ett par års styrelseberättelser från det norska bolaget, som visar att så har skett under det sista året, under vilket år bolaget fått ett netto på nära $\frac{1}{2}$ miljon kronor från sin gruva. Skulle icke vi kunna komma till samma resultat, vore det väl underligt. Dessutom har enligt sista årets styrelseberättelse bolaget betalat kolavgifter till staten på 26,000 kronor, räntor med 45,000 kronor och skatter med 6,000 kronor. Tillsammans nära 79,000 kronor har norska staten fått i avgifter för bolaget. Dessutom redovisar bolaget denna vinst på nära 500,000 kronor jag nyss talade om.

Man kan icke frigöra sig från den tanken att svenska företaget i drift-hänseende icke varit så väl skött, som man skulle ha kunnat göra anspråk på,

*Ang. försäljning av Nya svenska stenkolsaktiebolaget Spetsbergens egen-
dom å Spetsbergen. (Forts.)*

men därom vill jag icke bestämt döma. Det har emellertid visat sig även i andra fall, att det har blivit dåliga resultat, när den vetenskapliga, teoretiska ledningen i ett företag har fått litet för stort grepp om företaget, och den praktiska handläggningen av ärendena kommit i efterhand. Så har det gått med vedeldningen i landet. Jag skulle ha lust att säga, att de vetenskapliga institutionerna snarare ha rullat stenar i vägen för vedeldningens genomförande än öppnat, jämnat och banat vägen för densamma.

Här har man talat om, att man har elektrifierat järnvägarna, och man har talat om vedbränslet i våra skogar. Jag tror icke, mina herrar, att vi behöva vara rädda för att kolkonsumtionen avtager så fort, ty trots elektrifiering och trots den rika tillgång på vedbränsle, som vi ha i våra skogar i hela övre Norrland, komma vi alltid i alla fall att vara beroende av stenkolen.

Behöva vi verkligen, det frågar jag mig, avhända oss denna tillgång, denna reserv, som dock innebär en viss säkerhet. Vi veta icke, hur det i framtiden kommer att gå på detta område, men man funderar ju som herr Anderson i Råstock framhöll, på att sammansluta sig och skapa truster på detta område. Det är således icke så säkert, att man även i fortsättningen får stenkolen till samma billiga pris som hittills.

Enligt de papper, som jag har rörande det norska bolaget, skulle detta bolag ha fått världsmarknadspriset för sina kol. Herr Eriksson i Falun sade, att man vet icke, hur mycket bolaget får i statssubvention. Jag tycker, att de enkla ord, som jag framfört här, icke tyda på någon statssubvention och bolagets berättelser tyda icke heller därpå. Jag upprepar, mina herrar, att det norska bolaget har fått nära på $\frac{1}{2}$ miljon kronor i vinst det sista året. Dessutom ha 79,000 kronor kommit staten till godo. Jag kan icke finna, att det kan vara tal om någon statssubvention härvidlag. Jag tycker icke, att vi skola låta överrumpla oss av de misslyckanden, som inträffat och som sannolikt berott på helt andra orsaker än sådana som röra fyndigheterna i och för sig. Om vi akta oss och äro försiktiga, bör vår gruva med god ledning åtminstone giva lika gott resultat som norrmännens gruva.

Vi stå icke till svars med att avhända oss denna väldiga bränslereserv i tider, då vi böra vara vaksammare än någonsin. En grundligare undersökning och grundligare prov, än som hittills blivit verkställa, böra göras, innan man tager steget att avhända landet denna gruva. Jag tror, att det åtminstone i våra norrländska bygder, icke minst bland de stora arbetarmassorna, skulle kännas som en besvikelse, om man avhände oss denna gruva, som utgör en tillgång för oss, icke endast när det gäller att giva arbete utan även i andra avseenden.

Herr Lindman sade, att han förr varit i den tron, att vi skulle kunna bryta och leverera kol från Spetsbergen till världsmarknadspris. Vi skulle med andra ord kunna konkurrera med dessa kol. Ja, jag må säga, att jag står kvar i den tron ännu, åtminstone är jag icke övertygad om att man icke kan göra det.

Av den redogörelse, som jag har här i min hand, framgår, det glömde jag att säga, att en stor del av innevarande års produktion av norska Spetsbergskol sålts i förväg. Det stämmer icke väl överens med vad herr Eriksson i Falun nyss anförde.

Ja, herr talman, jag har velat framhålla dessa synpunkter. Själv är jag livligt övertygad om att vi begå en galenskap, om vi i onödan avhända oss denna gruva. Ingen enskild person skulle handla så utan att vara absolut nödd och tvungen därtill. Här föreligger icke något nödtvång för svenska staten att avhända sig denna tillgång.

*Ang. försäljning av Nya svenska stenkolsaktiebolaget Spetsbergens egen-
dom å Spetsbergen. (Forts.)*

Herr **Holmgren**: Herr talman! Jag har samma syn på denna fråga som herr Anderson i Råstock. Vi ha i fyndigheterna nedlagt 12 miljoner kronor. Vart ha dessa miljoner tagit vägen? Nog finns det väl kvar värden för 1 miljon kronor och litet till. Jag måste säga, att i våra dagar komma uppfinningarna på det kemiska området slag i slag och jag håller för troligt, att värdet på gruvan inom ganska kort tid kommer att avsevärt stiga. Under sådana förhållanden måste jag säga, att ägde jag den gruvan, så skulle jag icke vara beredd att sälja den *nu* och framför allt icke till det erbjudna priset.

I detta anförande instämde herrar *Magnusson* i Skövde, *Olsson* i Staxäng, *Johansson* i Krogstorp, *Lundell* och *Gustafson* i Kasenberg.

Herr **Anderson** i Råstock: Herr talman! Endast några ord till. Då herr Eriksson i Falun också har fört på tal det norska bolaget, kanske jag kan få citera några rader ur en avskrift av dess sista styrelseberättelse. Det står här: »Av det skibede kvantum har Norges Statsbaner som vanligt köpt ca. 100,000 tonn. Dampskibsselskapene har avtatt store partier, og til de forskjellige bunkerstasjoner er der levert mer enn i noget tidligere år, idet efterspørselen efter våre kull stadig stiger særlig til skibsbruk. Forbrukerne får efter hvert øinene op for at det lønner sig å bruke Spitsbergenkull, som de finner drøiere og bedre enn utenlandske kull. Dette bekräftes också av Statsbanenes analyser som viser at vår kullkvalitet står over alle de utenlandske som vanligvis forhandles i Norge, og at den ikke ligger stort under beste Cardiffkull. Det har i år ikke været nogen vanskelighet forbundet med kul- lenes avsetning, og da flere av våre største kunder har ønsket å dekke sig fremover, er en vesentlig del av neste års skibningskvantum allerede disponert.» Det var om den saken.

Det är alltså på det sättet, att norrmännen ha lyckats. Och då herr Lindman tvivlar — fastän han givit mig rätt i åtskilliga av de synpunkter jag anförde — på att det skall vara möjligt att bryta till en kostnad, som är så att säga rimlig, skall jag be att få fästa uppmärksamheten på en liten detalj. Det är ju så, att man vid den drift, som varit vid Sveagruvan, har gått ut ifrån att betala åtminstone de löner, som gälla för malmbolagets arbetare i Kiruna och Malmberget. Det förhåller sig så, att om man behåller samma utgångspunkt, kan man komma ned i brytningskostnaderna med 20 procent i vad gäller lönerna och kanske mera. Läger man därtill, att man genom att i fortsättningen bryta på ett mera rationellt sätt kan undvika att göra de dumheter, som begåtts under den första tiden av gruvbrytningen, tror jag man kan våga draga den slutsatsen, att det åtminstone icke är en alltför övertygande bevisning förebragt därom att det är klokt att nu göra sig av med den fyndighet, som det här är fråga om.

Vidare skall jag be att få nämna en liten detalj, som jag inte vet, om det lönar sig att påpeka, men jag gör det i alla fall. På tal om det lilla eller stora behov av stenkol, som förefinnes för övre Norrlands del, är det att minnas, att malmvagnarna från Kiruna gå fulla till Narvik men i åtminstone 90 procent tomma från Narvik till Kiruna. Den lilla del av kolbrytningen, som kan komma i fråga att sända dit, går mycket bra att lossa i Narvik och på järnväg draga för nästan ingen kostnad till Kiruna. Jag tror icke heller, att det är alldeles omöjligt att förse den del av västra Sverige, som ligger nära Trondhjem, med Spetsbergskol, om man vill gå in för en brytning om några år.

Sedan vill jag framhålla något, som sades av herr Holmgren och som jag

*Ang. försäljning av Nya svenska stenkolsaktiebolaget Spetsbergens egen-
dom å Spetsbergen. (Forts.)*

antecknat särskilt på grund av herr Lindmans anförande. Vi veta bra litet här i kammaren och för resten på andra ställen också om vad tekniken kan ha nått för ståndpunkt om fyra eller fem år. Jag stryker under vad herr Holmgren sade. Överallt i världen söker man komma i besittning av olje- och kolfyndigheter. Då frågar jag: kan det vara någon större idé i att, då man har ett betydande kolfält i reserv, skynda sig att sälja det? Särskilt då förhållandena äro sådana som de äro, bör man icke göra det.

Jag ber slutligen att få meddela en liten pikant nyhet. Fastän det sägs, att svenska statens järnvägar icke behöva köpa kol, ha de dock enligt en uppgift jag fått under fjolåret köpt 10,000 ton Spetsbergskol. Det blir dock en liten slant, och det visar att kolen alltjämt användas. För briketttillverkningen har man fått köpa kol från Norge, därför att Spetsbergskolen äro för den tillverkningen av alldeles särskilt lämplig kvalitet. Det är icke så farligt med avsättningsmöjligheterna. Då jag nu ser handelsministern sitta här, kan jag i all vänlighet få fråga honom, hur mycket stenkolsimporten totalt gått ned sedan vi börjat elektrifiera järnvägarna. Om jag icke har läst galet, tyda importsiffrorna på att vi hålla oss uppe, även om järnvägarna av naturliga skäl sacka tillbaka. Man behöver icke riskera någon så katastrofal nedgång, att det behöver särskilt åberopas. Om icke herr statsrådet kan svara med detsamma, kan jag få veta det sedan. Det är bara en liten fråga.

Vad som under debatten framkommit är, herr talman, icke av den beskaffenhet, att jag kan frånga mitt yrkande.

Hans excellens herr statsministern **Hansson**: Herr talman! Det har såväl här i kammaren som i första kammaren framställts anmärkningar därom, att den proposition som framlagts icke skulle ha föregåtts av tillräcklig utredning i ärendet. Herr Lindman har visserligen redan svarat på den anmärkningen, men jag anser det vara nödvändigt, att den också från regeringsbänken tillbakavisas. Det har i detta fall förfarits med all den omsorg, som är nödig, och de myndigheter, som skolat yttra sig, ha alla blivit hörda. Man skulle av anmärkningarna kunna draga den slutsatsen, att kammaren skulle sakna underlag för ett sakligt bedömande. Jag måste då fråga, vad det är man vill veta, som man icke redan vet. Såvitt jag förstår reservanternas talesmän, veta de betydligt mycket i den här saken. Vad vi alla veta är mäktigheten av den tillgång, som vi ha i Spetsbergen. Vi veta också vad vi behöva veta om brytningsförhållandena. Vi veta också, hur man skall transportera kolen därifrån. Jag vet då icke vad det är som återstår och som man icke har fått reda på inom utskottet.

En sak har spelat en stor roll. Man har talat om behovet av kol, och man har varit rädd för att vi skulle fränhända oss en tillgång, som kan bli värdefull. Hur man än ser på saken, är det dock så, att vårt kolbehov har minskat, i vilken takt skall jag icke yttra mig om. Om man kan bedöma läget överblickat, kan man knappast säga, att det finnes någon anledning antaga, att vi icke skulle kunna under normala förhållanden tillgodose vårt bränslebehov, och antagligen på ett billigare sätt än genom brytning på Spetsbergen. Den omständigheten, att man försäljer gruvan, betyder icke, att tillgången på kol minskas, utan det kan tvärtom betyda, att den ökas, därigenom att det blir brytning, under det att uppenbarligen, så långt man kan bedöma, vi icke äro beredda att göra de ganska betydande uppoffringar, som skulle bli nödvändiga för igångsättande av en svensk brytning därstädes. Om däremot fyndigheterna försäljas till Norge, har Norge genom den organisation, som

*Ang. försäljning av Nya svenska stenkolsaktiebolaget Spetsbergens egen-
dom å Spetsbergen. (Forts.)*

redan finnes, en helt annan möjlighet än vi att utnyttja fyndigheterna och alltså att öka koltillgången. Det finnes ingenting under nuvarande konkurrensförhållanden på detta område, som ger anledning antaga, att vi skulle behöva betala kolen dyrare än det pris det skulle kosta oss, om vi gjorde en egen brytning.

Det är ett annat förhållande, som jag ber att få fästa uppmärksamheten på. Reservanterna ha icke av sitt resonemang dragit den slutsats, som jag skulle funnit naturlig. Om man anser, att dessa värden äro så betydande, varför gör man då icke något som helst förslag om att vi skola förbereda ett utnyttjande av fyndigheterna? När man läser reservationen, får man det bestämda intrycket, att reservanterna äro minst sagt synnerligen osäkra på den punkten. De säga: vi skola icke sälja nu, vi skola se tiden an, det kan hända, att förhållandena bli andra och att vi om några år bedöma saken annorlunda än nu. Jag skulle tro, att resultatet, om man följer reservanterna, blir, att den avyttring, som nu kan ske, i stället kommer att ske om några år. Skillnaden är bara den, att man under tiden lagt ned ytterligare kostnader. Reservanterna äro i varje fall icke beredda på att svenska staten skall till redan gjorda uppoffringar göra ytterligare betydande uppoffringar. Den synpunkt herr Holmgren anlade var den rena spekulatörsynpunkten i vad som kan eventuellt hända utan någon säker förankring i de förhållanden vi nu kunna bedöma.

Första kammaren har med stor majoritet följt utskottet och antagit Kungl. Maj:ts förslag. Jag tror, att sakligt bör andra kammaren intaga samma ståndpunkt. Jag vet, att det för många möter svårigheter, därför att vi människor äro så benägna att, när vi en gång tagit en ståndpunkt, envisas på den så länge som möjligt. Jag har här i kammaren biträtt det beslut, som en gång fattades om att placera pengar i Spetsbergen. Jag har varit bland dem, som trott, att det kunde vara av betydelse för vårt land att ha tillgång till denna fyndighet. Men den omständigheten, att jag en gång har tagit den ståndpunkten, hindrar mig icke från att i ett nytt läge taga en förnuftigare ståndpunkt. Och jag tror, att vi nu äro just där vi måste säga oss, att tyvärr ha vi en gång felbedömt saken och offrat pengar, som vi kunnat spara. Men den omständigheten kan icke vara någon anledning att bara fortsätta med att offra pengar. I reservanternas egen ovisshet ser jag ett nytt bevis för att det är riktigt att gå den väg, Kungl. Maj:t anvisat, och jag hemställer till kammaren om att bifalla utskottets förslag.

Herr **Anderson** i Råstock: Herr talman! Jag ber om ursäkt för att jag tar till orda ännu en gång. Men här har av några talare förut och senast av hans excellens statsministern gjorts ett stort nummer av att icke reservanterna nu vore beredda att gå in för omedelbara åtgärder. Vi ha emellertid inte inom utskottsavdelningen varit så utan tillgång till sakkunskap, att vi ej nu skulle ha något att svara på ett sådant påstående. Vi togo oss friheten att fråga efter, hur det förhöll sig med den brand, som började 1925, och fingo reda på, att den ej med säkerhet kunde antagas vara släckt ännu. Vi fingo reda på, att norrmännen haft en motsvarande brand, som räckte i 12 år. Vi äro alltså ganska nära att ha nått den tidpunkt, då man kan med absolut visshet räkna med att det är slut med branden, och då är det enligt min mening och deras, som tänka lika med mig, på det sättet, att det är vida fördelaktigare att bryta i de gamla tunnarna eller orterna, som man säger på gruvspråk, än att taga upp en ny tunnel. Men vi frågade också, vad det skulle kosta att taga upp ett nytt schakt på längre avstånd från förutvarande gruva. Vi frågade kom-

*Ang. försäljning av Nya svenska stenkolsaktiebolaget Spetsbergens egen-
dom å Spetsbergen. (Forts.)*

merserådet Sidenvall, som ju bör veta vad det rör sig om. Han svarade, att det skulle kosta omkring $\frac{1}{2}$ miljon kronor, men han medgav också, att det var ett sätt, som var användbart, om man vill sätta i gång omedelbart.

Herr talman, av de skäl jag anfört framgår, att vi vilja vänta och se, och jag anser det fortfarande klokt att vänta och se. Om det kan glädja någon i kammaren att höra, att även jag bytt ståndpunkt i denna fråga, är jag gärna villig medge, att jag år 1921 röstade mot ett förslag i fråga om Spetsbergen. Men när jag på fjärde avdelningen fått gräva mig ner i frågan, har jag kommit till den motsatta uppfattningen, att det är skäl att bevara fyndigheterna i svensk ägo, och då äro vi likställda. Vi ha bytt om, men åt annat håll. Jag tror, att om vi vänta några år, blir det kanske en och annan av dem, som i dag säga, att det är lyckligast att följa Kungl. Maj:t, som då kommit till samma uppfattning som den jag har i dag.

Herr Törnkvist i Karlskrona: Herr talman! Herr Anderson i Råstock sade, att det har varit åtskilliga, som ändrat uppfattning i denna fråga under årens lopp. Jag tillhör de få, som under alla år varit motståndare till denna plan om exploatering av fyndigheterna på Spetsbergen, därför att jag från början och sedan alltjämt funnit, att förhållandena ej kunna vara sådana, att vi med ekonomisk fördel skulle kunna utnyttja dem. Jag vill vidare påpeka, att de, som kämpat för att vi skola hålla fast vid Spetsbergen, aldrig kunnat prestera några konkreta bevis för möjligheten att åstadkomma ekonomiskt givande resultat. Varken tidigare eller nu har man presterat något sådant bevis utan huvudsakligast trott på framtiden. Man har tänkt på den faktiska tillgång som låg där, som en geograf eller annan kunde mäta upp, och som man kunde utnyttja, om vi komme i behov därav, på ett eller annat sätt.

Jag vill erinra kammarens ledamöter om det förhållandet, att riksdagen år 1926 beslöt att hemställa till regeringen att avveckla statens förbindelser däruppe. Detta beslut, som fattades vid gemensam votering, kom att upphävas året därefter på initiativ av ett par motionärer. När riksdagen år 1927 fattade sitt beslut att återupptaga frågan, sades i motiveringen till det uttalande, som riksdagen antog: »De närmaste årens administrationsutgifter kunna alltså hållas inom en mycket begränsad ram, och möjlighet föreligger att utan större kostnad tillvidare bibehålla dessa koltillgångar i avvaktan på, bland annat, ett närmare klarläggande av de motionsvis berörda nu mycket aktuella problemen om kolets framtida industriella användning, av vilkas lösning frågan om spetsbergsfyndigheternas framtida brytningsvärde torde vara till en viss grad avhängig.» Efter de anföranden, herr talman, som här hållits i kammaren i kväll dels av herr Lindman och dels av herr Eriksson i Falun, torde det vara klarlagt, vilka utsikter vi på detta område ha att avvakta, och följaktligen torde huvudförutsättningen, varför riksdagen år 1927 åter lyssnade till talet om, att vi skulle avvakta en viss utveckling, vissa utredningar på området, ej ha kunnat infrias. Vi ha fått klarhet på den punkten. Det fordras — det måste här sägas — mycket stor långmodighet, herr talman, för att nöja sig med att endast avvakta år efter år. Nu har detta avvaktande pågått praktiskt taget i 13 år. Fyndigheterna ha varit, tror jag, i svensk ägo sedan 1906, d. v. s. sedan snart 30 år tillbaka. Det fordras, som sagt, en långmodighet utan like, för att man år efter år skall låta uppehålla sig med det talesättet, att här är något som kan utnyttjas. Det är uppenbart, herr Nilsson i Antnäs, att när ingen i Sverige hittills kunnat utnyttja dessa fyndigheter ekonomiskt, ingen senare heller kan göra det. Vad är det då för mening med att fortsätta med detta? Låt dem, som kunna det, taga hand om denna tillgång. Landet

*Ang. försäljning av Nya svenska stenkolsaktiebolaget Spetsbergens egen-
dom å Spetsbergen. (Forts.)*

har redan förlorat 8 miljoner kronor hittills, om vi antaga det föreliggande re-
geringsförslaget, och en miljon mera, om vi ej göra det. Förlusten blir då 9
miljoner och litet till jämte vad vi i framtiden få betala för att upprätthålla
denna dubiösa tillgång.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Lövgren: Herr talman! Jag har många gånger i mitt liv fått höra,
att svenskarna äro ett utomordentligt folk, när det gäller organisation, men
nu få vi veta, att norrmännen äro oss överlägsna. De kunna bryta kol på Spets-
bergen och få det till en god affär, men herr Törnkvist är övertygad, att vi
aldrig i världen kunna få det att lyckas. Jag är mycket ledsen, ty jag trod-
de, att herr Törnkvist hade samma uppfattning som jag om vår organisations-
förmåga.

Det är klart, att det alltid är en omdömesfråga, om vi skola behålla denna
tillgång. Om jag tittar i statistisk årsbok, finner jag, att 1932 köpte vi
5,800,000 ton kol och koks till ett pris av 98 miljoner kronor. År 1920 köpte
vi en mindre kvantitet, 3,170,000 ton, men för denna betalade vi 502 miljoner
kronor, alltså 160 kronor per ton. Såvitt jag förstår, är världen inte så för-
skräckligt trygg nu, att man ej kan räkna med att sådana tider kunna komma
tillbaka, när på grund av krig och avspärning priserna springa i höjden, och
då kan det vara en utomordentligt god affär för svenska staten att ha kvar
denna tillgång. Jag menar, att när det inte kostar mer än 10,000 kronor om
året under sex år framåt, ha vi ingen anledning att ha så brått med att av-
hända oss denna fyndighet.

Vidare har jag ej kunnat bortse från de omdömen, som äro fällda av en så-
dan man som bergmästaren Asplund. Jag sätter visserligen stort värde på
herr Törnkvist och hans omdöme i vanliga fall, men när det gäller gruvdrift
litar jag mera på herr Asplunds omdöme.

Vidare har gruvfolket i Kiruna vid upprepade tillfällen framfört förslag,
att man skulle taga upp denna drift, och man har då tänkt, att det för de
ungdomar, som nu aldrig komma till något arbete utan få gå sysslolösa tills
de äro 25—30 år gamla, kunde vara möjligt att en gång få en start i livet
genom gruvdriften däruppe. Allt detta sammantaget har avgjort min stånd-
punkt. I mycket hög grad är jag därvid också påverkad av det anförande,
som herr Eriksson i Falun höll. Det var så långt ifrån att skrämma mig till
att gå med på försäljning, att jag i stället fick det intrycket därav, att det är
klok politik att behålla fyndigheten.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr Anderson i Råstock: Herr talman! Endast ett par ord. Kammar-
aren kan väl icke bli förvånad över, att herr Törnkvist tycker, att det är långsamt
att vänta. Han har aldrig varit med om, att vi skulle gå in för att deltaga i
denna gruvdrift på Spetsbergen, och därför tycker han det. Men när det
drages i tvivelsmål, att man kan komma till ett rimligt pris, vill jag erinra om,
att enligt de beräkningar, som gjordes 1925, kolpriset skulle ligga i omkring
20 kronor per ton fritt Göteborg. Och sedan dess ha brytningsmetoderna yt-
terligare fulländats, sedan dess ha arbetslönerna gått ner, och jag vågar draga
den slutsatsen, att samma gynnsamma förhållanden som i fråga om import-
kolen 1925 kunna vi få när som helst beträffande Spetsbergskolen nu.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen gav propo-
sitioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid

*Ang. försäljning av Nya svenska stenkolsaktiebolaget Spetsbergens egen-
dom å Spetsbergen.* (Forts.)

utlåtandet fogade reservationen; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Herr Anderson i Råstock begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 42, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet.

Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet hava röstat för ja-propositionen. Rösträkning begärdes emellertid av herr Anderson i Råstock, vadan namnupprop verkställdes. Därvid avgåvos 77 ja och 75 nej, varjämte 14 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 9.

Avgåvos följande motioner, nämligen av:

herr *Andersson* i Rasjön *m. fl.*, nr 568, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 208, med förslag till förordning om ändring i vissa delar av motorfordonsförordningen den 20 juni 1930 (nr 284) m. m.;

herrar *Hansson* i Vännäsby och *Thorell*, nr 569, i anledning av samma proposition; och

herr *Hansson* i Vännäsby *m. fl.*, nr 570, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 154, med förslag till lag om tillsättning av prästerliga tjänster.

Dessa motioner bordlades.

§ 10.

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen:

från statsutskottet:

nr 90, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående skyldighet för lärare att i vissa fall underkasta sig läkarundersökning m. m.; och

nr 91, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående rätt för expeditionsvakten J. O. Gustafsson att för uppflyttning i löneklass tillgodoräkna viss tjänstgöring;

från första lagutskottet:

nr 88, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 6 kap. 2 och 3 §§ lagen den 8 juli 1904 (nr 26, s. 1) om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap och förmynderskap; och

nr 89, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 1 kap. 2 § rättegångsbalken; samt

från jordbruksutskottet:

nr 92, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för särskild kolonisationsverksamhet inom Norrbottens län;

nr 93, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare statsbidrag för undersökning rörande reglering av Lyckebyån;

nr 94, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare statsunderstöd till Mosjöbottens torrlägningsföretag i Örebro län;

nr 95, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående disponerande av avkastningen av statens hästavefsfond;

nr 96, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av mark från vissa kronoegendomar m. m.;

nr 97, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av en tidigare såsom jägmästarebostad disponerad lägenhet i Malå socken av Västerbottens län;

nr 98, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inlösen av vissa arrenderätter till laxfischen i Mörrumsån; och

nr 99, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa kronoegendomar och lägenheter från sådana egendomar.

§ 11.

Till bordläggning anmälades:

statsutskottets utlåtanden:

nr 6, angående regleringen för budgetåret 1934/1935 av utgifterna under riksstatens sjätte huvudtitel, innefattande anslagen till kommunikationsdepartementet;

nr 43, i anledning av Kungl. Maj:ts under fjärde huvudtiteln gjorda framställningar om anslag till de värnpliktigas avlöning m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 44, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utbetalning för skottsvis av statsbidrag till vägbeläggningar med begränsad varaktighet;

nr 45, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder för fortsättande av Dals-Eds—Rölönda elektriska distributionsförenings u. p. a. verksamhet;

nr 46, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående lån till föreningen för skidloppningens främjande i Sverige för utbyggnad av turiststationen Högfjället vid Storlien m. m. jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 47, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förändring i avseende å löneställning och antal beträffande vissa ordinarie befattningar vid postverket, telegrafverket, statens järnvägar och statens vattenfallsverk m. m.;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 9, i anledning av väckta motioner om ändring i gällande bestämmelser rörande tillverkning, beskattning och försäljning av maltdrycker;

nr 10, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 3 § förordningen den 28 september 1928 om utjämnings-skatt;

nr 11, i anledning av väckt motion angående jordbruksintressets tillgodo-seende i prövningsnämnden;

nr 12, i anledning av väckt motion om rätt för skattskyldig att vid taxering till skatt för inkomst av tjänst åtnjuta avdrag för vissa levnadskostnader;

nr 13, i anledning av väckta motioner om ökat tullskydd för produktionen av vissa slag av trädgårdsprodukter; och

nr 14, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa ändringar i bestämmelserna om stämpelavgift för spelkort;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 29, i anledning av väckt motion angående ändring av gällande bestämmelser om rätt till nödvärn m. m.;

nr 30, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående gäldande i vissa fall ur kyrkofonden av understöd i anledning av olycksfall i arbete å skogar till sådana ecklesiastika boställen, som avses i 1 § ecklesiastik boställsordning den 30 augusti 1932; och

nr 31, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående biträden åt ärkebiskopen; samt

andra lagutskottets utlåtande, nr 14, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om blindhetsersättning m. m., dels ock en i ämnet väckt motion.

§ 12.

Justerades protokollsutdrag.

§ 13.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Törnkvist</i> i Bjuv	under	4	dagar	fr. o. m.	den	16	mars,
» <i>Herou</i>	»	4	»	»	»	15	»
» <i>Hansson</i> i Örebro	»	2	»	»	»	15	»
» förste vice talmannen <i>Bengtsson</i>	»	3	»	»	»	17	» och
» <i>Österström</i>	»	2	»	»	»	15	» .

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 1.10 på natten.

In fidem
Per Cronwall.

Fredagen den 16 mars.

Kl. 4 e. m.

§ 1.

Justerades protokollen för den 9 och den 10 innevarande mars.

§ 2.

Föredrogos var för sig samt remitterades till statsutskottet Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner och skrivelse:

nr 234, angående anslag till statliga beredskapsarbeten m. m.;

nr 235, angående anslag till bekämpande av arbetslösheten m. m.; och

nr 236, med tillkännagivande att en i statsverkspropositionen under utgifter för kapitalökning bebådad framställning angående anslag till förbättring av slumbostadsbeståndet icke kommer att föreläggas riksdagen.

§ 3.

Vidare föredrogos var efter annan samt hänvisades till behandling av lagutskott de på bordet liggande motionerna:

nr 568 av herr *Andersson* i Rasjön *m. fl.*;

nr 569 av herrar *Hansson* i Vännäsby och *Thorell*; samt

nr 570 av herr *Hansson* i Vännäsby *m. fl.*

§ 4.

Slutligen föredrogos, men bordlades åter statsutskottets utlåtanden nr 6 och 43—47, bevillningsutskottets betänkanden nr 9—14, första lagutskottets utlåtanden nr 29—31 samt andra lagutskottets utlåtande nr 14.

§ 5.

Herr *von Seth* avlämnade en av honom och herr *Lindberg* i Stockholm undertecknad motion i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 208, med förslag till förordning om ändring i vissa delar av motorfordonsförordningen den 20 juni 1930 (nr 284) m. m.

Denna motion, som erhöll ordningsnumret 571, bordlades.

§ 6.

Ordet lämnades nu på begäran till herr *Holmström*, som yttrade: Jag anholder att få föreslå, att å morgondagens föredragningslista först bland två gånger bordlagda ärenden uppföres statsutskottets utlåtande nr 6.

Denna hemställan bifölls.

§ 7.

Anmälades och godkändes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 100, i anledning av väckta motioner angående ändrade bestämmelser rörande uppgiftsplikten vid försäljning av avrensningsfrö;

nr 101, i anledning av väckt motion angående vissa ändringar i vattenlagens föreskrifter i fråga om handläggningen av ärenden rörande dikningsföretag, som beröra allmän väg; och

nr 102, i anledning av väckta motioner rörande ändring i lagstiftningen om utlännings rätt att här i riket vistas och innehava arbetsanställning med mera.

§ 8.

Till bordläggning anmälades:

bevillningsutskottets betänkande, nr 15, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 4 och 7 §§ tulltaxeförordningen den 4 oktober 1929 (nr 316);

första lagutskottets utlåtande, nr 32, i anledning av väckt motion angående revision av gällande bestämmelser om behandlingen av minderåriga förbrytare;

andra lagutskottets utlåtande, nr 15, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om anskaffning av hästar och fordon för krigsmaktens ställande på krigsfot (häst- och fordonsanskaffningslag) m. m.; samt

andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtanden:

nr 3, i anledning av väckt motion angående uppställande av lokala bostadsprogram; och

nr 4, i anledning av väckt motion angående hämmande av minderårigas tobaksmissbruk.

§ 9.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.14 e. m.

In fidem
Per Cronvall.